

**AMSTERDAMMERTJES Vernielen !?
Achtergronden van Jeugdvandalisme**

**RAPPORTAGE ONDERZOEK
JEUGDVANDALISME**

DEEL 4

1982/7

DECEMBER 1982

Voorts verzoeken wy den gunstigen Leezer, dat byäldien 'er, ondanks alle mogelyke oplettendheid, eenige misslagen in dit Werk ingesloopen mogen zyn, in aanmerking te willen neemen, dat 't in dergelyke saamenstellen schier een wonder zoude zyn, indien 'er geene gebréken in gevonden wierden.
Vaart-Wel!*

* Uit:

Néder-duitsch en Fransch Woordenboek (Saamengesteld door Pieter Marin en Ernst Zeydelaar' Dordrecht 1773), pag. VI

Met dank aan Klaas B. Blits, die ons op dit toepasselijke citaat wees.

AMSTERDAMMERTJES VERNIELEN!?

ACHTERGRONDEN VAN JEUGDVANDALISME

Rapportage actie-onderzoek jeugdvandalisme, deel 4

Definitief verslag van het onderzoek in twee Amsterdamse buurten onder jongeren, jongerenwerkers en schoolhoofden

December 1982

Bram van Dijk
Paul van Someren
Martin Walop

in samenwerking met:

Ans van Assema en
Mariet van IJzendoorn

VOORWOORD

Bij het tot stand komen van deze nota spreken wij allereerst onze dank uit aan alle jongeren, jongerenwerkers en schoolhoofden. Door hun deskundigheid op het gebied van vandalisme aan ons te openbaren en hun tijd ter beschikking stellen, maakten zij dit verslag mogelijk.

Ook voor de leden van de begeleidingscommissie* van het onderzoek is een woord van dank zeker op zijn plaats. Hun kritische opmerkingen op het concept van dit verslag, hebben we zeer ter harte genomen.

Voor de verzameling van gegevens zijn we de volgende instanties zeer erkentelijk: Dienst Openbare Werken, Eigen Woning, Gemeentelijke Afdeling Bestuursinformatie, Gemeentelijk Energiebedrijf, Gemeentevervoerbedrijf, Onderhoud Gemeente Werkplaatsen, Politie Amsterdam, P.T.T. en Stadsreiniging. Daarnaast dient de afdeling Volkshuisvesting vermeld te worden. De heer Baumbach assisteerde ons hier bij de verwerking per computer van de onderzoeksgegevens.

Een apart woord van dank gaat uit naar het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, dat twee van haar medewerkers in staat stelde één dag per week aan het gehele actieonderzoek deel te nemen.

Ondanks al deze medewerking zou u dit verslag nooit onder ogen hebben gekregen, indien Evi Cheung en Thea Kroeskamp niet zo snel en zorgvuldig het typewerk hadden verzorgd.

De onderzoekers

Deze nota is na te bestellen door f. 5,-- over te maken op postgironummer 4500040 onder vermelding van artikel 2714 t.n.v. Bureau Voorlichting - Amsterdam.

De drie rapportages die eerder in het kader van dit vandalisme actie-onderzoek verschenen zijn te bestellen bij Piet Roemer - Stadhuis - kamer 047 - Oude Zijds Voorburgwal 197 - 1012 EX Amsterdam (020-552.3303).

* De namen van de leden van de commissie staan vermeld op pagina 161.

INHOUDSOPGAVE.

INLEIDING	7
I Voorgeschiedenis	7
II Globale opzet van het gehele actie-onderzoek	8
III Tussentijds- en definitief verslag	10
IV Opbouw van dit verslag	11
 HOOFDSTUK 1. EEN THEORIE	 13
1.1. Inleiding	13
1.2. Definitie en probleemstelling	14
1.2.1. Definitie	14
1.2.2. Probleemstelling	14
1.2.3. Uitwerking van de probleemstelling	14
1.3. Mogelijkheden voor vandalisme	17
1.3.1. De aanwezigheid van objecten	17
1.3.2. De vernielbaarheid van objecten	17
1.4. Drempels die vandalisme tegengaan	18
1.4.1. Inleiding	18
1.4.2. Het eigen maken van de norm "vandalisme hoort niet"	18
1.4.3. De angst om betrappt te worden	22
1.5. Motieven	23
1.5.1. Inleiding	23
1.5.2. Wraakvandalisme	24
1.5.3. Vandalisme door kinderen	24
1.5.4. Vandalisme door pubers	25
ad a. De socialisatie theorie	26
ad b. De puber-volwassenen conflict theorie	26
ad c. De klasseconflict theorie	27
1.5.5. Vandalisme door jong volwassenen	30
1.6. Potentiële vernieler	31
 HOOFDSTUK 2. GEGEVENS VAN DE TWEE BUURTEN	 33
2.1. Inleiding	33
2.2. Stadsdelen, buurten en buurtcombinaties	33
2.3. De verzamelde gegevens	35
2.4. Statistische gegevens	36
2.4.1. Bevolking	36
2.4.2. Scholen	39
2.4.3. Jeugdvoorzieningen	41
2.4.4. Grondgebruik	43
2.4.5. Hoogbouw	45
2.5. De veldwerkgegevens	46
2.6. Samenvatting en conclusies	51
 HOOFDSTUK 3. VERNIELCIJFERS	 53
3.1. Inleiding	53
3.2. De aard van de cijfers	53
3.3. Vernielingen in Osdorp en de Rivierenbuurt	55
3.4. Een vergelijking tussen Osdorp en overig Amsterdam	60
3.5. Vernielingen in Osdorp naar plaats en tijdstip	62
3.6. Samenvatting en conclusies	66

HOOFDSTUK 4. LEERLINGEN VAN HET LAGER ONDERWIJS	67
4.1. Inleiding	67
4.2. Steekproef en interviews	67
4.3. Vernielgedrag	68
4.4. Redenen om te vernielen (motieven)	69
4.5. Redenen om niet te vernielen (drempels)	72
4.6. Samenhang tussen vandalisme en andere gedrag patronen	75
4.6.1. Maatschappelijke positie van de ouders	75
4.6.2. Vrijetijdsbesteding	76
4.6.3. Impulsiviteit/wijze van behoeftebevrediging	77
4.6.4. Geslacht	77
4.7. Samenvatting en conclusies	78
 HOOFDSTUK 5. LEERLINGEN VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS	 81
5.1. Inleiding	81
5.2. Steekproef en interviews	81
5.3. Vernielgedrag	82
5.4. Redenen om te vernielen (motieven)	84
5.4.1. Uittesten van normen	84
5.4.2. Prestige	86
5.4.3. Woede en wraak	87
5.4.4. Onvrede	88
5.5. Redenen om niet te vernielen (drempels)	92
5.6. Samenhang tussen vandalisme en andere gedragstronen	95
5.6.1. Maatschappelijke positie van de ouders	96
5.6.2. Vrijetijdsbesteding	96
5.6.3. Impulsiviteit/wijze van behoeftebevrediging	99
5.6.4. Geslacht	99
1.7. Samenvatting en conclusies	100
 HOOFDSTUK 6. JONGEREN IN BUURTHUIZEN EN JONGERENCENTRA	 103
6.1. Inleiding	103
6.2. Ervaringen met vandalisme	104
6.3. Leeftijd	104
6.4. Sekserol	106
6.5. Maatschappelijke positie en toekomstperspectief	107
6.5.1. Schoolopleiding	107
6.5.2. Werk	107
6.6. Vrijetijdsbesteding	108
6.6.1. Waar brengen de geïnterviewde jongeren hun vrije tijd door?	109
6.6.2. Met wie brengen de geïnterviewde jongeren hun vrije tijd door?	109
6.6.3. Hoe brengen de geïnterviewde jongeren hun vrije tijd door?	110
6.7. De positie van jongeren in de buurt	111
6.7.1. De buurt en voorzieningen in de buurt	112
6.7.2. Over buurthuizen en jongerencentra	113
6.8. Samenvatting en conclusies	114

HOOFDSTUK 7. JONGERENWERKERS	115
7.1. Inleiding	115
7.2. Relatie jongerenwerk-jongeren	115
7.3. Vernielingen aan het BJC: ervaringen	119
7.4. Achtergronden van jeugd vandalisme	120
7.5. Maatregelen m.b.t. jeugd vandalisme	121
7.5.1. Toegepaste maatregelen	122
7.5.2. Voorgestelde maatregelen	122
7.6. Samenvatting en conclusies	123
HOOFDSTUK 8. SCHOOLHOOFDEN	125
8.1. Inleiding	125
8.2. Vernielingen aan school - ervaringen	125
8.2.1. Wat wordt er vernield?	125
8.2.2. Vernielingen aan openbare, respectievelijk bijzondere scholen	126
8.2.3. Wanneer wordt er vooral aan school vernield?	127
8.2.4. Waarom zou er aan het eigen schoolgebouw vernield worden?	128
8.2.5. Waarom wordt er aan schoolgebouwen in het algemeen veel vernield?	128
8.3. Vernielingen aan school - toegepaste maatregelen	129
8.3.1. Erover praten	130
8.3.2. Vergroting van betrokkenheid bij het schoolgebouw	130
8.3.3. Toezicht	131
8.3.4. Daders opsporen/straffen	132
8.3.5. Beveiliging en versteviging	132
8.4. Vernielingen in de buurt - achtergronden	133
8.5. Vernielingen in de buurt - voorgestelde maatregelen	134
8.6. Meninge n over voorzieningen in de buurt	135
8.7. Samenvatting en conclusies	136
HOOFDSTUK 9. ALGEMENE CONCLUSIES	139
9.1. Inleiding	139
9.2. Algemeen	139
9.3. Potentiële vernieler	140
9.4. Motieven	140
9.4.1. Kinderen	140
9.4.2. Pubers	141
9.4.3. Jong volwassenen	142
9.5. Het kennelijke ontbreken van motieven	143
9.6. Drempels	144
9.7. Mogelijkheid	146
9.8. De invloed van de fysieke omgeving op vernielgedrag	147
9.9. Waarom neemt vandalisme toe?	148
LIJST VAN DEFINITIES	153
LITERATUUR	159
LEDENLIJST BEGELEIDINGSCOMMISSIE VAN HET ACTIE-ONDERZOEK	161

BIJLAGEN:

1. Leeftijdsopbouw in percentages op 1-1-1981
2. Bevolking per leeftijdsgroep op 1-1-1981
3. Scholen Osdorp Rivierenbuurt
4. Vernielingen in Osdorp en Rivierenbuurt
5. Vergelijking in aantal vernielingen tussen Osdorp en de rest van Amsterdam
6. Ruimtelijke spreiding van vernielingen in Osdorp
7. Codeboek lagere scholieren
8. Tabellen bij hoofdstuk 4
9. Codeboek scholieren Voortgezet Onderwijs
10. Tabellen bij hoofdstuk 5
11. Interview met een 16-jarige scholier
12. Tabellen bij hoofdstuk 6

INLEIDING

Voor u ligt de vierde rapportage van het actie-onderzoek naar de achtergronden van jeugdvandalisme.

In deze inleiding vatten we allereerst de voorgeschiedenis van het onderzoek beknopt samen. Vervolgens besteden we aandacht aan de opzet van het gehele actie-onderzoek en aan hetgeen tot dusver zoal gedaan en gerapporteerd is. We besluiten met een weergave van de opbouw van de hoofdstukken die de lezer nog voor de boeg heeft.

I Voorgeschiedenis

Vanzelfsprekend speelt het ontstaan en het organiseren van een actie-onderzoek naar de achtergronden van jeugdvandalisme zich af tegen een bepaalde achtergrond, waarbij het verschijnsel vandalisme op een of andere wijze in de belangstelling staat. Deze belangstelling is goed te begrijpen wanneer we beseffen dat gemiddeld één op de zeven Amsterdammers tenminste éénmaal per jaar persoonlijk het slachtoffer van een vernieling wordt (cijfers over 1977; Van Dijk en Steinmetz, 1979). Dit betreft dan met name vernielingen aan auto's, fietsen, deuren en ramen van het huis en tuinbeplanting. In Amsterdam is de kans dat men persoonlijk het slachtoffer van vandalisme wordt, tweemaal zo groot als in de drie andere grote steden en driemaal zo groot als in de overige gemeenten (cijfers over 1977).

Maar Amsterdammers worden niet alleen op deze zeer persoonlijke wijze geconfronteerd met vernielingen. Ook de diverse gemeentelijke diensten hebben er erg veel mee te maken. De schade bedraagt jaarlijks tientallen miljoenen guldens. Alleen al aan de openbare scholen bedroeg de glasschade in 1978 1,7 miljoen gulden, terwijl er door brandstichting daar 4,8 miljoen in rook opging. De ellende en hinder die ten gevolge van vernielingen ontstaat, alsmede de achtergronden die aan vernielingen te grondslag kunnen liggen, zijn overigens niet in bedragen uit te drukken.

Tegen deze achtergronden stelde B en W in 1978 een commissie in (de Commissie Jeugdvandalisme) met als opdracht "aanbevelingen te doen met betrekking tot het voorkomen en tegengaan van vandalistisch en agressief gedrag van jongeren in groepsverband". In april 1981 kwam deze commissie met haar eindrapport (Commissie Jeugdvandalisme, 1981). Dit rapport bevat een pakket concrete voorstellen, waarmee het vandalisme op korte, maar ook op lange termijn beperkt zou kunnen worden. De voortgangsbewaking van de uitvoering van de maatregelen berust nu bij het Secretariaat voor de coördinatie van het jeugdbeleid binnen de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling.

In de reacties op een eerste versie (1979) van het rapport van de Commissie Jeugdvandalisme werd, zowel vanuit de gemeente als vanuit particuliere organisaties, tevens aangedrongen op een onderzoek naar de achtergronden van vandalisme. Op basis daarvan zouden aanvullende maatregelen kunnen worden getroffen om vandalisme tegen te gaan. Dat zou uiteindelijk dit actie-onderzoek worden.

Los van het voorgaande startten Bram van Dijk en Paul van Soomeren in 1979, in het kader van een sociaal-geografische doctoraalscriptie, een onderzoek naar "Vandalisme in Amsterdam". In april 1980 publiceerden zij hun onderzoeksuitkomsten. Het onderzoek richtte zich op de vraag hoe het gesteld was met de ruimtelijke spreiding van de hoeveelheid vandalisme in Amsterdam en hoe deze spreiding van vandalisme te verklaren zou zijn. Reeds tijdens dit sociaal-geografische onderzoek werden de eerste contacten met de gemeente Amsterdam gelegd. Ten eerste om onderzoeksuitkomsten die voor de gemeente van belang konden zijn, uit te wisselen. Ten tweede

om de mogelijkheden te bezien voor een vervolgonderzoek, waarbij dieper ingegaan zou kunnen worden op de drijfveren van de individuele vernielers en op de (vrienden)groepjes waar zij deel van uitmaken.

Van Dijk en Van Soomeren ontwikkelden in de loop van 1980 in overleg met gemeentelijke instanties enige onderzoeksvoorstellen en leken met een actie-onderzoek te kunnen gaan starten. Het Rijk stak hier echter op onverwachte wijze een stokje voor. Van Dijk en Van Soomeren aanvaardden namelijk een aan hun aangeboden baan bij het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven (dat ressorteert onder de Ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie), waardoor de fundamenteën onder het actie-onderzoek bij voorbaat gesloopt leken.

Van Dijk en Van Soomeren zochten contact met Martin Walop, die op dat moment zijn studie Sociologie van de Hulpverlening aan de Vrije Universiteit afrondde. Gedrieën zetten zij een definitief voorstel voor een actie-onderzoek op papier, waarvoor het Amsterdamse college van B en W het sein op groen zette.

Zo kon in maart 1981 het actie-onderzoek naar de achtergronden van jeugd-vandalisme van start gaan. Het onderzoek valt onder de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling en de afdeling Onderwijs van de gemeente.

De departementsambtenaren Bram van Dijk en Paul van Soomeren zijn van rijkswege één dag per week voor het onderzoek ter beschikking gesteld. Martin Walop is voor de duur van het onderzoek werkzaam bij de sector beleidvoorbereiding van de afdeling Jeugdzaken en Volksontwikkeling en full-time voor het onderzoek ingezet. Bij hem berust een eindverantwoordelijkheid van het actie-onderzoek.

De gemeente riep een breed samengestelde begeleidingscommissie in het leven. De taak van deze commissie is om de contacten tussen de onderzoekers en de diverse gemeentelijke diensten te vergemakkelijken. Ook heeft deze commissie een controlerende functie en adviseert zij na afloop van bepaalde fases over de voortgang van het onderzoek. De namen en functies van de commissieleden zijn vermeld op pagina 161.

Vanaf medio 1981 konden de onderzoeksgeladeren versterkt worden met Ans van Assema en Mariet van IJzendoorn, studentes Sociale Pedagogie van de Universiteit van Amsterdam. Zij hebben het meeste denk-, interview en schrijfwerk voor hun rekening genomen, dat betrekking had op jongeren en werkers in jongerencentra. Na het gereedkomen van hun bijdrage aan deze nota gingen zij in juli 1982 ter voltooiing van hun studie een andere weg op.

II Globale opzet van het gehele actie-onderzoek

Het doel van dit actie-onderzoek is het verkrijgen van meer inzicht in de achtergronden van jeugd-vandalisme, in de hoop op basis hiervan beleids-suggesties te kunnen doen om vandalisme te voorkomen en/of te beperken.

In dit doel zijn reeds de twee belangrijkste onderdelen van het actie-onderzoek te herkennen: onderzoek en beleid. Deze tweedeling kreeg binnen

het actie-onderzoek als volgt gestalte*.

-- Onderzoek

- Allereerst zijn we binnen Nederland nagegaan welk onderzoek naar vandalisme al verricht was, welke maatregelen ter voorkoming en/of beperking van vandalisme al waren voorgesteld en wat de ervaringen daarmee waren.

De resultaten van deze inventarisatie werden neergelegd in een eerste rapportage: deel 1 - Inventarisatie nota (mei 1981). Terzijde kan hierbij opgemerkt worden dat wel eens de suggestie gewekt wordt dat over vandalisme reeds boekenkasten vol geschreven zijn. Bij nadere beschouwing bleek ons dat deze indruk niet geheel correct is. Diepgravend onderzoek naar de achtergronden van vandalisme bleek niet of nauwelijks te bestaan. Goede evaluaties van maatregelen die zijn uitgevoerd om vandalisme te voorkomen of te beperken zijn eveneens schaars. Waar men echter inderdaad wel langzamerhand een behoorlijke boekenplank mee zou kunnen vullen, zijn publicaties waarin aangetoond wordt dat er (ter plaatse) sprake is van een "vandalisme probleem" en waarbij vervolgens een serie voorstellen gedaan worden om daar iets aan te doen.

- Vervolgens zijn we begonnen aan het leeuwedeel van het onderzoek: het interviewen van 239 jongeren, 28 schoolhoofden en 11 jongerenwerkers. Gedurende twee maanden trokken de onderzoekers gewapend met cassetterecorders en microfoons van school naar school en van buurthuis naar jongerencentrum in twee Amsterdamse buurten (Osdorp en de Rivierenbuurt). Daarna sloten de onderzoekers zichzelf gedurende enige tijd op om alle bandjes te beluisteren, te coderen, de zaak te verwerken en om tenslotte tot een voorlopige beschrijving van de onderzoeksuitkomsten te komen. We zijn ons er maar al te goed van bewust dat het door ons gehanteerde principe "alles zelf doen" een flinke aanslag op het tijdsbudget maakte. Dit nadeel woog ons inziens echter niet op tegen de voordelen van het zelf zien en horen van wat er bij de geïnterviewden leefde. Van deze - zoals we dat noemden - kwalitatieve informatie ging op deze wijze niets verloren en zij bleek later voor ons van grote waarde. In deze nota doen we (definitief) verslag van de onderzoeksuitkomsten die uit al dit geploeter voortkwamen.

Naast het feit dat de interviewuitkomsten ons iets vertellen over de achtergronden van vandalisme**, vormden ze tevens een belangrijke onderbouwing voor een serie experimenten die daarna in één Amsterdamse buurt werden opgezet om vandalisme te verminderen.

* Vanzelfsprekend kunnen we hier slechts enige hoofdlijnen van het onderzoek schetsen. Van de gehele opzet van het actie-onderzoek en doelstellingen per fase is verslag gedaan in de tweede rapportage: deel 2 - Definitieve opzet.

** Voor de goede orde merken we op dat we ons niet bezig zullen houden met vernielingen die ontstaan na Kronings- en Stoperarellen. Dit zijn vrij uitzonderlijke gevallen, die qua aard en achtergrond verschillen van het meer "dagelijkse" vandalisme. Dit dagelijks vandalisme haalt weliswaar zelden de krantenkoppen, maar komt erg veel en zeer constant bijna overal in Amsterdam voor.

-- Actie (de experimenten)

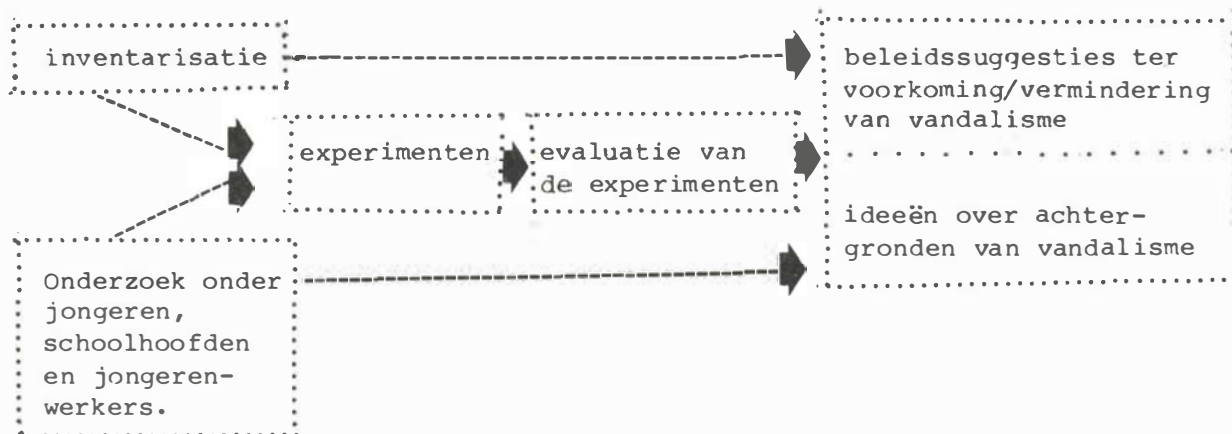
Natuurlijk kan onderzoek dienen om tot beleidssuggesties te komen waarmee vandalisme voorkomen en/of beperkt kan worden. We zijn in dit actie-onderzoek echter nog een stap verder gedaan dan alleen het plegen van onderzoek.

Onder andere op basis van de onderzoeksuitkomsten (inventarisatie; interviews onder jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers) werden een aantal experimenten ontwikkeld door schoolhoofden, gemeentelijke diensten, jongerenwerkers, de begeleidingscommissie en de onderzoekers zelf.

Deze experimenten dienen om vandalisme te voorkomen en/of te beperken. Zij worden uitgevoerd in één van de twee buurten waar ook het onderzoek werd gehouden. Vanzelfsprekend zullen deze experimenten geëvalueerd worden*. In de eerste plaats om te zien of bepaalde maatregelen en experimenten het vandalisme inderdaad doen afnemen. In de tweede plaats om te zien wat er voor de uitvoering van de maatregelen en experimenten allemaal komt kijken, bijvoorbeeld wat betreft tijd- en geldinvesteringen. In dat opzicht vormt de evaluatie van de experimenten dus eigenlijk een stuk zeer praktisch en beleidsgericht onderzoek.

Schematisch weergegeven ziet de opbouw van het gehele actie-onderzoek er in grote lijnen als volgt uit.

Schema 1: De opbouw van het actie-onderzoek

III Tussentijds- en definitief verslag

Het gebruiken van de onderzoeksuitkomsten als onderbouwing van de experimenten brengt een zekere spanning met zich mee. Die spanning ontstaat door de factor tijd. Immers: het maken van een onderzoeksverslag, waarin de uitkomsten van honderden interviews met verschillende personen verwerkt en becommentarieerd worden, duurt enige maanden.

* De evaluatie van de experimenten hopen we te verwerken in de vijfde rapportage van het actie-onderzoek. Deze rapportage zal in 1983 uitkomen.

Het degelijk opzetten van een serie experimenten kost ook enige tijd. Hierdoor zou dus eigenlijk tussen onderzoek en actie (de experimenten) een belangrijke tijdsspanne moeten zitten. Om praktische redenen was deze tijd er echter niet. Zo is het bijvoorbeeld uitermate moeilijk om het geduld van een schoolhoofd, dat tijdens een interview met één der onderzoekers warm gemaakt is om mee te doen aan een bepaald experiment, al te lang op de proef te stellen.

Datzelfde geldt voor bijna alle betrokkenen. Het zou onverstandig zijn om de gekweekte motivatie vervolgens weer te laten wegebben. Toch wilden we persé vermijden dat men aan experimenten begon die niet op één of andere wijze onderbouwd waren door het gepleegde onderzoek.

Deze spanning verklaart waarom we onze eerste onderzoeksbevindingen - nog heet van de naald - presenteerden in een derde rapportage: deel 3 - Tussentijds verslag van de interviews met jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers (augustus 1981). Deze tussentijdse rapportage diende om bijvoorbeeld met behulp van citaten de beleving van de betrokkenen ten aanzien van vandalisme weer te geven. Aangezien de directe betekenis van vandalisme voor jongeren werd geschetst, kon deze tussentijdse rapportage als een goed startpunt en een redelijke onderbouwing van de experimenten fungeren.

Voor dit definitieve verslag hebben we de bevindingen nog eens laten bezinken en een tweede analyse van het materiaal gemaakt.

Zo is onder meer gebruik gemaakt van een computer. Met behulp van dit rekenwonder konden een aantal samenhangen duidelijk worden weergegeven en schijnverbanden worden blootgelegd.

Ook is onze theorie sinds het vorige verslag verder ontwikkeld en zijn nieuwe hoofdstukken aan dit verslag toegevoegd. Samengevat zou je kunnen stellen dat we hetzelfde materiaal nog eens hebben omgeploegd. Daarbij zijn we op nieuwe bronnen gestuit, die wel eens vruchtbaar zouden kunnen blijken. Wel merken we op dat dit definitieve verslag meer abstract is dan de tussentijdse rapportage en daardoor wat minder vlot leesbaar zal zijn.

IV Opbouw van dit verslag

In hoofdstuk 1 presenteren we enkele theoretische noties over vandalisme, die als uitgangspunt hebben gediend voor de analyse.

In hoofdstuk 2 wordt een beeld geschetst van de twee buurten waar interviews zijn gehouden. Hierbij staat een vergelijking tussen beide buurten centraal, waardoor een verklaring geboden kan worden voor het verschil in de mate van vandalisme in die buurten.

Op de geregistreerde vernielingen gaan we in hoofdstuk 3 in. Er komen zowel cijfers van gemeentelijke diensten over vernielde objecten, als cijfers van de politie over het aantal meldingen van vandalisme aan de orde.

In de hoofdstukken 4 en 5 worden de bevindingen uit de interviews met leerlingen van het lager onderwijs en van het voortgezet onderwijs weer gegeven. Sinds de voorlopige verslaglegging zijn op sommige scholen nog een aantal extra interviews afgenomen. Daardoor is een betere vergelijking tussen de twee buurten mogelijk geworden.

De uitkomsten van de interviews met jongeren in buurthuizen en jongerencentra zijn gepresenteerd in hoofdstuk 6. In dat hoofdstuk gaan we onder meer nader in op de samenhang tussen vrijetijdsbesteding en vernielgedrag.

In de hoofdstukken 7 en 8 komen andere "deskundigen" aan het woord, namelijk jongerenwerkers en schoolhoofden. Zij bekijken het vernielgedrag van jongeren vanuit hun eigen perspectief en laten daarmee een nieuw licht op de vandalismematerie schijnen. Behalve dat ze dagelijks met jongeren optrekken, treden ze namelijk ook op als "hoeders" van het schoolgebouw of jongerencentrum. En daarmee zijn ze soms (in zekere zin) tevens slachtoffer van vandalisme.

We besluiten dit verslag met enkele algemene conclusies (hoofdstuk 9).

Het verslag is tamelijk omvangrijk geworden. Daarom hebben we voor de overzichtelijkheid aan het slot van elk hoofdstuk een beknopte samenvatting opgenomen.

HOOFDSTUK 1. EEN THEORIE

1.1 Inleiding

In de inleiding van deze nota is al stilgestaan bij de voorgeschiedenis van dit onderzoek. Daarbij zal duidelijk geworden zijn dat de onderzoekers niet zonder enige vandalistische voorkennis aan dit actie-onderzoek zijn begonnen. Integendeel, de onderzoekers borrelden al over van ideeën over de achtergronden van vandalisme en van ideeën over de mogelijkheden en methodes om vandalisme te voorkomen (zie ook: Van Dijk en Van Soomeren; 1981).

Voor een belangrijk deel kwamen deze ideeën voort uit onderzoek waarbij de individuele vernielers een wat ondergeschikte rol hadden ingenomen. Een voordeel van het reeds verrichte onderzoek was dat we voor heel Amsterdam een overzicht konden geven van de hoeveelheid vernielingen. We konden dus op grond van onze voorkennis vrij eenvoudig twee Amsterdamse buurten selecteren waar nader onderzoek op individueel niveau gedaan kon worden naar achtergronden van vernielgedrag in relatie tot de sociale- en fysieke omgeving waarin jongeren leven. Voor dit actie-onderzoek hadden we bovendien de eerste hypothesen en ideeën al klaar liggen.

We volstonden met een verwijzing naar eerdere publicaties en maakten daarnaast ten behoeve van het actie-onderzoek een relatiematrix*, waarin we onze ideeën in de vorm van korte zinnen, opmerkingen en vragen noteerden. Hiemee hadden we een praktisch werkbare theorie in steno, waaruit bijvoorbeeld later de vragenlijsten voortkwamen die bij de interviews gebruikt werden.

Misschien is het begrip "theorie" een te zwaar woord voor hetgeen waar we bij dit actie-onderzoek van uit gaan. Men moet het eerder zien als een verzameling van samenhangende kernbegrippen, hypothesen en ideeën.

In paragraaf 2 treft de lezer de probleemstelling aan waarmee we het onderzoek onder jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers te lijf gingen. Deze probleemstelling wordt in dezelfde paragraaf nog iets nader uitgewerkt en omschreven.

In de daarop volgende paragrafen gaan we uitgebreider in op de "voorwaarden" waaraan voldaan moet zijn alvorens een vernieling kan plaatsvinden.

In paragraaf 3 behandelen we het begrip mogelijkheid (de hoeveelheid vernielbare objecten en de stevigheid van die objecten).

In paragraaf 4 staan we stil bij enige drempels (dat wil zeggen: redenen om niet te vernielen).

Vervolgens gaan we in paragraaf 5 vrij uitgebreid in op de redenen om wel iets te vernielen: de motieven achter vernielgedrag.

Tenslotte staan we in paragraaf 6 nog kort stil bij de laatste "voorwaarde": de potentiële vernieler.

* Deze relatiematrix bestaat uit een serie sleutelbegrippen waarbij we zoveel mogelijk de onderlinge relaties die daar tussen bestaan hebben trachten aan te geven. In de 19 pagina's tellende relatiematrix werden ongeveer 150 relaties ondergebracht. De matrix werd later als appendix opgenomen in de derde rapportage van het actie-onderzoek.

Voor de volledigheid wijze we er op dat de theorie die we in dit hoofdstuk presenteren voor het merendeel geschreven is voordat het onderzoek onder jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers van start ging. Men kan daarom het laatste hoofdstuk van deze nota (hoofdstuk 9, eindconclusies) zien als de tegenhanger van dit eerste hoofdstuk.

1.2. Definitie en probleemstelling

1.2.1. Definitie

Allereerst is het van belang dat precieser omschreven wordt wat we in deze nota precies verstaan onder het begrip vandalisme (D)*.

Onze definitie van vandalisme luidt:

Het opzettelijk plegen van vernielingen, zonder dat dit voor de vernieler aanwijsbaar materieel voordeel oplevert.

Bij deze definitie moet er op gewezen worden dat we ons in dit onderzoek met name richten op vandalisme gepleegd door jongeren (D) van 8 tot 25 jaar (kinderen (D), pubers (D) en jongvolwassenen (D)). Daarnaast merken we op dat in de definitie de zinsnede is opgenomen "zonder dat dit voor de vernieler aanwijsbaar materieel voordeel oplevert". Deze zinsnede is noodzakelijk, omdat anders bijvoorbeeld ook inbraken en bankkraken op ons onderzoeksterrein zouden komen te liggen. Het ging ons te ver om in het kader van dit actie-onderzoek ook nog interviews te moeten houden met Aage M. en zijn thermische lans. We hadden het zo al druk genoeg.

1.2.2. Probleemstelling

De centrale vraag waar we ons onderzoek mee startten, luidde als volgt:

Waarom plegen jongeren wel of niet opzettelijke vernielingen?

Waarschijnlijk is dit een enigszins cryptische vraagstelling, waarbij de onduidelijkheid vooral in het "wel of niet" deel van de vraag zal zitten. Dat stukje verwijst echter naar twee centrale begrippen waar we nog op terug zullen komen: de motieven (D) om wel te vernielen en de drempels (D) die er voor jongeren bestaan om niet te vernielen.

1.2.3. Uitwerking van de probleemstelling

Men kan vandalisme zien als een uitermate simpel en bijna poëtisch iets:

Er staat een telefooncel op straat
er komt een jongere aan
hij ramt wel de ruiten in .....
of hij doet dat niet.

* Het symbool (D) verwijst naar de lijst met definities van veelgebruikte begrippen. Deze lijst is op pagina 153 te vinden. Telkens als we voor de eerste keer een begrip introduceren, waarvan de definitie daar is opgenomen, zullen we het symbool (D) direct achter het begrip in de tekst opnemen.

In dit korte gedicht zitten vier voorwaarden verborgen waaraan voldaan moet zijn alvorens een vernieling zal plaatsvinden.

1) Potentiële vernieler (D)

Het zal duidelijk zijn dat als er geen (potentiële) vernielers zijn, er ook geen vernielingen kunnen plaatsvinden. Aangezien de meeste opzettelijke vernielingen door jongeren gepleegd worden, hebben we het begrip potentiële vernieler toegespitst tot: een jongere die op straat is. Naar aanleiding van deze eerste voorwaarde moet men zich dus bepaalde vragen gaan stellen. Bijvoorbeeld: hoeveel jongeren wonen er in een bepaalde buurt en hoe komt het dat sommige van die jongeren veel en anderen weinig op straat zijn?

2) Motief

Als iemand iets vernielt, heeft hij* daarvoor een reden. Soms is zo'n reden om iets te vernielen vrij eenvoudig te achterhalen, zoals bijvoorbeeld in het geval van het afreageren van woede. Vaak zijn motieven veel minder duidelijk te achterhalen. Zoals bijvoorbeeld in het geval dat iemand iets vernielt uit een gevoel van onvrede.

3) Drempel

Als een motief om te vernielen aanwezig is, betekent dat nog niet dat iemand ook daadwerkelijk een vernieling zal plegen. Iets vernielen wordt immers als maatschappelijk ongewenst beschouwd. Dat weerspiegelt zich in sancties, die kunnen variëren van afkeuring tot en met gevangenisstraf. We kunnen twee soorten drempels onderscheiden: externe en interne drempels.

Externe drempels: Iets vernielen mag niet. Als je het doet, kan je daar door anderen voor gepakt en gestraft worden. Een pak voor je broek van je ouders, een stomp op je oog van een boze buurtbewoner, een procesverbaal van de politie, of een strafblad van justitie. Allemaal dingen waar men terecht bang voor kan zijn en waar men rekening mee zal houden. Toch denken we dat deze externe drempel niet zo erg hoog is.

Interne drempels: Natuurlijk kan een jongere ook zelf vinden dat vandalisme niet hoort. Hij kan het zonde vinden om iets te vernielen. Deze interne drempel hangt samen met de mate waarin een bepaalde jongere tijdens zijn opvoeding de norm (D) "vernieten hoort niet" heeft overgenomen.

De interne drempel kan ook samenhangen met de mate van betrokkenheid (D) bij bepaalde objecten (D). Zo zal iemand bijvoorbeeld de brommer van een goede vriend niet snel vernielen.

In paragraaf 1.4. zullen we aandacht schenken aan de factoren die de hoogte van deze drempels bepalen.

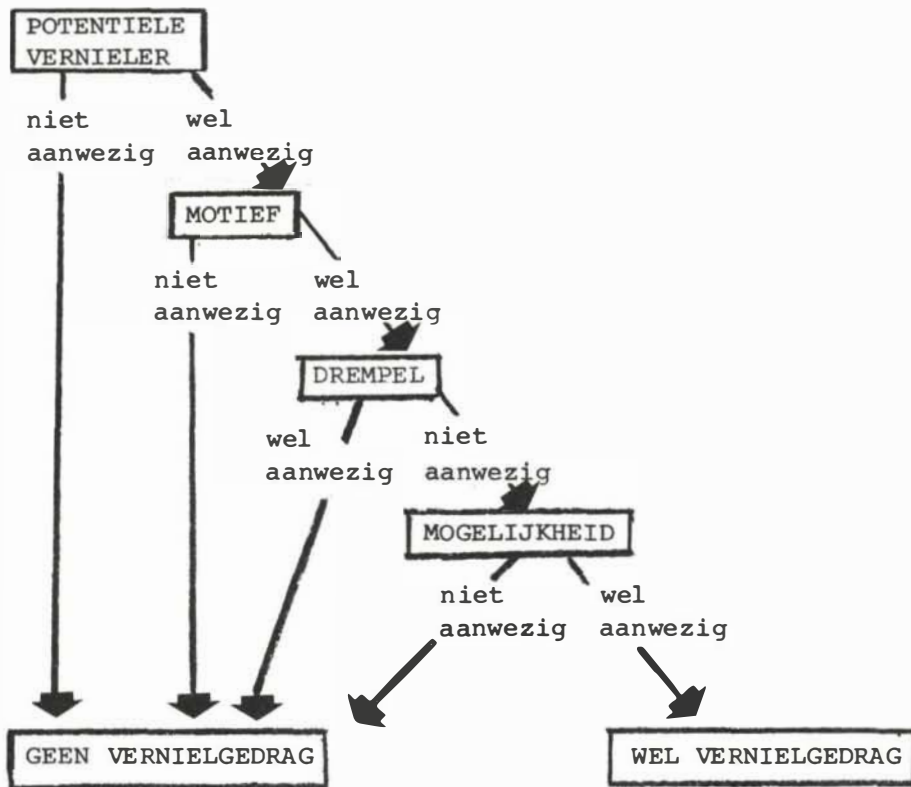
4) Mogelijkheid (D)

Naast de drie voorgaande voorwaarden, is er tenslotte nog één voorwaarde waaraan voldaan moet zijn, alvorens een vernieling daadwerkelijk zal plaatsvinden: er moet een vernielbaar object aanwezig zijn. Het woord "aanwezigheid" verwijst hierbij naar het aantal objecten dat binnen een bepaald gebied aanwezig is. Het woord "vernielbaar" verwijst naar de stevigheid van een bepaald object.

* Voor "hij" dient men (ook in het vervolg van dit hoofdstuk) te lezen "hij/zij".

Het voorgaande verhaal kan in het volgende schema worden weergegeven.

Schema 2: Voorwaarden voor vernielgedrag

In de nu volgende paragrafen zal dit schema in omgekeerde volgorde worden doorlopen.

1.3. Mogelijkheden voor vandalisme

Zoals we al opmerkten, slaat het begrip mogelijkheid op de aanwezigheid van een vernielbaar object.

1.3.1. De aanwezigheid van objecten

Theoretisch is de aanwezigheid van objecten ongetwijfeld niet zo interessant. Binnen dit actie-onderzoek moeten we er echter toch zeker rekening mee houden als we bijvoorbeeld een vergelijking maken tussen twee buurten wat het aantal vernielingen betreft. In de ene buurt staan nu eenmaal soms meer objecten dan in een andere buurt. Daardoor bestaat de mogelijkheid dat door een groter aantal objecten de kans op een groter aantal vernielde objecten toeneemt.

We komen in deze nota daar met name in hoofdstuk 3 nog op terug.

1.3.2. De vernielbaarheid van objecten

De vraag, in hoeverre een bepaald object al dan niet makkelijk vernielbaar is, voert ons vanzelfsprekend naar de discussie over objectversteving en -beveiliging.

Het idee achter objectversteving veronderstellen we bekend: wanneer een object dermate stevig is, dat er een bulldozer voor nodig is om het te slopen, zullen jongeren niet makkelijk in staat zijn om dat voorwerp te vernielen.

De kritiek hierop is tweeledig.

- Ten eerste kan versteviging van een bepaald object de inventiviteit van juist de jongere vernielers in hoge mate prikkelen ("Wedden dat ik dat toch stuk krijg!"). Dit effect lijkt erg moeilijk te vermijden en het blijkt vaak uit te draaien op een soort inventiviteits- en bewapeningswedloop tussen vernielers en de hoeders van objecten.
- Ten tweede bestaat de mogelijkheid dat het vandalisme zich zal gaan verplaatsen naar eenvoudiger te slopen spullen.

Toch is er een zeer belangrijke reden aan te voeren om te veronderstellen dat versteviging en beveiliging niet altijd inventiviteits-prikkelend of vandalisme-verplaatsend werken. Men moet daarbij vooral denken aan de vernielingen die ten gevolge van (kinder)spel voorkomen. Als de spullen heel blijven en het spel toch leuk is, lijkt er geen reden aanwezig om te veronderstellen dat dit soort vandalisme zich zal verplaatsen.

Een voorbeeld hiervan vormt het schoolplein waar veel gevoetbald wordt. Als er in de hitte van het spel per ongeluk - of beter gezegd "bijna" per ongeluk - ruiten sneuvelen, kan men overwegen om op een of andere wijze de ruiten te beschermen. Van belang hierbij is echter wel dat het spel hoofdzaak moet zijn en dat de al dan niet kapotte ruiten voor de voetballers minder belangrijk zijn dan dat spel.

Ondanks deze relativisering verwachten we geen wonderen van objectversteving en -beveiliging. De interview-uitkomsten bieden overigens beperkte mogelijkheden om meer te weten te komen over de in het voorgaande genoemde punten. De experimenten waarbij objectversteving en -beveiliging een rol speelt, zullen na de evaluatie mogelijk verdere conclusies opleveren.

1.4. Drempels die vandalisme "tegengaan"

1.4.1. Inleiding

Zoals reeds eerder gesteld zijn er twee redenen om niet te vernielen.

- De eigen norm dat vandalisme niet hoort; dat het zonde is om iets stuk te maken.

- De angst voor negatieve sancties als je iets vernielt.

Het onderscheid tussen deze twee drempels is te vergelijken met de door Gladstone (1978) gebruikte termen "internalized control" en "extrinsic control". Internalized control betekent dat iemand zich de norm "vandalisme hoort niet" eigen heeft gemaakt en dat hij daarmee als het ware zelf zijn gedrag controleert. Extrinsic control verwijst naar controle die door anderen op het gedrag wordt uitgeoefend.

In deze nota gebruiken we de begrippen interne- en externe drempel. Tussen deze twee drempels bestaat natuurlijk een duidelijk verband. Zo kunnen de negatieve sancties (straf) die het overtreden van de norm "vandalisme hoort niet" kunnen opleveren, tot gevolg hebben dat iemand zich deze norm eigen maakt. De externe drempel "veroorzaakt" daarmee een interne drempel, om het even simpel uit te drukken.

Ondanks de samenhang die tussen beide soorten drempels bestaat, menen we dat het onderscheid tussen interne- en externe drempels theoretisch interessante perspectieven kan bieden.

1.4.2. Het eigen maken van de norm "vandalisme hoort niet"

Eer men zich een norm eigen kan maken, zal deze eerst door anderen moeten worden overgedragen. Dat zal veelal door ouders en andere volwassenen (bijvoorbeeld leerkrachten) gebeuren. Wij gebruiken daarvoor verder het woord "opvoeders". Naast opvoeders dragen ook vrienden en vriendinnen normen over. In dit verband spreken wij van de "vriendengroep".

Sprekend over het onderwerp vandalisme kan men bij velen de mening beluisteren dat de norm "vandalisme hoort niet" tegenwoordig minder belangrijk geworden is. Het gevolg daarvan zou dan zijn dat deze norm in mindere mate door opvoeders op jongeren wordt overgedragen en dat daardoor jongeren zich deze norm niet - of nauwelijks nog - eigen maken. Deze mening zal men bijvoorbeeld in hoofdstuk 8 van deze nota wederom tegenkomen, als wij verslag doen van de interviews die we met schoolhoofden gehouden hebben. Maar ook wijzelf hebben in eerdere publicaties deze mening wel ten beste gegeven. In het kort volgen we toen met dit - thans ons inziens wat verouderde - brokje theorie ongeveer de volgende lijn.

Sinds de zestiger jaren bestaat er in Nederland een soort wegwerpcultuur, waarbij mensen veel gemakkelijker omspringen met materiële goederen*. Zo koopt men bijvoorbeeld niet langer huisraad voor het leven, maar worden meubels, televisietoestellen en wasmachines in veel gezinnen binnen de tien jaar vervangen. Op veel kleinere artikelen is de term "wegwerp" zelfs letterlijk van toepassing: bier uit blik, de fles zonder statiegeld, de plastic zak en last but not least de

* Het begrip "goederen" wordt hier gebruikt als synoniem van het begrip objecten (D).

wegwerpaansteker. Dit alles zou er toe kunnen leiden dat mensen zich minder aan goederen gaan hechten. Goederen verliezen hun waarde, omdat ze toch makkelijk vervangbaar zijn. Via deze gedachtengang kan men op vrij simpele wijze een verklaring vinden voor (de toename van) vandalisme. Goederen hebben geen waarde meer en daardoor verliest ook de norm "vandalisme hoort niet" zijn waarde.

Op het eerste gezicht lijkt de voorgaande gedachtengang logisch en degelijk in elkaar te zitten. Desondanks kleven er enige niet onbelangrijke problemen aan. Die problemen komen het duidelijkste naar voren als men zich de vraag stelt of de gedachtengang opgaat voor alle materiële goederen.

Dat is heel duidelijk niet het geval. Eén van de vreselijkste dingen die een jongere kan overkomen is de vernieling van zijn eigen brommer. Zo zal ook een buurtbewoner een lichte hartverzakking krijgen als een welgemikte steen zijn ruit verbrijzelt en de t.v.-clubfauteuil van Pa beschadigt.

Door dit soort voorbeelden komen we in een aardig dilemma terecht: enerzijds wijzen inderdaad een heleboel tekenen er op dat mensen tegenwoordig makkelijker en onverschilliger met materiële goederen omspringen, anderzijds zien we ook dat mensen heel vaak een zeer grote waarde hechten aan materiële goederen (waarschijnlijk vooral de eigen privé goederen). We denken echter dat er voor deze schijnbare strijdigheid een interessante uitweg bestaat.

De maatschappelijke ontwikkelingen in de laatste decennia hebben, als we een bepaalde buurt bekijken, duidelijk geleid tot een verregaande privatisering (D).

Het woord privatisering behoeft hierbij een toelichting.

We bedoelen daarmee zeker niet te zeggen dat mensen tegenwoordig zielige eenzame personen geworden zijn die geheel op zichzelf zijn aangewezen. Mensen gaan natuurlijk nog steeds om met andere mensen en ze hebben onderling al dan niet hechte banden en contacten. Er is echter wel een verandering opgetreden. Zeker als we het probleem op buurtniveau bekijken.

- Zo zijn bijvoorbeeld wonen en werken tegenwoordig strikt gescheiden, wat tot gevolg heeft dat je iemand nog slechts kent of als collega, of als buur. Vaak is zeer weinig bekend over de privé-sfeer van collega's en over de beroepssfeer van burens. Het aantal rollen waarin men iemand kent, is beperkter geworden. Dat zal ongetwijfeld nog versterkt zijn door de toename van het aantal werkende vrouwen.
- Daarnaast is door de toename van de mobiliteit een grotere vrijheid ontstaan voor het aangaan van contacten. Men hoeft niet langer om te gaan met iemand omdat hij dichtbij woont. Men kan selectiever en kritischer zijn in het "uitzoeken" van vrienden en kennissen. Het spreekwoord "een goede buur is beter dan verre vriend" heeft sterk aan waarde ingeboet. Met een goed en snel vervoermiddel, woont die verre vriend opeens erg dichtbij.
- Binnen een buurt zijn contacten tussen buurtbewoners onderling echter ook nog veranderd onder invloed van andere processen. Het buurtleven op straat is met name door de auto snel en afdoende platgereden en vergast, terwijl de binnenshuis plotseling oplichtende en glitterende televisie de keus er niet bepaald moeilijker op maakte. Het winkelen - vroeger altijd goed voor een flinke roddel - is totaal van vorm veranderd: supermarkt, kassa, boodschappenkar, kofferruimte en diepvries vormen een vaste zaterdagse weg voor heel wat zakken chips en stijfgevroren halve haantjes.

Dit soort processen hebben geleid tot een verregaande privatisering. In de privé sfeer kan men zich terugtrekken in de eigen woning (en dat doet men ook), waarbij men eerder contact heeft met elders wonende gelijkgestemden dan met gelijkvloers wonende burens.

Hans Paul Bahrdt (1969) komt, naar aanleiding van een analyse van ongeveer dezelfde processen die we in het voorgaande bespraken, tot de enigszins overtrokken conclusie dat de moderne woning in feite een dichtgemetselde burcht is*:

"Die Privatwelt ist zur verbarrikadierten Fluchtburg geworden, sie ist im Begriff, zu einer fensterlosen Burg zu werden, die zu klein ist, als dass man in ihr alle gehegten Träume verwirklichen könnte" (Bahrdt; 1969; pag. 106).

Bahrdt beschrijft - in minstens even doorkneed Duits en ook hier en daar enigszins doordravend - een tweede proces dat zeer sterk met de toemende privatisering samenhangt. Hij stelt dat, omdat mensen elkaar tegenwoordig nog slechts fragmentarisch kennen (bijvoorbeeld alleen in de rol van huisvader, chef, leraar, etc.), men - om "herkenbaar" te blijven - meer nadruk legt op "representatie". Dat wil zeggen op materieel privé-bezit om daarmee aan de buitenkant te laten zien wie men is, wat men heeft en waar men bijhoort. Vanzelfsprekend is hierbij van groot belang dat de aanschaf van meer en duurdere materiële bezittingen door de huidige welvaart ook voor velen echt mogelijk is geworden.

Het gevolg van deze twee processen (privatisering en representatie) is dat de privé woning in de eerste plaats dienst gaat doen als een soort showroom waar men zich geheel in terugtrekt.

Aan de hand van deze stelling is het mogelijk om een serie ideeën te lanceren, die in dit onderzoek bruikbaar kunnen zijn.

Laten we allereerst teruggaan naar de vraag of de norm "vandalisme hoort niet" inderdaad minder belangrijk geworden is en dus door opvoeders minder op jongeren zal worden overgedragen.

Op grond van de ideeën die we in deze sub-paragraaf hebben gepresenteerd, kunnen we stellen dat onder invloed van de beschreven maatschappelijke processen de norm "vandalisme hoort niet" inderdaad minder belangrijk geworden is, zolang het om andermans goederen gaat. Voor eigen bezit (en eventueel ook: voor het bezit van mensen die men goed kent, zoals vrienden en kennissen) is de norm "vandalisme hoort niet" daarentegen juist zeer belangrijk.

* Hierbij willen wij aantekenen dat dit misschien voor de burens, buurtbewoners of buurt het geval mag zijn. Ons inziens echter niet voor vrienden, familie en kennissen. Voor hen zal heus wel eens in de zoveel tijd de ophaalbrug neergelaten worden.

De - enigszins uitdagend geformuleerde - conclusie lijkt dan ook gewettigd dat enerzijds de opvoeders de norm "vandalisme (aan bezit van anderen!) hoort niet" nauwelijks nog op jongeren zullen overdragen en dat jongeren zich deze norm dan ook nauwelijks nog eigen zullen maken*. Anderzijds zal de norm "vandalisme (aan eigen bezit of aan privé bezit van vrienden/kennissen!) hoort niet" wèl heel duidelijk door opvoeders overgedragen worden, waardoor de kans dus groot is dat jongeren zich deze laatste norm eigen zullen maken.

Hiermee komen we terecht op het begrip "betrokkenheid". Jongeren zullen onder invloed van bovenbeschreven processen over het algemeen weinig betrokken zijn bij het bezit van anderen (zowel van buurtbewoners als overheid) en de interne drempel om die objecten te vernielen zal dan ook laag zijn.

Verdere ideeën

Uit alle diepzinnige theorieën die tot nu toe in deze subparagraaf de revue passeerden, zijn echter meer interessante ideeën te putten. Daarmee zullen we ons echter wel ten dele begeven op het terrein van de externe drempels die ook in de volgende sub-paragraaf aan de orde zullen komen.

Als we nog even terugdenken aan de eerder beschreven processen van privatisering (je terugtrekken in je huis) en representatie (uiterlijk vertoon/huis als showroom) dan zouden we de hypothese kunnen lanceren dat onder invloed van deze processen de sociale controle (zie (D) controle) van buurtbewoners verminderd is. Zij waken nog slechts over het eigen bezit en in de bescherming van het bezit van anderen (privé of openbaar) zijn ze nauwelijks nog geïnteresseerd (dat mot de pliesie maar doen!). We komen hier in de volgende sub-paragraaf overigens nog kort op terug.

Daarnaast hebben privatisering en representatie een tweede theoretisch interessant gevolg: ze beïnvloeden de relatie tussen ouderen en jongeren.

* Als extreem voorbeeld het volgende bericht uit Het Parool:

"Peuter bekrast twintig auto's

Amsterdam - Een driejarig meisje heeft zaterdagmiddag aan de Spaarndammerdijk twintig auto's met een steen flink beschadigd. De totale schade aan de voertuigen bedroeg tienduizend gulden, aldus de politie.
De vader van het kind, de 37-jarige E.A.H.L. werd door de politie aangehouden, toen hij een van de omstanders bedreigde. Volgens de politie ondernam de vader niets tegen het kraswerk van zijn dochtertje."

Kort en krachtig geformuleerd zouden we namelijk kunnen veronderstellen dat als ouders zich in hun eigen huis terugtrekken en daar een soort uitstalkast voor hun materiële bezit van maken, er in zo'n huis nog weinig plaats zal zijn voor de jongere(n) des huizes. Hierover nog eenmaal Bahrtdt.

"Der meiste Platz wird gebraucht für einen Raum, von dem man eigentlich keinen anderen Gebrauch machen kann, als in ihm in weichen Sesseln bei Radiomusik zusammensitzen und eine Zeitung zu lesen. Es fehlt dagegen fast stets der Platz, wo gehämmert, wo konzentriert gelesen oder musiziert werden kann oder wo man sich mit einer Näharbeit oder einer schriftlichen Arbeit ausbreiten könnte. Überhaupt fehlt es sehr stark an Separierungsmöglichkeiten für intensive Beschäftigungen, gleichgültig, ob dies nun Hobby- oder Arbeitscharakter haben."
(Bahrtdt; 1969; pag. 103)

Zowat het enige alternatief dat er voor een jongere die een beetje wil donderjagen, rotzooien en timmeren overblijft, lijkt in dit geval een vlucht uit deze krappe showroom-woning. De straat op dus. En aangezien het naïef lijkt om te veronderstellen dat jongeren niet een eigen burchtje of plek zouden willen hebben om zich op terug te kunnen trekken, zullen deze jongeren - als een soort imitatie van hun ouders - proberen zich een eigen plek toe te eigenen en zichzelf dan maar op straat te representeren, bijvoorbeeld via hun kleding e.d. Wat betreft dit laatste kan enigszins aangesloten worden bij Engelse theorieën over jongeren sub-culturen (zie verder 1.5.4. ad c.).

1.4.3. De angst om betrappt te worden

De tweede drempel is het besef dat (bijna) alle jongeren hebben dat vernielen niet mag en dat het bestraft kan worden.

Het is duidelijk dat deze drempel veel minder efficiënt werkt dan de eerste: wanneer een jongere zelf vindt dat vernielen niet hoort, zal hij het - controle (D) of geen controle - niet doen; als hij zich de norm niet eigen gemaakt heeft, biedt alleen een (onmenselijke) 100% controle de zekerheid dat er niet vernield wordt.

Wij hebben in 1.4.2. reeds geopperd dat de norm "vernielen hoort niet" minder belangrijk geworden is. Dit verlaagt mogelijkerwijs niet alleen de kans dat jongeren zich deze drempel eigen maken, maar ook de mate waarin diegenen die controle op jongeren uitoefenen, zullen controleren op vernielgedrag.

Wanneer we vervolgens de potentiële straffers afzonderlijk aan een nadere beschouwing onderwerpen, geeft dat nog meer redenen te veronderstellen dat de drempel "angst om betrappt te worden" niet zo erg hoog zal zijn.

- In de eerste plaats bespreken we hier de rol van de ouders. Sommige mensen zijn van mening dat ouders zich steeds minder met hun kinderen bemoeien. Het ontstaan van de term "sleutelkinderen" - kinderen die overdag de sleutel krijgen om in huis te komen omdat geen ouder(s) thuis is (zijn) - kan als een symbool voor deze ontwikkeling worden gezien. Er is evenwel in de onderzoeken van Gladstone (1978) en Richards (1979) geen verband aangetoond tussen "gebroken gezinnen" en "werkende moeders" en het plegen van vandalisme.

- Een tweede categorie van potentiële bestraffers zijn de buurtbewoners. De kans die jongeren lopen om door hen gepakt en/of bestraft te worden, is waarschijnlijk niet zo erg groot. In 1.4.2. beschreven we immers het proces van privatisering waardoor buurtbewoners waarschijnlijk nog slechts weinig interesse en actie zullen tonen als ze zien dat de spullen van anderen vernield worden. We veronderstelden echter eveneens in 1.4.2. dat de reacties van buurtbewoners op een vernieling van hun eigen bezit wel scherp zouden zijn. Een interessant gevolg daarvan zou dan kunnen zijn dat het via vandalisme uitlokken en pesten van buurtbewoners voor jongeren een leuk redelijk voorspelbaar, maar nog net wel spannend spelletje wordt: je weet dat ie reageert en je weet ook precies uit welke hoek of deur die reactie zal komen. Een onverwachtse greep in je nekvel van een andere buurtbewoner hoeft je nauwelijks nog te vrezen.
- De derde en laatste categorie van straffers wordt gevormd door de politie. In hoeverre de afschrikwekkende werking van de politie de laatste jaren is veranderd valt moeilijk te zeggen. Wij hebben de indruk dat voor vele jonge kinderen de politieagent nog altijd een soort boeman is. Dat is waarschijnlijk een weinig gelukkige imago. Als de angst met het klimmen der jaren minder wordt, zal het voor een aantal jongeren juist een gewild tijdverdrijf zijn de vroegere boeman dwars te zitten.

In het bovenstaande zijn heel kort een aantal factoren genoemd die van invloed zijn op de controle van (verniel)gedrag door jongeren. Het zal binnen ons onderzoeksmateriaal niet altijd mogelijk zijn om een relatie te leggen tussen elk van deze factoren afzonderlijk en het plegen van vandalisme.

Het uiteindelijke resultaat van deze in dezelfde richting werkende factoren zal zijn dat jongeren de kans dat ze gepakt en gestraft worden laag zullen inschatten.

Dat wordt nog versterkt doordat jongeren die in groepsverband opereren minder kans hebben om een straf opgelegd te krijgen. Het is immers moeilijk om uit een groep jongeren de dader aan te wijzen. Bovendien verkeren jongeren over het algemeen nog niet in de positie dat een straf hun maatschappelijke positie in gevaar zal brengen. De verwachting luidt dan ook dat ook de externe drempel over het algemeen laag ligt.

1.5. Motieven

1.5.1. Inleiding

In de eerste rapportage van dit actie-onderzoek presenteerden we een indeling in verschillende "typen" vandalisme. Thans doet zich de vraag voor of in plaats van typen niet beter van "motieven" gesproken kan worden. Met motief bedoelen wij niet zeer diepe psychologische roerselen of een element uit een misdaadroman, maar eenvoudig: een reden om te vernielen.

De vandalisme-typologie voldeed als eerste handvat om de materie aan te pakken, bij een nadere beschouwing blijken de te onderscheiden typen niet altijd even vruchtbaar voor het verdere onderzoek. Een vernieldaad is lang niet altijd goed terug te brengen tot één type. Bij het plegen van één of meer vernielingen zullen meerdere motieven tegelijkertijd

een rol kunnen spelen. Analytisch zijn zij weliswaar te scheiden, in werkelijkheid zijn zij nauw met elkaar verweven.

De meeste typen die we in de eerste rapportage noemden, hadden betrekking op een motief, de reden om te vernielen. Voor het zogenaamde "erosievandalisme" (D) gaat dit echter niet op. Erosievandalisme (iets vernielen omdat het al bijna stuk is) heeft betrekking op drempelverlaging; hier is niet sprake van een werkelijk motief. Ook "verveling" kan men nauwelijks een motief noemen. Verveling wijst meer op een bepaalde sfeer.

Ten aanzien van de typen spel (D), prestige (D) en onvrede (D) zijn we tot de conclusie gekomen dat de grenzen tussen deze typen nog vager zijn dan we al dachten. Alleen wraakvandalisme (D) staat o.i. vrij los van de overige typen.

Wij komen daar in 1.5.2. op terug.

De resterende drie motieven zijn echter dermate met elkaar verweven dat het ons beter leek om per leeftijdscategorie na te gaan welke combinatie van motieven een rol spelen. Achtereenvolgens komen in 1.5.3., 1.5.4. en 1.5.5. kinderen (D), de pubers (D) en de jongvolwassenen (D) aan bod.

1.5.2. Wraakvandalisme

In de eerste nota wordt wraakvandalisme als volgt omschreven: "Het vandalisme uit wraak komt voort uit frustratie, maar richt zich op het object van ongenoegen zelf". Daarmee is wraak een ander motief dan onvrede. Bij onvrede is de bron van ongenoegen voor de betrokkene zelf niet altijd even duidelijk.

We kunnen ons afvragen of bij vandalisme uit wraak, de maatschappelijke positie van het gezin waar de jongere deel van uitmaakt, van invloed kan zijn op vernielgedrag. In literatuur (Kahl, 1956) blijkt dat er verschillen zijn in de manier waarop in "lagere" en "middenklasse gezinnen" boosheid en woede (D) worden geuit. In "lagere klassen gezinnen" zou eerder naar fysieke middelen worden gegrepen. Het is niet ondenkbaar dat dit doorwerkt op de vormen van vandalisme die met wraakvandalisme worden aangeduid. Onze veronderstelling luidt dan ook dat met name voor jongeren uit lower class gezinnen het gevoel onrechtvaardig behandeld te zijn een legitimering is om vandalisme te plegen. Zo er een drempel bestaat, gelden er bepaalde uitzonderingsclausules op.

Daarbij kunnen we ons voorts afvragen of die de uitzonderingen voor jongens sterker gelden dan voor meisjes. Binnen het traditionele cultuurpatroon "horen" meisjes zich niet met slaan en schoppen te uiten, maar met tranen of met krabben en haren uittrekken.

1.5.3. Vandalisme door kinderen

In de eerste nota staat over spelvandalisme van 8 - 12 jarigen het volgende geschreven: "Het stukmaken van dingen kan bij hen een min of meer toevallig bijproduct van spelletjes zijn, zij weten echter meestal heel goed dat je niet zomaar iets kapot kan maken. Er is dus wel degelijk sprake van opzet, al zijn de kinderen op deze leeftijd zich nog nauwelijks van de gevolgen van hun daden bewust."

Er komt hier dus geen duidelijk motief naar voren: er wordt gesproken van een min of meer onbedoeld bijprodukt. Men zou echter ook kunnen veronderstellen dat dit onbedoelde vernielen wel voorkomt, maar dat in veel gevallen het vernielen bewust als spelvorm wordt gekozen. Dit stemt overeen met de resultaten van een onderzoek van Crane dat reeds in 1952 (!) gepubliceerd werd. Hij ondervroeg 120 studenten in New South Wales naar hun jeugdervaringen op het gebied van gangs (door Crane opgevat als informele groep). De leeftijd van de leden van die groepjes liep uiteen van ongeveer 9 tot 13 jaar.

Binnen die groepjes bestonden duidelijke gedragscodes, met name wat betreft eigen geheime taal en initiëeringsriten. Het merendeel van de "gangs" - vooral de jongens - hield zich bezig met verboden gedrag.

Crane verbindt aan zijn onderzoeksresultaten de volgende conclusies:

"The explanation of this suggested in the paper is that gang activities are a testing of the barriers placed upon the child life space by the adult life group (....) In the gang a new system of barriers is raised which is voluntarily accepted by the members. This acceptance of restraint plays a part in the socialising of the child." (Crane; 1952)

Binnen een dergelijke visie is (spel)vandalisme dus onderdeel van een groepscultuur (cultuur = D) waarmee bepaalde grenzen uitgetest worden*. Tevens speelt het accepteren van de groepsnormen een belangrijke rol in de socialisatie van het kind. Deze ideeën - met name vandalisme als onderdeel van een subcultuur en van het socialisatieproces - zullen we in de volgende subparagraaf (waarin het vandalisme door pubers wordt behandeld) weer tegenkomen. Het vandalisme door pubers komt daarmee als het ware in het verlengde van vandalisme door kinderen te liggen.

1.5.4. Vandalisme door pubers

Zoals in onze eerste rapportage staat, zou het verkrijgen van aanzien binnen de vriendengroep voor pubers een hoofdmotief voor het plegen van vernielingen zijn. Er zijn de afgelopen decennia een aantal wetenschappers geweest die deze uitspraak verder trachtten te onderbouwen. Daarbij kunnen grofweg drie stromingen worden onderscheiden:

- a. de onderzoekers die vandalisme zien als een onderdeel van een socialisatieproces;
- b. zij, die vandalisme zien als een vorm van conflict tussen het statussysteem van jongeren en dat van volwassenen;
- c. de Marxistisch georiënteerde wetenschappers die vandalisme zien als uitvloeisel van een ander conflict: namelijk dat tussen arbeidersklasse (lower class) en dominante klasse (middle class).

* Dit uittesten hoeft natuurlijk niet persé de vorm aan te nemen die Crane beschrijft (uittesten van groepsnormen). Het zou ook kunnen zijn dat kinderen de regels van volwassenen uittesten; b.v. door het pesten van volwassenen en zien hoe daarop gereageerd wordt.

Hoewel de wetenschapstheoretische kaders van de theorieën nogal uit elkaar liggen, bestaan er toch een aantal overeenkomsten zoals in de onderstaande bespreking van de drie stromingen zal blijken.

ad a. De socialisatie theorie

Aan het begin van de zestiger jaren zetten Matza en Sykes (1962) zich af tegen het tot dan toe gangbare idee dat jeugddelinquentie en vandalisme vooral door lower class jeugd gepleegd werden. Volgens hen moet jeugddelinquentie gezien worden als een verschijnsel dat (ook) onder middle class pubers voorkomt. Jongens zijn in hun puberteit ongerust over hun identiteit als man en over hun acceptatie bij hun leeftijdsgenoten. Ze conformeren zich aan die normen, waarvan zij vinden dat ze typisch mannelijk zijn; hardheid, spanning en avontuur. Het plegen van vernielingen is een bezigheid waarmee aan die normen kan worden beantwoord. In deze visie maken gangactiviteiten (waaronder het plegen van vandalisme) dus deel uit van een socialisatieproces.

Met deze theorie wordt voorts een verklaring geboden voor het (mogelijke) verschil in vandalistische activiteiten tussen jongens en meisjes: meisjes streven naar typische vrouwelijke normen en niet naar hardheid en stoerheid. Dit idee is overigens niet per se strijdig met de constatering van Richards (1979) dat meisjes nauwelijks minder vernielen dan jongens behalve in de avonduren.

De verklaring à la Matza zou dan echter zijn dat de vernielingen die 's avonds worden aangericht niet passen binnen het traditionele vrouwelijke rolpatroon. Meisjes plegen slechts lichte vernielingen, waarbij het vooral om het avontuur gaat; de wat zwaardere vernielingen waarbij het tonen van fysieke kracht een rol speelt zijn voor meisjes minder aantrekkelijk. Daarbij moet echter worden aangetekend dat meisjes mogelijk wel "in opmars" zullen zijn bij het plegen van "mannelijk" vandalisme als gevolg van het doorbreken van het traditionele rolpatroon.

ad b. De puber-volwassenen conflict theorie

Deze theorie is door Richards (1979) gelanceerd. Hij stelt dat het statussysteem van volwassenen voor pubers niet echt toegankelijk is. Bepaalde reacties op de, door volwassenen opgelegde, beperkingen kunnen van grote invloed zijn op de positie binnen de (vrieden)groep. Zo kan het tarten van volwassen gezag (D) binnen bepaalde groepen een teken van onafhankelijkheid zijn en statusverhogend werken. Gebeurt dit enigszins gematigd, dan zal de positie ten opzichte van volwassenen - die toch al ongelijk is - er niet ernstig door aangetast worden.

Vandalisme blijkt dus een bij uitstek geschikt middel te zijn: naar volwassenen toe riskeert men er weinig mee, naar leeftijdsgenoten toe valt er veel mee te winnen. Men geeft er duidelijk mee te kennen, hoe men over het opgelegde gezag van het volwassengezag denkt. Bovendien is het een blijk van de soort autonomie, die door leeftijdsgenoten hoog gewaardeerd wordt.

Binnen deze prestige (D) verklaring integreert Richards op grond van zijn onderzoek onder (middle class) scholieren van 10 tot 15 jaar een tweetal "onvrede-aspecten".

Van de variabelen, die van oudsher in het delinquentie-onderzoek gehanteerd worden (zoals schoolprestaties, satisfactie) bleken er maar weinig verband te houden met vandalisme van middle-class jongeren. Als de variabelen die met de (vrienden)groep te maken hebben constant werden gehouden, bleken de schoolervaringen vrijwel geen zelfstandige invloed uit te oefenen op de kans op vandalisme.

Dit duidt erop, dat dit soort ervaringen een andere rol spelen dan algemeen werd aangenomen. Ze zouden meer relevant zijn voor de wijze, waarop een hiërarchie binnen de groep leeftijdsgenoten tussen volwassenen en kinderen fungeert. De school heeft waarschijnlijk meer belang als kader waarbinnen relaties met leeftijdsgenoten tot stand komen en zich stabiliseren, dan als strijdtoneel waarop de verschillen in positie tussen volwassenen en kinderen uitgevochten worden. De gezagsrelaties binnen de school bevestigen immers de positie (D) van de puber, zonder dat deze daar veel aan kan veranderen. De relatiepatronen, die zich op school ontwikkelen, zijn wel belangrijk. Uit ander onderzoek blijkt, dat groepsvorming van pubers veelal plaatsvindt op basis van gedeelde schoolervaringen, zoals plezier of hekel aan school of leerprestaties. De aard van iemands (vrienden)groep bleek een belangrijke voorspeller voor delinquentie. Omdat de schoolervaringen van invloed zijn op de totstandkoming van bepaalde (vrienden)groepen, kunnen we dus stellen dat zij een indirecte invloed uitoefenen op het bestaan van delinquent gedrag. Dit wil niet zeggen, dat scholieren helemaal niet reageren op de verschillen die er binnen de schoolgemeenschap tussen volwassenen en kinderen bestaan, of dat dergelijke reacties totaal geen verband houden met vandalisme. Een negatieve houding ten opzichte van school geeft meer kans op vandalistisch gedrag. Deze relatie is vergelijkbaar met de relatie die er bestaat tussen boosheid op de ouders en vandalisme. In beide gevallen zouden de gevoelens van boosheid beschouwd kunnen worden als een puberale reactie op de bestaande leeftijdsverschillen en de beperkingen die door volwassenen aan pubers worden opgelegd. Dergelijke gevoelens vergroten met name de kans op lichtere vormen van vandalisme.

ad c. De klasse-conflict theorie

In Engeland hebben in de zeventiger jaren een aantal onderzoekers - verbonden aan het "Centre for Contemporary cultural Studies" te Birmingham - het gedrag van arbeidersjongeren bestudeerd vanuit een Marxistisch klassestrijdperspectief.

"Problematisch" gedrag, zoals agressie en vandalisme wordt door hen - net als b.v. door Cohen (1955) - opgevat als gevolg van de onderliggende positie (o.a. qua scholing en werk) van arbeidersjongeren.

Bij Cohen wordt die relatie rechtstreeks gelegd; de Birminghamschool schuift daar echter de jongeren (sub)cultuur tussen. Binnen die (sub)cultuur wordt de onvrede over onderliggende positie als het ware vertaald in specifieke uitingen van (symbolisch) verzet tegen de dominante waarden en normen.

Het onderstaande citaat is illustratief voor deze visie.

"De betrekkelijk zelfstandige arbeiderscultuur dringt via haar kinderen in de school door en hotst daar op de specifieke leerinhouden, de discipline en het gezag van de officiële schoolideologie. De dagelijkse confrontatie tussen deze twee maakt van de klas een strijdtoneel waar onderhandeling, verzet, weerstand en aanpassing elkaar afwisselen. De jeugd van de overheerste klassen oefent zich er niet alleen in de oude beproefde verzetsvormen, ze experimenteert er ook met nieuwe strategieën om op de school zelf en later op het werk het hoofd te kunnen

bieden aan onderdrukking, verveling en minachting.

Paul Willis van het CCCS onderzocht de typische antischoolcultuur waarmee sommige engelse arbeidersjongens (lads) op de Britse middenschool de dagelijkse dwang van leraren en lesprogramma's pogen te weerstaan. Hij vond dat deze cultuur in haar basis een directe overeenkomst vertoont met de strijdbare arbeiderscultuur in fabriek en werkplaats.

Fysieke trots, rauwe humor en mannelijk chauvinisme zijn de middelen waarmee de arbeiders het duffe ongeschoolde werk trachten te verlevendigen en waardoor ze hun zelfrespect weten te handhaven.

In feite vormt de school voor hen niet veel meer dan een oefenterrein waar ze dezelfde strategieën als die van de arbeiders leren beheersen. Ze oefenen er de tactieken, die hen in staat stellen om de monotonie van het schoolleven en het ongeschoolde werk, dat ze overigens ambiëren, te verdragen." (Dieleman e.a. 1980).

Naast illustratie van het theoretisch perspectief biedt dit citaat aardige vergelijkingsmogelijkheden met de vorige twee theorieën:

- in tegenstelling tot Richards wordt er hier dus wel uitgegaan van de school als strijdtoneel.
- net als in de eerste theorie wordt het groepsgedrag van jongeren mede gezien als een socialisatieproces. Bij Matza ging het echter om een socialisatieproces van jongeren in het algemeen, hier om een socialisatieproces van lower-class jongeren in verband met hun latere rol als fabrieksarbeider.

Naast de groepscultuur op school heeft de Birminghamschool zich vooral op het vrije tijdsgedrag van lower-class jongeren gericht. Dat vrije tijdsgedrag van jongerensubculturen wordt volgens de Birminghamers gekenmerkt door sociale rituelen - regelmatig terugkerende activiteiten waar een symbolisch verzet tegen de dominante klasse vanuit gaat en waardoor het groepsgevoel wordt versterkt - die tezamen het aanzien van de groep (de groepsstijl) bepalen.*

Vandaal gedrag kan zo'n ritueel zijn en moet dan ook gezien worden in samenhang met andere groepsrituelen.

Een belangrijk facet van jongerenculturen is dat jongeren "ruimte" voor zich winnen. Jongeren scheppen eigen subculturen binnen de buurt en op school (zoals we in het citaat al zagen) en bovendien worden er concrete fysieke ruimten veroverd, bijvoorbeeld de straat(hoek) of de snackbar.

* Hele duidelijke voorbeelden van groepsstijlen dateren in Nederland uit de zestiger jaren:

- Groepen nozems, uiterlijk getypeerd door vetkuif, spijkerbroek, puntschoenen en het bezit van een brommer.
- De provo's: uiterlijk getypeerd door de kleur wit (witte kleren, fietsen enzovoorts). Fraaiere voorbeeld van een sociaal ritueel in de vorm van happenings is nauwelijks te vinden. De provo's hadden waarschijnlijk in hoofdzaak een middle-class achtergrond. Dat wijst er ons inziens al op dat een klassestrijdperspectief bij het bestuderen van jongerenculturen te beperkt is. Duidelijke voorbeelden van groepsstijlen uit de zeventiger jaren zijn de discojongeren en de punkbeweging.

Vandaal gedrag kan volgens deze theorie dan ook worden opgevat als "toeëigeningsgedrag", als het scheppen van leefruimte binnen de woonomgeving. Hierbij zou het verzet tegen de dominante orde dus een belangrijke rol spelen.

De toeëigeningsveronderstelling zou verklaren waarom juist binnen de groep vandalisme een sociale rite kan worden.

Na het presenteren van deze drie theorieën, is het tijd om onze eigen visie aan te geven. Hoewel elk van deze theorieën enig licht laat schijnen op een deel van het verschijnsel vandalisme, bieden zij ons inziens elk afzonderlijk een onvoldoende verklaring voor de vele vormen en de diverse motieven die aan vandalisme ten grondslag kunnen liggen.

Wij willen allereerst een onderscheid maken tussen het meer "alledaagse" vandalisme (kleine vernielingen, die de oplettende wandelaar vrijwel overal op straat kan tegenkomen) en het "zwaardere" vandalisme (vernielingen, waarbij geen bril noodzakelijk is om ze waar te nemen, zoals in de brand gestoken buurthuizen, volledig doorzeefde haltehuisjes en op zijn kop gezette telefooncellen).

We denken dat juist de motieven bij deze qua aard verschillende vormen van vandalisme veelal zullen verschillen. We verwachten dat het "generatieconflict" overwegend ten grondslag zal liggen aan het meer alledaagse vandalisme en dat de "klasseconflict theorie" vaker zal opgaan naarmate het vandalisme zwaarder vormen aanneemt. Wij zullen proberen een aantal ideeën ten aanzien van het "alledaagse" en het "zwaardere" vandalisme uit de voorgaande theorieën te integreren. Daarbij zij opgemerkt dat in werkelijkheid de scheiding tussen het alledaagse en zwaardere vandalisme niet altijd even duidelijk is aan te geven. In praktijk zal er tussen deze verschillende vormen van vandalisme sprake zijn van een vloeiende overgang.

Het alledaagse vandalisme

Wij denken dat voor zowel lower als middle-class pubers de constatering van Richards opgaat dat vandalisme een uitstekend middel is om binnen de eigen (vrienden)groep aanzien te verwerven. Ze geven er mee te kennen hoe ze over het opgelegde gezag van volwassenen denken.

Toch is deze conflictverklaring ons inziens maar één zijde van de medaille. Want vandalisme is niet alleen conflictgedrag maar tegelijkertijd een vorm van socialisatiegedrag. Het past namelijk binnen de opvattingen die jongeren hebben van de normen van volwassenen.

Volgens Matza gaat het om normen als hardheid, spanning, snel financieel succes en avontuur. Daarbij zullen zich tussen lower en middle-class jongeren wellicht enige "detailverschillen" voordoen: Mogelijkerwijs is de lower-class interpretatie van dergelijke normen wat ruwer dan die van middle-class jongeren.

Jongeren streven weliswaar (hun interpretatie van) de door Matza genoemde normen van volwassenen na, maar ze hebben binnen de volwassenen leefwereld weinig mogelijkheden om op geoorloofde wijze aan die normen te voldoen.

Wanneer we nu nog even terugkijken naar de ideeën over vandalisme door kinderen zien we grote overeenkomsten. Vandalisme is een soort socialisatiegedrag en maakt bovendien deel uit van een specifieke subcultuur. Vandalisme kan een middel zijn om vanuit die subcultuur de normen en het gezag van volwassenen uit te testen.

We hebben in dit relaas over het alledaagse vandalisme nog niet verklaard waarom de ene jongere meer vandalisme pleegt dan de andere. In feite geeft Richards (1979) een antwoord wanneer hij stelt dat een negatieve houding ten opzichte van school meer kans geeft op vandalistisch gedrag. Deze relatie is vergelijkbaar met de relatie die er bestaat tussen boosheid op de ouders en vandalisme. In beide gevallen dienen de gevoelens van boosheid beschouwd te worden als een puberale reactie op de bestaande leeftijdsverschillen en de beperkingen die door volwassenen aan pubers worden opgelegd. Dergelijke gevoelens vergroten de kans op met name lichtere vormen van vandalisme.

We kunnen echter niet instemmen met Richards ideeën over vandalisme door meisjes. Hij is van mening dat meisjes in even sterke mate als jongens "lichte" vormen van vandalisme plegen.

Wij zijn van mening dat meisjes ook te maken hebben met een conflict met volwassenen. Zij zullen in hun groepscultuur echter vooral traditioneel vrouwelijke normen nastreven. Daarbinnen passen niet de vormen van vandalisme waarbij een uiting van fysieke kracht aan de orde is. Wij verwachten dus dat meisjes over het algemeen slechts betrokken zijn bij vandalisme waarbij geen sprake is van een uiting van fysieke kracht.

Het zwaardere vandalisme

Met zwaarder vandalisme bedoelen we dat het aantal gepleegde vernielingen groot is en dat de per vernieling aangerichte schade hoog is.

Wij verwachten dat het zwaardere vandalisme een uiting is van onvrede, die voortkomt uit een slechte situatie met betrekking tot gezin, scholing, werk en/of vrije tijdsbestedingsmogelijkheden.

We denken dat het slechts een vrij beperkte groep betreft van met name lower class jongeren. Voor deze jongeren geldt dat het klasseconflict en volwassenen-jongeren conflict bij elkaar komen. Zij vallen overal buiten: hun onvrede wordt vertaald in een extreme vorm van toeïgeningsgedrag waarbij veel én zwaar vandalisme wordt gepleegd.

1.5.5. Vandalisme door jongvolwassenen

Zoals reeds gezegd in de paragraaf over drempels zal door deze groep in vergelijking met de pubergroep weinig vandalisme worden gepleegd. Na de puberteit zal het (alledaagse) vandalisme als kinderachtig en onvolwassen worden beschouwd. De blokkade naar het statussysteem van volwassenen is immers ook grotendeels opgeheven en de meesten worden student of "nette burger in spé".

De groep die in de puberteit de zware vernielingen voor hun rekening nam, zal waarschijnlijk ook in deze leeftijdsfase het meest in het oog springende delinquent gedrag voor hun rekening nemen. Voor hen blijft de onvrede met hun situatie immers bestaan.

Doordat zij veel van het vroeger door hun gepleegde vandalisme als iets kinderachtigs gaan beschouwen, zal een bepaald deel van deze jongeren zich waarschijnlijk bezig gaan houden met voor hen winstgevender vormen van verboden gedrag (zoals inbraak). Ook blijven enkelen een rol spelen bij de meest grootscheepse vormen van vandalisme (vandalisme bij voetbalwedstrijden, bijvoorbeeld).

1.6. Potentiële vernieler

Ondanks de aanwezigheid van een motief, de afwezigheid van een drempel en de aanwezigheid van een mogelijkheid, moet er nog aan een belangrijke voorwaarde voldaan worden alvorens er daadwerkelijk iets vernield kan worden.

Er moeten jongeren zijn, of -preciezer uitgedrukt - er moeten jongeren op straat zijn.

Theoretisch is deze voorwaarde misschien weinig interessant. Toch mag zij niet over het hoofd gezien worden. Complexe begrippen als motief en drempel verliezen hun betekenis, als er geen jongeren zijn waarvoor deze begrippen opgaan. Als men bijvoorbeeld het aantal vernielingen in twee buurten met elkaar vergelijkt (zoals we in hoofdstuk 3 zullen doen) en duidelijke verschillen tussen die buurten constateert, is het zinnig om eerst het aantal jongeren in die buurten te vergelijken, alvorens diepzinnige theoretische verklaringen te bedenken. Als er meer jongeren in een bepaalde buurt wonen (die allicht ook in die buurt zullen spelen of rondtrekken) neemt de kans op vernielingen in die buurt toe.

Er is evenmin veel fantasie voor nodig om te veronderstellen, dat rond plaatsen binnen een buurt waar veel jongeren samenkomen (zoals speeltuinen, scholen, jongerencentra, disco's) we verhoudingsgewijs veel vernielingen zullen aantreffen.

Een factor op het individuele niveau, die van invloed is op het begrip "potentiële vernieler", is de wijze van vrijetijdsbesteding van een jongere. Brengt men de vrije tijd hoofdzakelijk binnen of buitenshuis door? We verwachten dat er door jongeren die hun vrije tijd buiten besteden, duidelijk meer vernield zal worden, dan door jongeren die hun vrije tijd voornamelijk binnenshuis doorbrengen.

HOOFDSTUK 2. GEGEVENS VAN DE TWEE BUURTEN

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk zullen we een beeld proberen te schetsen van de twee Amsterdamse buurten waar het onderzoeksmateriaal voor het vandalisme actie-onderzoek is - en wordt - verzameld: Osdorp en de Rivierenbuurt.

Het doel van dit hoofdstuk is tweeledig.

- Allereerst vormen de hier gepresenteerde gegevens het decor waartegen men de andere hoofdstukken van deze nota dient te lezen. We hopen namelijk met dit hoofdstuk een beeld van Osdorp en de Rivierenbuurt te schetsen, waarmee de lezer zich enigszins een idee kan vormen over hoe deze buurten er fysiek en sociaal uitzien.
- Daarnaast willen we aan de hand van de gepresenteerde gegevens kijken welke verschillen en overeenkomsten er bestaan tussen de Rivierenbuurt en Osdorp. Dit kan van belang zijn bij de interpretatie van de later in deze nota te maken vergelijkingen tussen Osdorp en de Rivierenbuurt. Tevens werpt dit meer licht op de al eerder in het kader van dit onderzoek uitgebrachte tussenrapportage met de voorlopige onderzoeksuitkomsten (deel 3).

Tevens moet erop gewezen worden dat bij sommige van de gepresenteerde gegevens van Osdorp en de Rivierenbuurt een vergelijking met geheel Amsterdam mogelijk is. Een aantal daarvan zal in andere hoofdstukken van dit verslag - met name hoofdstuk 3 - worden gebruikt.

De inhoud van dit hoofdstuk ziet als volgt uit:

in 2.2. wordt kort ingegaan op de verschillende soorten gebiedseenheden die worden onderscheiden en op welke gebieden de cijfers precies betrekking hebben.

Vervolgens komt in 2.3. de aard van de cijfers aan de orde.

In 2.4. wordt het statisch materiaal gepresenteerd en in 2.5. de gegevens van het veldwerk.

Tenslotte volgt in 2.6. een samenvatting met de conclusies van dit hoofdstuk.

2.2. Stadsdelen, buurten en buurtcombinaties

Amsterdam is verdeeld in 11 stadsdelen.

Eén zo'n stadsdeel is Nieuw-West (stadsdeel 8), een ander wordt gevormd door Nieuw-Zuid en Buitenveldert (stadsdeel 5).

Elk stadsdeel bestaat op zich weer uit kleinere onderdelen: de buurtcombinaties. Stadsdeel 8 wordt bijvoorbeeld gevormd door 8 buurtcombinaties en stadsdeel 5 bestaat uit 7 buurtcombinaties. In deze nota zijn daarvan slechts vijf buurtcombinaties van belang. Te weten: buurtcombinaties 87 en 88 die tezamen de buurt Osdorp vormen en buurtcombinaties 50, 51 en 52 die samen de Rivierenbuurt vormen*.

* In deze nota hanteren we het volgende woordgebruik: Osdorp en de Rivierenbuurt noemen we buurten (D). Deze twee buurten bestaan elk uit meerdere buurtcombinaties (zie kaart). Het woord "gebied" reserveren we voor algemeen gebruik. Met andere woorden: zowel stadsdelen, buurten, buurtcombinaties en een stuk grond van een willekeurig aantal km² noemen we een gebied.

Om de zaak nog wat lastiger te maken, willen we er nu al op wijzen dat er naast stadsdelen, buurten en buurtcombinaties ook nog rayons bestaan. Dit is een gebiedsaanduiding waar veel gemeentelijke diensten mee werken. De rayonindelingen verschillen per gemeentelijke dienst. Bovendien zijn de grenzen soms niet gelijk aan die van de stadsdelen en buurtcombinaties.

Kaart 1 toont ons Osdorp, verdeeld in de buurtcombinaties 87 en 88.
Kaart 2 geeft de Rivierenbuurt weer, verdeeld in de buurtcombinaties 50, 51 en 52.*

- * Op de beide kaarten zijn voorts de politierayons en de 43 ranfydam meetpunten (zie par. 5 van dit hoofdstuk) aangegeven. In de kaart van Osdorp zijn bovendien een aantal vernielingen ingetekend (zie hoofdstuk 3).

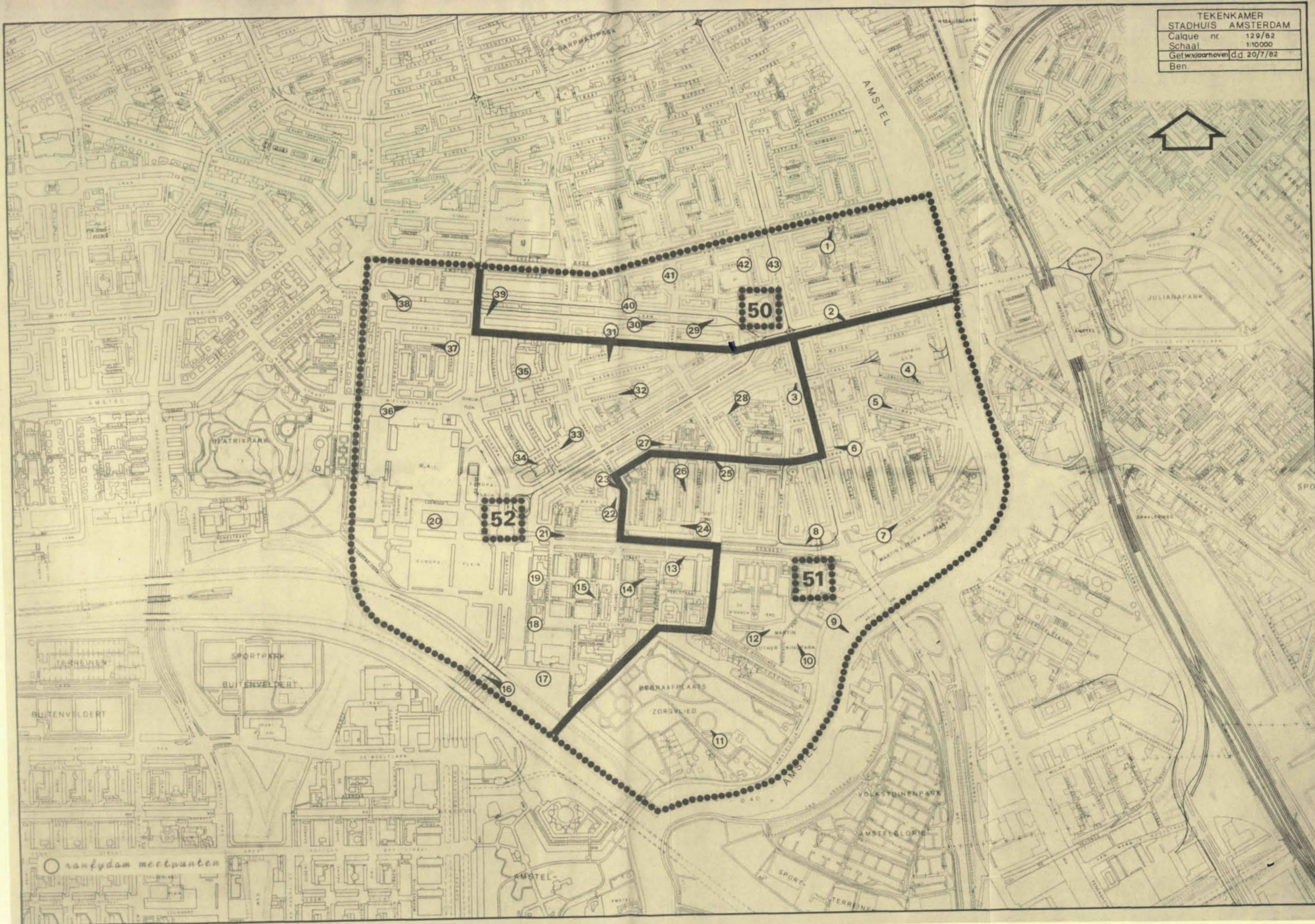
TEKENKAMER
STADHUIS AMSTERDAM
Calque nr 128 / '82
Schaal 1 : 10000
Get. Kussel dd. 14/7
Ben.

Onder het nummer van het
politie-subgebied staat het
aantal bij de politie binnen
gekomen meldingen
(april t/m december 1981)

TEKENKAMER	
STADHUIS AMSTERDAM	
Calque nr.	129/82
Schaal	1:10000
Getw./jaarhoven	d.d. 20/7/82
Ben	

2.3. De verzamelde gegevens

Het vinden en selecteren van gegevens die ons iets kunnen vertellen over een bepaald gebied, is meestal een moeilijke opgave.

- Het eerste en grootste probleem vormt de beschikbaarheid van gegevens. Rapporten van - en contacten met - de gemeentelijke afdeling Bestuursinformatie leverden een lijst op van gegevens die voor de beide buurten reëel te verzamelen zouden zijn.
- Een tweede probleem dat direct daarop opdoemde, betrof de vraag welke gegevens uit die lijst verzameld moesten worden. Ten eerste vloeit deze keuze natuurlijk direct voort uit de in het onderzoek gehanteerde theorie. Zo dwingt het voorgaande theoretische hoofdstuk ons tot het verzamelen van gegevens over sociaal-economische status (helaas..... niet voorhanden!), controlemogelijkheden (D), aantallen jongeren e.d. In de tweede plaats vloeit de keus ook voort uit de reeds uitgebrachte tussenrapportages (met name deel 3: voorlopige onderzoeksuitkomsten). Toen bijvoorbeeld uit de interviews klachten over speelmogelijkheden naar voren kwamen, dwongen die ons om in het harde cijfermateriaal over jeugdvoorzieningen* (D) te duiken.

Bij dit alles kwam vanzelfsprekend de in het kader van het onderzoek "Vandalisme in Amsterdam" (1980) opgedane ervaring met betrekking tot het gebruik van buurtindicatoren zeer goed van pas.

Toch is hiermee de vraag welke gegevens geselecteerd moesten worden nog niet geheel beantwoord. Immers zoals al gezegd is één van de doelen van dit hoofdstuk het schetsen van een beeld van Osdorp en de Rivierenbuurt, waardoor de lezer zich enigszins een idee kan vormen hoe deze buurten er sociaal en fysiek uitzien. We zullen daarom hier en daar in dit hoofdstuk ook gegevens presenteren die vanuit onze theorie bezien niet zo bijster interessant zijn, maar die wel een wat beter beeld geven van de twee buurten.

In de gepresenteerde gegevens is een duidelijke tweedeling aan te brengen. Enerzijds is er het statistische materiaal dat betrekking heeft op demografische en fysieke gegevens. Dit statistische materiaal vindt men in paragraaf 4.* Anderzijds zijn we er als onderzoekers ook zelf op uitgetrokken om gegevens in Osdorp en de Rivierenbuurt te verzamelen. Aangezien gegevens over de fysieke inrichting van Osdorp en de Rivierenbuurt in relatie tot de controlemogelijkheden die daar bestaan slechts zeer ten dele uit statistisch materiaal zijn af te leiden, hebben we met behulp van een nieuwe methode geprobeerd zelf in het veld gegevens te verzamelen. Op meer dan 80 (door het toeval bepaalde) plekken in Osdorp en de Rivierenbuurt zijn we gaan kijken naar het aantal ramen, houwlagen, winkels en mensen op straat, alsmede naar de hoeveelheid (en soort) groen en de bouwwijze.

Deze gegevens vindt men in paragraaf 5.

* Waarbij we aanteekenen dat meer materiaal werd verzameld dan we in dit hoofdstuk zullen presenteren. Een deel van de gegevens bleek namelijk weinig of geen zinvolle informatie te geven.

2.4. De Statistische gegevens

2.4.1. Bevolking

Allereerst richten we ons op demografische gegevens over de leeftijdsopbouw en de bevolkingsomvang van Osdorp, de Rivierenbuurt en Amsterdam in zijn geheel.

De totale bevolking

De totale omvang van de bevolking bedroeg op 1-1-81 voor:

Osdorp	34.150
Rivierenbuurt	34.270
Amsterdam	712.365

Conclusie:

- In Osdorp en de Rivierenbuurt samen, woont ongeveer 10% van de totale Amsterdamse bevolking.
- De bevolkingsomvang van Osdorp en die van de Rivierenbuurt is ongeveer gelijk.

De leeftijdsopbouw

Jongeren

In veel publicaties wordt gewezen op een verband tussen het percentage jongeren en de hoeveelheid vernielingen in een gebied. Zo wordt bijvoorbeeld in "Vandalisme in Amsterdam" de conclusie getrokken "dat het percentage jongeren een noodzakelijke voorwaarde lijkt te zijn voor een hoog aantal vernielingen aan de openbare verlichting; hiermee moet bij de interpretatie van andere verbanden rekening gehouden worden". (Van Dijk en Van Soomeren; 1980: pag. 150). In tabel 1 hebben we de gegevens over het aantal jongeren samengevat.

Tabel 1: Jongeren 5 - 24 per leeftijdsgroep op 1-1-'81 (Absoluut en als percentage van alle leeftijdsgroepen)

	O S D O R P						R I V I E R E N B U U R T								A M S T E R D A M	
	87		88		TOT.		50		51		52		TOT.			
	ABS.	%	ABS.	%	ABS.	%	ABS.	%	ABS.	%	ABS.	%	ABS.	%	ABS.	%
5- 9	485	3,2*	889	4,7	1374	4,0	317	4,8	484	4,2	675	4,2	1476	4,3	32731	4,6
10-14	894	5,9	1301	6,0	2195	6,4	415	6,3	678	5,9	904	5,6	1997	5,8	39915	5,6
15-19	1450	9,6	2062	10,8	3512	10,3	458	7,0	802	7,0	1127	7,0	2387	7,0	50836	7,1
20-24	1308	8,7	1623	8,5	2931	8,6	635	9,7	931	8,1	1378	8,5	2944	8,6	70389	9,9
TOT. 5-24	4137	27,4	5875	30,8	10012	29,3	1825	27,8	2895	25,2	4084	25,3	8804	25,7	193861	27,2

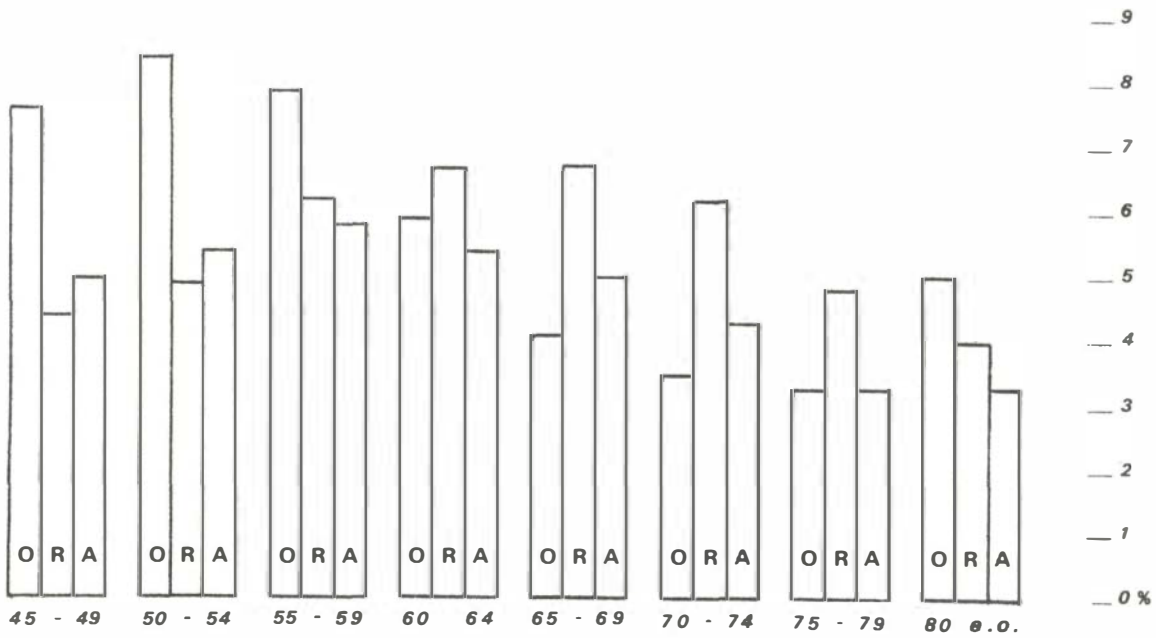
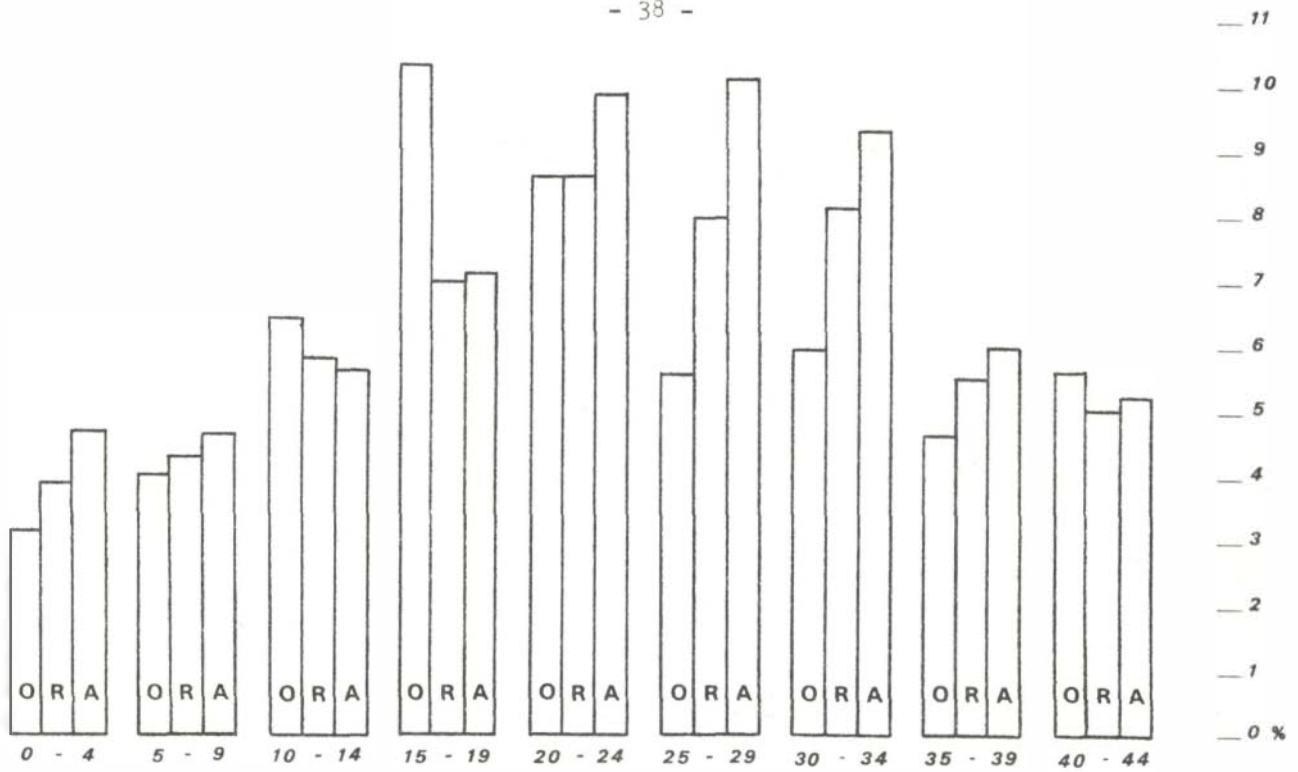
*= Toelichting: Dit getal laat dus zien dat 3,2% van alle mensen in buurt-combinatie 87 in de leeftijdsgroep 5-9 vallen (vgl. ook bijlage 1).

Conclusies

- De leeftijdsgroep 15 - 19 is in Osdorp sterk oververtegenwoordigd, zowel ten opzichte van de Rivierenbuurt als ten opzichte van geheel Amsterdam.
- De leeftijdsgroep 5 - 14 is zowel in Osdorp als in de Rivierenbuurt qua aantal een afspiegeling van geheel Amsterdam (ongeveer 10% van de bevolking).
- Binnen de Rivierenbuurt ligt het percentage jongeren in de drie buurt-combinaties ongeveer gelijk. In Osdorp springt buurtcombinatie 88 er qua percentage jongeren enigszins uit.

De totale leeftijdsopbouw

Gegevens over de leeftijdsopbouw zijn echter niet alleen in verband met het aantal en percentage jongeren interessant. Men kan aan de hand van de leeftijdsopbouw namelijk ook een (demografisch) totaalbeeld van een bepaald gebied krijgen. In figuur 1 vindt men daarom de totale leeftijdsopbouw van Osdorp, de Rivierenbuurt en geheel Amsterdam grafisch voorgesteld (zie voor de procentuele en absolute aantallen bijlage 1 en 2).

O : *osdorp*
 R : *rivierenbuurt*
 A : *amsterdam*

Figuur 1: Leeftijdsopbouw op 1-1-1981 in
 Osdorp, de Rivierenbuurt en Amsterdam.

Conclusies

- Voor Osdorp valt de sterke ondervertegenwoordiging op (zowel ten opzichte van de Rivierenbuurt als ten opzichte van Amsterdam) van de leeftijdsgroep 25 - 34. Gecombineerd met tabel 1, levert dit ons het beeld op van een gebied dat tussen 1960 en 1970 is volgestroomd: veel ouders van rond de 50 jaar met kinderen van 15 - 19.
- Voor de Rivierenbuurt valt op dat hier het patroon van geheel Amsterdam bijna steeds "netjes" gevolgd wordt. De belangrijkste uitzondering ligt in de vrij sterke oververtegenwoordiging van de leeftijdsgroep boven de 60 jaar (zowel ten opzichte van Osdorp als ten opzichte van geheel Amsterdam).
De Rivierenbuurt kan men in dit opzicht omschrijven als een enigszins vergrijsde buurt.

2.4.2. Scholen

Dat scholen een centrale plaats innemen binnen dit onderzoek, behoeft geen betoog. Een totaal overzicht van alle scholen die in Osdorp en de Rivierenbuurt te vinden zijn, treft men aan in bijlage 3 (inclusief: naam/adres school, buurtcombinatie, aantal leerlingen, richting en type).

Tabel 3 geeft een samenvatting van de belangrijkste cijfers uit de scholenlijst van bijlage 3.

Tabel 2: Scholen (aantal en aantal leerlingen) naar type en richting

RIVIERENBUURT

Richt.	Kleuter	Lager Ond.	AVO*	LBO/LBMO	Totaal
Openb.	(5) 325	(7) 1245		(1) 477	
Pr.Chr.	(2) 107	(3) 363	(1) 157		
R.K.	(1) 93	(2) 282	(1) 418	(1) 427	
Totaal	(8) 525	(12) 1890	(2) 575	(2) 904	(24) 3894

OSDORP

Openb.	(6) 258	(6) 913	(1) 1742		
Pr.Chr.	(4) 177	(4) 634	(1) 88	(1) 156	
R.K.	(2) 114	(2) 474	(1) 270		
Totaal	(12) 549	(12) 2021	(3) 2100	(1) 156	(28) 4826

*= Algemeen Voortgezet Onderwijs

Conclusies

Het meest opvallende punt in de voorgaande tabel lijkt gevormd te worden door het in vergelijking tot Osdorp geringe aantal AVO scholen (+leerlingen) in de Rivierenbuurt. Bij nadere beschouwing blijkt een vergelijking moeilijk te maken, omdat enkele AVO scholen zich net buiten de grenzen van de buurten bevinden. Het meest opvallende voorbeeld is in dit opzicht de Berlage scholengemeenschap die slechts een tiental meters over de grens van buurtcombinatie 50 ligt. Maar ook het Vossius gymnasium en het Nicolaas lyceum liggen slechts op een steenworp afstand van de Rivierenbuurt. Daartegenover staat dat het Hervormd Lyceum West en het Pius X Lyceum tamelijk dicht bij Osdorp liggen.

2.4.3. Jeugdvoorzieningen

Uit de interviews met jongeren kwam naar voren dat zij vooral gebruik maken van c.q. behoefte hebben aan Buurt- en jongerencentra (BJC's), trap- en speelvelden, grotere recreatiemogelijkheden en café's. Helaas bleken over de aantallen café's in Osdorp en de Rivierenbuurt geen gegevens voorhanden. Afgaande op de indrukken van de onderzoekers zelf (hik!), kan echter worden opgemerkt dat het aantal café's in Osdorp een fractie vormt van dat in de Rivierenbuurt. Over de andere drie voorzieningen zijn er wel cijfers.

Buurt- en jongerencentra

Een schema van alle buurt- en jongerencentra in Osdorp en de Rivierenbuurt, presenteerden we reeds in de voorgaande tussenrapportage van het onderzoek (zie deel 3; pag. 41). We volstaan met een herhaling van dit schema.

Schema 3: BJC's waar interviews met jongerenwerkers zijn gehouden

	OSDORP				RIVIERENBUURT	
	Eh De Aker	Eh Jes	Jc KWAK	Jc. De Link	Kerkdisco Pauluskerk	Eh De Brug
Aantal jongerenwerkers	1 vacature	1 en 1 vacature	4	2	1 pastoraal werker, + 6 medewerkers en een aantal begeleiders	
Koepel	KRGJ	Stichting Anker	Vereniging Ons Huis	Vereniging Ons Huis	Jongerenpastoraat Osdorp	Stichting Anker
Openings-tijden	's middags van 3.30-6 uur maand- en woensdagavond 7-11 uur	ma., di. en woensdagmiddag van 3-5 uur ma.-avond en vrijdagavond 1 zondagmiddag per maand	di, woe, don- en zondag-avond van 8-11.30 uur woensdagmiddag 1-5 uur 1 vrijd.av. p.m. 8-3 uur	ma. t/m vrijd.-avond en middag zondagmiddag, zaterdagavond feestdagen	zaterdagavond 1 x per 3 weken	elke middag 4-6 uur woensdag en zaterdagavond
Vakantie	open	half juni tot eind augustus	alle vakanties dicht	dicht	-	zo lang mogelijk open

(vervolg) OSDORP

RIVIERENBUURT

	BH De Aker	Bh Jes	Jc KWAK	Jc. De Link	Kerkdisco Pauluskerk	Bh De Brug
Aktiviteiten	open huis- projecten karate zelf- verd. meisjes	open inloop huiswerkklas disco/film meidengroep projecten weekenden weg	film/ disco bands/ theater sport projecten	sport/ film vergaderen discussie tafel- tennis stijldansen disco	disco	open inloop soos video disco projecten
Bezoekers leeftijd	Rond 18 jaar	15 - 19 jaar	16 - 25 jaar	v.a. 16 jaar gem. 19 jaar	16 jaar en ouder	v.a. 16 jaar
Sekse	vnl. jongens	meer jongens	merendeel jongens	iets meer jongens	evenveel jongens als meisjes	evenveel jongens als meisjes
Buitenl. jongeren	weinig, wel Indones. jongeren	weinig, wel Indones. jongeren	veel Indones. en Molukse, ook Marok. jongeren	zelden	Ind. en Sur., ook Marok. jongeren	zelden
Werkende jongeren	weinig	ja	ja	ja	weinig	ja
Werkloos	veel	ja	ja	een enkeling	weinig	weinig
Schoolgaand	weinig	ja, maar ook veel vroeg- tijdige schoolverlaters	weinig	ja	de meeste	ja

Conclusie

Opvallend is het geringe aantal buurt- en jongerencentra dat in de Rivierenbuurt in vergelijking tot Osdorp. Sinds enige tijd bestaat in de Rivierenbuurt een door jongeren tot stand gebracht jongerencentrum (Utopia), waardoor het verschil met Osdorp minder groot is geworden. Gezien het aantal jongeren (zie tabel 1) lijkt er in de Rivierenbuurt weliswaar iets minder behoefte te bestaan aan jongerencentra. Men kan echter constateren dat het aantal buurt- en jongerencentra in de Rivierenbuurt onevenredig laag is in vergelijking tot Osdorp.

Speeltuinen/speelplaatsen e.d

Op basis van kaarten van de Dienst Ruimtelijke Ordening konden we de onderstaande tabel samenstellen waarin men het aantal speeltuinen, speelplaatsen e.d. in Osdorp en de Rivierenbuurt aantreft.

Tabel 3: Speelplaatsen, -velden en -tuinen

	Speelplaatsjes/voetbal-, baskethalvelden e.d.*	Speeltuinen, grotere recreatiemogelijkheden*
Osdorp	76	4
Rivierenbuurt	7	4

* Oppervlakte is het criterium om de eerste en de tweede kolom te onderscheiden. De eerste kolom omvat de welbekende kleine speelplaatsjes met enige klimrekken en baskethal- en voetbalveldjes. Bij de tweede kolom gaat het om speeltuinen en grotere gebieden met meerdere velden.

Conclusie

Opvallend is het bijna totaal ontbreken van de kleinere speelplaatsjes in de Rivierenbuurt. Dit gebied is kennelijk gebouwd voordat de stedenbouwkundigen de spelende mens ontdekt hadden. Als men de tweede kolom van tabel 3 bekijkt, lijken Osdorp en de Rivierenbuurt wel een gelijk aantal grotere recreatieve mogelijkheden te bezitten.

2.4.4. Grondgebruik

Gegevens over het grondgebruik van een bepaald gebied kunnen vaak veel informatie geven over allerlei zaken: hoeveel groen er is, hoeveel wegen parken en water, hoe ruim een gebied qua bebouwing is opgezet etc. Dit soort cijfers bleek echter voor onze buurten niet in optimale vorm verkrijgbaar. De Rivierenbuurt vormde geen probleem, maar aan Osdorp had men in de tabellen de voor ons niet interessante buurtcombinatie 86 vastgeklonken.

We hebben dit probleem enigszins trachten te ondervangen door in tabel 4 een correctie met betrekking tot Osdorp toe te passen. Deze correctie is gebaseerd op de wel afzonderlijk bekende oppervlakten van de buurtcombinaties 86, 87 en 88. Het oppervlak van buurtcombinatie 86 maakt namelijk iets minder dan 40% van de drie buurtcombinaties uit. Door telkens deze 40% in mindering te brengen, kwamen we op de getallen die in de tweede kolom van tabel 4 te vinden zijn. Met nadruk wijzen we er op dat de cijfers uit de tweede kolom dus slechts met de grootste voorzichtigheid gehanteerd mogen worden.

Tabel 4: Oppervlakte in m2 en als percentage van de totale wijkoppervlakte

	Osdorp + 86		Osdorp Gecorr.		Rivierenbuurt	
	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%
1. Havens en bevaren wateren	23.99.70	4	15.05.10	4	19.66,58	8
2. Spoorw. en emplacement	6.26.60	1	3.93.01	1	5.67.05	2
3. Grote parken/bos	11.42.80	2	7.16.76	2	-	-
4. Buurtparken/plants.	29.96.40	6	18.79.35	6	9.15.40	4
5. Groenvoorz. in/aan wegen	107.18.75	20	67.22.84	20	18.01.98	7
6. Sportterreinen	-	-	-	-	3.67.88	1
7. Speelplaatsen	7.27.70	1	4.56.42	1	1.63.08	1
8. Jeugdterreinen	-	-	-	-	-	-
9. Volkstuinen	-	-	-	-	-	-
10. Schoolwerktuinen	2.34.50	0	1.47.08	0	-	-
11. Begraafplaatsen	-	-	-	-	14.79.70	6
12. Bouwblokken	99.66.25	19	62.50.87	19	83.56.79	32
12A Kijktuinen	42.58.90	8	26.71.20	8	2.07.30	1
13. Wegen	153.80.50	29	96.46.71	29	82.68.86	32
14. Industrierterreinen	8.39.70	2	5.26.66	2	99.40	0
15. Haven/opslag/milit.terr.	24.01	0	15.06	0	1.98.40	1
16. Opgehoogd terrein	46.84.20	9	29.37.95	9	14.28.35	6
17. Terrein in aanmaak	-	-	-	-	-	-
18. Woongebied	454.85.00	84	285.28.36	84	204.09.29	78
19. Stedelijk gebied	540.00.00	100	338.69.00	100	258.20.78	99
119. Landelijk gebied	-	-	-	-	3.75.22	1
Tot. Wijkoppervlakte	540.00.00	100	338.89.00	100	261.96.00	100
Tot. Aantal woningen	17935		11249		14843	

Conclusies

Gezien de zwakte van de door ons gecorrigeerde cijfers voor Osdorp willen we slechts enkele zeer globale conclusies trekken.

- Het meest opvallende feit betreft de hoeveelheid groen (zie: 3, 4, 5 en 12A). Osdorp is duidelijk in vergelijking tot de Rivierenbuurt een veel groener gebied met veel meer park- en plantsoenachtige ruimtes.
- Ongetwijfeld houdt het feit dat Osdorp duidelijk veel ruimer is opgezet hiermee verband.
(zie: 12, wijkopp. en aantal woningen).
- Tenslotte wijzen we nog op het voor dit onderzoek belangrijke gegeven van het wijkopp. in m2 en het oppervlak aan wegen in m2. In Osdorp zijn beide getallen duidelijk hoger dan in de Rivierenbuurt. Dit impliceert dat we er van uit mogen gaan dat ook de hoeveelheid straatmeubilair in Osdorp groter zal zijn in vergelijking tot de Rivierenbuurt (met een natte vinger schatten we het op ongeveer 15% meer). Dit is van belang als we in hoofdstuk 3 de hoeveelheid vernielingen in Osdorp en de Rivierenbuurt vergelijken.

2.4.5. Hoogbouw

Het aantal hoogbouwoningen is niet alleen van belang om een bepaald gebied te typeren (zo associeert men hoogbouw nog wel eens met ongezelligheid/anonimiteit), maar vooral om een maat te hebben voor de controle-mogelijkheden die buurtbewoners op het straatgebeuren kunnen uitoefenen. De achterliggende ideeën zijn reeds in voorgaande nota's aan de orde geweest en we veronderstellen ze dan ook bekend. Twaalf hoog in een flat zie je niet zo snel dat er op straat iets vernield wordt en al zou je het zien dan kan je er zelf weinig aan doen.

De cijfers voor Osdorp en de Rivierenbuurt luiden als volgt:

Tabel 5: Totaal aantal woningen/aantal woningen boven de 4e verdieping in Osdorp en de Rivierenbuurt.

Osdorp:

Totaal aantal woningen	:	12.461
Aantal woningen boven 4e verdieping	:	1.726 (= 13,9%)

Rivierenbuurt:

Totaal aantal woningen	:	14.844
Aantal woningen boven 4e verdieping	:	213 (= 1,4%)

Conclusie

In Osdorp zijn veel meer hoogbouwoningen in vergelijking tot de Rivierenbuurt.

2.5. De veldwerk gegevens

Zoals uit paragraaf 2.4. al bleek, is het uitermate moeilijk om een goede en betrouwbare schets te geven van de fysieke inrichting van een bepaald gebied. In ons onderzoek neemt zo'n schets echter wel een belangrijke plaats in. Zo zijn we bijvoorbeeld in hoofdstuk 1 (theorie) ingegaan op de "drempels" die bij vernielgedrag overwonnen moeten worden. Bij deze drempels nemen de controlemogelijkheden van buurtbewoners een belangrijke plaats in.

Nu kan men natuurlijk - zoals we in paragraaf 2.4. deden - proberen om via gegevens over de hoeveelheid hoogbouw een globaal inzicht te krijgen in de potentiële controlemogelijkheden. Men kan daarnaast echter ook een andere weg volgen: zelf gaan kijken.

Dit is dan ook precies de methode die we gevolgd hebben om gegevens te verkrijgen die een aanvulling kunnen vormen op het in paragraaf 2.4 gepresenteerde materiaal.

Kort samengevat kwam deze methode* op het volgende neer.

Op een kaart van Osdorp en de Rivierenbuurt werd - volstrekt door het toeval bepaald - een aantal stippen gezet (43 voor Osdorp en de Rivierenbuurt elk). Vervolgens toog één van de onderzoekers het veld in gewapend met bloknote, pen en de bespikkelde kaart. Deze onderzoeker spoedde zich vervolgens een dag lang van stip naar stip. Per stip (d.w.z. per plek) werd telkens de bestaande situatie genoteerd, waarbij gelet werd op:

- Het aantal woonkamerramen (binnen een straal van ongeveer 50 meter) van waaruit de onderzoeker gezien zou kunnen worden.
- Het aantal bouwlagen van de bebouwing
- De bouwwijze en het type bebouwing
- Het aantal winkels
- Het aantal mensen op straat
- Het aanwezige groen

Tenslotte verbond de onderzoeker nog een volstrekt subjectief oordeel aan een plek ten aanzien van de controleerbaarheid/anonimiteit**. Er werd daarbij een driedeling gehanteerd tussen oncontroleerbare/anonieme plekken (die een - kregen), redelijk tot goed controleerbare plekken die veel minder anoniem waren (een +) en de "zo-zo" plekken die een $\pm$ kregen.

De metingen werden verricht op de twee woensdagen 10 en 17 februari 1981*** tussen 12.30 en 17.00 uur.

In de tabellen 6 en 7 vindt men een samenvatting van al dit veldwerk der onderzoekers.

* De "At random physical determinants on the arrow method", afgekort: "Ranfydam".

** Dit oordeel is slechts gebaseerd op de deskundigheid die de desbetreffende onderzoeker vroeger en nu met betrekking tot vandalisme ten toon gespreid heeft.

*** We wijzen er nog op dat in zowel Osdorp als de Rivierenbuurt op 32 stippen (plekken) foto's gemaakt werden die later als controle en indicatie dienst deden. De richting waarin een foto genomen werd verschilde per plek en was vooraf (onafhankelijk van de plek) eveneens door toeval bepaald.

Tabel 6: Panfydan-telling in Osdorp (fysieke kenmerken)

Plek nr.	Woonramen	Bouwlagen	Winkels	Groen	Bouwwijze	Mensen	Ordeel
* 1	90	7	-	Bomen	Flats	-	-
* 2	14	7	-	Bomen	Flats	-	-
* 3	33	2	-	Plants.	Rij/hof	-	-
* 4	-	-	-	Plants.	Speelpl.	-	-
* 5	-	-	-	Struiken	Dijk	-	-
6	9	2	-	Gras/bomen	Rij/hof	4	+
7	2	1	-	Gras/bomen	School	22	+
* 8	2	1	-	Gras	School	-	-
* 9	20 (ver)	4 (+ box)	-	Speelpl.	Flats	-	-
* 10	36	4 (+ box)	-	Gras/bomen	Flats	4	+
* 11	te ver	2/4 (+ box)	-	Plants.	Rij/flats	4	-
* 12	-	2	-	Schoolpl.	School	-	-
13	60	4 (+ box)	-	Bomen	Flats	6	+
* 14	-	-	-	Park/plants.	-	-	+
15	-	-	-	Brug/plants.	-	20	+
* 16	8	4 (+ box)	-	Speelpl.	Flats	5	+
17	20	4 (+ box)	-	Grasveld	Flats	5	+
18	120	4 (+ box)	-	Plants.	Flats/hof	2	-
* 19	-	-	-	Plants.	Bij school	2	-
* 20	60	4 (+ box)	-	Speelpl.	Flats	10	+
* 21	-	-	-	-	Bouwtterr.	-	-
* 22	-	-	-	Speelpl.	Speelpl.	-	-
* 23	5	2	-	Plants.	Rij	-	-
24	3	2	-	Plants.	Rij	-	+
* 25	20	2	-	Bomen	Rij/hof	5	+
26	2	2 à 3	-	-	Industr.terr.	-	-
* 27	-	2	-	-	Industr.terr.	1	-
* 28	12	4 en 6 (+ box)	-	Perk	Flats	1	-
* 29	80	4 (	-	Bomen	Flats	6	+-
* 30	60	4 (+ box)	-	Bomen	Flats/kerk	6	+-
* 31	10	4 (+ box)	-	Perk/bomen	Flats	2	+
* 32	1	2 en 13	café !	Plants.	Rij/flats	10	+-
* 33	60	4 (+ box)	-	Plants.	Flats	5	+
* 34	60	4 (+ box)	-	Plants.	Flats	8	+
* 35	60 (ver)	4 (+ box)	-	Bomen	Flats	5	-
* 36	8	2	-	Plants.	Rij	2	+
* 37	32	4 (+ box)	-	Bomen	Flats	5	-
* 38	180	4 (+ box)	-	Perk/bomen	Flats	4	+
* 39	40	4 (+ box)	-	Bomen	Flats	3	+
* 40	ver erg hoog	9 (+ box)	-	Dijk/bomen	Flats	20	-
* 41	32	4 (+ box)	-	Schoolpl.	Flats/school	5	-
* 42	-	-	-	Parkstrook	-	-	-
43	-	-	-	Parkstrook	-	20	-

* foto genomen (richting: zie kaart).

Tabel 7: Ranfydam-tellingen Rivierenbuurt (fysieke kenmerken).

Plek nr.	Woonramen	Bouwlagen	Winkels	Groen	Bouwwijze	Mensen	Cordeel
*	1	60	4	1	Bomen/gras	Flats	2 +
*	2	96	4	2	Bomen/gras	Flats	12 +
*	3	75	5 en 4	9	Bomen	Flats	25 +
*	4	73	4	-	Bomen	Flats	3 +
*	5	50	4 en 3	2	Bomen	Flats	9 +
*	6	120	4 (+X),5	6	Bomen/gras	Flats	13 +
*	7	43	5 en 4	2	Plantsoenen	Flats	3 +
*	8	40	5 en 4	-	Bomen	Flats	2 +
*	9	-	-	rest	Parkachtig	-	3 -
*	10	5	woonboot	-	Parkachtig	-	12 +
*	11	-	ondergr.	-	Parkachtig	Begraafplaats	- -(hm)
*	12	-	-	-	Parkachtig	Schooltje	- -
*	13	80	8,4 en 2	-	Perk	Flats	3 -
*	14	18	4,3 en 2	-	Tuin	Rijtje	- +
*	15	41	3 en 2	-	Bomen	Rij/flat	4 -
*	16	-	-	-	Gras	Viaduct/NS	- -
*	17	-	4	-	Bosje	HIS-geb.	- -
*	18	-	-	-	Struiken	Parkeerplaats RAI	5 -
*	19	-	4	-	Struiken	PIT centr.	4 -
*	20	-	1,2 en 3	-	Plantjes	RAI/Congr.geb.	9 +
*	21	40	4 (+Z),3	-	Bomen	Flats	6 +
*	22	44	4 (+Z)	4	Bomen	Flats	8 +
*	23	60	4 (+Z)	13	Bomen	Flats	15 +
*	24	75	7 en 4	-	Bomen	Flats	1 +
*	25	32	4 (+Z)	2	Bomen	Flats	7 +
*	26	45	4 (+Z)	-	Bomen	Flats	5 +
*	27	33	3/4 (+Z)	stall.	Bomen	Flats	10 +
*	28	52	4 (+Z)	-	Plantsoen	Flats	12 +
*	29	40	4,4 (+Z)	3	Bomen/gras	Flats	3 +
*	30	26	4	5	Bomen/gras	Flats	4 +
*	31	11	4	1	-	Flats	3 +
*	32	36	4 (+Z)	1	Bomen	Flats	4 +
*	33	64	4 (+Z)	4	Bomen	Flats	21 +
*	34	46	3 (+Z)	-	Bomen	Flats	5 +
*	35	36	3 (+Z)	-	Bomen	School/flats	3 +
*	36	32	2, 4 (+Z)	-	Bomen	Flats	8 +
*	37	70	3 (+Z)	-	Bomen	Flats	1 +
*	38	64	4 (+Z)	-	Bomen/gras	Flats	9 +
*	39	104	4 (+Z)	-	Bomen/gras	Flats	31 +
*	40	30	3 en 4	-	Bomen	Flats	2 +
*	41	64	4	-	Bomen	Flats	8 +
*	42	60	4,4 (+Z)	-	Bomen	Flats	5 +
*	43	52	4 (+Z)	-	Bomen	Flats	50 +

* foto genomen (richting: zie kaart).

(+Z) betekent: Aantal genoemde bouwlagen plus een in principe bewoonbare zolderetage.

De ramen van deze zolders zijn alleen onder "woonramen" meegerekend als er duidelijk van bewoning sprake was.

Naar aanleiding van de voorgaande twee tabellen willen we allereerst even ingaan op de kolommen "houwlagen", "bouwwijze" en "groen".

Bouwlagen/bouwwijze

In Osdorp hebben we iets meer hoge (c.q. hele hoge) flats kunnen tellen dan in de Rivierenbuurt. Dit komt aardig overeen met de hoogbouwcijfers zoals we die in 2.4.5. presenteerden. Desondanks kan men zien dat in Osdorp het overheersende type bebouwing bestaat uit vier lagen waaronder zich boxen bevinden. In de Rivierenbuurt heeft men vier lagen direct op het maaiveld gestapeld en daarbovenop bevinden zich zolders. Dit vrij subtiele verschil heeft echter op straatniveau direct zichtbare (en voelbare) gevolgen. In de Rivierenbuurt is een directere relatie tussen "binnen" en "buiten" mogelijk, omdat de afstand tussen beide gering is en er (op de voordeur na) weinig belemmeringen bestaan. Iemand die op de begane grond woont, kan letterlijk in drie stappen op straat staan. In Osdorp is dit onmogelijk, omdat altijd nog een trap (en soms een galerij) afgelopen moet worden*.

Daarnaast kan nog op een belangrijk architectonisch verschil tussen Osdorp en de Rivierenbuurt gewezen worden. Een gevelwand in Osdorp is over het algemeen recht en strak. Er zijn weinig balkons en/of erkers die uitsteken en de rooilijn van de bebouwing is vaak kaarsrecht.

In de Rivierenbuurt ligt dit volstrekt anders. Er is bijna altijd wel een erker of balkon van waaruit de straat, alsmede de gevelwand zelf, bekeken kan worden.

Daarnaast wordt het stratenpatroon in de Rivierenbuurt gekenmerkt door veel meer bochten en verspringingen. Dit geeft niet alleen een architectonisch veel afwisselender straatbeeld, maar ook veel meer controle mogelijkheden.

Dit soort verschillen blijkt echter in de tabellen bij de kolom "bouwwijze" te verdwijnen. De rubricering van de meeste woningen blijft "flat", of er nu een erker, balkon of hoektorentje aanhangt of niet.

Groen

Uit de tabellen komen in feite de verschillen tussen Osdorp en de Rivierenbuurt qua hoeveelheid en type groen onvoldoende naar voren. Bijna op elk telpunt won Osdorp het in dit opzicht van de Rivierenbuurt. In Osdorp zijn meer plantsoenen, perken, bossages en parkstroken.

* Er is daarnaast een moeilijker te grijpen psychologisch verschil. Stel dat er een vechtpartij vlak voor het huis is. Voor iemand die op de begane grond woont, vindt zo'n vechtpartij dan bijna in z'n huiskamer plaats. Men kijkt er direct tegenaan; men zit er bijna in. Voor een bewoner op de eerste verdieping is dit veel minder het geval. Hij kijkt letterlijk op zo'n vechtpartij neer. Het lijkt aannemelijk te veronderstellen dat dit een verschil in betrokkenheid bij het directe straatgebeuren geeft.

Na deze opmerkingen kunnen we ons thans wijden aan een wat meer cijfermatige analyse van de Ranfydam tellingen.

Tabel 8 : Totalen van de Ranfydam tellingen

	Ramen	Winkels	Mensen	Oordeel		
				+	+-	-
Osdorp	1137 (= 38%)	1 (= 1%)	192 (= 37%)	11	11	21
Rivierenbuurt	1817 (= 62%)	89 (= 99%)	330 (= 63%)	26	8	9
Totalen	2954 (100%)	90 (100%)	522 (100%)	37	19	30

Allereerst ziet men dat het aantal ramen waardoor de vandalisme onderzoekers bij hun tellingen bespied konden worden in Osdorp beduidend minder is dan in de Rivierenbuurt.

De oorzaak hiervan moet ons inziens in twee verschillende richtingen gezocht worden.

- Osdorp is stedenbouwkundig ruimer opgezet (zie ook 2.4.4. Grondgebruik). Dit blijkt ook uit de Ranfydam tellingen: In Osdorp stonden we vaak op plekken waar in het geheel geen bebouwing binnen een straal van 50 meter aanwezig was. Het is logisch dat we daardoor in Osdorp ook minder ramen konden tellen in vergelijking tot de Rivierenbuurt. Toch lijkt dit niet de enige verklaring voor het geringere aantal ramen dat we in Osdorp telden.
- Als we namelijk het gemiddeld aantal getelde ramen (voor Osdorp: $1137:43=26$; voor de Rivierenbuurt: $1817:43=42$) gezien het voorgaande corrigeren en alleen kijken naar "het gemiddeld aantal getelde ramen per plek waar bebouwing aanwezig was" (voor Osdorp: $1137:29=39$; voor de Rivierenbuurt: $1817:35=52$), zien we toch nog steeds een opvallend verschil tussen Osdorp en de Rivierenbuurt. Waarschijnlijk moet de verklaring hiervoor gezocht worden in de richting van de reeds eerder genoemde architectonische verschillen tussen Osdorp en de Rivierenbuurt.

De totaaltabel laat ook wat betreft het aantal mensen dat zich op straat bevond een duidelijk verschil zien tussen Osdorp en de Rivierenbuurt*: In de Rivierenbuurt was het gemiddeld heel wat drukker op straat.

* Hierbij moet aangetekend worden dat de tellingen in Osdorp en in de Rivierenbuurt op dezelfde tijd en op dezelfde dag van de week plaatsvonden. Tijdens de telling in de Rivierenbuurt was het echter duidelijk slechter weer (te weten: bewolkt 10 C, versus bewolkt 6° C.)

Het aantal getelde winkels is in Osdorp een fractie van dat in de Rivierenbuurt. Dit houdt echter niet in dat er in Osdorp veel minder winkels zijn, maar wel dat het winkelarsenaal in de Rivierenbuurt sterker over de hele buurt gespreid is. Dit verschil in concentratie verklaart waarschijnlijk ook in belangrijke mate het aantal mensen dat op straat geteld werd.

Tenslotte valt in de totaaltabel nog te wijzen op het subjectieve oordeel over de anonimiteit en oncontroleerbaarheid op de telplekken. Osdorp scoort in dit opzicht veel hoger dan de Rivierenbuurt.*)

Conclusies naar aanleiding van de Ranfydam tellingen:

Allereerst willen we naar aanleiding van de in deze paragraaf behandelde uitkomsten van de Ranfydam tellingen opmerken dat het hier zeker geen keihard cijfermateriaal betreft. Het aantal telpunten is vrij gering en bovendien is de hele methode nieuw en bij ons weten nog niet eerder geprobeerd. Daarnaast kan nog opgemerkt worden dat het niet precies duidelijk is hoe de verschillen qua wijkoppervlakte tussen Osdorp en de Rivierenbuurt in de Ranfydam tellingen doorwerken. Toch denken we dat we met behulp van deze methode een vrij representatief beeld hebben geschetst van de bestaand fysieke situatie in Osdorp en de Rivierenbuurt, toegespitst op de in deze buurten bestaande controlemogelijkheden.

Op grond van verschillen in architectonische kenmerken (stratenpatroon, aantal ramen, erkers) kunnen we constateren dat over het algemeen de controlemogelijkheden vanuit Osdorpse woningen geringer zijn dan vanuit woningen in de Rivierenbuurt.

Bovendien kent Osdorp meer anonieme plekken en lopen er beduidend minder mensen op straat. Deze factoren geven aanleiding te veronderstellen dat de controle door buurtbewoners op het gedrag van jongeren op straat in de Rivierenbuurt groter zal zijn dan in Osdorp.

2.6. Samenvatting en conclusies

De belangrijkste conclusies van hoofdstuk 2 op een rijtje gezet.

- In Osdorp valt de relatief grote hoeveelheid jongeren in de leeftijdsgroep 15-19 op, terwijl de Rivierenbuurt daarentegen juist een oververtegenwoordiging van de leeftijdsgroep 60+ laat zien.
- Met betrekking tot de fysieke inrichting van Osdorp en de Rivierenbuurt valt op dat er in Osdorp veel meer "ruimte" is voor jongeren: er zijn meer speelplaatsen e.d., meer buurt- en jongerencentra, meer open velden en er is veel meer groen.

* In deze laatste buurt zit alle anonimiteit overigens gebundeld in de tellingen 7 t/m 20. Al deze tellingen vonden plaats in de zuidelijke rand van de Rivierenbuurt, die bestaat uit een begraafplaats, een park, een scholencomplex, een snelweg, parkeerplaatsen, de RAI en het Congrescentrum.

Beide voorgaande conclusies combinerend kan men stellen dat in Osdorp in vergelijking tot de Rivierenbuurt - zelfs als men het grotere aantal jongeren in Osdorp incalculeert! - veel meer ruimte is voor jongeren. Deze grotere hoeveelheid ruimte, gecombineerd met een andere architectonische en stedenbouwkundige opzet, heeft echter anderzijds tot gevolg dat de controlemogelijkheden van bijvoorbeeld buurtbewoners op buiten zijnde jongeren in Osdorp veel minder zijn in vergelijking tot de Rivierenbuurt. We stuiten hiermee - toegespitst op het verschijnsel vandalisme - op een vreemd dilemma: Dichte bebouwing impliceert weinig speelruimte en kan daardoor misschien meer vandalisme ten gevolge hebben. Ruime bebouwing impliceert meer speelruimte, maar tegelijkertijd ook minder controlemogelijkheden en dat heeft misschien .....(u raadt het al) .... meer vandalisme tot gevolg.

En zo eindigt dit hoofdstuk met een interessante botsing tussen motieven en drempels. Of moeten we misschien zeggen: hier struikelt een motief over een drempel?

De vergelijking Osdorp/Rivierenbuurt levert kort samengevat het volgende "plaatje" op van beide buurten.

Osdorp

Rivierenbuurt:

34.150 inwoners
Oververtegenwoordiging van
de leeftijdsgroep 15-19.
Ondervertegenwoordiging van de
leeftijdsgroep 25-34.

34.270 inwoners.
Oververtegenwoordiging van de
leeftijdsgroep 60 jaar en ouder.

Meer buurt- en jongerencentra/
speeltuinen en speelplaatsen e.d./
groen/open ruimten.

Minder buurt- en jongerencentra/
speeltuinen en speelplaatsen e.d./
groen/open ruimten.

Overheersende bouwwijze:
box + 4 bouwlagen.

Overheersende bouwwijze:
4 bouwlagen + zolder.

Minder mensen op straat

Meer mensen op straat

Minder controlemogelijkheden;
wellicht minder daadwerkelijke
controle door buurtbewoners

Meer controlemogelijkheden;
wellicht meer daadwerkelijke
controle door buurtbewoners

HOOFDSTUK 3. VERNIELCIJFERS

3.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden cijfers gepresenteerd die betrekking hebben op het aantal vernielingen c.q. het aantal meldingen van vernielingen in Osdorp, de Rivierenbuurt en geheel Amsterdam exclusief Osdorp (de rest van Amsterdam).

Met deze cijfers worden twee vergelijkingen gemaakt:

- In de eerste plaats een vergelijking tussen het aantal vernielingen in Osdorp en de Rivierenbuurt.
- In de tweede plaats een vergelijking tussen het aantal vernielingen in Osdorp en de rest van Amsterdam. Deze tweede vergelijking dient om na te gaan of er een invloed is van de experimenten op het aantal vernielingen. In 3.4. wordt daarom gekeken hoe het aantal vernielingen in Osdorp zich verhoudt tot het aantal vernielingen in de rest van de stad. Deze vergelijking vond plaats voordat de experimenten in Osdorp van start gingen. Thans wordt bijgehouden hoe het aantal vernielingen in Osdorp en de rest van Amsterdam zich ontwikkelt gedurende de experimentfase.

Het zal duidelijk zijn dat het in dit hoofdstuk van de nu voor u liggende nota vooral om de vergelijking tussen Osdorp en Rivierenbuurt gaat.

In 3.3. zal hier uitgebreid aandacht aan worden geschonken.

Om de lezer voor de start van de experimenten inzicht te geven in de verhouding van het vandalismeniveau tussen Osdorp en de rest van Amsterdam, zullen we in 3.4. ook deze cijfers vast voorschotelen.

Tenslotte schenken we in 3.5. aandacht aan een punt dat niet in de oorspronkelijke onderzoeksopzet begrepen is. Het betreft de vragen waar en wanneer binnen Osdorp het meest wordt vernield. Met name de cijfers van de politie bieden de mogelijkheid om hieromtrent enige voorzichtige uitspraken te doen.

Voordat we echter aan de tabelletjes toekomen, zal in 3.2. worden uiteengezet welke cijfers zijn verzameld en waarmee men tijdens de interpretatie van die cijfers rekening moet houden.

3.2. De aard van de cijfers

Bij de verzameling van cijfers over vernielingen spelen politie en gemeentelijke diensten een zeer belangrijke rol.

Politie

De Amsterdamse politie heeft sedert enkele jaren via een terminal aansluiting op het ronkende computercentrum te Heerlen. Een paar aanslagen op het mystieke toetsenbord en men wordt bedolven onder pakken papier met lichtgroene streepjes. Langs deze weg is een schat van gegevens te verkrijgen.

Voor ons onderzoek hoestte de machine de bij de meldkamer van de politie binnengekomen meldingen op van baldadigheid, vernieling en brandjes voor Osdorp, Rivierenbuurt en de gehele stad.

Deze gegevens onderscheiden zich op een aantal punten van de cijfers van gemeentelijke diensten.

- Het betreft meldingen van vernieling, terwijl het bij de overige gegevens veelal gaat om reparaties van vernielingen.
- De cijfers geven een beeld van de tijdstippen waarop vernielingen plaatsvinden.

- De cijfers geven een indicatie omtrent de subbuurtjes in Osdorp waar het meest vernielingen plaatsvinden.
- Vanwege het eerste punt worden de politiecijfers in de paragrafen 3.3. en 3.4. apart gepresenteerd, vanwege het tweede en derde punt wordt in 3.5. nogmaals op de politiecijfers teruggekomen.

Gemeentelijke diensten

Voor gemeentelijke diensten is het verzamelen van gegevens over vandalisme een heel ander verhaal. Over het algemeen is het hier een kwestie van noest handwerk. Niet verwonderlijk want voor de diensten staat het onderhouden van objecten primair en niet het bestrijden van strafbare feiten. Uit eigen ervaring weten we hoeveel tijd het kost om uit de bij de diverse diensten bestaande "reparatieregistratie" het aantal vernielingen te destilleren. Het heeft een flink aantal mensen bij de verschillende diensten ongetwijfeld menig zweetdruppeltjes gekost om ons van de gevraagde cijfers te voorzien.

Een kort overzicht van de verzamelaars:

Dienst Onderhoud Gemeente Werkplaatsen (OGW)	: vernielingen aan ruiten van scholen en vernielingen aan monumenten.
Stadsreiniging (SR)	: vernielingen aan papierpotten, glasbakken en strooimengselkisten.
Gemeentevervoerbedrijf (GVB)	: vernielingen aanabri's en in trams.
Gemeentelijk Energiebedrijf (GEB)	: vernielingen aan openbare verlichting en overig straatmeubilair in beheer GEB.
P.T.T.	: vernielingen aan telefooncellen.
Dienst Openbare Werken (DOW)	: vernielingen aan banken, verkeersborden en speelplaatsen.
Bouwmaatschappij tot verkrijging van eigen woningen ("Eigen Woning")	: Vernielingen aan woonhuizen in beheer vereniging.

Enige kanttekeningen bij het verzamelde materiaal

Voordat de lezer nu gaat aanschouwen hoeveel er wordt vernield, willen we nog enige kanttekeningen plaatsen.

De cijfers vormen slechts een indicatie van de mate van vandalisme in de respectieve gebieden. Het aantal vernielingen in een gebied is namelijk niet alleen een afspiegeling van de mate waarin de jeugd zich in dat gebied vandaal gedraagt, maar ook van een aantal andere factoren.

- Wanneer interpreteert iemand die vernielingen inventariseert iets als vandalisme en wanneer als een ongelukje of slijtage.

Niet overal is een onderscheid even makkelijk te maken als bij monumenten het geval is ("natuurlijk bevuild" vs. "teksten" of ook "bruine streep tussen de billen").

- Bepaalde vernielingen worden niet geregistreerd. Zo wordt bijvoorbeeld schade onder schooltijd, die binnen de school veroorzaakt wordt door leerlingen (boeken, kasten e.d.) niet geregistreerd.

- De omvang van het aantal vernielingen en de geleden schade worden beïnvloed door de snelheid waarmee wordt doorgegeven (gemeld) dat iets stuk is en vervolgens wordt hersteld. Hoe deze invloed precies doorwerkt is onduidelijk.

Aan de ene kant kan men stellen dat snel herstellen een preventieve werking heeft, aan de andere kant geldt dat een kapot object niet vernield kan worden.

Doordat de snelheid van herstellen per dienst waarschijnlijk zal verschillen en voor de meeste diensten in de zomermaanden - met name juli - een dieptepunt bereikt, is het bovendien niet mogelijk om vast te stellen in welke maanden er meer/minder wordt vernield. Er zal dan ook bij de bespreking van de cijfers van de diensten geen aandacht worden geschonken aan seizoensfluctuaties.

- Met een reparatie aan een object, kan men meerdere vernielingen tegelijk herstellen. Terwijl maar één vernieling geturfd wordt, zijn er dus meerdere gepleegd.
- De hoeveelheid vernielingen aan een bepaald object wordt beïnvloed door de stevigheid van dat object.
- De hoeveelheid vernielingen aan een object wordt beïnvloed door het totaal aantal van die objecten dat binnen een gebied aanwezig is. Dit speelt met name een rol als van een bepaald object slechts een beperkt aantal exemplaren binnen een gebied is aan te treffen. Lantaarnpalen zijn in overvloed te vernielen, maar dat ligt anders bij bijvoorbeeld abri's. Als er b.v. in twee buurten 5 abri's worden vernield, is het voor de interpretatie van dat gegeven belangrijk dat er in de ene buurt 10 en in de andere maar 5 staan. We hebben getracht dit laatste probleem enigszins te ondervangen door bij het verbinden van conclusies aan de vernielcijfers tevens rekening te houden met de schatting uit Hoofdstuk 2 dat in Osdorp 15% meer straatmeubilair staat.

Een hele handvol waarschuwend vingers dus, die al enigszins laten zien hoe men de te presenteren cijfers moet bekijken. Zo kan men wel aangeven waar meer/minder wordt vernield - zeker wanneer de cijfers voor de verschillende objecten in de zelfde richting wijzen, maar met een schatting over hoeveel meer/minder vernield wordt, moet men zeer voorzichtig zijn.

3.3. Vernielingen in Osdorp en Rivierenbuurt

Voor de vergelijking tussen Osdorp en Rivierenbuurt zouden volgens de oorspronkelijke opzet drie maanden (mei-juli 1981) voldoende zijn.

Van diverse zijden kregen we evenwel cijfermateriaal dat een vergelijking over een langere periode mogelijk maakte. Aangezien een vergelijking over een langere periode door het afvlakken van toevallige uitschieters een betrouwbaarder beeld geeft, hebben we al die extra gegevens ook verwerkt.

Cijfers van de politie:

In de eerste plaats kijken we naar de cijfers van de politie. Het gaat hier om het aantal meldingen van vandalisme (baldadigheid, brandjes en vernieling) bij de meldkamer van de politie, waar een surveillancewagen naar toe ging. Bij deze vergelijking is tevens rekening gehouden met

het aantal jongeren van 10-19 dat in beide buurten woont. De filosofie hierachter is simpel: om te weten hoe vandaal de jeugd zich in een buurt gedraagt, is de eerlijkste maat het gemiddeld aantal vernieling per 1000 jongeren*.

Tabel 9: Meldingen van vernielingen in Osdorp en Rivierenbuurt
april t/m december 1981

O s d o r p			R i v i e r e n b u u r t	
(meldingen x 1000)			meldingen x 1000	
	meldingen van vernielingen	aantal jongeren	meldingen van vernielingen	aantal jongeren
april	36	6.3	31	7.1
mei	26	4.6	43	9.8
juni	31	5.4	25	5.7
juli	18	3.1	33	7.5
augustus	26	4.6	53	12.1
september	27	4.7	31	7.1
october	37	6.5	33	7.5
november	19	3.3	30	6.8
december	8	1.4	25	5.7
Totaal	228	39.9	304	69.3

Op grond van deze tabel zou men geneigd zijn te concluderen dat Osdorp een rustig buurtje is vergeleken bij de Rivierenbuurt. Een dergelijke conclusie mag uit deze cijfers echter niet getrokken worden.

In de eerste plaats moet erop gewezen worden dat de politiecijfers betrekking hebben op een fractie van het totaal aantal vernielingen dat plaatsvindt en dus een weinig betrouwbare maat vormen.

* In hoofdstuk 2 is immers reeds gesteld dat het percentage jongeren een noodzakelijke voorwaarde lijkt te zijn voor een hoog aantal vernielingen. Tevens kwam daar naar voren dat het aantal jongeren in Osdorp en de Rivierenbuurt sterk verschilt.

In de tweede plaats wordt het aantal meldingen van vernielingen sterk beïnvloed door factoren als de door buurtbewoners uitgeoefende controle en de meldingsbereidheid van buurtbewoners*.

In hoofdstuk 2 is reeds verondersteld dat de door buurtbewoners uitgeoefende controle in Osdorp minder is dan in de Rivierenbuurt.

Het is dus mogelijk dat in Osdorp niet minder vernielingen worden gepleegd dan in de Rivierenbuurt, maar dat een kleiner deel van het aantal vernielingen bij de politie wordt gemeld.

Cijfers van Gemeentelijke Diensten

Om te bepalen in welke buurt er het meeste wordt vernield, zijn de cijfers van de gemeentelijke diensten beter geschikt dan de politiecijfers.

De cijfers van de diensten, die voor de vergelijking Osdorp-Rivierenbuurt zinvol zijn, zijn in twee tabellen weergegeven:

Deze tabellen staan in uitgebreide vorm in bijlage 4.

* Een mogelijke andere beïnvloedende factor zou in theorie kunnen zijn in de manier waarop de politie in Osdorp en Rivierenbuurt op meldingen reageert. Wanneer er geen surveillancewagen op reageert, komt de melding namelijk niet in de computer. Volgens de politie wordt echter op alle meldingen gereageerd.

Die twee tabellen zijn hieronder t.b.v. de overzichtelijkheid in de volgende totaaltabel samengevat:

Tabel 10: Geregistreeerde vernielingen in Osdorp en de Rivierbuurt in 1981

	Osdorp	Rivierenbuurt
aantal vernielingen aan telefooncellen januari t/m september	86	58
aantal vernielingen papier- potten etc. mei t/m december	33	6
aantal vernielingen banken, verkeersborden en speeltuinen april t/m december	16	5
aantal vernielingen openbare ver- lichting (groot) april t/m december	8	3
aantal vernielingen openbare ver- lichting (klein) januari t/m mei	731	389
aantal vernielingenabri's mei t/m augustus (in rayon 4 en 9)	75	66
aantal vernielingen monumenten over geheel 1981	7	7
TOTAAL AANTAL VERNIELINGEN STRAATMEUBILAIR	956 =====	534 =====
TOTALE GEREgistreeerde SCHADE AAN OPENBARE VERLICHTING (GROOT), BANKEN, VERKEERSBORDEN EN TELE- FOONCELLEN	33.445,- =====	1.260,- =====
aantal vernielingen lijn 1 resp. 4 en 25 april t/m augustus	183	100
aantal vernielingen aan woningen juni t/m november	32	0
aantal vernielingen ruiten van scholen	322	539
schade aan schoolruiten	52.765,73	52.320,82

Welke conclusies kunnen nu uit deze tabel worden getrokken?

- Als we naar de cijfers over vernielingen aan het straatmeubilair kijken moet de conclusie luiden dat er in Osdorp meer wordt vernield dan in de Rivierenbuurt. Niet alleen ligt de totale hoeveelheid vernielingen en de aangerichte schade duidelijk hoger, maar ook per object (monumenten qua aantal uitgezonderd) wordt er in Osdorp meer vernield. De meest simplistische verklaring zou zijn dat het grotere aantal vernielingen het gevolg is van het feit dat er meer straatmeubilair in Osdorp staat. Er is echter slechts + 15% meer straatmeubilair in Osdorp (zie hoofdstuk 2); terwijl er aan straatmeubilair 42% meer wordt vernield. Het gaat dus te ver om het verschil in aantal vernielingen uitsluitend toe te schrijven aan het feit dat er meer straatmeubilair staat. Overigens is ook het feit dat er in Osdorp meer jongeren wonen dan in Rivierenbuurt niet geheel verantwoordelijk voor het grotere aantal vernielingen. In Osdorp wonen slechts 23% jongeren van 10-19 meer dan in de Rivierenbuurt. Naast de cijfers over vernielingen aan straatmeubilair hebben we nog drie andere gegevens.
- De cijfers over vernielingen in trams (lijn 1 die in Osdorp komt en lijn 4 en 25 die in de Rivierenbuurt komen) sluiten aan bij het beeld dat de cijfers over het straatmeubilair te zien geven: aan lijn 1 wordt meer vernield. Hierbij moet evenwel worden aangetekend dat deze cijfers geen betrouwbare indicatie vormen voor vernielingen in Osdorp en de Rivierenbuurt omdat de route van deze lijnen voor een groot deel ook buiten de beide buurten loopt.
- Het verschil in aantal vernielingen van de woningbouwverenigingen is heel opvallend: 32 in Osdorp en 0 in de Rivierenbuurt. Als verklaring kan in de eerste plaats worden aangevoerd dat "Eigen Woning" in Osdorp 535 en in de Rivierenbuurt maar 194 woningen heeft. Daarnaast kan het verschil in aantal vernielingen voor een deel waarschijnlijk worden toegeschreven aan verschillen in bouwwijze. In de Rivierenbuurt betreft het woningen met "inwendige" trap waardoor veel controle van de bewoners mogelijk is, terwijl het in Osdorp voor een deel woningen betreft met een vrij toegankelijke hal en trap waardoor de controlemogelijkheden een stuk kleiner zijn.
- Gezien het feit dat alle overige vernielcijfers in dezelfde richting tenderen is het des te opmerkelijker dat er in de Rivierenbuurt veel meer schoolruiten van openbare scholen sneuvelen - bij een gelijk aantal scholen van vergelijkbare grootte. Ons inziens moet de verklaring hiervoor worden gezocht in het grote verschil in speelplaatsen, parken en plantsoenen in beide buurten. Zoals in 2.8 al werd opgemerkt is Osdorp een echte tuinstad met veel speelruimte voor kinderen. Een mogelijk gevolg van dit verschil is dat kinderen in de Rivierenbuurt vaak hun speelplek moeten zoeken op schoolpleinen, uit de buurt van stilstaand en voortrazend blik. Als we tenslotte aannemen dat bij dit spel op de schoolpleinen menig ruit - al dan niet opzettelijk - zal sneuvelen is de verklaring voor het feit dat de Rivierenbuurt in dit opzicht hoger scoort dan Osdorp rond*.

* Overigens is de financiële schade t.g.v. ruitbreuk in de Rivierenbuurt nagenoeg gelijk aan de schade in Osdorp. Dit opmerkelijke verschijnsel valt waarschijnlijk te verklaren door de modernere manier van bouwen in Osdorp waarbij de ramen van scholen een stuk groter zijn. Dat maakt de kosten per vernielde ruit ook groter.

Conclusie

Tot besluit van deze paragraaf willen we de opmerkingen over de politiecijfers en de conclusies over de cijfers van de diensten met elkaar verbinden.

De politiecijfers geven aan dat er in Osdorp beduidend minder vernielingen worden gemeld bij de politie, terwijl de gegevens van de gemeentelijke diensten er juist op wijzen dat er in Osdorp meer wordt vernield.

In aansluiting op hetgeen in hoofdstuk 2 is gesteld, zoeken we de verklaring voor deze schijnbare tegenstelling in de geringere controlemogelijkheden en de mogelijkerwijs daadwerkelijk geringere controle in Osdorp ten opzichte van de Rivierenbuurt.

De politiecijfers zijn waarschijnlijk vooral een maat voor de door buurtbewoners uitgeoefende controle en niet voor het werkelijke aantal vernielingen dat plaatsvindt*.

Daarmee wordt tevens reeds gewezen op een van de mogelijke oorzaken voor het grotere aantal vernielingen in Osdorp: de controle is geringer dus is de drempel om te vernielen lager.

Wanneer we dan tenslotte in herinnering roepen dat er in de Rivierenbuurt meer schoolruiten sneuvelen, zijn we terug op het dilemma dat in 2.5, al werd gesignaleerd. Dichte bebouwing geeft minder speelruimte en dus meer kans op vandalisme (hierbij kan dan met name aan het aantal schoolruiten worden gedacht), anderzijds geeft ruime bebouwing weliswaar meer speelruimte maar nemen daardoor ook de controlemogelijkheden af en is de drempel om vandalisme te plegen laag.

3.4. Een vergelijking tussen Osdorp en overig Amsterdam

Ook bij deze vergelijking maken we gebruik van de politiecijfers en de gegevens van de diensten.

In onderstaande tabel allereerst het aantal bij de politie binnengekomen meldingen van vandalisme.

---

tabel 11: Meldingen van vernielingen in Osdorp en de rest van Amsterdam
april t/m december 1981

OSDORP			AMSTERDAM EXCLUSIEF OSDORP	
	aantal meldingen	<u>aantal meldingen x1000</u> aantal jongeren	aantal meldingen	<u>aantal meldingen x1000</u> aantal jongeren
april	36	6.3	888	10.4
mei	26	4.6	1063	12.5
juni	31	5.4	923	10.8
juli	18	3.1	586	6.9
augustus	26	4.6	811	9.5
september	27	4.7	731	8.6
oktober	37	6.5	760	8.9
november	19	3.3	572	6.7
december	8	1.4	482	5.7
Totaal	228	39.9	6005	70.6

---

* Deze uitspraak geldt met name als men gebieden vergelijkt, waar controlemogelijkheden en/of meldingsbereidheid sterk verschillen. Wanneer men gebieden vergelijkt die in dit opzicht minder verschillen, kunnen de cijfers van de politie wellicht beter worden gebruikt om aan te geven waar meer/minder wordt vernield. In 3.5. komen we hier nog op terug.

Uit de tabel blijkt dat er in de rest van Amsterdam ongeveer 26 maal zoveel meldingen van vandalisme binnenkomen dan in Osdorp en dat terwijl in de rest van Amsterdam slechts 15 keer zoveel jongeren wonen. Dit laatste gegeven weerspiegelt zich ook in de tweede en vierde kolom van tabel 11.

In het evaluatierapport zal hier nader aandacht worden besteed.

Cijfers van Gemeentelijke Diensten

We beginnen ons overzicht van de cijfers van de diensten met een tabel waarin aantallen gebroken schoolruiten en de schadebedragen. Gezien de vele tijd die de verzameling van deze gegevens in beslag neemt, is hier gekozen voor een vergelijking tussen de 9 openbare scholen in Osdorp en een steekproef van negen openbare scholen gespreid over de rest van de stad. Aangezien de overige cijfers allemaal betrekking hebben op Osdorp en "hele rest van de stad" zijn de gegevens over gesneuvelde schoolruiten apart gepresenteerd.

Tabel 12: Schade aan schoolruiten van 9 openbare scholen in Osdorp en een negental scholen in de rest van Amsterdam (augustus tot en met december 1981)

	OSDORP		STEEKPROEF REST VAN DE STAD	
	aantal gebroken schoolruiten	schade	aantal gebroken schoolruiten	schade
juli	53	f 7082,61	92	f 5660,14
augustus	99	f 18964,57	23	f 2962,63
september	58	f 7742,66	10	f 2292,43
october	38	f 6326,30	17	f 1449,50
november	55	f 9294,90	45	f 3273,90
december	19	f 3354,69	24	f 1994,31
Totaal	322	f 52765,73	211	f 17633,21

Het verschil in het aantal vernielingen is tamelijk fors en men zou dan ook aan de representativiteit van de steekproef uit de rest van de stad kunnen twijfelen. Nu is echter die representativiteit van weinig belang omdat het er slechts om gaat deze cijfers straks te vergelijken met de gegevens van 1982.

De overige cijfers van de diensten zijn in twee grote tabellen gepresenteerd.

Deze twee tabellen kunt u vinden in bijlage 5.

Om een globale totaalvergelijking tussen Osdorp en de rest van Amsterdam te kunnen maken is de volgende samenvattende tabel gemaakt.

Tabel 13: globale vergelijking Osdorp - rest van Amsterdam

	Osdorp	Rest stad
aantal vernielingen straatmeubilair over een groot deel van 1981	294	4144
schade (voor zover bekend) van die vernielingen	f 38.445,-	f 506.441,-

N.B. het betreft hier straatmeubilair, de cijfers over lijn 1 en het gehele tramnet zijn dus niet verdisconteerd.

Uit deze totaaltabel zou men kunnen afleiden dat er in de rest van Amsterdam ongeveer 13 à 14 keer zoveel straatmeubilair wordt vernield als in Osdorp. Daarbij dient men zich goed te realiseren dat de op zich al imposante cijfers nog slechts een (zeer gering) deel vormen van het totale aantal vernielingen en de totale schade waar men in Osdorp en de rest van de stad mee wordt geconfronteerd. Het is echter niet onze bedoeling om een schatting van de totale hoeveelheid vandalisme te geven; het gaat vooral om de vergelijking die straks met de cijfers van 1982 kunnen worden gemaakt*.

Conclusie

Het aantal meldingen van vernielingen ligt in de rest van Amsterdam ongeveer 26 maal zo hoog als in Osdorp, het aantal geregistreerde vernielingen slechts 13,5 maal. Het is niet onze bedoeling om op dit moment aan deze getallen conclusies te verbinden, het gaat er vooral om hoe deze verhoudingen zullen komen te liggen tijdens en na afloop van de experimenten.

3.5. Vernielingen in Osdorp naar plaats en tijdstip

In deze paragraaf zullen we ingaan op de vragen wanneer en waar vernielingen binnen Osdorp plaatsvinden. De beantwoording van deze vragen is nuttig bij het plannen van de experimenten. Daarbij moet men vooral denken aan preventieve surveillance door de politie, maar ook voor andere preventieve maatregelen kan het een zinvol gegeven vormen. Stel bijvoorbeeld dat rond de Osdorper Scholengemeenschap vooral 's middags op doordeweekse dagen wordt vernield, dan zou dat aanleiding kunnen zijn om daar vanuit die school wat aan te doen.

* Om deze redenen is het ook niet nodig om voor het oppervlakke (als maat voor straatmeubilair) en aantal jongeren te controleren.

In de eerste plaats gebruiken we de gegevens van de politie bij de beantwoording van de waar en wanneer vragen; deze gegevens worden daarbij in een soort "tijd-ruimte" tabel ondergebracht. In de tweede plaats zijn voor een verdere beantwoording van de "waarvraag" de politiegegevens tezamen met enkele gegevens van de gemeentelijke diensten op kaart gezet. Deze kaart kwamen we al tegen in hoofdstuk 2.

Tijd-Ruimte tabel

In tabel 14 is weergegeven hoeveel meldingen van vernielingen er (per dag-deel in elk van de door de politie onderscheiden subgebieden) in Osdorp plaatsvinden.

Tabel 14: Meldingen van vernielingen in Osdorp per gebied en dagdeel

april-december 1981			ma-do (4 dagen)	vr.	za.	zo.	Totaal
861	dag	6-18	4	-	4	19	56
	avond	18-24	13	1	5		
	nacht	0- 6	5	3	1	1	
862	dag		6	2	-	8	40
	avond		16	4	3		
	nacht		1	-	-	-	
863	dag		2	-	3		22
	avond		6	3	-	3	
	nacht		-	3	2	-	
864	totaal						5
865	dag		3	2	3	5	29
	avond		11	1	2		
	nacht		1	1	-	-	
866	dag		6	-	3		38
	avond		10	-	3	5	
	nacht		2	6	3	-	
867	dag		2	-	-		7
	avond					2	
	nacht		1	1	1	-	
868	dag		-	2	1		22
	avond		8	2	1	5	
	nacht		1	1	-	1	
Totaal dag			23	6	14	47	
Osdorp avond			64	11	14		
nacht			11	15	6	2	
			98	32	34	49	228
=====							

N.B. 1: het totaal van vernielingen op de verschillende dagen in Osdorp is 223, wanneer we daarbij de 5 vernielingen uit 864 optellen komen we op 228.

N.B. 2: Rijna alle meldingen van vernielingen op de vrijdagnacht vonden plaats op lui lak.

N.B. 3: De getallen in de eerste kolom verwijzen naar de subbuurten die op de kaart zijn weergegeven.

Voordat we uit deze tabel conclusies trekken is het zinnig de vraag te stellen of deze cijfers nu binnen Osdorp (dus op een ander geografisch niveau dan in de twee voorgaande paragrafen) een indicatie vormen van de tijdstippen waarop en de subbuurten waarin vernielingen plaatsvinden, of dat de meldingen ook hier een maat zijn voor controle door buurtbewoners.

Deze vraag is dus te splitsen in twee deelvragen.

- In hoeverre worden de gegevens over de tijdstippen waarop vernielingen bij de politie worden gemeld, beïnvloed door de mate waarin de controle door burgers in de tijd varieert?
Het zal duidelijk zijn dat in de weekenden en 's avonds als het leger werkers rust heeft, het aantal potentiële controleurs het grootst is. Daar staat echter tegenover dat wanneer het donker wordt de controle-mogelijkheden vanzelfsprekend ook minder worden. Dat leidt dus tot de conclusie dat de controle over het algemeen in het weekend (overdag) het grootst zal zijn. Bij de interpretatie van de gegevens moet hiermee rekening worden gehouden.
- In hoeverre wordt het aantal meldingen per subbuurt beïnvloed door de mate waarin de controle door burgers per subbuurt verschilt?
Aangezien er in Osdorp volgens ons geen subbuurtjes zijn waar door de bouwwijze grote verschillen bestaan in de mate waarin de bewoners controle kunnen uitoefenen, ligt hierin in ieder geval geen reden om te veronderstellen dat de mate van controle het aantal meldingen per subbuurt sterk zal beïnvloeden. We gaan er dan ook vanuit dat het aantal meldingen een redelijk beeld geeft van de geografische spreiding van vandalisme binnen Osdorp*.

Uit de tabel kunnen we, met voorgaande aanmerkingen in het achterhoofd, de volgende conclusies trekken.

- In de subgebieden 861 (Westelijk deel van "de Punt", 862 (de Grasrijkbuurt) en 866 (Osdorperplein en omgeving) is het aantal meldingen van vernielingen relatief hoog en het aantal vernielingen dus waarschijnlijk ook.
In 861 is het aantal zondagse vernielingen opvallend hoog (hierop wordt straks nog teruggekomen) en in 866 komt het relatief hoge aantal meldingen vooral in het weekend tot stand. Zeer waarschijnlijk hebben we hier met een vorm van uitgaansvandalisme te maken.
- 864 (de buurt met de mooie flats aan de Slotterplas) en 867 (de buurt rond het O.S.G.) zijn wat aantal meldingen betreft uitgesproken rustig en er vinden dus waarschijnlijk ook weinig vernielingen plaats.
- De meeste meldingen van vandalisme komen 's avonds binnen, waarbij zich in de meeste subbuurten geen verschil voordoet tussen doorde-weekse avonden en de vrijdag en zaterdagavond. Aangezien het aantal avondmeldingen in de zomermaanden (als het langer licht is) en in de wintermaanden elkaar weinig ontloopt, lijkt het zo te zijn dat het grote aantal meldingen in de avonduren niet zozeer verband houdt met een grotere controle door burgers, maar wordt veroorzaakt door een relatief groot aantal vernielingen dat 's avonds plaatsvindt.

* Natuurlijk zijn er ook andere factoren, die de controle door buurtbewoners (en dus ook het aantal meldingen) kunnen beïnvloeden - b.v. de mate waarin buurtbewoners betrokken zijn bij het gebeuren op straat.

- Meldingen van vernielingen in de ochtend of middag komen in de meeste subbuurten vooral op zaterdag voor en waarschijnlijk ook op zondag. Dit laatste is evenwel niet zeker omdat de politiegegevens helaas geen onderscheid kennen tussen zondagochtend - en middag enerzijds en zondagavond anderzijds.
Het aantal meldingen is waarschijnlijk zo hoog omdat twee factoren samenwerken.
In de eerste plaats is de controle in het weekend overdag groter dan doordeweek overdag. In de tweede plaats zijn de weekends (evenals de avonduren) bij uitstek de momenten in het leven om over straat te zwerven.
- 's Nachts komen er over het algemeen de minste meldingen binnen. Bij de nachtelijke meldingen doen zich evenwel duidelijke concentraties voor. In de eerste plaats is duidelijk dat vooral vrijdagnacht veel wordt gemeld. Voorts valt op dat uit een aantal subbuurten relatief veel nachtelijke meldingen komen: het betreft hier 866 (er is reeds verondersteld dat het hier met name om uitgaansvandalisme zal gaan), 861 (waar het nachtelijk vandalisme in tegenstelling tot andere subbuurten juist over de verschillende dagen is verspreid) en 863 (waar het nachtelijk vandalisme zich weer wel en zelfs uitsluitend in het weekend afspeelt).
- Voor enige opmerkingen aangaande de vergelijking van de politiecijfers en de geografische spreiding van vernielingen aan straatmeubilair en scholen verwijzen we naar bijlage 6.

3.6. Samenvatting en conclusies

De belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk luiden als volgt.

- Aan de hand van de cijfers van vernielingen aan openbaar bezit blijkt dat in Osdorp meer wordt vernield dan in de Rivierenbuurt. Dit verschil wordt slechts ten dele verklaard door het feit dat Osdorp groter is (en dus meer straatmeubilair bevat) en er meer jongeren wonen.
- Uit de politiecijfers over het aantal meldingen blijkt dat uit Osdorp minder meldingen van vandalisme komen dan uit de Rivierenbuurt. Waarschijnlijk wordt dit vooral veroorzaakt door de geringere controle-mogelijkheden voor de buurtbewoners in Osdorp. Deze geringe controle-mogelijkheden zouden tevens een van de oorzaken kunnen zijn voor de grotere hoeveelheid vernielingen aan openbaar bezit in Osdorp.
- Uit de cijfers van de politie zou men kunnen afleiden dat in Osdorp relatief de meeste vernielingen plaatsvinden in de avonduren en overdag in het weekend, ook overdag.
- Tevens zou op basis van die cijfers gesteld kunnen worden dat binnen Osdorp het meeste wordt vernield in het westelijk deel van de Punt, de Grasrijksbuurt en rond het Osdorpplein.

HOOFDSTUK 4. LEERLINGEN VAN HET LAGER ONDERWIJS

4.1. Inleiding

Na de voorgaande twee hoofdstukken waarin de inrichting van de twee buurten en de vernielingen in die buurten aan de orde zijn geweest, gaan we ons bezig houden met de jongeren uit deze buurten. We beginnen daarbij met de lagere scholieren.

In dit hoofdstuk gaan wij in op de motieven van lagere scholieren om te vernielen, de drempels om juist niet te vernielen en op de samenhang tussen vandalisme en andere gedragspatronen.

Anders dan in deel 3 zullen wij nu niet primair onderscheid maken tussen kinderen uit Osdorp en de Rivierenbuurt. Wij gaan in eerste instantie uit van het verschil in de mate van vernielgedrag tussen scholieren.

Bij de verwerking van de gegevens voor hoofdstuk 4 en 5 konden wij gebruik maken van de mini-computer van Volkshuisvesting.

De computer bleek een nuttig hulpmiddel, om de tamelijk grote steekproef een overzichtelijk beeld te verkrijgen van een aantal samenhangen en schijnverbanden. Omdat echter lang niet alle uitspraken van de geïnterviewde kinderen in eenduidige getalletjes zijn uit te drukken, hebben we ook gebruik gemaakt van andere informatie uit de gesprekken.

Citaten zult u in de komende hoofdstukken nog slechts sporadisch aantreffen. Voor degenen die geïnteresseerd zijn in zeer concreet materiaal verwijzen wij naar het tussentijds verslag*, dat een meer "heet-van-de-naald"-karakter heeft.

In dit hoofdstuk gaan wij allereerst in op de steekproef en op de wijze waarop de interviews werden afgenomen (4.2.), vervolgens specifiek op vernielgedrag (4.3.), motieven om te vernielen (4.4), redenen om niet te vernielen (4.5) en de samenhang tussen vandalisme en andere gedragspatronen (4.6.).

4.2. Steekproef en interviews

Er zijn gesprekken gevoerd met 102 lagere scholieren: 51 kinderen in Osdorp en 51 kinderen in de Rivierenbuurt. De verhouding openbaar - bijzonder onderwijs is ook in evenwicht: van elk van deze categorieën is met 51 leerlingen gesproken.

De getalsverhouding jongens-meisjes bedraagt 65-37. Er is gestreefd naar een gelijkmatige verdeling van leerlingen over de 4e, de 5e en de 6e klas. In de opzet van het onderzoek** stelden wij voor ons tot deze klassen te beperken. Nadat uit een eerste analyse van het (verniel)gedrag bleek dat er door vierde klassers niet minder vernield werd dan door hogere klassen, zijn bij wijze van proef nog twaalf leerlingen uit het derde leerjaar ondervraagd. De leeftijden van de leerlingen in de gehele steekproef variëren van 8 tot 13 jaar.

Per school is gesproken met (meestal) twee groepjes van drie leerlingen. Per groepje twee jongens en één meisje.

Er is gekozen voor de verhouding van twee jongens op één meisje, omdat uit eerder onderzoek is gebleken dat door jongens meer vernield wordt dan door meisjes***. Wij verwachtten daarom van de jongens meer "inside information" te verkrijgen omtrent vernielen.

* zie Tussenrapportage Onderzoek Jeugdvandalisme deel 3

** zie Tussenrapportage Onderzoek Jeugdvandalisme deel 2 (pag. 13)

*** zie Tussenrapportsge Onderzoek Jeugdvandalisme deel 1

Het thema van het gesprek was "hoe kinderen hun vrije tijd doorbrengen, mogelijkheden om te spelen in de buurt en ook vernielingen in de buurt". De kinderen werden meestal geselecteerd op alfabet. Soms werd voor een andere methode gekozen: de kinderen moesten een getal onder de honderd raden, of werden door middel van "blindemannetje" aangewezen.

De gesprekken vonden altijd plaats in een aparte ruimte, nooit in aanwezigheid van een leraar of het hoofd. Die ruimte was meestal een leeg lokaal, soms een lerarenkamer, de kamer van het hoofd, of éénmaal op de gang. De interviews werden op de band opgenomen om pas later te worden uitgewerkt. Tijdens het gesprek kwam er geen potlood of papier aan te pas. De gevolgde methode is tamelijk arbeidsintensief, maar heeft als voordeel dat de gesprekken na de eerste vijf minuten (als de kinderen aan de microfoon waren gewend) doorgaans erg ongedwongen verliepen.

De vragenlijst heeft de volgende opbouw: na het noemen van naam, leeftijd en straat (ook de interviewer stelde zich hierbij voor), werd gesproken over vrijetijdsbesteding, hobby's en over de buurt. Wat de kinderen vonden van de mogelijkheden om te spelen in de buurt en hoe zij op konden schieten met de mensen in de buurt. Ging het gesprek éénmaal over het pesten van buurtbewoners, dan bleek het een erg kleine stap naar vernielen in de buurt: ook hier waren de kinderen in het algemeen heel eerlijk over. Vervolgens betrof het gesprek vernielen door anderen (in de buurt/aan school) en kwam een aantal zaken over de kinderen zelf aan bod (wat ze vonden van school, later worden, beroep ouders, zakgeld, vakantie). Het gesprek werd afgesloten met een discussie.

4.3. Vernielgedrag

Wij hebben de lagere scholieren gevraagd of zij wel eens iets buiten hadden vernield. 62 van de 102 kinderen zei wel eens iets in de buurt, buitenshuis te hebben vernield.

Als vernielde voorwerpen werden ruiten en ruitjes het meest genoemd (24 x). Als we de hitparade verder volgen komen we tegen: bomen en takken (9x), fietsbanden (8x), speeltuin (4x), fietsen (4x). Verder worden onder meer genoemd: Amsterdammertjes, banken in de tram, dakpannen, plastic afvalbak ("in de fik"), banden politieauto's, school, auto's ("nummerborden, ken je lekker opblazen met nieuwjaar: je legt er gewoon een bom onder"), lantaarnpaal, hek, trapleuning, mast, invalidewagentje*.

Wij hebben het vernielgedrag in drie hoofdcategorieën onderverdeeld.

- Kinderen die (zeggen) niet (te) vernielen (totale steekproef 39%, jongens 28%, meisjes 60%).
- Kinderen die wel eens wat vernielen, over het algemeen kleinere zaken: zoals fietsen, kleine ruiten, bomen. (totale steekproef 42%, waarvan jongens 48%, meisjes 32%)
- Kinderen die de wat zwaardere vernielingen plegen (steekproef 18%, jongens 23%, meisjes 8%).

Daarnaast zei één jongen niet méér te vernielen.

* Als we dit rijtje bekijken, valt het op dat het merendeel van deze objecten niet is opgenomen in onze vernielregistratie (hoofdstuk 3). De vernielingen die wel geregistreerd konden worden (lantaarnpaal, papierpot en enkele ruiten van openbare scholen) maken maar een klein deel uit het totaal aantal vernielingen. Hier zal bij de interpretatie van de vernielcijfers in het evaluatierapport rekening mee gehouden dienen te worden.

Opvallend aan deze cijfers is het hoge percentage "vernielers" (D). Misschien is het grote aantal kinderen dat dit durfde op te biechten even in het oog springend. Mollen en slopen blijkt voor veel lagere scholieren dus een niet ongewone tijdspassing.

Alvorens we ingaan op de motieven die bij vandalisme een rol kunnen spelen, stippen we even de samenhang aan tussen vernielgedrag en enkele factoren die daar mogelijk op van invloed zijn (geslacht, buurt, schooltype, leeftijd). Met deze eerste bevindingen kunnen wij in de volgende paragrafen rekening houden.

- Allereerst de samenhang tussen vernielgedrag en geslacht. In hoofdstuk 1 spraken wij de verwachting uit dat jongens meer vernielen dan meisjes. Dit blijkt inderdaad (significant*) het geval. Met name in 4.6.4. gaan wij hier nog nader op in (zie ook bijlage 8, tabel 1).
- Er blijkt geen significante samenhang tussen buurt (tabel 2) en vernielgedrag. De kinderen die wij in Osdorp spraken bleken nauwelijks meer te vernielen dan hun leeftijdsgenoten in de Rivierenbuurt.
- Evenmin vonden wij een samenhang tussen schooltype (tabel 3) en vernielgedrag: kinderen op bijzondere scholen vernielden niet significant meer of minder dan kinderen uit het openbaar onderwijs.
- Als wij naar leeftijd en klas (tabel 4) van de kinderen kijken, zien we dat de jongere kinderen iets meer vernielen. Derde en vierde klassers zeggen wat vaker te slopen dan vijfde en zesde klassers. Vooral bij de jongste leeftijdscategorie lijkt vernielgedrag een regelmatig terugkeren en logisch onderdeel van spelletjes.

4.4. Redenen om te vernielen (motieven)

Vernielen als vorm van keten

Als wij de tientallen "vernielverhalen" nog eens de revue laten passeren blijkt dat vandalisme doorgaans verbonden is met een aantal omstandigheden: - met een groepje zijn -, - je toch een beetje vervelen -, - wat rondhangen-.

Deze omstandigheden nodigen als het ware uit tot het doen van iets "spannends". Wat door volwassenen verboden is, is in ieder geval spannend. Voorbeelden van deze verboden dingen zijn "belletje drukken", maar ook "vernielen".

Dit soort activiteiten worden door de kinderen zelf "keten" (D) genoemd. Een voorbeeld: een groepje hangt wat rond na schooltijd. Niemand heeft een voetbal bij zich. Eén ontdekt wat nieuws en spannend ("Kan jij met die steen precies tussen die twee ruiten ingooien"), nummer twee probeert het, waarna voor de de rest de ban doorbroken is. Uiteindelijk gooit nummer zes één van de ruitjes in ("Ik mikte toch echt tussen die twee ramen in").

- * Wij spreken in het vervolg van significantie, indien de kans dat de gevonden samenhang op toeval berust kleiner is dan 1 op 20. In dit geval is de kans zelfs kleiner dan 1 op 1000 dat de gevonden samenhang "toevallig" is.

Nog een technische opmerking voor onze methodologische lezers: er is gebruik gemaakt van de Pearson-correlatie (r) en de chi-kwadraattoets. Deze rekenmethoden zijn geënt op variabelen op respectievelijk interval en nominaal niveau. De Spearman-correlatie (ordinaal nivo) zou het best op ons onderzoeksmateriaal zijn toegesneden, helaas was deze niet op onze mini-computer aanwezig. We nemen echter niet aan dat die rekenmethode tot heel andere bevindingen zou hebben geleid.

Dat keten hoeft zoals gezegd niet per se neer te komen op vernielen, hoewel dit vaak wel het geval is. Meestal hangt het van de omstandigheden af waar het "keten" of "geinen" op uit draait.

Een leeg schoolgebouw, die knorrighe buurman, knikkerende kleuters, fietsbanden, het zijn op zich allemaal potentiële slachtoffers. Datgene, wat het meest voor de hand ligt - zowel letterlijk als figuurlijk - is door- gaans de pineut.

Als het keten neerkomt op vernielen, geven kinderen dan vaak als verklaring voor "dat iets toch al stuk was" (erosievandalisme). Als kinderen achteraf nog eens over dit door henzelf genoemde motief nadenken zien zij zelf ook wel dat er in feite van een smoes sprake is. Illustratief is het volgende deel van een interview:

- Jongen (11 jaar): "Dat kleine schooltje, de Duizendpoot, wordt binnenkort weggehaald. Nou, daar hebben ze van die WC-ruitjes van achteren en daar ga ik altijd met vriendjes heen en dan pakken we stenen enzo en dan gaan we het keihard ingooien. Dat is wel leuk. Mijn vriendjes gaan er wel eens in - dan ben ik er niet bij - gaan ze dat zootje tafels slopen. Het zijn van die hele zwakke stoelen en dan gaan ze alles slopen...Ik doe het gewoon voor de lol die ruiten ingooien. Niets te doen, hè. Je kan het nou nog wel doen, want die school wordt toch weggehaald. Kan je net zo goed die ruiten ingooien".
- Interviewer: "Als ze die school niet zouden weghalen, zou je die ruiten dan niet ingooien?"
- Jongen: "Nee dat is eigenlijk een beetje duur voor ze. Ze kunnen dat geld voor die ramen ook weer voor iets anders gebruiken"
- Meisje (11): "Dus je komt er zelf ook achter"
- Jongen: "Ja"
- Meisje: "Hihihihhi"
- Jongen: "Daar hebben ze ook die ruiten ingegooid. Nou dat vind ik ook niet leuk, want daar is dubbele beglazing en dat lijkt mij hardstikke duur. Dat hebben wij nu ook en als ze worden ingekinkeld, nou, dat is wel heel veel geld"

Spel

Vernielen tijdens spel is niet altijd een gevolg van "keten". Zo kan het bijvoorbeeld nodig zijn om iets te mollen om het als hulpmiddel bij spel te gebruiken. Het slopen van dakpannen om een hutje te maken, of het afbreken van takken voor een zweep. Ook kan er als gevolg van een spel per ongeluk wat stukgaan. Als er bij een partijtje voetbal een bal door de ruit vliegt, bijvoorbeeld*.

* Als een vernieling per ongeluk gebeurde, hebben wij dit niet als vandalisme geteld bij de verwerking van de interviews.

Woede/Wraak

Woede of wraak kwam als motief om te vernielen veel voor. Als je kwaad bent, is vernielen een manier om die woede te koelen. Vaak wordt de dichtstbijzijnde mogelijkheid aangegrepen. Wraak komt zowel voor als een manier om een ruzie te beslechten ("banden van een klasgenootje lekprikken", "kauwgom in sleutelgat van de buurvrouw"), of als een uiting van haatgevoelens tegen bepaalde groepen ("buitenlanders" of "politie" bijvoorbeeld). Het blijkt dat kinderen die vernielen uit woede of wraak minder grote vernielingen plegen, dan kinderen die al ketend dingen slopen. Dat is te verklaren uit het feit dat vandalisme uit woede of wraak meestal alleen gebeurt. "Als je iemand stiekem wilt pesten, doe je dat in je eentje". Een vorm van collectieve woede, die niet uitmondde in een grote vernieling kwamen wij tegen in een school in Osdorp. Toen een klas te horen kreeg dat een toegezegde voorstelling op hun school niet door zou gaan, kochten zij gezamenlijk stapels eieren bij een middenstander tegenover het schoolplein. Vervolgens bekogelden zij "en masse" en heel openlijk de ruiten van de school.

Onvrede

Tot nu toe zijn er vrij duidelijke motieven voor het plegen van vandalisme behandeld. Men moet zich afvragen welke minder zichtbare factoren schuil gaan achter vernielgedrag. In hoeverre is vernielgedrag een manier om onvrede af te reageren? Wij hebben dit aan de hand van drie mogelijke bronnen van onvrede trachten te onderzoeken: onvrede t.o.v. school, in het gezin en ten aanzien van de buurt waarin het kind leeft.

De school zal een zeer belangrijke invloed op het gedrag van het kind hebben, al is het alleen maar omdat het bijna de helft van de dag daar doorbrengt. Indien kinderen een hekel aan school hebben roept dit uiteraard onvrede op.

"Hekel aan school", als bron van onvrede, hebben wij gemeten aan de hand van de vraag of "kinderen echt met tegenzin" naar school gingen. Ook is gevraagd of kinderen wel eens hadden gespijbeld. Met deze twee vraagstellingen werd grotendeels hetzelfde gemeten: kinderen die zeggen een hekel aan school te hebben, spijbelen ook meer.

"Hekel aan school" (tabel 5 in bijlage 8) hangt significant samen met vernielgedrag. Kinderen die zeggen met tegenzin naar school te gaan, vernielen ook meer (de kans dat dit op toeval berust is kleiner dan 1 op 1000). Kinderen die spijbelen blijken ook meer te vernielen dan kinderen die niet spijbelen (tabel 10).

Bij deze uitkomsten willen wij toch een kanttekening plaatsen. Het gegeven dat kinderen, die een hekel aan school hebben, meer vernielgedrag vertonen dan kinderen die wel plezier hebben in school, kan in feite twee dingen betekenen.

De eerste verklaring is dat kinderen het gevoel hebben door de school in hun mogelijkheden beknot te worden, op school te worden onderdrukt. Vandalisme is dan een geschikt middel om de agressie te ontladen.

De tweede verklaring is dat kinderen die het lekker vinden om buiten te ravotten (en als gevolg daarvan het een en ander mollen) kinderen zonder "zitvles" zijn. Deze kinderen zullen minder plezier beleven in zo een duffe schoolklas en dus eerder een "hekel aan school" hebben.

Bij een andere beschouwing van de onderzoeksresultaten blijken beide verklaringen geldigheid te bezitten. De kinderen uit de steekproef die zeggen hun vrije tijd vooral buiten te besteden, hebben inderdaad over het algemeen een hekel aan school en vernielen vaker dan andere kinderen. Als we hekel aan school en vernielgedrag voor "buiten spelen" controleren, blijkt dat het onvrede-motief ("hekel aan school") ook een zelfstandige betekenis heeft.

Tussen schoolprestaties (gerelateerd aan zitten blijven) en vernielgedrag vonden wij geen relatie (zie tabel 7).

Behalve de school, kan ook de situatie in het gezin (bijvoorbeeld doordat er vaak geruziet wordt) een bron van spanning voor het kind zijn. Wij hebben dit aanvankelijk in de interviews trachten na te gaan door te vragen of er "vaak ruzie thuis was". Het antwoord hierop was steevast positief, waarop we werden gebombardeerd met verhalen over knokpartijtjes met broertjes en zusjes. Ruzie met of tussen de ouders werd niet door de kinderen zelf naar voren gebracht. Zeker ten overstaan van klasgenootjes zou dit voor de kinderen pijnlijk kunnen zijn. De onderzoekers hebben daarom de ethiek laten prevaleren boven hun wetenschappelijke nieuwsgierigheid en hier niet op doorgevraagd. Daarom zijn over een eventuele samenhang tussen "spanningen thuis" en vernielgedrag geen uitspraken te doen.

Onenigheid met buurtbewoners (jongeren of volwassenen) zou een onvrede motief kunnen zijn en derhalve een reden voor vernielgedrag. Kinderen die zeiden door oudere kinderen uit de buurt op de kop gezeten te worden, vernielden niet meer of minder dan andere kinderen. Wel bleken kinderen die regelmatig met hadden met oudere buurtbewoners vaker te vernielen. Mogelijk ligt hier de relatie omgekeerd en krijgen kinderen juist door vernielgedrag onenigheid met buurtbewoners.

Conclusies:

Vernielgedrag onder lagere scholieren komt voor als een vorm van "keten". Daarbij spelen het tonen van durf en het uittesten van regels een belangrijke rol. Soms is vandalisme een uiting van woede of het afreageren van wraakgevoelens.

Een belangrijk indirect motief blijkt onvrede ten opzichte van school te zijn. Kinderen met een hekel aan school vernielen duidelijk meer dan andere kinderen.

4.5. Redenen om niet te vernielen (drempels)

In 1.4. noemden wij de twee belangrijke drempels om niét te vernielen: de norm dat "vernieten niet hoort" als eerste drempel en de angst om gepakt te worden als tweede drempel.

In de waslijst van vernielde voorwerpen in 4.3. zagen wij dat het veelal gaat om openbare bezittingen. Dit zou erop duiden dat de norm "vernieten hoort niet" voor privé goederen sterker geldt dan voor openbare goederen. Waarschijnlijk zullen veel kinderen denken dat het vernieten van openbaar bezit minder erg is.

Bovendien zal ook de controle op privé bezit sterker zijn dan de controle op openbaar bezit. Dit zou inhouden dat de angst om gepakt te worden ook geringer is wanneer het openbaar betreft.

De in paragraaf 3 genoemde bevindingen: dat 70% van de jongens en 40% van de meisjes uit de steekproef wel eens wat sloop, duidt erop dat de drempel onder lagere scholieren om niet te vernielen, laag zijn. Wij vermoeden dat dit komt doordat door veel volwassenen het overtreden van de norm "vernieten hoort niet", als een onschuldige jeugdzonde wordt beschouwd wanneer dit gebeurt door een lagere scholier. De meeste kinderen beseffen dit terdege. Met name gesprekken met de iets oudere groep geven hier een duidelijk beeld van*.

Aan kinderen die zeiden nooit te vernielen hebben wij de waarom-vraag gesteld. Vooral in Osdorp werd in de meeste antwoorden de norm dat vernielgedrag niet hoort, verwoord. Bijvoorbeeld "Het is zonde", of "De buurt wordt er lelijk van". Opmerkelijk is dat in de Rivierenbuurt vrijwel uitsluitend het risico om in de kladden te worden gegrepen als drempel wordt genoemd: "Je wordt toch altijd gepakt", of "dan krijg je moeilijkheden".

Wij gaan nu achtereenvolgens in op een aantal factoren die invloed hebben op de hoogte van de drempels: ouderlijke controle, de groep, controle van buurtbewoners en politie.

Door de interviews met lagere scholieren was meer zicht te krijgen op de invloed van ouderlijke controle op vernielgedrag.

Een veel gehoorde stelling is dat zogenaamde "sleutelkinderen" vanwege de beperkte mogelijkheden van ouderlijke controle tot een belangrijke categorie van "vandalen" behoren**. Sleutelkinderen zijn kinderen die de huissleutel meekrijgen omdat beide ouders overdag werken, of omdat er maar één ouder is en die werkt.

De onderzoeksresultaten wijzen niet op enige samenhang tussen deze "objectieve" controlemogelijkheden van ouders en vernielgedrag. Sleutelkinderen vernielen niet meer of minder dan andere kinderen, zo blijkt uit onze steekproef (bijlage 8, tabel 8). Deze bevindingen sluiten aan bij die van Gladstone (zie 1.4.3.). Wij vermoeden dat de grotere zelfstandigheid van "sleutelkinderen" ten opzichte van andere kinderen samen gaat met een groter verantwoordelijkheidsbesef.

We hebben ouderlijke controle nog op een andere manier proberen te meten, namelijk hoever kinderen van huis mogen spelen. De antwoorden van de leerlingen zijn in de volgende categorieën onderverdeeld: a) vlak bij huis b) tot ca 500 meter van huis c) ook verder, maar na uitdrukkelijk toestemming d) verder, ook zonder toestemming (tabel 9).

Aanvankelijk hadden wij verwacht dat de meeste vernielers zich zouden bevinden in categorie d, waar de minste controle uitgeoefend werd.

Dat bleek niet het geval. Verhoudingsgewijs bevinden zich verreweg de meeste slopertjes in categorie c***. Deze kinderen mogen wel ver van huis spelen, maar alleen na toestemming. Ook blijken deze kinderen vaak op een duidelijke bepaalde tijd thuis te moeten zijn.

* zie voor deze gesprekken met name deel 3, pagina 64.

** wij vatten het begrip sleutelkinderen niet op als een maat van affectie van ouders voor hun kinderen.

*** chi-kwadraat = 37, de kans op toeval kleiner dan 1:1000.

Deze kinderen blijken een beperkte verantwoordelijkheid te hebben, terwijl de ouders de indruk - of beter gezegd de illusie - hebben controle over het kind uit te oefenen. Wellicht richt de aandacht van de ouders zich slechts in zoverre op het kind dat daarmee het eigen geweten gesust wordt en valt wat het kind zelf uithaalt buiten hun blikveld.

Kinderen die dichtbij huis spelen en kinderen die ver van huis spelen zonder toestemming vernielen in ieder geval duidelijk minder. Op de eerste groep kan daadwerkelijke controle uitgeoefend worden, terwijl de tweede groep de toegestane zelfstandigheid en verantwoordelijkheid klaarblijkelijk aankan.

We hebben ook de relatie onderzocht tussen vernielgedrag en twee factoren die indirect met ouderlijke controle te maken hebben: hoe laat een kind van zijn ouders naar bed mag, alsook hoeveel zakgeld het krijgt (een hoog zakgeld als een soort afkoop voor weinig aandacht). Tussen deze factoren en vernielgedrag bestaat geen samenhang.

Uit de interviews bleek dat de meeste vernielingen door kinderen in groepsverband werden gepleegd. Over de motieven (en dan met name de prestige-elementen die hierbij een rol spelen) hebben we het in de vorige paragraaf gehad.

Het drempelbegrip speelt bij vernielen in groepsverband ook een centrale rol. De norm dat vernielen eigenlijk niet hoort, wordt ineens minder belangrijk als blijkt dat je vriendje wel durft te mollen. Vernielen in groepsverband betekent tevens dat je bij elkaar hoort en in zekere zin ook de verantwoordelijkheid van de daad deelt. De norm "niet vernielen" wordt minder belangrijk en slaat om in een nieuwe norm die vanuit een solidariteitsgedachte groeit: "een handje helpen".

Dit laatste kwam in de interviews regelmatig terug.

Behalve de controle door de ouders en het effect van vriendjes, mag de controle die uitgeoefend kan worden door buurtbewoners niet onvermeld blijven.

In hoofdstuk 2 bleek dat de controle in de Rivierenbuurt waarschijnlijk groter is dan in Osdorp. Dit sluit aan bij de bevinding dat veel kinderen in de Rivierenbuurt als reden waarom ze niet vernielen de "angst om gepakt te worden" aangeven. Door de kinderen in Osdorp gebeurde dit bijna niet.

Toch vernielen er niet significant meer kinderen in Osdorp.

Gezien de bevinding dat in Osdorp de drempel "vernielen hoort niet" vaker wordt genoemd is dit ook niet verwonderlijk.

Over de politie zijn in de vragenlijst geen specifieke vragen opgenomen, zodat de interviews geen afgerond beeld geven van de drempelverhogende werking van de politie. Wel bleek uit die gesprekken waar de politie terloops ter sprake kwam, dat de schrik voor de agent er flink inzat.

Conclusies:

Er bestaan twee drempels om niet te vernielen: de norm dat vernielen niet hoort en de angst om gepakt te worden. Wij kwamen deze drempels in ongeveer gelijke mate tegen: in Osdorp vooral de eerste en in de Rivierenbuurt de tweede.

In groepsverband wordt de norm dat vernielen niet hoort vaak ondergeschikt gemaakt aan een solidariteitsnorm.

Vernielgedrag in samenhang met ouderlijke controle blijkt juist dan voor te komen als kinderen een beperkte verantwoordelijkheid krijgen, maar ouders geen controle kunnen uitoefenen. Daarnaast is het opvallend dat zogenaamde "sleutelkinderen" niet meer of minder vernielen dan kinderen waarvan één van de ouders overdag wel thuis is.

Wat de controle vanuit de buurt betreft: in de Rivierenbuurt, waar de controle waarschijnlijk sterker is, wordt de angst om gepakt te worden veel vaker als drempel genoemd dan in Osdorp.

4.6. Samenhang tussen vandalisme en andere gedragspatronen

In de voorgaande twee paragrafen hebben we ons bezig gehouden met redenen van kinderen om wel te vernielen (motieven) en redenen om dat niet te doen (drempels). In deze paragraaf bespreken we variabelen - betrekking hebbend op gedragspatronen van kinderen - die daarop mogelijk van invloed zijn. Achtereenvolgens komen aan de orde: maatschappelijke positie (van de ouders) (4.6.1), vrijetijdsbesteding (4.6.2), impulsiviteit (D)/wijze van behoeftebevrediging(4.6.3) en geslacht (4.6.4)

4.6.1. Maatschappelijke positie (van de ouders)

=====

In de theorie is verondersteld dat er over het algemeen door jongeren uit lower-class milieus niet meer wordt vernield dan door jongeren uit middle-class milieus. Een uitzondering wordt gemaakt voor de groep van "uit de boot gevallen lower-class jongeren", alsook voor vernielingen uit wraak (1.5.2.). Deze laatste veronderstelling heeft met name betrekking op pubers; er is evenwel geen reden om aan te nemen dat deze uitspraak niet eveneens betrekking kan hebben op kinderen.

Om de maatschappelijke positie van ouders te meten zijn twee indicatoren gebruikt: beroep van de ouders en vakantiebestemming*. Deze twee indicatoren hangen sterk met elkaar samen en meten dus ongeveer hetzelfde begrip.

Wij vonden geen samenhang tussen de maatschappelijke positie van de ouder en de mate van vernielgedrag van de kinderen. Kinderen uit lower-class gezinnen slopen dus niet meer of minder dan kinderen uit middle-class gezinnen.

Wel is het opmerkelijk dat er een verschil bestaat in de reden van het vernielgedrag. Bij kinderen uit lower-class gezinnen blijkt vernielen relatief vaak het gevolg te zijn van "keten", terwijl bij kinderen uit middle-class gezinnen vaker woede wordt genoemd als reden om te vernielen.

* Voor uitwerking zie codeboek (bijlage 7) en tabellen 10 en 11 van bijlage 8

4.6.2. Vrijetijdsbesteding

=====

Om na te gaan in hoeverre vernielgedrag samen gaat met een bepaald patroon van vrijetijdsbesteding hebben wij kinderen gevraagd hoe zij na schooltijd en in het weekend gewoonlijk hun vrije tijd doorbrengen.

In 4.2. zagen we dat vernielgedrag grotendeels een product is van "keten". Het ligt dus voor de hand dat vernielgedrag vooral zal voorkomen bij kinderen die veel van hun vrije tijd buiten doorbrengen. Deze veronderstelling blijkt te kloppen: kinderen die de meeste vrije tijd buiten doorbrengen, vernielen significant meer dan andere kinderen (zie bijlage 8, tabel 12). Voor een deel wordt dat verklaard uit het feit, dat het vooral jongens (die meer vernielen dan meisjes) zijn die veel buiten spelen.

Je kunt je voorts afvragen of omstandigheden thuis (bijvoorbeeld doordat ze geen eigen kamer hebben om in te spelen) hierop van invloed zijn. Deze vlieger gaat niet op: kinderen zonder eigen kamer mollen niet significant meer dan kinderen met een eigen kamer.

Mit een onderzoek van Van der Pols (1982) onder een kleine steekproef lagere scholieren komt naar voren dat kinderen die lid zijn van een club minder vernielen dan kinderen zonder een gerichte vrijetijdsbesteding. Van der Pols verklaart dit uit de mogelijkheid van het afreageren van frustraties.

Ook wij verwachtten dat kinderen die van een club lid zijn, hier een mogelijkheid vinden "om verveling te verdrijven" en minder zouden vernielen dan andere kinderen. Wij zijn dit allereerst nagegaan voor kinderen die lid zijn van een sportvereniging. De kinderen uit onze steekproef die lid waren van een sportclub vernielen juist iets meer (overigens niet significant) dan andere kinderen. (Zie tabel 13).

In een aantal gevallen bleek dat vernielingen een bijproduct waren van het "keten" na afloop van de training.

In tabel 13 a (in bijlage 8) hebben we de samenhang tussen vernielgedrag en tak van sport nog eens op een rijtje gezet. Kinderen die aan teamsport doen, blijken wat vaker te vernielen dan kinderen die een individuele sport bedrijven. Uit de interviews kwam naar voren dat sommige vernielingen na afloop van de training plaatsvonden.

Anders ligt het met kinderen die lid zijn van culturele verenigingen (drumbands, ballet bv). Deze kinderen vernielen significant minder dan andere kinderen. Als we echter controleren voor geslacht wordt de samenhang veel minder sterk: vooral meisjes (die over het algemeen minder vaak vernielen) blijken lid van culturele verenigingen (tabel 14).

Het is voorts interessant te weten of er een relatie bestaat tussen de eigen mening van kinderen omtrent hun mogelijkheden om buiten te spelen en vernielgedrag. Enerzijds verwachtten wij dat kinderen die hierover ontevreden zijn, door hun onvrede vaker zaken buiten zouden slopen, dan kinderen die wel over hun speelmogelijkheden te spreken zijn. Anderzijds zullen kinderen die wel tevreden zijn over hun mogelijkheden om buiten te raggen, dat ook vaker doen en als gevolg daarvan het een en ander stuk maken.

Tussen de mening van kinderen omtrent hun speelmogelijkheden in de buurt en hun vernielgedrag blijkt geen verband te bestaan (tabel 15). Waarschijnlijk hebben beide verwachtingen een zekere geldingskracht.

Wel valt het op dat kinderen in de Rivierenbuurt duidelijk minder te spreken zijn over de speelmogelijkheden in de buurt dan kinderen uit Osdorp. Dat stemt overeen met de bevindingen in hoofdstuk 2 omtrent het potentieel aan speelvoorzieningen. Ook blijken veel kinderen uit de Rivierenbuurt niet goed buiten te kunnen spelen, omdat zij door oudere jongens (van een jaar of 13, 14) op de kop werden gezeten.

4.6.3. Impulsiviteit/Wijze van behoeftebevrediging

=====

Willemse (1981) noemt "impulsiviteit" als een dimensie van de persoonlijkheid:

"In een beslissingsproces is er sprake van een keuze tussen alternatieven, die een aantal consequenties hebben. Deze consequenties strekken zicht uit van onmiddellijk tot ver in de toekomst gelegen. Dit tijdspectief kan worden gezien als één van de belangrijkste dimensies die binnen de psychologische theorieën ter verklaring van delinquent gedrag zijn onderzocht. Bepaalde uitingen van crimineel gedrag worden dan namelijk opgevat als het onvermogen om het eigen gedrag te reguleren door andere doeleinden dan de onmiddellijke behoeftebevrediging. Vaak wordt dit verschijnsel aangeduid met "impulsiviteit".
(Willemse, 1981; pagina 86)

Uitgaande van dit denkbeeld van Willemse kunnen we vandalisme opvatten als een middel om een in de tijd gezien dichtbijzijnde behoefte c.q. doel te bevredigen.

We veronderstellen daarom dat er een positief verband bestaat tussen niet vernielen en de mate waarin kinderen in staat zijn juist verder gelegen doelen te realiseren.

Kinderen die gewend zijn hun behoeften direct te bevredigen zouden wel eens eerder geneigd kunnen zijn om iets te vernielen, dan kinderen waarvan uit het gedragspatroon blijkt dat zij deze behoeftebevrediging nog even uit kunnen stellen.

Om dit na te gaan hebben wij als indicator van dit gedragspatroon de besteding van het zakgeld genomen. Bevredigen kinderen hun behoeften primair (kopen zij vooral snoep van hun zakgeld), meer secundair (duurzamer speelgoed) of sparen zij voor een fiets of hun vakantie?

Het blijkt dat de wijze van behoeftebevrediging inderdaad samenhangt met vernielgedrag. Kinderen die een directe of primaire besteding gewoon zijn, vernielen significant meer dan kinderen die over het algemeen hun zakgeld voor verder weg gelegen doelen bestemmen (bijlage 8, tabel 16).

4.6.4. Geslacht

=====

In paragraaf 4.3. bleek al dat meisjes significant minder vernielen dan jongens.

De meisjes uit onze steekproef verschillen in hun houding en gedrag op een aantal punten duidelijk van jongens:

- zij zijn minder ontevreden over school,
- meer te spreken over de speelmogelijkheden in de buurt,
- spelen toch vaker binnen dan jongens,
- maar als zij buiten spelen wordt er door ouders meer op hen gelet,
- meisjes zijn vaker lid van culturele verenigingen,
- zij besteden hun zakgeld over het algemeen aan wat duurzamer zaken dan jongens.

Kortom: op de meeste variabelen die samengaan met vandalisme scoren meisjes laag.

Bij meisjes die wel vernielen is dat verhoudingsgewijs vaker een uiting van woede of wraak, dan een onderdeel van "keten".

In zijn algemeenheid kunnen wij dus stellen dat jongens meer vernielen dan meisjes, omdat - reeds op de lagere school - het gedragspatroon duidelijk verschilt.

Dit andere gedragspatroon spruit voort uit een verschil in de in onze cultuur gebakken opvoeding. Wij zagen bijvoorbeeld dat stoer doen, één van de onderdelen van keten was en ook één van de motieven van vandalisme kon zijn. In onze cultuur wordt de norm stoerheid positief gewaardeerd door jongens maar niet bij meisjes. Dit zal het verschil in de mate van vernielgedrag versterken.

4.7. Samenvatting en conclusies

Er is gesproken met 102 lagere scholieren in Osdorp en de Rivierenbuurt uit de 3e tot en met de 6e klas (in de leeftijd van 8 tot 13 jaar). Afgezien van het feit dat er meer jongens dan meisjes zijn geïnterviewd, was de steekproef a-select.

Vernielen blijkt voor de meeste kinderen geen ongewone tijdspassing. Ongeveer 70% van de jongens en 40% van de meisjes sloopt buiten wel eens iets.

Vernielen is in veel gevallen een vorm van "keten". Dat keten spruit voort uit bepaalde omstandigheden (groepsvorming, verveling) en komt neer op het doen van spannende en verboden dingen en het tonen van lef.

Keten kan worden opgevat als het "uittesten van regels" door kinderen en dan met name jongeren in groepsverband. Het feit dat vernielen door volwassenen verboden is (de norm vernielen hoort niet) maakt het spannend. Doordat het van te voren onduidelijk is of (en zo ja hoe) volwassenen optreden als er toch wordt vernield, wordt vandalisme nog eens extra interessant.

Dit uittesten van regels kan niet gezien worden als een bewust motief achter vernielgedrag. De kinderen zelf geven vaak als motief op dat ze zich vervelen en iets spannends willen beleven. Gezien het feit dat het keten altijd in groepsverband plaatsvindt, ligt het voor de hand dat ook het element stoer doen ten opzichte van leeftijdsgenoten hierbij een rol zal spelen.

Woede of wraak komt ook vaak als motief naar voren om dingen te vernielen. Kinderen die vernielen uit woede richten minder schade aan dan kinderen die als gevolg van keten zaken slopen. Woede als motief voor vandalisme is vaker individueel van aard en komt ook relatief meer voor bij meisjes en bij kinderen uit middle-class gezinnen.

Een minder zichtbaar motief om te vernielen is een gevoel van onvrede. Een van de mogelijke bronnen van onvrede is de school. Kinderen die een hekel aan school hebben, vernielen significant meer dan kinderen die wel met plezier naar school gaan.

De twee typen drempels om niet te vernielen (de norm dat vernielen niet hoort en de angst om gepakt te worden) kwamen wij in ongeveer gelijke mate tegen. In groepsverband wordt de eerste norm meestal ondergeschikt gemaakt aan de norm "solidariteit".

De tweede drempel, de angst om gepakt te worden, hangt samen met controle. Gerelateerd aan ouderlijke controle blijkt vernielgedrag vooral voor te komen als kinderen een beperkte verantwoordelijkheid krijgen en ouders geen feitelijke controle over het gedrag kunnen uitoefenen. Kinderen, waarover veel controle wordt uitgeoefend en kinderen die veel verantwoordelijkheid krijgen, vernielen minder dan kinderen die een gedeeltelijke zelfstandigheid krijgen toebedeeld.

In de Rivierenbuurt, waar wellicht meer controle door buurtbewoners is, zeggen niet significant minder kinderen te vernielen dan in Osdorp. Weliswaar wordt in de Rivierenbuurt de angst voor straf vaker als drempel genoemd om niet te vernielen, in Osdorp wordt vaker gewezen op de norm dat vernielen niet hoort ("zonde").

Er bestaat geen samenhang tussen de maatschappelijke positie van de ouders en de mate van vernielgedrag van lagere scholieren.

Kinderen die vaker buiten spelen, mollen duidelijk meer dan kinderen die hun vrije tijd verhoudingsgewijs meer binnen doorbrengen. Niet verwonderlijk, aangezien vernielingen buiten plaatsvinden. Het is echter niet zo dat kinderen die door bepaalde omstandigheden (geen eigen kamer) wat vaker gedwongen zijn buiten te spelen meer vernielen dan kinderen die wel over een eigen kamer beschikken.

Kinderen die lid zijn van een culturele vereniging vernielen minder dan kinderen die niet van zo een vereniging lid zijn. Dat is voor een deel te verklaren omdat dit vooral meisjes betreft. Er is géén (significante) samenhang tussen wel of geen lidmaatschap van een sportclub en vernielgedrag.

Kinderen die hun zakgeld aan meer duurzame zaken besteden, vernielen significant minder dan kinderen die zeer nabij gelegen behoeften snel bevredigen (hun zakgeld bijvoorbeeld hoofdzakelijk besteden aan snoep). Vernielgedrag lijkt bij lagere scholieren dus samen te gaan met impulsiviteit.

Meisjes vernielen significant minder dan jongens. Op vrijwel alle factoren die samen blijken te gaan met vernielgedrag "scoren" jongens dan ook hoger dan meisjes.

HOOFDSTUK 5. LEERLINGEN VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

5.1. Inleiding

In dit hoofdstuk zullen we de uitkomsten van de interviews onder leerlingen in het voortgezet onderwijs behandelen. Daarvoor hebben we gekozen voor eenzelfde opbouw als in het voorgaande hoofdstuk over lagere scholieren.

Allereerst gaan wij in 5.2. in op de steekproef en op de wijze waarop de interviews werden afgenomen. In 5.3. komt de uiterlijke verschijning van vernielgedrag aan de orde. Daar wordt op een rijtje gezet wie vernielt en wat vernield wordt. In 5.4. duiken we de diepte in en houden we ons bezig met de motieven achter vernielgedrag. Waarom er soms juist niet vernield wordt (het drempelverhaal) behandelen we in 5.5. In 5.6. wordt tenslotte nog ingegaan op gedragspatronen van leerlingen en de relatie daarvan met vandalisme.

In bijlage 3 treft u een interview met één van de leerlingen aan, waarin de in dit hoofdstuk behandelde factoren nog eens terugkomen.

5.2. Steekproef en interviews

In het Voortgezet Onderwijs is met 103 leerlingen gesproken: 73 jongens en 30 meisjes. De leeftijden variëren van 13 tot 21 jaar.

Bij de selectie van leerlingen binnen de school is in principe dezelfde methode gevolgd als op lagere scholen.

Behalve naar een evenredige verdeling per leerjaar hebben wij gestreefd naar een evenwichtige verdeling per schooltype. Per leerjaar is er op elke school met een groepje van drie of vier leerlingen gesproken. Omdat de onderzoeksperiode in de maanden mei en juni (1981) viel, moesten leerlingen van eindexamenklassen buiten schot blijven. Op de Osdorper Scholen Gemeenschap hebben we doorgaans gesproken met drie groepen in een bepaald leerjaar in plaats van met één groep per leerjaar. Deze uitbreiding vond plaats, omdat deze school qua leerlingenaantal de andere (Osdorpse) scholen verre overtreft*.

Sinds de publicatie van deel 3 hebben we extra interviews afgenomen in de Rivierenbuurt. Op twee scholen in deze buurt (Grafische School en Berlage Scholengemeenschap) was dat namelijk voor de zomervakantie niet mogelijk. Daarom is op deze scholen in oktober en november nog met een 24-tal leerlingen gesproken. De verhouding leerlingen Osdorp-Rivierenbuurt is daarmee gekomen op 61:42 waardoor een betere vergelijking tussen de beide buurten mogelijk werd.

Uiteindelijk is per schooltype gesproken met de volgende aantallen leerlingen: brugjaren (18), MAVO (36), LBO/LTS(26), HAVO/Atheneum (23).

De vragenlijst** die wij hanteerden, komt grotendeels overeen met de vragenlijst voor lagere scholieren. Uiteraard moesten enkele kleine wijzigingen worden aangebracht: zo werd "mogelijkheden om te spelen" bijvoorbeeld "mogelijkheden om je vrije tijd door te brengen".

De gesprekken verliepen vrij vlot: een interview werd gezien als een aangename onderbreking van de schooldag of als een legaal spijbeluurtje.

* Zie deel 3, bijlage 1 bij hoofdstuk 2.

** Zie deel 3, bijlage 1 bij hoofdstuk 6.

Vernielgedrag

In het vorige hoofdstuk zagen we dat de meeste lagere scholieren die wij spraken regelmatig iets vernielen. Ook onder leerlingen van het voortgezet onderwijs blijkt vandalisme een wijd verbreid verschijnsel: 47 van de 103 leerlingen die wij spraken sloopt wel eens iets. Dat betreft 50% van de jongens en 36% van de meisjes.

Evenals bij de lagere scholieren worden ramen en ruiten het meest genoemd (15x: bijvoorbeeld "met een katapult een school met steentjes doorzeefd"). Andere voorwerpen die aan bod komen zijn o.a.: auto (9x): (waaronder banden lekprikken, leeg laten lopen, antennes afbreken), huizen (5x: bloembakken door de lift, bellen), banken (3x: uit de grond rukken, omgooien), telefooncellen (3x), speeltuin (3x), het buurthuis, trams (banken open snijden, bekladden), verkeersborden (omdraaien), lantaarnpalen, brandkranen opendraaien, basketballbuckets, fietsen ("in elkaar trappen"), bushokje ("inkegelen").

Als we dit rijtje vergelijken met wat de leerlingen van het lager onderwijs noemen (zie 4.3.), zien we dat de vernielingen van leerlingen van het voortgezet onderwijs over het algemeen van een zwaarder kaliber zijn.

We hebben leerlingen naar de mate van vernielgedrag in vier categorieën onderverdeeld:

- leerlingen die zeggen niet te vernielen.
Dit komt 40 maal (= 39%) voor (jongens 36%, meisjes 47%).
- leerlingen die zeggen niet meer te vernielen, maar dit vroeger wel gedaan hebben. Dit wordt 16 maal (= 16%) genoemd (jongens 15%, meisjes 20%). Op deze groep zullen we met name in paragraaf 5.3. ("redenen om niet te vernielen") nader ingaan.
- leerlingen die wel vernielen, maar waar het vooral kleinere vernielingen betreft, die over het algemeen tamelijk incidenteel voorkomen. In deze categorie vallen 31 leerlingen (= 30%), waarvan 30% van de jongens én 30% van de meisjes.
- leerlingen die wel vernielen en dit tamelijk regelmatig doen. In deze categorie vinden in het algemeen ook de zware vernielingen plaats. Het betreft hier 16 leerlingen (= 16%, jongens 19% en meisjes 7%).

We komen nog nader op deze categorieën terug. In dit hoofdstuk zullen we van tijd tot tijd vergelijkingen maken met het voorgaande hoofdstuk over lagere scholieren. Daarbij zullen we rekening moeten houden met het feit dat het tijdstip waarop leerlingen van het V.O. zeggen vernielingen te plegen, verschilt. Lagere scholieren vernielen behalve in de weekends, vooral na schooltijd en in de vooravond.

Bij leerlingen van het voortgezet onderwijs vinden vernielingen veelal later op de avond plaats. Ook blijkt vandalisme soms onderdeel of een afsluiting van "een avondje uit". In hoofdstuk 3 zagen we dat de meeste meldingen van vandalisme bij de politie in de avonduren binnenkomen. Deze meldingen zullen dan ook waarschijnlijk voor een belangrijk deel betrekking hebben op leerlingen van het voortgezet onderwijs.

Voordat we ingaan op de motieven die bij vandalisme een rol spelen, gaan we eerst in op de samenhang tussen vandalisme en enkele factoren die daar op van invloed kunnen zijn. Aan de orde komt de samenhang met geslacht, buurt, type onderwijs en leeftijd (zie ook de tabellen 1 t/m 4 in bijlage 10)

- De jongens uit onze steekproef vernielen over het algemeen vaker dan meisjes. Toch blijkt het verschil niet significant. Wel is een duidelijk verschil bij de zware vernielingen, die vrijwel uitsluitend op het conto van jongens geschreven kunnen worden.
- Bij een vergelijking tussen de twee buurten zien we dat iets meer leerlingen uit Osdorp vernielen. De Osdorpse leerlingen blijken meer zware vernielingen te plegen dan leerlingen uit de Rivierenbuurt. Dit zou onder meer in verband gebracht kunnen worden met de constatering dat de controle door buurtbewoners in Osdorp waarschijnlijk geringer is: jongeren kunnen "ongestoord" hun gang gaan en plegen grotere vernielingen.
- Als we de samenhang nagaan tussen type onderwijs en vernielgedrag, blijkt dat verhoudingsgewijs de meeste vernielingen gepleegd worden door de MAVO-leerlingen en door leerlingen in de brugjaren. Bij leerlingen van de MAVO betreft het vooral de kleinere vernielingen. Relatief de meest zware vernielingen treffen wij aan bij leerlingen van het LBO en leerlingen in de brugklassen. Leerlingen van het HAVO en Atheneum vernielen - alweer verhoudingsgewijs - over het algemeen minder. Hoewel de gevonden samenhangen significant zijn willen we bij deze uitkomsten toch twee kanttekeningen plaatsen. Ten eerste waren bij geïnterviewde leerlingen van het LBO de jongens in verhouding tot de andere schooltypen oververtegenwoordigd. Zoals we zagen zijn het vooral de jongens die de zware vernielingen plegen, zodat hiermee het grote aantal zware vernielingen bij leerlingen van het LBO voor een belangrijk deel kan worden verklaard. Ten tweede bestaat er, zoals wij straks zullen zien, ook een duidelijke relatie tussen leeftijd en vernielgedrag: jongere leerlingen blijken vaker te vernielen. Aangezien de leerlingen van HAVO en Atheneum uit onze steekproef gemiddeld in een wat hogere klas zaten in vergelijking tot de andere schooltypen, verklaart dit gedeeltelijk dat hier minder vaak vernielingen werden opgegeven. Het omgekeerde gaat uiteraard op voor de leerlingen in de brugklassen (de lage leeftijd verklaart voor een deel dat ze meer vernielen).
- Hiermee zijn we beland op de relatie tussen leeftijd en vernielgedrag. Vrijwel alle leerlingen in de categorie "zware vernielers" blijken tussen de 13 en 16 jaar te zijn. Vanaf 17 jaar wordt er door leerlingen van het Voortgezet Onderwijs duidelijk minder vernield dan door jongere leerlingen. Dat betreft dan zowel de grote als de kleine vernielingen. Dit blijkt uit de volgende tabel.

Tabel 15: Relatie tussen leeftijd en vernielgedrag
n = 103

VERNIELGEDRAG	niet/niet meer	"kleine" vernielingen	"grote" vernielingen	totaal
LEEFTIJD				
12-14 jaar	21 (47%)	15 (33%)	9 (20%)	45 (100%)
15-16 jaar	21 (54%)	12 (31%)	6 (15%)	39 (100%)
17-21 jaar	14 (78%)	4 (21%)	1 (5%)	19 (100%)

Conclusies

Gesteld kan worden dat vandalisme onder leerlingen van het voortgezet onderwijs tamelijk wijd verbreid is.

Ongeveer de helft van de jongens en één derde deel van de meisjes uit onze steekproef blijkt wel eens wat te vernielen. Op de lagere scholen betrof het tweederde van de jongens en ook eenderde van de meisjes. Hoewel getalsmatig er door leerlingen van het voortgezet onderwijs minder vernield wordt, blijken de vernielingen doorgaans van een zwaarder kaliber.

Het blijkt dat het regelmatig vernielen én het plegen van zware vernielingen vooral door leerlingen in de leeftijdsgroep van 12-16 jaar geschiedt. Dit betreft 10 à 15% van het totaal aantal leerlingen en dan met name, maar niet uitsluitend, jongens. Vanaf 17 jaar wordt er duidelijk minder vernield.

5.4. Redenen om te vernielen (motieven)

In deze paragraaf behandelen we eerst een aantal motieven die direct aan vernielgedrag ten grondslag blijken te liggen: het uittesten van normen (5.4.1.), prestige (5.4.2.) en woede en wraak (5.4.3.).

In 5.4.4. gaan we in op meer achterliggende redenen om te vernielen: onvrede met school en gebrek aan toekomstperspectief.

5.4.1. Uittesten van normen

=====

We zagen dat vernielgedrag bij lagere scholieren in circa de helft van de gevallen onderdeel vormt van "keten".

Dat keten vatten we op als het in groepsverband doen van verboden dingen, zoals het pesten van buurtbewoners, het stoken van "fikkies" of het slopen van dingen.

Vandalisme onder leerlingen van het voortgezet onderwijs is vaak ook onderdeel van eenzelfde soort "keetgedrag".

Het feit dat deze activiteit verboden is, maakt het spannend. Extra interessant voor jongeren wordt het nog om te zien hoe volwassenen op het doen van deze verboden activiteiten zouden kunnen reageren.

Volwassenen nemen ten opzichte van jongeren verschillende machtsposities in. Zo hebben bijvoorbeeld ouders, leraren, schoolhoofden, sportleiders, jongerenwerkers, buurtbewoners, buschauffeurs, huisvestingsambtenaren en politie op hun deel terrein mogelijkheden om invloed uit te oefenen op het gedrag van jongeren.

Het geheel van gezagsposities van volwassenen ten opzichte van jongeren, kunnen we een gezagsstructuur (D) noemen.

Vanuit hun positie leggen die volwassenen aan jongeren bepaalde regels (normen) op. Vandalisme is soms een manier om uit te vinden wat er gebeurt als die normen worden overtreden.

Bijvoorbeeld: een groepje jongeren snijdt in een bus een bank stuk. Een overtreding van de norm "vernielen hoort niet", dus verboden en daarom spannend. Op het overtreden van die norm zou immers door volwassenen (bijvoorbeeld door een medepassagier, buschauffeur, politie) op heel verschillende manieren gereageerd kunnen worden (bijvoorbeeld door opmerkingen, uit bus gezet, boete of in het geheel geen reactie).

Dat uittesten van normen is bij jongeren lang niet altijd een bewust proces en wordt door hen ook niet letterlijk zo verwoord.

Over het algemeen zullen jongeren eerder zeggen: "We kwamen van een feesie en waren dronken" dan "we wilden wel eens zien hoe de verschillende volwassenen die ons normen opleggen, zouden reageren als we de norm "vandalisme hoort niet" zouden overtreden."

De constatering dat vernielen bij leerlingen van het voortgezet onderwijs veelal de betekenis heeft van het uittesten van normen wordt voorts ondersteund door deonderstaande tabel.

Tabel 16: Samenhang tussen vernielgedrag en de relatie met buurtbewoners

VERNIELGEDRAG	RELATIE BUURTBEWONERS				
	goede rel.	geen rel.	vaak ruzie	pesten	
niet/niet meer vernielen	5 (50%)	19 (76%)	12 (52%)	3 (17%)	
wel vernielen	4 (40%)	6 (24%)	6 (26%)	7 (39%)	
veel vernielen	1 (10%)	-	5 (22%)	8 (44%)	
totaal	10 (100%)	25 (100%)	23 (100%)	18 (100%)	n = 76

De samenhang tussen vernielgedrag en relatie met buurtbewoners is bijzonder sterk, zoals uit de tabel blijkt en significant*. De verklaring hiervoor is waarschijnlijk dat het in beide gevallen een activiteit betreft, die door volwassenen "verboden" is en waarmee normen worden uitgetest.

* De kans op toeval is hier kleiner dan 1 op 1000.

5.4.2. Prestige =====

Vernielen speelt zich meestal af in groepsverband. Binnen de groep leeftijdsgenoten bestaat er - vooral in de puberteit - een soort concurrentiestrijd in de onderlinge relaties.

Het uittesten van de normen die door volwassenen gesteld worden en het durven overtreden van die normen is tegelijkertijd een methode om binnen de leeftijdsgroep aanzien te verwerven. Vandalisme is een openlijke overtreding van de norm "vernielen hoort niet" en daarmee een uitgelezen middel om de positie binnen de groep te markeren. Door het aureool van onafhankelijkheid t.o.v. volwassenen verwerft men door vandalisme een positie met een hogere status bij de leeftijdsgenoten. In zeer veel verhalen van leerlingen van het voortgezet onderwijs komt dit prestigemotief ("stoer doen") terug.

Een citaat.

"Ik heb wel eens een telefoonceel stukgemaakt. Kwamen we met een hele groep langs van de disco en je wil erbij horen, hè. Pakken we allemaal stenen, hebben we door de ramen heengegooid. Die telefoon eraf gerukt. Gingen ze nog op auto's staan, die grotere jongens. En als je niet mee doet, dan noemen ze je een dufferik" (jongen - 14).

Uit dit citaat zien we dat vernielen niet alleen een middel hoeft te zijn om statusverhogend te werken. De spanning in de onderlinge relaties in de groep brengt met zich mee, dat het conformeren aan de groepsnormen een voorwaarde is om de positie binnen de groep te handhaven. Als je je niet aan de groepsnormen conformeert - in dit geval door niet mee te doen aan vandalisme - ben je een dufferik en val je bij je vrienden uit de boot.

We beklentonen dat het uittesten van normen van volwassenen hand in hand gaat met het bepalen van een positie binnen de groep leeftijdsgenoten. Het zijn twee verschillende aspecten van activiteiten als vandalisme en het pesten van buurtbewoners. Bij het eerste aspect draait het om grenzen van buiten de groep die worden uitgetest. Bij het tweede aspect gaat het om het aanzien binnen de groep.

Als we alle verhalen over vernielen door leerlingen van het voortgezet onderwijs nog een nalopen, lijkt het gros terug te brengen tot "het uittesten van normen" en "prestige". Daarbij komen nog twee elementen om de hoek kijken: verveling en spanning. Verveling wordt vrij vaak genoemd als eerste aanleiding. Heeft men in de eigen ogen wel zinniger bezigheden dan wordt er niet vernield (zie ook 5.6.3.).

Spanning heeft een relatie met de drie voorgaande begrippen: het is een ideale manier om verveling te doorbreken, terwijl er spanning zit in het uittesten van normen en het bepalen van de posities in de groep.

5.4.3. Woede en Wraak

Door lagere scholieren werden naast het keten, de volgende redenen om te vernielen genoemd: spel, wraak (vernielen om iemand persoonlijk te treffen) en vooral woede (het afreageren van directe kwaadheid). Door leerlingen van het voortgezet onderwijs werden deze motieven ook genoemd, maar in veel mindere mate.

Eerder stelden we dat het "uittesten van normen" zelden door leerlingen zo werd verwoord. Het zijn ook geen motieven die je gemakkelijk "verkoopt". Veelal werd dan ook een rationalisatie, een schijnbaar meer acceptabele reden, genoemd. De meest gebruikte rationalisaties zijn: "het was toch al gedeeltelijk stuk (het zg. erosievandalisme)" en wraak. In het volgende citaat komt zowel de verveling, de spanning van het "keten" en tot slot wraak als rationalisatie naar voren.

"Ik verveel me heel veel. Meestal zit ik 's middags op mijn kamer platen te draaien. Vooral 's middags. Want dan zijn de anderen er nog niet. Elke dag bij de snackbar of de ijssalon hangen, dat verveelt ook..... Bij ons staat een werksteiger op de hoek. Klommen we helemaal tot het dak. Deed er een mevrouw het raam open en die zei: "als jullie niet gauw weggaan dan gooi ik met water". Nou toen zijn wij blijven zitten en gooide ze met een emmer water. Toen kwam een man naar beneden die zei: "Jullie bezorgen mijn moeder nog eens een hartverlamming". Wij met die man staan praten en even later gingen wij er weer op. En toen ging ik op zijn auto zitten, kwam ie naar beneden meteen van "als je nou niet....., heel schreeuwend, dan sla ik je kapot". Toen kwam mijn vader naar buiten en die hoorde dat. Mijn vader houdt niet zo van schreeuwende mensen dus die heeft hem even op zijn nummer gezet. En wij met zijn allen lachen..... Bij de RAI stond toen zo'n HB-keet*. Die hebben wij toen omgedraaid, op zijn kop gezet. Dat gaat heel gemakkelijk, hoor. Eén wiel weggraven en dan ....., hup. Dat komt: we mogen die HB niet zo. We mogen niet eens in de buurt van de RAI komen of ze sturen honden op je af. Stelletje etterlijers zijn het. Zonder enige reden staan zij met hun vuisten klaar" (jongen 14).

Toch kan wraak ook wel een zelfstandige betekenis hebben, zoals de volgende citaten duidelijk maken.

"Er was met ballen een ruit ingegaan en toen kregen we hem niet meer terug van dat etterkereltje. De bal was van zo'n klein jongetje en die begon te janken. Toen werden we kwaad en hebben we dat andere raam ook maar ingekwakt. Die vent heeft onze bal toen maar gauw teruggegeven, want hij dacht: anders gaan mijn andere ruiten ook in" (jongen - 14).

"Ging ik met de JES mee, hè. Gingen we drie daagjes weg. Denk je leuk, heb je betaald, hoef je niks meer te betalen. Is er een knakker, die spat iemand nat. Gaan ze vechten, vliegt er één door een ruit heen. Gaan er twee karate doen en schoppen de hele muur eruit. Want dat is zo slap in die boerderij, dat is allemaal zo goedkoop. Nou, dan moesten we allemaal effe betalen. Leuk is dat, heb je geen moer gedaan. Toen heb ik ook maar een stuk muur eruit getrapt, voor mijn geld. Dat is gewoon waar voor mijn geld" (jongen - 15).

* Een keet van een particuliere bewakingsdienst.

Het afreageren van directe woede wordt maar weinig genoemd door leerlingen van het voortgezet onderwijs. Klaarblijkelijk hebben zij meer dan lagere scholieren maatschappelijk meer aanvaardbare wegen gevonden om deze kwaadheid te uiten, bijvoorbeeld door het uitpraten van problemen.

5.4.4. Onvrede

Naast woede, een directe kwaadheid, bestaat er nog een meer indirecte kwaadheid, die we als onvrede kunnen omschrijven. Ook onvrede kan als een motief worden beschouwd, waarbij de oorzaak voor de betrokkenen zelf niet altijd aanwijsbaar is. Het komt neer op een gevoel van onmacht om gewenste lange termijn doelen (een baan bijvoorbeeld) te kunnen bereiken.

In 5.4.1. stelden we dat keten en vernielen veelal neerkomt op het uittesten van de normen van volwassenen. Indien er bij leerlingen sprake is van onvrede, mogen we verwachten dat zij het gezag van volwassenen niet zullen accepteren en zich ertegen verzetten. Deze leerlingen zullen vermoedelijk vaker "keten" en vernielen dan leerlingen waarbij van onvrede geen sprake is.

We zijn dit nagegaan aan de hand van twee factoren, die een overheersende invloed hebben om de manier waarop leerlingen van het voortgezet onderwijs hun leven vorm kunnen geven, namelijk school en toekomstperspectief.

De school lijkt erg belangrijk omdat de leerlingen hier direct met de gezagsverhoudingen van de buitenwereld worden geconfronteerd. Daarbij neemt de school ook letterlijk een heel belangrijke plaats in: zij brengen er ongeveer zeven uur per dag door. Toekomstperspectief, is van belang voor de manier waarop leerlingen hun leven later denken te kunnen inrichten. Ook het gezin kan van betekenis zijn voor de ontplooiing en onmacht van leerlingen. Evenmin als bij de lagere scholieren hebben we hiervan een systematisch beeld kunnen krijgen, zodat we hierover geen uitspraken doen.

- Houding ten opzichte van school

De houding t.o.v. school komt het meest duidelijk naar voren in de antwoorden van de leerlingen op de vraag wat zij zelf van school vinden. Deze antwoorden hebben we in de volgende categorieën ondergebracht: 1) leuk, plezier in school 2) "gaat wel" 3) hekel aan school. De uitkomsten zijn weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 17: Samenhang tussen vernielgedrag en houding t.o.v. school

	HOUDING T.O.V. SCHOOL		
	leuk	gaat wel	hekel
VERNIELGEDRAG			
niet/niet meer vernielen	27 (64%)	15 (56%)	5 (26%)
wel vernielen	11 (26%)	8 (29%)	9 (48%)
veel vernielen	4 (10%)	4 (15%)	5 (26%)
totaal	42 (100%)	27 (100%)	19 (100%) n = 88

We zien dat de meeste leerlingen met een hekel aan school ook daadwerkelijk vernielen. De meerderheid van de leerlingen die wel met plezier naar school gaat, vernielt juist niet. De samenhang tussen vernielgedrag en de houding t.o.v. school is significant. Dit duidt erop dat een negatieve houding ten opzichte van school inderdaad een bron van onvrede kan zijn die tot vandalisme leidt. Opgemerkt kan worden dat er onder de leerlingen die de school wel "leuk" zeggen te vinden ook een redelijk aantal vernielers en zware vernielers zit, zodat de houding ten opzichte van school niet alle vernielgedrag kan verklaren.

Een tweede indicatie voor de houding ten opzichte van school is spijbelgedrag. Het is opvallend dat 65% van de leerlingen die wij spraken wel eens zegt te spijbelen (zie tabel 7 in bijlage 10). Leerlingen die spijbelen, vernielen vaker dan leerlingen die niet spijbelen. Deze samenhang is echter juist niet significant.

Een andere maat voor de onvrede van leerlingen t.o.v. school zijn de prestaties op school. Wij zijn dit nagegaan door het aantal malen dat men is "blijven zitten". De samenhang tussen schoolprestaties en vernielgedrag is significant: leerlingen die (vaker) zijn blijven zitten vernielen verhoudingsgewijs vaker dan leerlingen met goede schoolprestaties (zie tabel 8 in bijlage 10).

Samenvattend kan gesteld worden dat de onvrede ten opzichte van de schoolsituatie (gemeten via de houding ten opzichte van school, spijbelen en prestaties) duidelijk samenhangt met de mate waarin leerlingen vernielen.

- Toekomstperspectief

Een tweede bron voor onvrede kan het toekomstperspectief van leerlingen zijn. In zijn algemeenheid is het perspectief van de meeste leerlingen tamelijk somber: de kans op werkloosheid is groot, daarnaast kwam in onze gesprekken verschillende malen de angst voor de dreiging van kernwapens naar voren.

Het is niet eenvoudig om een eenduidige maat voor toekomstperspectief te vinden. In het Rotterdamse vandalismeonderzoek heeft men als indicator hiervoor genomen of men al dan niet wist wat men later wilde worden*. Bij ons bleek deze maat totaal ongeschikt. Als een leerling

* Van Dulleman en Hauber; 1982: pagina 131 en 402

opgeeft "wielrenner" en een ander "doorleren, maar weet nog niet waarvoor", zijn zij bezwaarlijk onder respectievelijk "wel perspectief" en "geen perspectief" te rangschikken.

De schoolsituatie lijkt een belangrijke rol te spelen bij toekomstperspectief, met name wat de kansen op de arbeidsmarkt betreft.

Met enige voorzichtigheid hebben we twee indicatoren uit de schoolsituatie gelicht, die deels op de toekomstperspectief betrekking hebben. Eén indicator is de opleiding met de daaraan gekoppelde kansen op de arbeidsmarkt. Een tweede indicator is de energie die men in de toekomst investeert. We zijn dit nagegaan middels de tijd men aan huiswerk besteedt.

Als wij de opleidingen vergelijken naar het perspectief (kans op een baan na afronding van een opleiding) springt de MAVO er in negatieve zin uit.

Met de MAVO is de kans op een toekomstige werkkring gering, eventuele banen zijn over het algemeen ook weinig aantrekkelijk. Leerlingen op Atheneum en HAVO lijken het beste toekomstperspectief te hebben. De relatie tussen opleiding en vernielgedrag is tabel 18 weergegeven.

Tabel 18: De samenhang tussen opleiding en vernielgedrag

	OPLEIDING	MAVO	LTS/LBO	Atheneum/HAVO
VERNIELGEDRAG				
niet/niet meer vernielen		16 (44%)	14 (54%)	17 (74%)
wel vernielen		20 (56%)	12 (46%)	6 (26%)
totaal		36 (100%)	26 (100%)	23 (100%)

n = 85 Voor de brugjaren, zie ook tabel 3 in bijlage 9

Er blijkt inderdaad een duidelijke relatie tussen opleiding en vernielgedrag te bestaan. De samenhang is significant. Dit lijkt erop te duiden dat toekomstperspectief, gerelateerd aan de kansen op de arbeidsmarkt, invloed heeft op vandalisme. Wel herinneren wij hier aan de kanttekeningen die wij in 5.3. bij de factor schoolopleiding maakten.

Het is wel interessant om de houding t.o.v. school in verband te brengen met opleiding. Daarbij is het opvallend dat de leerlingen van de LTS het meest positief staan ten opzichte van school (84% positief, de overigen neutraal of negatief). Op atheneum en HAVO is men in 55% van de gevallen positief, op de MAVO bedraagt dit percentage 36%, in de brugklassen slechts 14%. De positieve houding op de LTS komt waarschijnlijk doordat de relatie tussen theorie en praktijk groot is. Het hoge percentage leerlingen van de brugjaren dat niet tevreden is, kan mogelijk verklaard worden door de overgang van de betrekkelijk beschermde omgeving van de lagere school, naar de meer onzekere positie in het voortgezet onderwijs (steeds wisselende leraren).

Tot zover de schoolopleiding. We stappen over naar een andere factor die op toekomstperspectief betrekking lijkt te hebben, namelijk de mate waarin leerlingen gericht werken voor hun toekomst.

Eén van de onderdelen van de interviews was de vraag naar de dagindeling van de leerlingen. Een aantal van hen ruimde daarbij een duidelijke plaats in voor huiswerk, anderen deden dat geheel niet. We mogen verwachten dat leerlingen die nauwelijks aandacht aan hun huiswerk besteden, een minder duidelijke toekomstverwachting hebben dan leerlingen die hier wel veel energie in steken. Daarom vatten we het feit of leerlingen al of niet een plaats voor huiswerk in hun dagindeling inruimen op als een indicator voor toekomstperspectief*.

Het blijkt dat "geen tijd inruimen voor huiswerk" significant samenhangt met vernielgedrag. Dit gaat met name op voor leerlingen die veel en zware vernielingen plegen. De relatie is weergegeven in tabel 9 in bijlage 10.

Samengevat blijkt dat toekomstperspectief, gerelateerd aan de kansen op de arbeidsmarkt die voortvloeien uit de opleiding en aan de energie die men zelf steekt in het scheppen van die kansen (door middel van het doen van huiswerk) samenhangt met vernielgedrag. Naast negatieve ervaringen die men opdoet met school, is een gebrek aan toekomstperspectief waarschijnlijk een tweede bron van onvrede, die als achtergrond gezien kan worden van vandalisme.

Tot slot zijn we nagegaan of er een samenhang bestaat tussen een negatieve houding ten opzichte van de mogelijkheden in de buurt om de vrije tijd door te brengen (tabel 10 in bijlage 10) en vernielgedrag. Dat blijkt niet het geval. Wel is het opvallend dat de leerlingen van het voortgezet onderwijs in Osdorp significant negatiever ten opzichte van deze mogelijkheden staan dan de leerlingen in de Rivierenbuurt. Uit hoofdstuk 2 bleek evenwel dat Osdorp juist qua aantal sociaal-culturele voorzieningen en sportgelegenheid aanzienlijk beter bedeed is. Waarschijnlijk zijn de jongeren in de Rivierenbuurt meer tevreden met de voorzieningen, omdat ze het attractieve centrum makkelijker kunnen bereiken. Bovendien heeft de Rivierenbuurt meer gezellige café's.

Conclusies

Het uittesten van normen en het verwerven van prestige onder leeftijdsgenoten, zijn de meest voorkomende motieven van leerlingen van het voortgezet onderwijs om te vernielen. Verveling is doorgaans de directe aanleiding; spanning is een noodzakelijk element.

Vernielen komt vaak neer op een confrontatie met de "gangbare" normen in de maatschappij, waarbij kan worden nagegaan in hoeverre die normen ook daadwerkelijk toegepast worden. Door de durf die hiervoor nodig is en doordat een onafhankelijke opstelling - vooral in de puberteit - ten opzichte van volwassenen wordt getoond, kan men door vandalisme aanzien onder leeftijdsgenoten verwerven.

Twee achterliggende factoren die kunnen verklaren waarom een aantal leerlingen in sterkere mate de gangbare normen uittest, lijken onvrede met het schoolsysteem en een gebrek aan toekomstperspectief te zijn.

* Er bestaat géén samenhang tussen veel tijd besteden aan huiswerk en de houding t.o.v. school. Dit duidt erop dat "tijd besteden aan huiswerk" een zelfstandige indicator voor toekomstperspectief kan zijn.

In de volgende paragraaf - over drempels - gaan we nader in op redenen waarom sommige jongeren niet vernielen.

5.5. Redenen om niet te vernielen (drempels)

In hoofdstuk 1 stelden we dat de twee belangrijkste redenen om niet te vernielen zijn: de maatschappelijke norm dat vernielen niet hoort en de angst om gepakt te worden, wat neerkomt op het risico van het ondergaan van sancties na het overtreden van die norm.

5.5.1. De norm dat vernielen niet hoort

=====

De leerlingen die niet vernielen, schijnen deze norm te hebben geaccepteerd. Vernielgedrag, komt vaak helemaal niet (meer) bij hen op. "Het is zonde", "nergens voor nodig", "nooit behoefte aan gehad" zijn argumenten, die we vaak tegenkomen. Ook wordt de norm duidelijk als men zelf het slachtoffer van vandalisme is geweest.

"Ik weet zelf hoe lullig het is als er iets van mij gemold wordt, ik ben ertegen, het slaat nergens op" (jongen - 16).

Veel leerlingen die zeggen vroeger wel vernield te hebben, maar nu niet meer, noemen vernielen "kinderachtig".

Zij hebben de normen van volwassenen overgenomen en distanciëren zich nu van hun vroegere gedrag.

"Ik heb dat allemaal gehad. Stoer doen, ook inbraakjes enzo. Ik leer nu een vak" (jongen - 16).

Leerlingen die wel vernielen, kennen de norm dat vernielen niet hoort op zich best. Zeker als het gaat op eigen spullen, is de norm dat vernielen niet hoort erg duidelijk: schade aan je nieuwe bromfiets is iets vreselijks. We kunnen dan ook stellen dat naarmate de betrokkenheid bij een object groter is, de norm om niet te vernielen belangrijker wordt.

5.5.2. Risico van een straf

Zoals we in de vorige paragraaf zagen, gaat het bij jongeren die vernielen juist om het aftasten van normen van volwassenen.

Bij het uittesten van de normen komen de leerlingen heel verschillende reacties tegen.

De meest bedreigende reactie lijkt uit te gaan van de politie. Dit bedreigende aspect lijkt dan het aantrekkelijke van vandalisme te overschaduwen.

Vier jongens uit onze steekproef (13, 15, 16 en 16 jaar) en één meisje (13 jaar) kwamen naar hun zeggen vanwege vandalisme met de politie in aanraking. In alle gevallen was dit aanleiding om tenminste voorlopig met "slopen" te stoppen.

"Ik wil het niet erger maken dan het nu al is, vandaar" (jongen - 16),
of

"Ik ben ermee gestopt, want het werd een beetje politiewerk"
(jongen - 15).

Je zou kunnen stellen dat deze leerlingen bij het uittesten van normen, een duidelijke reactie zijn tegengekomen en daarvan geschrokken zijn. Een ander citaat.

"Toen ik klein was, hè, toen gooide je gewoon al die ramen in van die kleuterschool. Maar nou pas je toch wel een beetje op. Vroeger was het niet erg, dan hoefde je de cel niet in. Ik heb wel een keer met handboeien aan gezeten in een politieauto. Hadden we lood gejat, loodstrip-pen van die spijlen afgehaald" (jongen - 13).

Hieruit zien we dat de factor leeftijd een belangrijke rol kan spelen bij de drempel om al of niet te vernielen. Bij lagere scholieren wordt vandalisme door ouderen veelal nog als onschuldig tijdverdrijf gezien. In de puberleeftijd wordt vandalisme door de meeste volwassenen als ernstiger beschouwd. Zij durven en kunnen echter vaak niet reageren. Naarmate de strafrechtelijk belangrijke grens van 18 jaar meer genaderd wordt, wordt vandalisme voor de leerlingen zelf bedreigend. Het sop van vandalisme is daarbij de kool niet meer waard. Dit is dan ook waarschijnlijk een reden waarom vandalisme onder leerlingen van voortgezet onderwijs in de leeftijd van 17, 18 jaar vrijwel niet meer voorkomt.

We gaan nog even nader in op de invloed van de ouders en op de controle die vanuit de buurt op vernielgedrag kan worden uitgeoefend. En in hoeverre deze controlemechanismen wel of geen drempel van betekenis vormen.

De ouders van leerlingen van het voortgezet onderwijs zullen minder controle uitoefenen op hun kinderen dan de ouders van lagere scholieren. Daarnaast maken zij zelf ook onderdeel van het heersende gezag uit. De toepassing van hun normen zal ook worden uitgetest.

De aard en mate van de controle door de ouders zijn we nagegaan door aan leerlingen te vragen, of en zo ja in hoeverre, zij rekenschap moeten afleggen voor waar zij uitgaan. En of er afspraken gemaakt worden over het tijdstip van het thuiskomen.

De antwoorden hebben we in de volgende categorieën onderverdeeld:

- a) zeggen wanneer thuis en waarheen;
- b) zeggen waarheen;
- c) zeggen wanneer thuis;
- d) niet zeggen waarheen en wanneer thuis.

Er blijkt een opvallende relatie te bestaan: in de groep leerlingen die in het geheel geen rekenschap meer aflegt zitten de meeste zware vernielers. Leerlingen waar de ouders wel van weten waar ze heen gaan, vernielen significant minder.

Bij verreweg de meeste kleine vernielers weten de ouders alleen wanneer ze thuiskomen. Het is mogelijk dat een aantal ouders niet echt geïnteresseerd is. Ook kunnen we denken dat in dit laatste geval de ouders best vermoeden dat er iets "scheef zit", maar omdat de zaak nog niet daadwerkelijk uit de hand gelopen is, zich beperken tot een minimale controle. Het feit dat zij op de hoogte zijn van hoe laat hun kind thuis komt, sust het geweten.

We zijn ook de samenhang nagegaan tussen vernielgedrag en het feit of beide ouders werken. Als zij allebei werken, lijken zij vooral overdag minder controle te kunnen uitoefenen dan wanneer er een ouder overdag thuis is*.

Kinderen van ouders die allebei werken, worden ook wel "sleutelkinderen" genoemd. Het verschil in controlemogelijkheden (tussen deze twee gezinssituaties) blijkt niet te leiden tot een significant verschil in vernielgedrag. Het is zelfs zo dat in de gezinnen waarin tenminste één ouder thuis is, verhoudingsgewijs de meeste zware vernielers voorkomen (zie tabel 13 in bijlage 10).

Ook buurtbewoners hebben de mogelijkheid tot controle. Al zullen zij zelf niet vaak daadwerkelijk ingrijpen. Zij kunnen wel de politie inschakelen, wat op zich een afschrikkende werking heeft. In hoofdstuk 2 zagen we dat in de Rivierenbuurt de controle waarschijnlijk groter is.

Daarom mogen we ook verwachten dat de meeste vernielingen gepleegd zullen worden door leerlingen uit Osdorp. Er blijkt geen verschil te bestaan in het aantal "kleine vernielers" in beide buurten. Wel blijken de leerlingen die zware vernielingen plegen vooral uit Osdorp te komen (zie tabel 2 in bijlage 10). Het is dus denkbaar dat geringe controle niet zo zeer van invloed is op het aantal vernielers, maar wel op de omvang van de vernielingen.

Tot slot van deze paragraaf stippen we nog een aantal factoren aan, die ook van invloed blijken op de drempel om al of niet te vernielen.

Allereerst kan daarbij de bescherming van de groep genoemd worden. De meeste vernielingen door leerlingen van het voortgezet onderwijs vinden in groepsverband plaats.

Op de rol die het motief prestige daarbij speelt, zijn we in 5.4. reeds ingegaan. Er is nog een andere reden waarom er juist in groepsverband wordt vernield.

De groep vertegenwoordigt een op zichzelf staande macht, waardoor het voor buurtbewoners een feitelijke onmogelijkheid is om persoonlijk directe controle uit te oefenen. Elk groepslid is een onderdeel van de groep als geheel. Men is daardoor niet snel herkenbaar als dader. De kans om persoonlijk op vernielgedrag aangesproken te worden is dus erg klein. Door de bescherming van de groep is de drempel om te durven vernielen laag.

Leerlingen van het voortgezet onderwijs blijken vooral 's avonds te vernielen. In de avonduren zijn er minder mensen op straat, bovendien is het dan donker. Er zijn minder controlemechanismen, waardoor de "pakkans" kleiner is. Een bijkomende factor bij vernielingen in de avonduren blijkt het gebruik van alcohol te zijn.

Vernielingen gebeuren vaak na een "avondje stappen". Enkele voorbeelden.

"We kwamen van een feesie af en waren helemaal lazarus. (...) En dan met een ijzeren staaf .....pang, ging die telefoocel" (jongen - 15), of:

"Op fietsen, daarop kun je je lekker uitleven als je bezopen bent" (jongen - 16).

* Indien de ouders gescheiden zijn en de ouder waarbij het kind woont zelf werkt, hebben we dit meegerekend met "beide ouders werken". Het draait er immers om of de leerling overdag alleen thuis is.

Met een slok op wordt de norm "vernielen hoort niet" wat losser gezien. Ook staat men onverschilliger tegenover de andere drempel: de angst om gepakt te worden.

Daarnaast zijn er omstandigheden, waarop vernielen door de leerlingen zelf als legitiem wordt gezien. Als iets al enigszins stuk is (erosie), is één zo een omstandigheid. "Luilak" is een ander sprekend voorbeeld waar in de loop der jaren het gedrag van pesten naar buurtbewoners is verschoven naar vernielen. "Dan mag het", zegt een 17-jarig meisje.

Conclusies

We kunnen stellen dat de norm "vernielen hoort niet" door veel leerlingen is aanvaard. De norm is belangrijker naarmate men meer betrokken is bij het voorwerp dat vernield is (of dreigt te worden vernield). Voor een aantal andere jongeren - met name die in de puberteit - is de norm dat vernielen niet hoort, één van de normen die wordt uitgetest. Bij hen ligt de drempel in de angst om gepakt te worden. Als men éénmaal in aanraking met politie is gekomen, wordt de drempel heel duidelijk zichtbaar. Het is dan geen spelletje meer, maar een teken dat het menens wordt. De dreiging van een strafblad kan veel perspectief de bodem inslaan, waardoor de kans op een "goede" baan daalt.

De invloed van ouderlijke controle op vernielgedrag blijkt ook aanzienlijk. De meeste zware vernielingen worden gepleegd door leerlingen waarvan de ouders niet weten waar ze 's avonds heengaan en hoe laat ze thuiskomen. Verreweg de meeste kleine vernielingen worden gepleegd door leerlingen waarvan de ouders alleen weten hoe laat ze thuis komen. Waarschijnlijk vermoeden deze ouders wel dat er iets scheef zit, maar omdat de zaak nog niet echt uit de hand gelopen is, beperken zij zich tot een minimale controle.

De meeste zware vernielingen vinden plaats in Osdorp, waar de controle-mogelijkheden van buurtbewoners verhoudingsgewijs gering zijn.

Andere factoren die aan de orde zijn geweest en die drempelverlagend blijken te werken, zijn: de bescherming van de groep, het gebruik van alcohol en het feit dat onder een aantal specifieke omstandigheden vandalisme (in de ogen van leerlingen) gelegitimeerd is.

5.6. Samenhang tussen vandalisme en andere gedrag patronen

Net als in het voorgaande hoofdstuk gaan we in deze paragraaf nader in op gedrag patronen die met vandalisme samen blijken te hangen en op factoren die daarop van invloed zouden kunnen zijn. Achtereenvolgens komen aan de orde:

de maatschappelijke positie van de ouders (5.6.1.),
vrijtijdsbesteding (5.6.2.),
impulsiviteit/wijze van behoeftenbevrediging (5.6.3.)
en geslacht (5.6.4.).

5.6.1. Maatschappelijke positie van de ouders

De maatschappelijke positie van de ouders hebben we weer vastgesteld aan de hand van twee samenhangende indicatoren (beroep van de ouders en vakantiebestemming).

Het blijkt ook hier dat er géén samenhang bestaat tussen de maatschappelijke positie van de ouders en de mate van vernielgedrag van hun kinderen (zie ook tabel 13 en 14 in bijlage 10).

5.6.2. Vrijtijdsbesteding

In het voortgezet onderwijs vormden de meeste vernielingen onderdeel van "keten", zoals we in 5.4. zagen. Dat keten spruit meestal voort uit "verveling".

Het patroon van vrijtijdsbesteding van leerlingen van het voortgezet onderwijs, blijkt bijzonder sterk samen te hangen met vandalisme.

We zijn het patroon van vrijtijdsbesteding nagegaan door te vragen, waar en hoe de leerlingen hun vrije tijd doorbrengen. Tussen de twee onderzochte buurten bestaan een aantal verschillen. In Osdorp worden door de leerlingen als (niet-georganiseerde) buiten-activiteiten het meest genoemd:

- ongeorganiseerd sporten (meestal crossen of voetbal),
- rondhangen in de buurt,
- naar jongerencentra of buurthuis,
- naar het centrum van Amsterdam,
- naar snackbars in de buurt,
- naar disco's in Badhoevedorp of kustplaatsen*.

In de Rivierenbuurt wordt genoemd:

- ongeorganiseerd sporten,
- naar het centrum van Amsterdam,
- naar het buurthuis in de Rivierenbuurt,
- naar kennissen,
- discotheken buiten de stad**.

In de Rivierenbuurt gaat men verhoudingsgewijs wat vaker naar "de stad" en wat meer naar kennissen of vrienden thuis.

Het blijkt dat des te meer activiteiten leerlingen buiten hebben, des te vaker men vernielt. Ook in het voortgezet onderwijs vinden de meeste vernielingen in groepsverband plaats. Doorgaans lijkt het te gaan om een groep vrienden, die regelmatig samen optrekt. In zo een groep kunnen diverse activiteiten centraal staan, bijvoorbeeld: uitgaan, samen naar het voetballen, rondhangen bij de snackbar.

* Meer hierover in deel 3, pagina 65-69.

** Zo ook: deel 3, pagina 73-74.

In het gehele activiteitenpatroon van de groep kan vandalisme een ondergeschikte of een belangrijke plaats innemen*.

Van de groep leerlingen - in beide buurten - die hun vrije tijd hoofdzakelijk binnen doorbengt (b.v. thuis of bij vrienden platen draaien, TV kijken) vernielt vrijwel niemand. Anderzijds blijkt dat, indien een leerling veel vrijetijdsactiviteiten buiten ontplooit, de kans dat hij of zij zal vernielen groot is. De relatie tussen vrijetijdsbesteding en vandalisme is weergegeven in tabel 19.

Tabel 19: De samenhang tussen vrijetijdsbesteding (aan de hand van binnen- en buitenactiviteiten) en vernielgedrag

	VRIJETIJDSEBESTEDING		
	meeste activi- teiten binnen	tenminste één binnenactiviteit genoemd	alleen buitenactiviteiten
VERNIELGEDRAG			
niet/niet meer vernielen	20 (95%)	16 (41%)	14 (36%)
wel vernielen	1 (5%)	16 (41%)	14 (36%)
veel vernielen	0 (0%)	3 (18%)	11 (28%)
Totaal	21 (100%)	39 (100%)	39 (100%)

n = 99, zie ook tabel 15 in bijlage 10

De samenhang tussen vrijetijdsbesteding en vandalisme is zeer sterk en significant**. Veel tijdsbesteding buiten blijkt een duidelijke "voorspeller" van vandalisme.

Men kan zich natuurlijk vervolgens afvragen waarom sommige leerlingen veel vrije tijd buiten doorbrengen en anderen niet. Hebben sommigen onvoldoende mogelijkheden om hun vrije tijd thuis door te brengen? Bijvoorbeeld omdat deze leerlingen geen eigen kamer hebben waar ze vrienden kunnen ontvangen en platen kunnen draaien. Hierdoor zouden deze leerlingen als het ware gedwongen kunnen worden hun vertier buiten te zoeken, wat zou verklaren waarom ze meer vernielen.

* In 5.6.3. en 6.6. zullen wij nog nader ingaan op vandalisme in relatie met andere groepsactiviteiten.

** De kans op toeval is kleiner dan 1 op 1000.

Dit laatste blijkt echter niet het geval. Er bestaat namelijk geen samenhang tussen "het hebben van een eigen kamer" en vandalisme. Leerlingen zonder eigen kamer vernielen dus niet meer dan leerlingen met een eigen kamer (zie ook tabel 16 in bijlage 10).

We zijn ook de samenhang nagegaan tussen een georganiseerde wijze van vrijetijdsbesteding en vernielgedrag. Eén manier van georganiseerde vrijetijdsbesteding is de sportvereniging. We zouden verwachten dat leerlingen die lid zijn van een sportvereniging minder zouden vernielen dan andere leerlingen. Op sportclubs zouden leerlingen een deel van hun agressie en energie kwijt kunnen en daardoor minder snel geneigd zijn om wat te slopen.

Op grond van tabel 17 (in bijlage 10) lijkt echter geen duidelijke samenhang te bestaan tussen het lidmaatschap van een sportvereniging en vandalisme.

Interessanter wordt het als we een onderverdeling maken naar tak van sport (tabel 17a in bijlage 10). Uit deze tabel blijkt dat jongeren, die teamsporten bedrijven vaker bij vernielingen betrokken zijn, dan leerlingen die geen lid zijn van een club of die een individuele sport bedrijven.

Wellicht is dit te verklaren uit het patroon van vrijetijdsbesteding na het sporten. Denk bijvoorbeeld aan het "gezamenlijk stappen" na afloop van de wedstrijd of training. Dit zijn typische omstandigheden (groepsvorming, alcohol) waarbij de drempel om te vernielen laag ligt. Een andere mogelijke verklaring hiervoor is dat sportbeoefening niet alleen als uitlaatklep voor agressie kan fungeren, maar ook agressie kan opwekken, bijvoorbeeld door het competitie-element.

Vechtsporten blijken een heel aparte plaats in te nemen. Op het eerste gezicht zijn dit typisch sporten, die qua spanning en sensatie enigszins met vandalisme kunnen wedijveren. De leerlingen die aan vechtsporten doen, blijken relatief zeer vaak te vernielen. De meest aannemelijke verklaring hiervoor lijkt, dat jongeren die zich aangetrokken voelen tot de spanning van het vandalisme juist voor deze "spectaculaire" sporten zullen kiezen. Daarnaast is het mogelijk dat bijvoorbeeld bij karate, objecten op straat als trainingsmateriaal fungeren. In ieder geval wijzen de onderzoeksresultaten er niet op dat deelname aan een van deze vechtsporten tot een vermindering van vandalisme aanleiding geeft.

Leerlingen die lid zijn van zogenaamde "culturele verenigingen" (muziek, dansen) vernielen significant minder dan leerlingen die niet van zo een vereniging lid zijn. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor kan zijn dat meisjes verhoudingsgewijs wat vaker van culturele verenigingen lid zijn.

Tot zover de vrijetijdsbesteding en het vernielgedrag van de geïnterviewde leerlingen zelf. De leerlingen kennen hun eigen buurt over het algemeen vrij goed. Daarom hebben we ook van hun deskundigheid gebruik gemaakt om inzicht te verkrijgen in de vrijetijdsbesteding en het vernielgedrag van anderen, met name wat betreft het eventuele bestaan van "gangs" in de buurt.

Zowel in Osdorp, als in de Rivierenbuurt beschouwen leerlingen hun buurt (ten tijde van de interviews) als tamelijk rustig.

In Osdorp bestond tot voor enige jaren geleden wel een grote "gang": "de Osdorper Bende", of de "O.B.". Deze gang opereerde ook in andere buurten (de Kinkerbuurt bijvoorbeeld), maar is inmiddels uiteen gevallen. Wel zijn er in Osdorp nog meerdere kleinere groepen (o.a. rond De Aker, Saaftingestraat, Dijkgraafplein).

Zij manifesteren zich veelal ook buiten Osdorp, vooral in Badhoevedorp en Zwanenburg. Enkele geïnterviewde leerlingen maken ook van deze groepen deel uit.

Uit gesprekken met leerlingen in de Rivierenbuurt komt naar voren dat er enkele kleine "gangs" zijn, bestaande uit groepjes jongens in de leeftijd van 13, 14, 15 jaar. Ook schoolhoofden in deze buurt noemen deze leeftijdscategorie voor jongeren die het meest zouden vernielen. Het is opvallend dat ook veel lagere scholieren in de Rivierenbuurt zeggen, door jongeren van een jaar of 13, 14 op de kop gezeten en geterroriseerd te worden. Voor jongeren in deze leeftijd is er in de Rivierenbuurt ook weinig te beleven. Vanaf 16, 17 jaar lijkt men de buurt wel "lekker rustig" te gaan vinden. Als er iets beleefd moet gaan worden, trekt men wel de stad in.

Samengevat kunnen we stellen dat (ten tijde van de interviews - medio 1981) volgens de leerlingen zowel Osdorp als de Rivierenbuurt tamelijk rustig zijn. Er zijn geen grote gangs die de buurt overheersen. Wel zijn er in elke buurt diverse kleinere groepen. In Osdorp manifesteren ze zich vaak buiten hun buurt (Badhoevedorp, Zwanenburg). In de Rivierenbuurt bestaan de groepjes uit de wat jongere jeugd in de leeftijd van ca. 13 tot 15 jaar.

5.6.3. Impulsiviteit/Wijze van behoeftenbevrediging

Evenals in hoofdstuk 4 zijn we nagegaan hoe leerlingen hun zakgeld besteden. Besteden zij het zakgeld hoofdzakelijk primair (aan snoep, sigaretten, uitgaan), aan wat meer secundaire goederen (kleding, l.p.'s, e.d.), of slaagt men erin te sparen voor wat duurzame zaken (vakantie of brommer, bijvoorbeeld).

Het blijkt dat leerlingen, die hun zakgeld op een meer primaire manier besteden, meer vernielen (tabel 19 in bijlage 10). Deze samenhang is significant.

5.6.4. Geslacht

Ook in het Voortgezet Onderwijs vernielen meisjes duidelijk minder dan jongens (tabel 1 in bijlage 2).

Een eerste verklaring is daarin te vinden dat meisjes over het algemeen meer plezier in school (zeggen te) hebben. Daarnaast leven meisjes volgens een minder "vandalisme-gevoelig" vrije tijdspatroon dan jongens. Meisjes hebben bijvoorbeeld meer activiteiten binnenshuis. Zoals we in 5.6.2. zagen, blijkt het hebben van veel activiteiten buiten een belangrijke voorspeller van vernielgedrag.

Twee meisjes uit de steekproef plegen regelmatig zwaardere vernielingen. Dat gebeurt dan in een groep, samen met jongens. Veelal nemen meisjes in een gemengde groep echter de rol van toekijker op zich, waardoor jongens door te vernielen hun durf en stoerheid kunnen tonen.

"Ik laat mijn vriend het altijd doen. Laat hem maar mollen hoor. Ik vind het wel leuk om erbij te staan" (meisje - 16).

5.7. Samenvatting en conclusies

In het voortgezet onderwijs hebben we gesproken met 103 leerlingen, in leeftijd variërend van 13 tot 21 jaar.

50% van de jongens en 36% van de meisjes uit onze steekproef blijkt te vernielen. Dat is iets minder dan bij het lager onderwijs (daar betrof het 70 % van de jongens en 40% van de meisjes), maar wel zijn de vernielingen van een aanzienlijk zwaarder kaliber. De meeste zware vernielingen worden gepleegd door jongens in de leeftijd van 13 tot 16 jaar, meestal in groepsverband. Opvallend is, dat vanaf 17 jaar vernielgedrag snel afneemt. De stap van school naar de maatschappij is dan klein geworden, vernielen wordt "kinderachtig" en dwingt bij leeftijdsgenoten nog maar zelden respect af. Gecombineerd met de steekproef onder lagere scholieren valt af te leiden dat vandalisme vooral voorkomt tussen de 8 en 16 jaar.

Enkele elementen komen regelmatig in de vernielverhalen terug.

Verveling wordt erg vaak genoemd als eerste aanleiding. Die verveling kan het best doorbroken worden door wat spannends. Vandalisme is daartoe een middel, het is verboden door volwassenen en dat maakt het extra aantrekkelijk.

Vernielen heeft dan ook vaak het karakter van uittesten van normen. Dat "vernieten niet hoort" is een norm die door volwassenen wordt gesteld, maar tevens een norm die niet erg consequent wordt toegepast. De kans lijkt gering dat op vernielen (het overtreden van één van de normen van volwassenen) een straf volgt. Leerlingen die iets durven te vernielen, nemen daarmee een onafhankelijke positie tegenover volwassenen in. Dat brengt ons bij een ander aspect van vernielgedrag onder leerlingen van het voortgezet onderwijs: het verwerven van prestige onder leeftijdsgenoten. Want door het gezag van volwassenen te tartten, toon je lef ("stoer doen") en kan je daardoor in de vriendengroep in aanzien stijgen.

Als we de hier genoemde aspecten van vandalisme in ogenschouw nemen, zal het geen verwondering wekken dat vernielen, gemakkelijk uitwisselbaar is met "het jennen van een leraar", het "jatten uit de supermarkt", of "het pesten van de buurvrouw". Deze verboden activiteiten worden door leerlingen zelf vaak samengevat onder de noemer: keten. Al die activiteiten hebben gemeen dat ze neerkomen op het durven overtreden van door volwassenen gestelde normen. Omdat de activiteiten verboden zijn, zijn ze spannend. En omdat met deze activiteiten het gezag wordt getrotseerd, bieden ze de mogelijkheid om onder leeftijdsgenoten aanzien te verwerven.

Opgemerkt moet nog worden dat andere motieven om te vernielen, die we in het lager onderwijs veel tegenkomen (zoals het afreageren van directe woede, wraak, spel) door leerlingen van het voortgezet onderwijs niet zo vaak worden genoemd.

Een overeenkomst tussen het lager onderwijs en het voortgezet onderwijs, is dat vandalisme zeer sterk blijkt samen te hangen met een hekel aan school.

Leerlingen met een hekel aan school voelen zich veelal niet door de school (het schoolsysteem, gepersonificeerd door de leraar) geaccepteerd en accepteren de school zelf ook niet. Het is dan misschien ook niet verwonderlijk dat veel agressie zich tegen het schoolgebouw richt. Vandalisme kan dan niet alleen worden uitgelegd als een uittesten van normen, maar tevens als een manier om weerstand aan het gezag te bieden.

Tot zover een aantal redenen (motieven) om wel te vernielen. Bij leerlingen van het voortgezet onderwijs kwamen we ook een aantal redenen tegen om niet te vernielen (drempels).

Een heel duidelijke drempel is de norm dat vernielen niet hoort, gevoegd bij de betrokkenheid bij een object. Zo zal men bijvoorbeeld niet gauw de eigen bromfiets, de auto van vrienden of iets anders waarmee men zich verbonden voelt, vernielen. Maar wel proberen te voorkomen, dat anderen dat vernielen.

Een positieve betrokkenheid bij iets kunnen we opvatten als een interne drempel. Daarnaast bestaat er nog een externe drempel: de kans op straf als de norm dat vernielen niet hoort, wordt overtreden.

De politie draagt voor de geïnterviewde leerlingen duidelijk bij tot die externe drempel. Vandalisme is na aanraking met politie geen spelletje meer, maar een teken dat het menens wordt. Alle leerlingen die wij spraken en die vanwege vandalisme met de politie in aanraking kwamen, hielden daarna - tenminste tijdelijk - met vernielen op.

Een factor die een duidelijk drempelverhogende werking blijkt te hebben, is ouderlijke controle.

Andere drempelverlagende factoren (die wij tegenkwamen) zijn: weinig controle door buurtbewoners (vooral in Osdorp), het gebruik van alcohol, en het feit dat vandalisme in de ogen van leerlingen soms (bijvoorbeeld met luilak) gelegitimeerd kan zijn.

Tot slot enige conclusies uit de laatste paragraaf:

Leerlingen waarvan de ouders een hogere maatschappelijke positie innemen, vernielen niet meer of minder dan leerlingen met de ouders met lagere maatschappelijke positie (gemeten via het beroep van de ouders en vakantiebesteding).

De wijze van vrijetijdsbesteding blijkt bijzonder sterk met vandalisme samen te hangen: leerlingen met meeste activiteiten en hobby's binnenshuis, vernielen vrijwel in het geheel niet. Bijna alle "zware vernielers" brengen hun vrije tijd vrijwel uitsluitend buitenshuis door.

Leerlingen die een vechtsport beoefenen en leerlingen die aan een teamsport doen, vernielen vaker dan leerlingen die niet van een sportvereniging lid zijn.

Leerlingen die lid zijn van een zogenaamde culturele vereniging, zoals muziek of dansen, vernielen duidelijk minder dan leerlingen die niet van zo een vereniging lid zijn.

Volgens de leerlingen zijn er (ten tijde van de interviews) geen grote "gangs" die in één van de beide buurten opereren. Wel diverse kleinere groepen. De Osdorpse groepen manifesteren zich ook in Badhoevedorp en Zwanenburg. In de Rivierenbuurt gaat het voornamelijk om de wat jongere jeugd (13, 14, 15 jaar).

Meisjes vernielen minder dan jongens, onder meer omdat zij in een groep vernielers een andere positie dan jongens innemen. Zij vervullen in de groep een andere rol (niet de rol van lefgozer, maar van toekijkster).

HOOFDSTUK 6. JONGEREN IN BUURTENHUIZEN EN JONGERENCENTRA

6.1. Inleiding

In dit hoofdstuk presenteren we de uitkomsten van de interviews gehouden met jongeren in buurthuizen en jongerencentra*.

- de interviews

We hebben de interviews afgenomen in de maanden mei en juni 1981 in alle BJC in Osdorp en de Rivierenbuurt. Er is met 34 jongeren, die een BJC regelmatig bezoeken, gesproken. We hebben elk BJC één of meerdere keren bezocht, en hebben steeds een aantal van de toevallig aanwezige jongeren gevraagd voor een interview. Deze jongeren werden vooraf niet geselecteerd op ervaring die ze met vandalisme hadden. Een enkele keer kwam het voor dat de jongerenwerker al een jongere voor ons had uitgezocht.

We hebben meer jongens geïnterviewd dan meisjes. Dit omdat we er vanuit gingen dat meisjes minder directe ervaringen met vandalisme hebben dan jongens. Over het algemeen verliepen de gesprekken vlot en plezierig. Er is naar gestreefd met twee jongeren tegelijk te spreken, zo mogelijk van hetzelfde geslacht. De gesprekken verliepen daardoor waarschijnlijk spontaner dan als er met één jongen of meisje was gepraat. Alle gesprekken zijn op de band opgenomen. Voor de interviews zochten we een rustig kamertje op in het betreffende BJC; de tijdsduur van de gesprekken lag tussen de dertig en vijfenveertig minuten.

- de opzet van dit hoofdstuk

In vergelijking tot de twee voorgaande hoofdstukken draagt dit hoofdstuk een wat minder kwantitatief karakter; er zal vooral aandacht worden besteed aan de plaats die vandalisme inneemt binnen het totale gedragspatroon van jongeren.

In dit hoofdstuk zijn de geïnterviewde jongeren weer onderverdeeld in drie categorieën, de niet-vernielers, ex-vernielers en vernielers.

Bij het indelen van de jongeren in deze categorieën is niet alleen gebruik gemaakt van de antwoorden op de vraag "Verniel je zelf wel eens?", maar is er ook gekeken naar wat de jongeren verder nog over vernielen vertelden. Bijvoorbeeld naar de antwoorden op de vraag wat ze van vernielen en vandalisme vinden.

Deze indeling in vernielers, niet-vernielers en niet-meer-vernielers moet wat ons betreft geen eigen leven gaan leiden.

Ze is alleen gemaakt ter structurering van dit verslag: het vandalisme staat in dit onderzoek centraal, we proberen vernielgedrag in verband te brengen met andere aspecten van het leven van jongeren.

Tijdens het lezen van dit hoofdstuk zal het de lezer duidelijk worden dat men volgens ons jongeren tekort doet door ze bijvoorbeeld alleen op hun vernielgedrag aan te spreken. We hebben proberen aan te geven dat de geïnterviewde jongeren méér zijn dan alleen vernielers of niet-vernielers. Géén stigma dus, maar een "werkindeling".

In paragraaf 6.2. zijn de ervaringen van de geïnterviewde jongeren met vandalisme en hun meningen erover weergegeven. Op basis daarvan hebben we de jongeren ingedeeld in de drie categorieën. De lezer krijgt zo een beeld van de problematiek die in dit onderzoek centraal staat. Vervolgens worden de onderwerpen "leeftijd" (6.3.), "sekserol" (6.4.), "maatschappelijke positie" en het daarmee samenhangende "toekomstperspektief" (6.4.), vrijetijdsbesteding (6.6.) en tot slot "buurt" (6.7.) besproken en in verband gebracht met vernielgedrag.

* In het vervolg: BJC.

6.2. Ervaringen met vandalisme

De niet-vernielers: Van de helft (17) van de geïnterviewde jongeren kan gezegd worden dat ze niet vernielen. Voor hen heeft vernielen een negatieve betekenis. Ze vinden dat "het niet hoort".

Ze zeiden bijvoorbeeld:

"Het is zonde om dingen die niet van jezelf zijn kapot te maken." en
"Uiteindelijk komt het toch allemaal uit de zakken van je ouders."

De vernielers: acht geïnterviewde jongeren zeiden regelmatig dingen te vernielen, ze vinden dat leuk en hebben zélf geen problemen met hun vernielgedrag. Het gaat om de volgende activiteiten: winkelruiten ingooien, autohanden in brand steken of leksnijden, het interieur van een bus of tram "bewerken", over auto's lopen, met flesjes gooien in BJC of discotheek etc. Als redenen noemden de jongeren zelf: verveling en baldadigheid, soms gecombineerd met veel alcohol drinken. Uit protest is wel eens een buurthuis in brand gestoken, het gebouw was te slecht. Ze vertelden dat vandalisme echt een groepsgebeuren is, met z'n allen erop uittrekken, en vooral: iets beleven.

Luilak is een heel bijzondere dag voor "vernielers", dan mag er meer en moeten er (dus) extra gekke dingen uitgehaald worden: dan moet er iets te beleven zijn.

Opvallend is dat de meeste vernielers nogal eens knokken met andere groepen. Aanleiding is dan bijvoorbeeld een gestolen brommer, meestal worden die knokpartijen uitgelokt, en is de directe aanleiding niet zo belangrijk. Een aantal jongeren trekt in de weekends naar omringende dorpen. Uit hun verhalen maken we op dat er in die dorpen heel wat vernield en gevochten wordt.

De meeste vernielers zeiden dat ze bijna nooit iets vernielen in het BJC dat ze regelmatig bezoeken. Als er daar vernield wordt, zijn daar, volgens hen, jongeren voor verantwoordelijk die het BJC zelden bezoeken. Dit klinkt heel plausibel: jongeren die vaak in een BJC komen, hebben er een binding mee en zullen dan niet zo snel dingen stuk maken. Toch hebben we de indruk dat er in BJC tijdens vechtpartijen tussen bezoekersgroepen veel vernield wordt door vaste bezoekers. Zij zien dit echter niet als "opzettelijk" vernielen.

De ex-vernielers: negen, met name wat oudere jongens vertellen dat ze vroeger wel baldadig waren geweest en dingen vernielden, maar maar dat ze zich daar tegenwoordig niet meer mee bezighouden. Hun argumenten varieerden van "Ik heb nu zelf een auto, ga er niet één van een ander kapot maken" en "Ik verniel geen bushokje, ik moet er zelf vaak wachten" en "We hebben nu een eigen BJC, nu hoeven we niet meer" of "Als ik nu een winkelruit insla, is dat met een doel, namelijk om te jatten wat er achter ligt". In paragraaf 6.3. over "leeftijd" gaan we uitgebreider in op de groep ex-vernielers.

6.3. Leeftijd

In Hoofdstuk 1 is de verwachting uitgesproken dat vandalisme bij oudere jongeren niet zoveel meer zal voorkomen. De factor "leeftijd" zou dus een rol spelen bij de vandalisme-problematiek. Tabel 2 in bijlage 12 laat zien dat niet-vernielers verdeeld zijn over alle leeftijden, dat de meeste vernielers jonger zijn dan 18 jaar, en dat de meeste ex-vernielers ouder zijn dan 20 jaar. De gemiddelde leeftijd van de geïnterviewde vernielers ligt aanzienlijk lager dan de gemiddelde leeftijd van de ex-vernielers.

Vanaf 17 jaar blijken veel jongeren op te houden met vernielen. Dit hangt samen met de problematiek waarvoor deze jongeren rond deze leeftijd geplaagd zijn. Ze moeten gaan nadenken over hun positie in de maatschappij, moeten beslissingen nemen over hun toekomst. De manier waarop ze leven en hun vrije tijd doorbrengen, botst voortdurend met de heersende normen. Die botsingen worden harder naarmate ze ouder worden: de maatschappij accepteert van jonge "vernielers" meer dan van oudere.

Het lijkt erop dat er voor jongeren die veel vernielen, op een bepaalde leeftijd, zo rond de 20 jaar, twee extreme reactiemogelijkheden denkbaar zijn, met daartussen tal van mengvormen.

Aan de ene kant kunnen ze een steeds hardere confrontatie aangaan met de maatschappelijke orde, of, in termen van die orde, "criminaliseren", tot de "randgroepen" gaan behoren. Aan de andere kant kunnen jongeren zich steeds meer gaan "aanpassen", ze kunnen proberen zich de doelen te stellen die hun ouders zich ook stelden: vast werk zoeken en een vast inkomen, trouwen, kinderen krijgen enz.*.

We willen benadrukken dat dit twee extreme reacties zijn. In werkelijkheid is er nooit sprake van totale "aanpassing" of totale "confrontatie" en bovendien gaat het hierbij niet om een "vrij" keuzemoment.

Uit de interviews blijkt dat bovenstaande problematiek een belangrijke rol speelt, of heeft gespeeld, bij de ex-vernielers.

Dat komt naar voren in het commentaar van ex-vernielers op vandalisme, zoals dat in paragraaf 6.2. is weergegeven. Iemand zegt: "Zomaar iets vernielen uit baldadigheid is iets wat jongere jongeren doen, van 16/17, in die wilde leeftijd." De oudere ex-vernielers, voelen zich boven die "wilde" leeftijd uitgegroeid. Het proces van verandering van (maatschappelijke) positie is zich bij hen aan het voltrekken.

Sommige ex-vernielers proberen zich aan te passen, nemen de "heersende" normen over, de maatschappelijke "succesdoelen" worden belangrijk voor hen, Ze voelen zich nu verantwoordelijk voor hun jongerencentrum, voor de buurt, voor hun eigen auto, ze hebben werk, een eigen woning en een vaste vriendin. Ze hebben zoals iemand het uitdrukte hun "kick" gehad, en zijn "verstandig geworden". Maar het lijkt een moeizaam proces van "onderhandeling"; op sommige momenten houden ze nog wel vast aan hun "oude" normen en regels. Heel veel ex-vernielers trekken bijvoorbeeld nog intensief met hun vriendengroep op, en zijn sceptisch over hun huidige "geregelde" leven. Bovendien stuiten hun pogingen om maatschappelijk aanvaarde posities in te nemen voortdurend op: bijvoorbeeld de problemen van woningnood en een slechte arbeidsmarkt.

Deze problemen zijn er waarschijnlijk mede de oorzaak van dat andere ex-vernielers andere posities gaan innemen. Ze blijven zich "onaangepast" gedragen, krijgen de titel "randgroepjongere" of "onhoudbare jongere".

Een aantal ex-vernielers die we gesproken hebben, vinden zomaar iets vernielen kinderachtig. Ze zeiden dat als zij een winkelruit inslaan of een auto openbreken ze dat niet zomaar doen, zoals vroeger. Vernielen is alleen nog een middel; diefstal is het doel. Ze handelen in gestolen auto's en bromfietsen. Ze lopen steeds meer risico met politie en justitie in aanraking te komen, hun positie verschuift steeds meer naar die van "randgroepjongere".

* Een spreker op het paradiso-congres over "onhoudbare jongeren" sprak in dit verband over "succesdoelen".

Zie "Jeugd en Samenleving", april 1982, p. 246 e.v.

Conclusie: Vandalisme komt bijna niet meer voor onder de oudere jeugd. Oorzaken daarvan liggen op het vlak van de veranderende maatschappelijke positie van oudere jongeren.

6.4. Sekserol

Meisjes nemen minder vaak deel aan vandalistische activiteiten dan jongens. Van de dertien geïnterviewde meisjes hebben er tien nooit vernield van de éénentwintig geïnterviewde jongens hebben er slechts zeven nooit vernield. (Zie tabel 3 van bijlage 12).

Wat zijn de achtergronden van de gevonden verschillen tussen meisjes en jongens?

Tussen de beide seksen functioneren vaste rolpatronen. Meisjes worden opgevoed tot een "vrouwelijke" rol, jongens tot een "mannelijke" rol. Vernielgedrag past in de mannenrol, het is stoer en toont fysieke kracht. Dat zijn juist aspecten die volgens de heersende opvattingen niet "vrouwelijk" zijn. Meisjes gedragen zich dan ook minder snel vandalistisch, het past niet binnen de aan hen toebedeelde "vrouwelijke" eigenschappen en rollen.

Jongens kunnen door middel van vernielgedrag hun prestige in de vrienden-groep vergroten, meisjes zullen hiervoor andere strategieën moeten bedenken. Ze moeten mooi zijn en een verhouding willen aangaan met een van de jongens uit de groep. (zie bv: Savier en Wildt; 1980: pagina 107 e.v.)

Vandalisme vormt, zoals we in Hoofdstuk 4 en 5 al zagen, een onderdeel van een manier van vrijetijdsbesteding, het past binnen een bepaalde leefwijze (We komen hier in de paragraaf over vrijetijdsbesteding uitgebreid op terug). Uit onderzoek naar de leefsituatie van meisjes is gebleken dat meisjes een ander patroon van vrijetijdsbesteding hebben dan jongens. Ze gaan na schooltijd bij een vriendin langs, zitten veel op hun eigen kamer, zijn vaker dan jongens lid van één of andere club en worden over het algemeen door hun ouders meer aan huis gebonden*. Vandalisme zou niet in zo'n patroon passen.

Uit onze interviews blijkt dat de meisjes inderdaad hun vrije tijd vaak op bovenstaande manier besteden. Daarnaast gaan een aantal meisjes die we gesproken hebben regelmatig met elkaar naar de stad "om gein te trappen".

Als meisjes zich aansluiten bij een "straatgroep" hebben ze in zo'n groep een andere positie dan jongens. Hun positie is marginaal, ze mogen toekijken en "achterop zitten". Het feit dat meisjes nooit zelf een auto of motor berijden, maar altijd naast of achter de mannelijke bestuurders zitten, is symbolisch voor hun positie in de groep.

Drie geïnterviewde meisjes zitten in een straatgroep en vernielen wel eens met de groep. Ze zijn zich ervan bewust dat ze in de groep minder invloed hebben dan de jongens. Als ze invloed hebben is dat op een typisch "vrouwelijke" manier.

Een meisje noemde als voorbeeld van haar invloed dat ze een keer de jongens ervan had kunnen weerhouden op eenden te gaan jagen, omdat zij dat zielig vond.

De stelling dat vernielgedrag minder vaak onder meisjes voorkomt, omdat het niet past binnen de hun toebedeelde specifieke vrouwenrol wordt door ons onderzoek ondersteund. Meisjes die wel vernielen doen dat in het kader van een door jongens gedomineerde groep, en lijken in die groep toch een specifieke vrouwenrol te vervullen.

* Zie McRobbie/Garber in: "Resistance through Rituals" 1979, p. 212 e.v.

6.5. Maatschappelijke positie en toekomstperspectief

We nemen aan dat er een verband bestaat tussen de maatschappelijke positie van jongeren en het daaruitvoortvloeiende toekomstperspectief dat ze hebben en vernielgedrag.

We hebben met betrekking tot dit verband, onze onderzoeksgegevens op de volgende stelling bekeken.

Jongeren die vernielen hebben over het algemeen een negatiever beeld van hun kansen in de maatschappij dan jongeren die niet vernielen.

De kansen die een jongere heeft en voor zichzelf ziet, hangen samen met zijn of haar maatschappelijke positie. De volgende aspecten spelen daarbij een rol: welke opleiding iemand heeft en of iemand werk heeft. (De factor "sekse" en "buurt" zijn ook belangrijk in dit verband, zij worden elders besproken.)

6.5.1. Schoolopleiding

In tabel 5 van bijlage 12 zijn de schoolloopbanen weergegeven van de geïnterviewde jongeren. Te zien is dat het opleidingsniveau van de drie groepen niet sterk uiteen ligt.

Opvallend zijn wel de gegevens over afgebroken opleidingen: slecht één niet-vernieler heeft de school vroegtijdig verlaten. Hiertegenover staat dat drie van de acht vernielers en vier van de negen ex-vernielers hun opleiding afgebroken hebben. De meeste ex-vernielers hadden een hekel aan school en denken dat de school de pest aan hen had. Een aantal zijn van school gestuurd. Een jongen vond de school "waardeloos"; "Ik ben van school afgeschopt, ik was ook altijd wel een beetje vervelend."

De meeste vernielers die nog wel op school zitten hebben een hekel aan school, ze gaan nog wel: "omdat het moet". Van de niet-vernielers gaan er zes nog naar school (zie tabel 4 van bijlage 12). De meesten van hen vinden het leuk op school, veel hebben al toekomstplannen, meestal in de vorm van een vervolgopleiding die ze willen gaan doen.

We kunnen op basis van deze gegevens concluderen dat het in ieder geval voor de door ons onderzochte groep zo is dat vernielers en ex-vernielers minder perspectief zien in een goede schoolloopbaan dan de niet-vernielers.

6.5.2. Werk

Uit de interviews blijkt dat het soort werk dat vernielers, ex-vernielers en niet-vernielers doen, (als ze werken) niet erg uiteen loopt. (zie tabel 6 van bijlage 12). Ook hun meningen over goed werk lijken niet te verschillen: De meesten willen vast werk dat redelijk verdient. Een paar jongeren waren duidelijk ontevreden over het werk dat ze gedaan hadden en wisselden, waarschijnlijk wegens werkomstandigheden, vaak van baan.

Het ziet er voor de vier niet-schoolgaande vernielers perspectiefloser uit dan voor de anderen: drie zijn werkloos zonder uitzicht op een baan en één heeft tijdelijk werk*. Van de elf niet-schoolgaande niet-vernielers is er slechts één werkloos.

* Opvallend is dat een aantal werkloze jongeren nooit naar het arbeidsbureau gaat. Ze menen dat daar toch geen werk voor hen is. Ze maken veel meer van uitzendbureau gebruik, terwijl ze wel liever vast werk zouden hebben.

De meeste ex-vernielers hebben werk en zeggen er tevreden over te zijn. Drie van hen zijn werkloos en hebben niet het gevoel snel werk te vinden wat hen bevalt. Het lijkt erop dat ze zo hun eigen bezigheden ontwikkeld hebben (Vergelijk 6.3. over leeftijd).

Samenvattend kan gezegd worden dat vernielers en ex-vernielers, voor zover ze werkloos zijn, en dat zijn er relatief gezien veel, een negatief beeld hebben over de kansen die hen geboden worden op de arbeidsmarkt. De stelling dat jongeren die vernielen een negatiever beeld over hun kansen in de maatschappij hebben dan niet-vernielers, wordt gesteund door onze onderzoeksgegevens, met name waar het gaat om het beeld dat ze hebben van school en werk.

6.6. Vrijetijdsbesteding

In deze paragraaf bekijken we "vandalisme" vanuit de positie van jongeren zelf. Achtergronden van jeugd-vandalisme zijn immers ook te vinden op het vlak van de motieven van "vernielers".

We hebben geprobeerd vandalisme te benaderen vanuit de betekenis die het voor "vernielers" heeft. De term "vandalisme" staat voor een verzameling van bezigheden van groepen jongeren, waarvan vernielen, dingen kapot maken, centraal kenmerk is. Het gaat dan vaak om bezigheden in de vrije tijd. Maar jongeren doen nog een heleboel meer in hun vrije tijd. De vrije tijd biedt jongeren - veel meer dan schooltijd of werktijd - de mogelijkheid zelf hun doen en laten te bepalen. Wij hebben via de interviews geprobeerd erachter te komen hoe jongeren hun vrije tijd vullen, om via deze weg antwoord te krijgen op de vraag welke plaats vernielen in hun patroon van vrijetijdsbesteding inneemt.

In onze belangstelling voor wat we het "patroon van vrijetijdsbesteding" noemen, hebben we ons laten leiden door theorieën over jongerensubculturen zoals medewerkers van de CCCS ze ontwikkeld hebben. (zie 1.3.).

De jongerensubculturen die het CCCS heeft bestudeerd, zoals de "mods" en de "skinheads", zijn erg hecht en onderscheiden zich van elkaar en van anderen door een duidelijke eigen stijl, heel eigen gedragcodes, kleding, woordgebruik etc.

De leefwijze van vandalistische jongeren kan onmogelijk een subcultuur in bovenstaande zin genoemd worden. Er zijn wel hechte groepen jongeren die vernielen, maar deze onderscheiden zich niet zo duidelijk qua kleding woordgebruik of omgangsvormen van andere jongeren. Toch kunnen we een aantal van de ideeën over subculturen gebruiken.

Volgens de "subculturele benadering" is vandalistisch gedrag op te vatten als symbolisch gedrag, waarvan de betekenis zich pas vormt in een netwerk van gedragingen van jongeren. Om dus begrip te krijgen van de betekenis van vandalistisch gedrag voor "vernielers", is het noodzakelijk dat gedrag in verband te brengen met andere bezigheden van vernielers. We hebben ons met name gericht op bezigheden in de vrije tijd. De activiteiten, die jongeren in hun vrije tijd ontwikkelen vormen tezamen een betekenisvol netwerk, een patroon.

We verwachten dat het patroon van vrijetijdsbesteding van vernielers verschilt van het vrijetijdsbestedingspatroon van niet-vernielers en niet-meer-vernielers.

Om na te gaan in hoeverre deze verwachting juist is, is het nodig een beeld te schetsen van de vrijetijdsbesteding van de drie verschillende groepen jongeren.

Met behulp van deze schetsen kunnen we vervolgens proberen enige aanzetten te geven ter bepaling van plaats en betekenis van vernielen binnen het activiteitenpatroon van vernielers.

We hebben de jongeren gevraagd waar, met wie en op wat voor een manier ze hun vrije tijd doorbrengen.

6.6.1. Waar brengen de geïnterviewde jongeren hun vrije tijd door?

We hebben de jongeren geïnterviewd in een BJC. Dat is een plek waar alle geïnterviewden regelmatig te vinden zijn.

In tabel 7 (bijlage 12) hebben we de andere plaatsen opgesomd waar de geïnterviewde jongeren hun vrije tijd doorbrengen: thuis, op een club, in café, op straat, in het centrum van Amsterdam en buiten de stad.

De meeste vernielers brengen een groot deel van hun vrije tijd op straat door. Een aantal gaat in het weekend naar het centrum van Amsterdam of naar kustplaatsen als Zandvoort, Egmond en Bergen.

Toch lijkt het alsof de "vernielers" iets meer buurtgebonden zijn: buurtcafé's en snackbars worden regelmatig door hen bezocht. Opvallend is dat vernielers niet vaak thuis zitten, ze hebben niet veel hobby's die ze alleen thuis beoefenen. Ze vinden het saai thuis, twee van de acht hebben geen eigen kamer.

Opmerkelijk is ook dat slechts een klein deel van hen, vooral in vergelijking met de niet-vernielers, lid is van een club. Zelf zeggen ze niet op een club te willen omdat die te gedisciplineerd zijn. Iemand over een voetbalclub: "Je moet altijd komen en doen wat de trainer of clubleider je opdraagt!"

Ze hebben lak aan discipline en regels van buitenaf, zo lijkt het.

De meeste ex-vernielers hebben naast "hun" BJC nog een vaste kroeg waar ze vaak heen gaan om hun vrienden te ontmoeten. Ze gaan ook regelmatig naar het centrum van Amsterdam, o.a. naar het Leidseplein. In de zomer gaan ze elk weekend naar kustplaatsen. De jongeren uit Osdorp naar Bergen, uit de Rivierenbuurt naar Zandvoort. Het lijkt erop dat de ex-vernielers eerder hun woonbuurt uittrekken dan de vernielers, terwijl de vernielers afhankelijker zijn van de mogelijkheid en van de buurt waarin ze wonen. De ex-vernielers hebben ook bijna allemaal een eigen auto. In tegenstelling tot de vernielers brengen de ex-vernielers hun tijd zelden op straat door een enkeling zit ook regelmatig thuis t.v. (piraat) te kijken.

De aversie tegen gedisciplineerde clubs is nog wel even groot als bij vernielers: geen enkele ex-vernieler zit op een club.

Een groot deel van de niet-vernielers is vaak bezig met activiteiten binnenshuis. Daarnaast gaat een groot deel van hen vaak de stad uit. Ongeveer de helft gaat regelmatig naar het centrum van Amsterdam en/of naar een café. Opvallend is dat slechts een klein deel de vrije tijd op straat doorbrengt, en dat in tegenstelling tot de vernielers en ex-vernielers, veel niet-vernielers op een vaste club zitten.

Zonder over oorzaak of gevolg te kunnen spreken wordt uit het bovenstaande duidelijk dat: vernielen samen gaat met veel op straat zijn, niet graag thuis zitten of niet thuis kunnen zitten, en niet op een club zitten. Niet vernielen gaat samen met niet zoveel op straat zitten, vaker thuis, en vaker op een club.

6.6.2. Met wie brengen de geïnterviewde jongeren hun vrije tijd door?
=====

Tabel 8 (bijlage 12) laat zien dat bijna alle geïnterviewde jongeren deel uitmaken van een vriendengroep. Sommigen zitten in grote groepen van 25 jongens en meisjes, anderen trekken in kleine groepjes op van 4 of 5. Over de verschillen in aard van de betreffende groepen qua sekse, leiderschap en hechtheid etc. kunnen we helaas onvoldoende zeggen.

De methode die we in dit onderzoek gebruikt hebben sluit dat uit. We hebben "losse" individuen geïnterviewd, geen groepen. Gegevens over de structuur en de bezigheden van jongerengroepen zijn volgens ons wel erg belangrijk. Het belang van de vriendengroep als referentiekader naast gezin en school is voor een jongere groot. Verder onderzoek naar groeps-culturen en groepsvorming, zou dan ook een nuttige zaak zijn.

Uit de interviews komt naar voren dat niet-vernielers in hun vrije tijd ook veel individuele activiteiten ontplooiën, terwijl ex-vernielers en vernielers vrijwel al hun vrije tijd in de groep doorbrengen.

De vriendengroep is voor de ex-vernielers en de vernielers van groter belang dan voor de niet-vernielers.

6.6.3. Hoe brengen de geïnterviewde jongeren hun vrije tijd door?
=====

Vernielers rijden vaak wat rond in de buurt op brommers, zwerven door de buurt op zoek naar iets te beleven, of hangen rond op een plein of bij een snackbar. Zo'n plein of snackbar is dan een vaste ontmoetingsplaats. De jongeren komen daar bijeen, zitten daar en maken afspraken.

Een jongere: "We gaan altijd met z'n allen weg (.....).

We ontmoeten elkaar bij het eindpunt van lijn 1, daar zitten we altijd, af en toe is het wel saai hoor, dan gebeurt er niks." Ook het BJC functioneert als zo'n vaste ontmoetingsplek. De voornaamste bezigheden in het BJC zijn: flipperen, kaarten, tafeltennissen, babbelen, muziek luisteren, drinken en blowen. Een aantal vernielers gaat 's avonds met hun groep naar Badhoevedorp, naar een discotheek of in het weekend naar één van de dorpen in Noord-Holland. Ze gaan niet zo vaak naar het centrum van Amsterdam. Ze zeggen dat ze zich daar vaak bedreigd voelen, dat er vaak geknokt wordt. We hebben de indruk dat ze zich daar te anoniem voelen; in een Noord-Hollands dorp vallen ze meer op als Amsterdammer tussen, zoals ze dat zelf formuleren, "al die boerenpummels".

Opvallend is dat vernielers ons niet goed duidelijk konden maken wat ze nu precies méér doen in hun eigen buurt of in zo'n dorp, dan wat rondhangen, wat rondkijken en wat met elkaar kletsen. Voor hen is die vraag niet relevant, dat zijn gewoon hun belangrijkste bezigheden*.

Ex-vernielers zwerven niet meer rond in de buurt, maar brengen wel veel vrije tijd in een groep door. Vaste ontmoetingsplaatsen zijn café's en BJC. Ze maken daar vaak afspraken over te ondernemen activiteiten. Verder doen ze in het BJC ongeveer dezelfde dingen als de vernielers. In het centrum van Amsterdam gaan ze naar de bioscoop, Paradiso of een café.

In auto's gaan ze in het weekend naar dorpen in Noord-Holland. Daar gaan ze op zoek naar avontuur, "zuipen zich een stuk in de kraag" en versieren "de meiden van de boerenpummels".

Ook zitten ze vaak met een stel bij één van de groepsleden thuis.

* vergelijk: Corrigan, "Doing Nothing" in "Resistance through rituals", 1979, pagina 103 e.v.

Daar luisteren ze naar muziek of kijken naar de T.V.-piraat, kletsen wat met elkaar, drinken en blowen. Een jongen: "Ik ga de laatste tijd niet zoveel meer uit, zit meestal bij vrienden te kaarten, piraatje te kijken."

Niet-vernielers brengen hun vrije tijd niet alleen met de vriendengroep door. Als vrijetijdsbesteding worden de volgende activiteiten genoemd: thuis zitten, t.v. kijken, lezen, platen draaien, knutselen, wandelen en bij een vriend of vriendin op bezoek gaan. Een aantal hebben hobby's, zoals fotograferen, gitaar spelen, paardrijden en stijldansen. Daarnaast zijn er een aantal lid van een voetbalclub of zwemclub.

De meeste niet-vernielers die we geïnterviewd hebben, kennen hun vrienden groep vanuit het BJC waar ze vaak komen.

Daar praten ze veel met elkaar, vergaderen, dansen (stijldansen en disco-dansen) en tafeltennissen ze in competitieverband.

Naar het centrum van Amsterdam gaan ze om naar een bioscoop te gaan, of naar een café en overdag om kleren te kopen.

Als ze de stad uit gaan doen ze dat meestal overdag in het weekend.

Ze gaan dan wandelen in een bos of rijden als het mooi weer is met auto's en motoren naar het strand.

Conclusies

De patronen van vrijetijdsbesteding van vernielers, ex vernielers en niet-vernielers verschillen op een aantal punten aanmerkelijk van elkaar.

Inhoudelijk verschillen de bezigheden allereerst nogal, zoals uit bovenstaande blijkt. Maar daarnaast verschillen de groepen vooral van elkaar in de mate waarin ze hun vrije tijd gestructureerd hebben. We hebben de indruk dat vernielers proberen hun vrije tijd letterlijk zoveel mogelijk "vrij" te houden. Hun bezigheden in de vrije tijd zijn niet erg gestructureerd, niet doelgericht. Ze willen vooral iets "beleven". Hun algemene aversie tegen vaste clubs heeft hier waarschijnlijk mee te maken evenals het feit dat vernielers niet gemotiveerd zijn voor vaste activiteiten in BJC's. Ze hebben een hekel aan vaste regels en lak aan volwassenen, leiders, opvoeders. Ze willen een plek waar ze elkaar kunnen ontmoeten, en waar zoveel mogelijk mag en kan, maar niets moet. Ze willen zich in hun vrije tijd op geen enkele manier vastleggen.

De activiteiten die vernielers ontwikkelen lijken, min of meer toevallig uit elkaar voort te vloeien. Als ze bij elkaar zitten, bedenkt iemand een plan en dan is er kans dat de rest dat ook ziet zitten. Vernielen past waarschijnlijk in zo'n patroon. Het is bij uitstek een activiteit waarbij er met z'n allen iets te beleven is. Misschien is vernielen ook een "symbool" van vrijheid, ongebondenheid, het je-aan-geen-enkele-norm-of-beperking-iets-gelegen-laten-liggen.

Niet-vernielers structureren hun vrije tijd veel meer. Ze hebben individueel en met de vriendengroep tal van vaste activiteiten. De manier waarop ze hun vrije tijd invullen, ligt, veel meer dan bij vernielers, in het verlengde van hun bezigheden op school of op hun werk.

6.7. De positie van jongeren in de buurt

In de vorige paragraaf is naar voren gekomen dat vernielers een speciale band hebben met de buurt waarin ze wonen. Ze zijn zichtbaar aanwezig in de buurt, op straat, op een plein of bij een snackbar of BJC.

Hun activiteiten laten duidelijk sporen na in de buurt: kapotte ruiten, graffiti, gesloopte telefooncellen etc. BJC worden vaak "verbouwd" door vandalistische bezoekers. Vernielers laten op hun manier duidelijk van

In deze paragraaf willen we vandalisme in verband brengen met de relatie van jongeren met hun woon- en leefomgeving.

Uit de vorige paragraaf is ook gebleken dat alle geïnterviewde jongeren allerlei eigen activiteiten ontwikkelen in de buurt en in het BJC. We denken dat dit voor hen manieren zijn om eigen leefruimte te creëren: daarbij doelen wij een gebied waar hun subcultuur zich kan manifesteren. Jongeren proberen invloed te krijgen op, door anderen (ouders, leraren, jongerenwerkers, gemeente etc.) gedomineerde terreinen.

Vandalisme is dan een heel expliciete poging om uitdrukking te geven aan behoefte aan leefruimte in de woon- en leefomgeving. We verwachten dan ook dat naarmate een buurt minder is afgestemd op de wensen en behoeften van jongeren, en die jongeren weinig invloed op hun woonbuurt hebben, het vandalisme onder jongeren zal toenemen. Vandalisme kan opgevat worden als een poging van jongeren om in de buurt of het BJC waar ze komen en waar, naar hun gevoel, niet genoeg rekening met hen wordt gehouden, toch leefruimte voor zichzelf te creëren.

We hebben tijdens de interviews aan de jongeren gevraagd wat ze van hun buurt vinden, of ze er tevreden over zijn, of ze vinden dat er genoeg voorzieningen voor hen zijn. Daarnaast hebben we ze gevraagd of ze tevreden zijn over het BJC dat ze regelmatig bezoeken, of ze er voldoende invloed hebben.

We denken dat vernielers minder tevreden zijn over hun buurt en over hun invloed in het BJC, dan niet-vernielers.

Bovendien denken we dat er verschillen zijn tussen Osdorp en de Rivierenbuurt. Er is in deze paragraaf niet alleen onderscheid gemaakt tussen vernielers, ex-vernielers en niet-vernielers, maar ook tussen jongeren uit Osdorp en uit de Rivierenbuurt.

6.7.1. De buurt en voorzieningen in de buurt

Tabel 9 van bijlage 12 laat zien hoe de geïnterviewde jongeren denken over hun buurt, of ze er ontevreden, niet ontevreden of tevreden over zijn.

Geen van de vernielers in Osdorp is tevreden over de buurt en de voorzieningen daarbinnen. Degenen onder hen die ontevreden zijn, vinden Osdorp een saaie buurt waar weinig te doen is voor jongeren. De volgende uitspraken illustreren dit: "er is geen moer te doen", "we vervelen ons" en "alleen leuk omdat we de groep hebben". Degenen onder hen die niet ontevreden zijn zeggen dat Osdorp wel een leuk buurtje is, maar dat er te weinig jongerenvoorzieningen zijn.

De ene vernieler in de Rivierenbuurt is wel tevreden over z'n buurt en de voorzieningen.

De ex-vernielers in Osdorp die ontevreden zijn over hun buurt en de voorzieningen voor jongeren daarbinnen zeggen Osdorp ongezellig te vinden, volgens hen zijn er te weinig kroegen en koffieshops. Degenen onder hen die tevreden zijn vinden dat Osdorp een lekker buurtje is waar voldoende te doen is voor jongeren van hun leeftijd.

De ex-vernielers in de Rivierenbuurt die niet ontevreden zijn, geven aan dat het een lekker rustige buurt is en dat de afstand tot het centrum van Amsterdam klein is, maar dat er voor jongeren te weinig voorzieningen zijn.

Vijf niet-vernielers in Osdorp zeggen tevreden te zijn met hun buurt. Positief aan Osdorp vinden zij dat er veel jongeren wonen en dat het een lekker rustige buurt is. Zij zijn van mening dat er voldoende jongerenvoorzieningen zijn. Degenen onder de niet-vernielers die ontevreden zijn, zeggen Osdorp een vreselijk stille buurt met veel bejaarden te vinden waar voor jongeren geen moer te doen is. Ook vinden zij de afstand tot het centrum van Amsterdam te groot. De niet-vernieler die niet ontevreden is, zegt Osdorp een gewone buurt te vinden, net als andere buurten. Zes niet-vernielers in de Rivierenbuurt zijn tevreden over hun buurt. Naar hun zeggen is deze buurt gezellig en lekker rustig en is de afstand tot het centrum van Amsterdam niet groot. Van de twee niet-vernielers in de Rivierenbuurt die niet ontevreden zijn, vindt de één dat er te weinig te doen is voor jongeren, de ander zegt helemaal genoeg te hebben van de stad, ze wil naar het platteland verhuizen. Opvallend is dat geen van de niet vernielers in de Rivierenbuurt ontevreden is over de buurt en hun jongerencentrum.

6.7.2. Over Buurthuizen en Jongerencentra

We hebben de jongeren hun mening gevraagd over het BJC waar ze bezoeker van zijn. Beschouwen ze het BJC als hun eigen ruimte waar ze invloed hebben op het gebeuren, of zien ze het BJC als ruimte waar alles voor hen beslist wordt. We hebben de antwoorden onderverdeeld in drie categorieën, te weten "geen invloed", "weinig invloed" en "voldoende invloed". (zie tabel 10 van bijlage 12).

Het grootste gedeelte van de vernielers is ontevreden over het BJC. Ze vinden dat ze te weinig of geen invloed hebben op het programma. Sommigen willen graag een eigen ruimte, anderen vinden dat er meer georganiseerd moet worden binnen het BJC.

Alleen ex-vernielers uit Osdorp zeggen geen of weinig invloed te hebben op het BJC. Ze zijn van mening dat ze meer verantwoordelijkheid moeten krijgen. Vijf niet meer vernielers vinden dat ze voldoende invloed hebben op het BJC. Onder hen zijn drie jongeren uit Utopia (de Rivierenbuurt), die zeer enthousiast zijn over hun eigen BJC*.

Een groot gedeelte van de niet-vernielers zegt voldoende invloed te hebben op het BJC. Het grootste bezwaar van de niet-vernielers die zeggen geen of weinig invloed te hebben, is dat er te weinig activiteiten georganiseerd worden binnen het BJC.

* Ze benadrukten het feit dat er geen betaalde jongerenwerker in Utopia was. Ze waren er heel trots op dat ze Utopia zélf hadden opgezet en zélf de activiteiten organiseerden. Sinds kort (voorjaar 1982) werkt er alsnog een betaalde kracht in Utopia. Ons is ter ore gekomen dat de jongerengroepen onderling teveel ruzie hadden over de invulling van activiteiten in Utopia en dat er conflicten waren over leiderschap. De tijd ontbrak ons om deze ontwikkelingen van nabij te volgen.

Conclusies

Niet-vernielers zijn aanmerkelijk tevredener over hun buurt en de voorzieningen voor jongeren daarbinnen dan vernielers en ex-vernielers. Vernielers zijn het meest ontevreden over hun buurt en de jongerenvoorzieningen.

In het algemeen zijn de jongeren in Osdorp ontevredener over hun buurt dan de jongeren in de Rivierenbuurt.

Blijkbaar biedt Osdorp minder leefruimte voor jongeren dan de Rivierenbuurt.

Over de invloed in het BJC blijken de niet-vernielers het meest tevreden te zijn, vervolgens de ex-vernielers en tenslotte de vernielers.

6.8. Samenvatting en conclusies

Er is met 34 jongeren gesproken in alle jongerencentra en buurthuizen met jongerenwerk, in Osdorp en de Rivierenbuurt. De meeste geïnterviewde jongeren waren 16 jaar en ouder. De interviews concentreerden zich op de vrijetijdsbesteding van jongeren.

Nog geen kwart van de geïnterviewden vernielt regelmatig. Hiertegenover staat dat een ander kwart van de geïnterviewde jongeren vroeger wel veel vernield heeft. We hebben ze "ex-vernielers" genoemd.

Het blijkt dat vandalisme bijna niet meer voorkomt onder de oudere jeugd. Oorzaken daarvan liggen in de nieuwe maatschappelijke positie waar de 17 tot 21 jarigen in terecht komen.

Ook wijzen de interviews met jongeren in BJC's in de richting van minder deelname van meisjes aan vandalisme. Vernielgedrag past niet in de aan meisjes opgelegde vrouwenrol.

Vernielgedrag kan een manier van uiten zijn van jongeren die weinig toekomstperspectief hebben. Ze zijn ontevreden over hun kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt.

Vernielen moet gezien worden als een vorm van gedrag dat past binnen een patroon van vrijetijdsbesteding van sommige jongeren.

De vernielers willen over het algemeen hun vrije tijd zo min mogelijk structureren; aan vaste regels hebben ze een broertje dood. Vandalisme kan wellicht worden opgevat als een verzet tegen regels.

Voorts valt bij de vrijetijdsbesteding van vernielers op dat ze moeilijk buiten hun groep om tot activiteiten kunnen komen.

De relatie van jongeren met hun buurt speelt een niet onbelangrijke rol in de vandalisme-problematiek. Jongeren die weinig invloed en bewegingsruimte in hun woon- en leefomgeving hebben, eisen die invloed en bewegingsruimte - soms middels vernielgedrag - op.

Wanneer we deze conclusies met elkaar verbinden, laat de kern van de problematiek van de vernielende jongeren die wij in de jongerencentra gesproken hebben, zich als volgt onder woorden brengen: ze willen (net als ieder ander) invloed (verantwoordelijkheid) in hun leefomgeving, maar krijgen dat niet op legitieme wijze omdat ze niet altijd over de middelen (kennis, zelfstandig functioneren) beschikken. Via vandalisme laten ze zich op een ongestructureerde wijze gelden.

HOOFDSTUK 7: JONGERENWERKERS

7.1. Inleiding

In de voorgaande drie hoofdstukken is onder meer duidelijk geworden dat jongeren door middel van vandalisme normen - en met name de norm "vandalisme hoort niet" - uittesten. Het is daarom ook interessant te zien hoe die normopleggende volwassenen, denken over en reageren op dit gedrag van jongeren.

We hebben jongeren geïnterviewd op scholen en in jongerencentra, als logische tegenhanger hebben we schoolhoofden en jongerenwerkers onder-vraagd.

In aansluiting op hoofdstuk 6 komen in dit hoofdstuk de jongerenwerkers aan bod. We hebben gesproken met zes jongerenwerkers, een pastoraal werker en met vier medewerkers van een disco.

Osdorp heeft drie buurthuizen (De Aker, JES en Osdorp) en twee jongeren-centra (Kwak en De Link).

Van de bovengenoemde buurthuizen en jongerencentra* met één jongerenwerker gesproken (in De Link met twee medewerkers). Een uitzondering hierop is buurthuis Osdorp, waar geen jongerenwerk plaatsvindt.

Tot het voorjaar van 1981 heeft er in de Pauluskerk een zogenaamde "kerk-disco" gedraaid. In verband hiermee is gesproken met een pastoraal werker en vier vrijwillige medewerkers.

In de Rivierenbuurt is gesproken met de jongerenwerker in buurthuis De Brug. In jongerencentrum Utopia was toen nog geen jongerenwerker werkzaam, het was een eigen ruimte van jongeren. Met jongeren in Utopia, zijn wel gesprekken gevoerd (zie hoofdstuk 6: Jongeren in BJC).

Achtereenvolgens komen aan de orde**:

- 7.2 Relatie jongerenwerk - jongeren
- 7.3 Vernielingen aan het BJC; ervaringen
- 7.4 Achtergronden van jeugd vandalisme
- 7.5 Maatregelen met betrekking tot jeugd vandalisme
- 7.6 Samenvatting en conclusies

7.2. Relatie jongerenwerk - jongeren

In dit hoofdstuk hebben jongerenwerkers het over jongeren waar zij vanwege hun werk mee te maken hebben, dus om jongeren die in de BJC komen. Er is uiteraard een grote groep jongeren die hun vrije tijd niet in BJC doorbrengt. Jongerenwerkers vinden het moeilijk om uitspraken te doen over deze groep. Wel hebben ze ideeën over waarom die jongeren niet in BJC komen.

Ten eerste bestaat er volgens hen een grote groep jongeren die niet naar het BJC komt, omdat zij er geen behoefte aan heeft. Deze jongeren hebben voldoende andere bezigheden waarmee ze hun vrije tijd doorbrengen. Daarnaast zullen er een aantal jongeren zijn die wel behoefte hebben aan een BJC, maar waarvoor het BJC een te hoge drempel heeft. Als nieuweling word je niet gemakkelijk geaccepteerd door de meestal hechte bezoekers-groep, dit geldt met name voor culturele minderheden en voor meisjes.

* In het vervolg korten wij dit af tot BJC.

** In hoofdstuk 2 zijn de algemene gegevens over BJC's te vinden

Verder kunnen de openingstijden, het programma-aanbod of de geldende huisregels ook redenen zijn voor jongeren om niet naar BJC te komen. In dit verband wordt door jongerenwerkers opgemerkt dat met name buurthuizen niet zo aantrekkelijk zijn voor jongeren: "In de buurthuizen zijn veel problemen met jongeren, vanaf 16 jaar botst dat met andere bezoekers".

Hoofddoel van hun werk is volgens de meeste jongerenwerkers het bieden van ontspanning aan jongeren. "Het is een vrijetijdscentrum, zo noemen we onszelf en het is de bedoeling de mensen zoveel mogelijk naar eigen wensen te laten ontspannen en bewegen. De doelstelling van het jongerenwerk is ook gewoon vrijetijdsbesteding".

In tweede instantie richten ze zich op bewustmaking en vorming. "We richten ons op zogenaamde randgroeperingen. We bieden ze een stuk recreatie en daarnaast kunnen ze hulpverlening krijgen. Alles is vrijblijvend, behalve als er een hulpverleningsrelatie ontstaat, dan is de vrijblijvendheid een stuk minder. We proberen een integratie te krijgen tussen de verschillende jongerengroeperingen in Osdorp door confrontatie. De confrontatie is het belangrijkste en ook de ontmoeting staat hier centraal, vanuit recreatie en ontmoeting kunnen een aantal dingen groeien".

Over de manier waarop vorming of bewustmaking in hun werk naar voren moet komen, zijn alle jongerenwerkers het eens: via recreatieve activiteiten die aansluiten bij de directe interesse van jongeren. Een jongerenwerker: "We proberen zoveel mogelijk aan te sluiten bij de interesse van jongeren.(.....) Wie zijn wij dat wij bepalen wat er moet gebeuren; als ik zeg 'ik wil je bewustmaken', dan zegt een jongere "sodemieter op, dat maak ik zelf wel uit". We gaan altijd zoveel mogelijk in op hun ideeën".

De doelstellingen van het jongerenwerk worden door de jongerenwerkers dus geformuleerd met behulp van vier kernbegrippen: ontspanning, vorming, bewustmaking en hulpverlening. Het is meestal niet zo dat slechts één doelstelling georganiseerd is in één programma-onderdeel. Er is eerder sprake van accentverschuivingen, alle vier de doelstellingen zijn vaak terug te vinden in één activiteit.

Resumerend kan gesteld worden dat de BJC volgens de geïnterviewde jongerenwerkers in de eerste plaats moeten voldoen aan een ontspanningsbehoefte van jongeren. Aan de andere doelstellingen van het jongerenwerk, hulpverlening, bewustmaking en vorming, kan slechts gewerkt worden vanuit die ontspanningssituatie. Een voorwaarde is namelijk dat jongeren zich thuis voelen en dat er een vertrouwensrelatie bestaat tussen jongeren en jongerenwerker.

Bewustmaking, vorming of hulpverlening vinden dan ook zelden geïsoleerd plaats van ontspanning binnen het BJC. Wanneer er wel apart aandacht aan wordt besteed in de vorm van georganiseerde projecten, blijkt daar van de kant van de jongeren weinig animo voor te zijn. In de meeste gevallen worden deze zaken tijdens recreatieve activiteiten aan de orde gesteld, zowel door de jongeren als door de medewerkers. Men reageert op heel directe wijze op elkaars ideeën of gedragingen; in het BJC is voortdurend sprake van een situatie van confrontatie van de opvattingen en normen van de jongerenwerker met die van jongeren en van "onderhandeling" tussen jongerenwerker en jongeren. Die "onderhandeling" betreft bijvoorbeeld de huisregels van het BJC, zoals de openingstijden, het wel of niet roken van hasj, of de invulling van de activiteiten. De opvattingen en normen van de jongerenwerkers komen onder andere tot uitdrukking in de organisatie van het gebouw, in de huisregels en in de doelstellingen die de medewerkers voor ogen hebben.

Onderstaande stelling gaat verder in op de problematiek van normstelling.

"De cultureelwerkers dienen zich bewust te zijn, dat zij bij jeugdvandalen geconfronteerd worden met problemen van normstelling. Dat deze jeugd met hun gedrag onder meer tracht uit te vinden wat de normen van de hun omringende maatschappij zijn. Er dient door de cultureelwerkers niet gemoraliseerd te worden, doch duidelijk gemaakt te worden waar de grenzen van het toelaatbare liggen, met andere woorden wanneer de maatschappij het gedrag van de betrokkenen niet meer accepteert, dat de grenzen daar liggen waar de omgeving hun gedrag niet meer accepteert.

De cultureelwerkers dienen de moed te hebben normen te stellen; doen zij dit niet uit angst om contact te verliezen, dan kunnen zij wel contacten hebben, doch deze zijn waardeloos voor het doel.

De jeugd waarmee en waaronder zij werkzaam zijn, dient te weten wat zij aan hen heeft. Onbewust vragen zij hier voortdurend om en tasten met hun gedrag de mogelijkheden en speelruimte af." (reactie van het SOWA = Stichting Sociaal Opbouwwerk Westelijk Amsterdam, op het rapport van de commissie Jeugdvandalisme, d.d. 27-3-'80 pag.3).

We hebben deze stelling voorgelegd aan de jongerenwerkers, omdat er een aantal interessante discussiepunten in aangegeven worden.

Ten eerste wordt gesteld dat vernielende jongeren (het SOWA spreekt hier van jeugdvandalen) met hun gedrag onder meer trachten uit te vinden wat de normen van de hun omringende maatschappij zijn. Zij vragen voortdurend om duidelijkheid en tasten met hun gedrag de mogelijkheden en speelruimte af, aldus de stelling.

De door ons geïnterviewde jongerenwerkers zijn het erover eens dat "jongeren je uitproberen". Volgens hen is het niet zo dat jongeren de normen niet zouden kennen. Ze kennen de geldende normen weldegelijk, ze accepteren ze echter niet. "Ze weten zo langzamerhand wel tot hoever ze kunnen gaan, dus gaan ze aldoor bewust een stapje over de streep" en "Ze zijn constant bezig om aan de grenzen te trekken, ze weten heel goed hoe ver ze wel en niet kunnen gaan". Iemand stelt dat hun gedrag geïnterpreteerd kan worden als zowel het uitproberen van die grenzen als een verzet tegen die grenzen.

Over de manier waarop de maatschappij op de betreffende jongeren reageert zeggen jongerenwerkers het volgende: "Ik vind dat ze heel weinig directe reactie krijgen vanuit de maatschappij. Niemand weet raad met ze, er zijn weinig mensen die hen duidelijk weten te maken dat ze hen heel vervelend vinden" en "Mensen zijn bang om duidelijk te maken tegenover vandalistische jongeren wat ze ervan vinden". Jongeren krijgen, zoals gezegd, weinig directe reactie vanuit de maatschappij wanneer zij de maatschappelijke normen overschrijden.

Je zou kunnen zeggen dat de normen die gelden ten aanzien van afwijkend gedrag onuitgesproken normen zijn, ze worden niet duidelijk gemaakt tegenover degenen die dergelijk gedrag vertonen. En wellicht zijn de zogenaamde maatschappelijke normen niet zo duidelijk en eenduidig als in de stelling gesuggereerd wordt.

Resumerend zouden we kunnen zeggen dat jongeren de heersende maatschappelijke normen in al hun vaagheid kennen en dat ze met hun gedrag (in dit geval vandalisme) zowel die normen uittesten als zich verzetten tegen die normen. Vandalisme is in dit licht bezien dan ook niet te benoemen als 'zomaar zinloos gedrag', maar als 'een betekenisvolle activiteit' voor de betreffende jongeren.

Een tweede discussiepunt dat in de stelling naar voren komt, betreft het aangeven van de grenzen van het toelaatbare door de cultureel werkers. De cultureel werkers moeten de jongeren wijzen op de normen die de hun omringende maatschappij stelt, zonder echter te moraliseren. Uit alle reacties blijkt dat de jongerenwerkers er andere normen op na houden dan de jongeren waarmee ze werken. De volgende uitspraken illustreren dit normverschil. "Als er gekloot of vernield wordt, dan zeggen wij "dit kan niet". Zeggen zij dan "dit kan wel", dan treden we op". en "Als jongeren te kennen geven iets in de zin te hebben, dan probeer ik hen te zeggen dat ze eigenlijk naar een andere mogelijkheid moeten zoeken." en "Wat bij mezelf botste, was het punt dat een paar jongeren die heel veel jatten, ook bij een oud vrouwtje de tas gejat hadden, daar was ik hardstikke kwaad om."

Men is het erover eens dat je begrip moet tonen voor de jongeren. Daarnaast moet je als jongerenwerker heel duidelijk je eigen normen aangeven zonder ze dwingend op te leggen. "Je moet niet gaan moraliseren, je moet je eigen waarden en normen een beetje opzij zetten en veel meer vanuit de jongeren kijken en werken." Een jongerenwerker maakt de opmerking dat volwassenen teveel hun eigen normen op de jongeren drukken, de jongeren moeten zich geheel aanpassen aan de volwassenen.

Uit bovenstaande komt naar voren dat zowel jongeren als jongerenwerkers recht willen hebben op hun eigen waarden en normen. Jongerenwerkers moeten volgens henzelf begrip tonen voor de jongeren en andersom. Maar wat gebeurt er wanneer de verschillende normen met elkaar in botsing komen?

Iemand merkt in dit verband het volgende op: "Maar bij bijvoorbeeld knokpartijen of rassistische praatjes, dan spring ik erop in. Dat duidt erop dat het BJC niet geheel hun plek is en je afspraken gemaakt hebt waar men zich aan moet houden". Van belang hier is ook het verschil tussen ingebouwd (buurthuis) en uitgebouwd (jongerencentrum) jongerenwerk. Bij ingebouwd jongerenwerk moeten heel duidelijke huisregels gesteld worden en is er vaker sprake van confrontatie en onderhandeling dan bij uitgebouwd jongerenwerk. Iemand noemt het voorbeeld van hasj roken: "Op zich waren we daar niet op tegen, maar in het buurthuis konden we het niet toestaan".

Een ander merkt over het botsen van normen op: "Ik zeg het ze elke keer als ik het niet eens ben met ze. Als er heibel is dan praat ik met de hele groep, dan heeft diegene zelf wel in de gaten dat het niet goed is wat hij heeft gedaan". Weer een ander zegt hierover: "Als ze iets willen dat niet overeenstemt met mijn waarden, dan krijgen ze duidelijk mijn bezwaren te horen. Ze moeten verrekke goed weten dat de maatschappij heel anders haar stelregels stelt en daar goed rekening mee houden. Je komt anders onherroepelijk in contact met justitie en gaat voor de bijl".

Met dit laatst citaat komen we terecht bij het derde discussiepunt in de stelling. Er wordt namelijk zonder meer aangenomen dat de normen van de jongerenwerkers dezelfde zijn als die van de omringende maatschappij. De jongerenwerker zou dan tot taak hebben de jongeren te vormen naar de heersende maatschappelijke opvattingen. Wanneer je hiervan uitgaat, dan maak je de jongerenwerker tot een werktuig van de heersende normeringen, zoals een jongerenwerker opmerkt. Er is dus sprake van meerdere normen en waardenpatronen.

Jongeren worden in allerlei situaties, in het BJC, op school, in het gezin, in de groep, met meerdere/verschillende normen geconfronteerd. Iemand zegt hierover dat het er om gaat jongeren duidelijk te maken waar de normen van de maatschappij liggen en ze tegelijkertijd duidelijk te vertellen over hun eigen keuzes daarbinnen en over de oorzaken van hun gedrag en de oorzaken van die normen. Hij zegt dat in de stelling gesuggereerd wordt dat het uiteindelijk toch de bedoeling is dat aan de burgerlijke normen aangepast wordt. Dat is slecht omdat je dan de veranderende kracht die er in dit soort gedrag zit dood maakt.

Conclusies

Concluderend kan opgemerkt worden dat de normen en waarden die jongeren erop nahouden vaak niet overeenkomen met de normen en waarden die door jongerenwerkers gehanteerd worden. Jongerenwerkers geven aan dat ze jongeren voortdurend duidelijk maken waar hun grenzen en de grenzen die de maatschappij stelt, liggen. Tegelijkertijd zeggen ze van mening te zijn dat hun normen waarschijnlijk niet de algemeen geldende maatschappelijke normen zijn. Vandalisme kan hier als voorbeeld dienen. Vandalisme wordt door velen gezien als een vorm van afwijkend gedrag dat op geen enkele manier te accepteren is. Hoewel jongerenwerkers zeggen vandalisme op zich ook af te keuren, blijkt dat vandalisme voor hun wel min of meer geaccepteerd afwijkend gedrag is. In dit verband werd bijvoorbeeld opgemerkt: "Ik moet er wel bij zeggen dat wij het misschien soms al gewoon vinden".

7.3. Vernielingen aan het BJC: Ervaringen

Voordat we ingaan op de achtergronden van jeugd vandalisme en op de door jongerenwerkers toegepaste en voorgestelde maatregelen op dit gebied, willen we de lezer een korte impressie geven van ervaringen van de jongerenwerkers met vernielingen in en rond het BJC.

Hieronder hebben we een aantal verhalen die tijdens de interviews naar voren kwamen achter elkaar gezet.

- Tijdens de disco kwam steeds meer troep aan het einde.

Er gingen drie kratten pils stuk, dat is niet meer per ongeluk, asbakken kreeg je zo groot als een lucifersdoosje terug. Soms werden hele wc's vernield, er werd veel gejat. Mensen die er niet in mochten, liepen op het dak en hebben dat helemaal vernield. Een vrijwillige medewerker is een keer in elkaar geslagen door een groepje jongens van 16/17 jaar, ze schrokken er zelf van. Op het laatst ging er al een zekere agressie uit van de mensen die binnenkwamen van: "wat zullen we vanavond nou eens gaan doen". Ze hadden gewoon zin om de boel te vernielen. En toch: ze komen voor hun ontspanning. Zelfs als een groepje agressief binnenkomt, ze gaan uit. Ze komen voor hun lol, maar ook om af te reageren.

- Het werd bij ons aardig in de hand gehouden, er waren normen als "niet vechten binnen". Wat er wel gebeurde: klieren, biljartballen door de ruimte smijten, ping-pong-balletjes in de fik steken, aan de barkrukken peuteren totdat ze kapot zijn. Er is af en toe een inbraak.

- Er wordt wel eens een ruit ingegooid. Ook staat er weleens iemand pils-flesjes kapot te slaan op de verwarming, omdat ie kwaad is over iets.

- Hierbinnen hebben we niet zoveel hinder van vandalisme.

Alleen laatst met oud en nieuw. Die avond werd er ontzettend veel vuurwerk afgestoken (in het BJC), de lucht was vergeven van de kruitdampen. Ze kwamen steeds met vuurwerk binnen. We zijn erg kwaad geworden en hebben omgeroepen dat het afgelopen moest zijn of dat we zouden ontruimen. Terwijl we daarmee bezig waren, gebeurde een wraakneming tussen twee figuren. De één had de ander in elkaar gebonkt (karate). De ander nam revanche met een gaspistool, ook levensgevaarlijk als het op het gezicht is. Er ontstond een enorme consternatie, de ander trok ook zijn pistool en er was toch al veel rotzooi door al dat vuurwerk. Er brak echt paniek uit. Gelukkig konden wij doorgaan met ontruimen terwijl anderen zich met de schietpartij bemoeiden. We hebben er uiteindelijk geen politie bij hoeven roepen.

Conclusies

Tot zover een aantal opvallende verhalen. De meeste jongerenwerkers die we spraken hebben toch het idee dat het wel meevalt met vandalisme, de meeste gebeurtenissen zijn op één hand te tellen. We moeten hier wel in ogenschouw nemen dat (wat ook al eerder ter sprake is gekomen) jongerenwerkers door hun werk vandalisme niet meer als uitzonderlijk gedrag ervaren. Iemand merkte dan ook op: "Je raakt eraan gewend".

7.4 Achtergronden van jeugd vandalisme

Het probleem dat de samenleving grote groepen jongeren geen toekomstperspectief meer lijkt te kunnen bieden is volgens veel jongerenwerkers één van de belangrijkste achtergronden van jeugd vandalisme. De maatschappelijke positie van veel jongeren is erg slecht. De jongerenwerkers doelen dan op de grote jeugdwerkloosheid, op het gebrek aan goede scholing, het lage inkomen en de slechte huisvestingssituatie van veel jongeren. Bovendien zijn er volgens hen te weinig, op de behoefte van jongeren aansluitende, sociaal-culturele voorzieningen. Het gevolg is dat de motivatie om aangepast gedrag te blijven vertonen bij veel jongeren ontbreekt, omdat aanpassing op geen enkele manier meer beloond wordt. Ook al conformeer je je als jongere aan de heersende maatschappelijke normen, elk perspectief blijft achterwege*.

Jongeren hebben volgens jongerenwerkers weinig toekomstperspectief, ze denken ook weinig over hun toekomst na. Een jongerenwerker: "Ze hebben geen interesse voor de toekomst, weten niet wat ze na school willen gaan doen". Een ander: "De toekomst interesseert ze heel weinig, het is toch één pot nat...". Veel jongeren vervelen zich volgens de jongerenwerkers, ze zijn werkloos of van school getrapt en voelen zich daardoor buitengesloten, niet meer betrokken bij het maatschappelijk gebeuren. Een jongerenwerker: "Er wordt nooit naar hen geluisterd, alleen op het moment dat ze lastig worden, dan worden er allerlei maatregelen genomen; als ze zich verder rustig houden gebeurt er niks voor hen".

Vandalisme is volgens de meeste jongerenwerkers een uiting van onvrede van jongeren over hun slechte maatschappelijke situatie. "Vandalisme is agressie, afreageren, ze zijn ontevreden en kwaad, ze voelen zich niet geaccepteerd, hebben energie over, omdat ze geen werk hebben en de school ze heeft 'uitgekotst'."

Een andere jongerenwerker formuleert het als volgt: "Het is een behoorlijk stuk onvrede. En ze vernielen vaak gemeenschapsbezit omdat ze een enorme hekel hebben aan alles wat overheid is. Overheid dat is de sociale dienst, het huisvestingsbureau, de politie, de justitie. Daar hebben ze heel wat klappen van gehad, daar zijn ze ontzettend door teleurgesteld en dan is het zalig om dingen van die mensen te vernielen. (....) Het is voor hen niet gemeenschappelijk zoals ik dat ervaar: mijn gemeenschappelijk bezit met andere mensen, nee, zij zeggen sodemieter op, dat is van daar!" Jongeren hebben volgens jongerenwerkers op genoemde gebieden weinig of niets in te brengen.

Bovendien voelen jongeren zich niet verantwoordelijk voor de dingen om hen heen, je zou het een kwestie van leeftijd kunnen noemen, maar het gaat er volgens een jongerenwerker om dat hen geen verantwoordelijkheid gegeven

*) Vergelijk hoofdstuk 6, paragraaf 5.

wordt. De meeste jongerenwerkers zeggen de ervaring te hebben dat zodra jongeren de verantwoordelijkheid krijgen over hun centrum, ze dat dan ook niet vernielen.

Vandalisme en agressief gedrag zijn voor sommige jongeren manieren om om te gaan met hun onvrede over de marginale positie die ze innemen in deze maatschappij. "Anderen hebben meer mogelijkheden om hun onvrede positief te kanaliseren." Dit "positief kanaliseren" wordt hier bekeken vanuit de heersende opvatting, d.w.z. uitingen die positief gewaardeerd worden binnen onze samenleving. Dit laatste citaat geeft al aan dat onvrede met een slechte maatschappelijke positie niet noodzakelijk en per definitie leidt tot vandalisme. Zou dit verband wel zo liggen, dan zou vandalisme een verschijnsel van veel grotere omvang zijn. Immers, zeer velen zijn ontevreden met hun maatschappelijke situatie.

De door ons geïnterviewde jongerenwerkers wijzen erop dat vanuit de jongeren bekeken vandalisme een betekenisvolle activiteit is: "Het zit verweven in de manier waarop ze zich manifesteren, in hun hele manier van doen en laten, het hoort bij hun gedrag."

Daarnaast geven alle jongerenwerkers aan dat vandalisme een groepsgebeuren is. Binnen bepaalde groepen is vernielen een manier om je durf en soms ook je fysieke kracht te tonen, daarmee kunnen met name jongens een positie in de groep verwerven.

De meeste jongerenwerkers zeggen niet zo vaak meisjes tegen te komen die vernielen. Meisjes hebben over het algemeen geleerd anders te reageren op problemen, ze zijn in ieder geval niet zo gericht op het tonen van fysieke kracht, aldus een jongerenwerker.

Conclusies

In deze paragraaf zijn we ingegaan op de door jongerenwerkers genoemde achtergronden van vandalisme. Een belangrijke conclusie die getrokken kan worden is dat de door ons geïnterviewde jongerenwerkers jeugd vandalisme beslist niet zien als een "redeloos" vernielen. Alle jongerenwerkers geven aan dat vandalistische jongeren motieven hebben om te vernielen. Als belangrijkste motieven worden onvrede met hun slechte maatschappelijke positie en een gebrek aan toekomstperspectief genoemd. Vandalistische jongeren stellen hun eigen waarden en normen wat vandalisme betreft tegenover de heersende normen die gelden in de maatschappij. Met het overschrijden van de norm geven ze uitdrukking aan het niet accepteren van de gestelde grenzen.

Verder kan geconcludeerd worden dat jongerenwerkers, ondanks hun niet altijd prettige ervaringen met vandalistische jongeren, toch begrip voor ze hebben.

"De jeugdwerkloosheid is gestegen, het perspectief van jongeren is ontzettend rottig. Als je dan ziet wat mensen toch nog aan zelfcontrole kunnen opbrengen en wat er nog aan creativiteit wakker gemaakt kan worden..." .

7.5. Maatregelen met betrekking tot jeugd vandalisme

7.5.1. Toegepaste maatregelen

Zoals uit de reacties op de "SOWA-stelling" (7.2.) bleek, botsen de normen van de jongerenwerkers regelmatig met die van de bezoekers. Dit is ook het geval wanneer jongeren vernielingen aanrichten aan of binnen het BJC. De meeste jongerenwerkers treden in zo'n geval vrij streng op. In eerste instantie proberen ze door zelf in te grijpen de zaak onder controle te krijgen.

Op wat voor manier ze ingrijpen hangt af van de situatie. Soms wordt er gedreigd de betreffende jongeren te verwijderen wanneer ze niet ophouden, soms wordt er hardhandiger opgetreden. Pas wanneer het echt uit de hand loopt, roepen ze de hulp in van de politie. Achteraf wordt er dan vaak met de jongeren over nagepraat.

Door de BJC worden een aantal maatregelen genomen ter voorkoming van vernielingen en/of vechtpartijen.

Sommige BJC werken met lidmaatschapskaarten, zodat er een vastere bezoekersgroep ontstaat. Een goede relatie tussen bezoekers en jongerenwerker is heel belangrijk, je hoeft elkaar dan een aantal dingen niet meer te zeggen.

Sommige BJC laten groepen die bekend staan als "agressief" niet binnen. Hier ontstaat dus een dilemma. Aan de ene kant willen de BJC zoveel mogelijk jongeren bereiken, aan de andere kant worden "agressieve" jongeren soms niet toegelaten.

Alle jongerenwerkers geven aan dat het van belang is duidelijk aanwezig te zijn tijdens activiteiten, de jongeren moeten regelmatig je gezicht zien. Dit surveilleren kan ook gedaan worden door een medewerkersgroep, bestaande uit bezoekers.

Ook is het zaak ervoor te zorgen dat na afloop van de activiteiten niet iedereen tegelijk het BJC verlaat.

Verder worden er nog een aantal maatregelen getroffen die betrekking hebben op de conditie van het gebouw. Zo wordt er getracht het gebouw goed op orde te houden, zodat het er netjes uitziet. Een vervallen gebouw of gesloopte spullen lokken vernielingen uit. In terminologie van hoofdstuk 1 zouden we dit het tegengaan van erosievandalisme noemen.

Bijna alle geïnterviewde jongerenwerkers streven ernaar vernielingen zo snel mogelijk te laten herstellen. Meestal wordt de schade door de verzekering betaald. In een paar gevallen moesten de jongeren die iets vernield hadden het zelf maken of betalen. Vaak is echter niet na te gaan wie er vernield heeft.

7.5.2. Voorgestelde maatregelen

Over oplossingen voor de vandaliseproblematiek zeggen de jongerenwerkers het volgende. Oplossingen liggen niet alleen binnen het sociaal-culturele werk. Vandalisme is niet iets losstaands, het heeft te maken met opvoeding, voorzieningen, opleiding en toekomstperspectief. Het is een maatschappelijk probleem. Het sociaal-culturele werk kan wat doen aan preventie, niet aan structurele oplossingen. De overheid zou veel meer moeten doen aan de achterliggende oorzaken. Ze moeten zorgen voor goede huisvestingsmogelijkheden, scholing en werk voor jongeren. Daarnaast moeten er voldoende, op de behoefte van jongeren afgestemde, jongerenvoorzieningen in de wijken komen. Die jongeren hebben een plek nodig waar ze zich lekker voelen, ze moeten niet overal worden weggestuurd. Aan de ene kant moet het jongeren geleerd worden dat het gemeenschapsvoorzieningen zijn die ze vernielen, aan de andere kant zal de overheid ook hen wat meer tegemoet moeten komen. De door ons geïnterviewde jongerenwerkers zijn van mening dat de oplossing voor vandalisme van twee kanten moet komen. Je kunt niet van de jongeren eisen dat zij zich geheel aanpassen aan de wensen van de maatschappij, wanneer niet ook de maatschappij van haar kant ingaat op de wensen van de jongeren.

Hoewel door jongerenwerkers is opgemerkt dat het sociaal-culturele werk geen structurele oplossingen kan aandragen voor de vandaliseproblematiek, zijn er volgens hen toch een aantal factoren die van belang zijn voor deze problematiek.

In de eerste plaats zeggen jongerenwerkers dat jongerencentra veel geschikter zijn voor jongeren dan buurthuizen. In buurthuizen zijn jongeren namelijk gedwongen zich constant aan te passen aan de overige buurthuisbezoekers, terwijl ze in jongerencentra meer het idee hebben dat het hun eigen ruimte is.

"Eigen ruimtes" voor jongeren zonder begeleiding vinden jongerenwerkers ongeschikt. Ze zeggen van mening te zijn dat de aanwezigheid van werkers noodzakelijk is om verschillende redenen. Volgens hen is vrijetijdsbesteding een eigen tak van beroep, bijvoorbeeld ervoor zorgen dat er activiteiten georganiseerd worden en dat ze blijven draaien. Verder moet er toch sprake zijn van enige controle; er zullen rondom zo'n keet ruzies ontstaan tussen en binnen groepen. Tenslotte zijn jongerenwerkers nodig voor het bewustmakingsaspect.

Over het "ketenbeleid" zijn de jongerenwerkers niet te spreken. Zij vinden de keten die door de gemeente geplaatst worden armoedige hokken: "Ik vind het gedeeltelijk weer van hup, douw ze maar in een keet. Aan dat ketenbeleid van de gemeente zitten ook geen andere voorzieningen vast, geen werkers, geen activiteiten, geen geld. Het is weinig beleidsmatig gedacht, maar meer van "dan zijn we van ze af". Er moeten niet zomaar meer voorzieningen voor jongeren gecreëerd worden, belangrijk is dat er voorzieningen bij komen die voldoen aan de behoefte van jongeren en dat er samenwerking is tussen de voorzieningen zodat ze beter op elkaar afgestemd kunnen worden.

Conclusies

Concluderend kan gesteld worden dat naar de mening van jongerenwerkers het sociaal-culturele werk geen structurele oplossingen kan aandragen. De overheid zal het sociaal-culturele werk daarin moeten ondersteunen door te zorgen voor goede, op de behoefte van jongeren aansluitende, jongerenvoorzieningen. Dit houdt in: degelijke voorzieningen met voldoende stafformatie en middelen die onderling op elkaar afgestemd worden door een coördinerend orgaan.

7.6. Samenvatting en conclusies

In het kader van het onderzoek hebben we gesproken met zes jongerenwerkers, een pastoraal werker en met vier medewerkers van een kerkdisco. De interviews zijn gehouden in Osdorp en in de Rivierenbuurt.

Wij wijzen er nogmaals op dat, jongerenwerkers in dit hoofdstuk uitspraken doen over jongeren waar ze door hun werk mee te maken hebben, dus over jongeren die bij hen in het BJC komen.

Jongerenwerkers formuleren een viertal doelstellingen van het jongerenwerk: ontspanning, vorming, bewustmaking en hulpverlening.

Zij zijn van mening dat de BJC in de eerste plaats moeten voldoen aan een ontspanningsbehoefte van jongeren. Pas dan kan dan gewerkt worden aan de andere genoemde doelstellingen.

In BJC blijkt voortdurend sprake te zijn van "onderhandeling" tussen jongerenwerker en jongeren. Die "onderhandeling" betreft bijvoorbeeld de huisregels van het BJC of het programma-aanbod. De opvattingen en normen die jongerenwerkers erop nahouden, verschillen vaak van de opvattingen en normen die bij jongeren leven. Jongerenwerkers geven dan ook aan dat ze jongeren steeds duidelijk maken waar hun grenzen en de grenzen die de maatschappij stelt, liggen.

Tegelijkertijd zeggen de door ons geïnterviewde jongerenwerkers van mening te zijn dat hun normen waarschijnlijk niet de algemeen geldende maatschappelijke normen zijn.

Jongeren die vernielen zouden volgens jongerenwerkers met hun gedrag zowel de zogenaamde maatschappelijke normen uittesten als zich ertegen verzetten. Met het overschrijden van de norm geven ze uitdrukking aan het niet accepteren van de gestelde grenzen.

Jongerenwerkers zeggen de ervaring te hebben dat het wel meevalt met vernielingen in en rond het BJC. Deze uitspraak wordt tegelijkertijd door hen zelf enigszins gerelativeerd door de opmerking: "Je raakt eraan gewend".

Eén van de belangrijkste achtergronden van jeugd vandalisme is naar de mening van de jongerenwerkers het feit dat veel jongeren zich in een zeer slechte maatschappelijke positie bevinden, zonder enig uitzicht op verbetering van die positie (vandalisme als uiting van onvrede over je slechte maatschappelijke situatie).

Jongeren zouden volgens jongerenwerkers juist daarom vaak overheidsbezit vernielen, omdat zij het niet als gemeenschappelijk bezit ervaren.

"Overheid" heeft voor hen slechts een negatieve betekenis; het is voor hen de sociale dienst, de politie, de justitie etc.

Vandalisme is volgens de jongerenwerkers een groepsgebeuren. Met name jongens kunnen binnen bepaalde groepen door het tonen van moed en kracht een positie verwerven.

Meisjes vernielen minder dan jongens. Zij hebben over het algemeen geleerd anders te reageren op problemen, aldus de jongerenwerkers.

Jongerenwerkers wijzen erop dat de oplossingen van dit probleem niet alleen binnen het sociaal-culturele werk liggen. De overheid zou met structurele maatregelen moeten komen. Dit betekent dat de overheid veel meer moet doen aan de achterliggende oorzaken, dus zorgen voor goede huisvesting, scholing, werk en voorzieningen voor jongeren, aldus de jongerenwerkers.

Volgens jongerenwerkers kun je niet van jongeren eisen dat zij zich houden aan de grenzen die de maatschappij stelt, wanneer niet ook de maatschappij de jongeren tegemoet komt.

HOOFDSTUK 8. SCHOOLHOOFDEN

8.1. Inleiding

In mei, juni en de eerste dagen van juli 1981 is op 28 van de 32 scholen in Osdorp en de Rivierenbuurt met schoolhoofden gesproken.

De opvallende bereidheid tot medewerking aan het actie-onderzoek heeft ons verrast, kennelijk is er bij de schoolhoofden ten aanzien van vandalisme niet van "onderzoeksmoeheid" sprake. Integendeel: over het algemeen toonde men zich erg enthousiast dat met het onderwerp aan de slag werd gegaan.

Eén van de hoofden in Osdorp: "Het is uitstekend dat wij nu ook naar onze mening worden gevraagd. De schoolhoofden zijn dagelijks met het probleem bezig. Voor een buitenstaander is het moeilijk voor te stellen hoe je je voelt als je 's maandags of donderdags weer naar school gaat en je een handvol ingegooide ruiten of de ravage van een inbraak boven het hoofd hangt. Het is dan ook hoog tijd dat er nu iets gaat gebeuren".

De meeste gesprekken met de hoofden van scholen duurden ongeveer vijf kwartier à anderhalf uur. Het kortste gesprek duurde een half uur, het langste drie uur. Meestal vonden de interviews plaats op de kamer van het hoofd, soms gedeeltelijk op de speelplaats of tijdens de lunchpauzes. De antwoorden werden door ons direct opgeschreven op de vragenlijst*.

Achtereenvolgens komt in dit hoofdstuk aan de orde:

- 8.2. Vernielingen aan school: ervaringen
- 8.3. Vernielingen aan school: toegepaste maatregelen
- 8.4. Vernielingen in de buurt: achtergonden
- 8.5. Vernielingen in de buurt: voorgestelde maatregelen
- 8.6. Meningen omtrent voorzieningen in de buurt

8.2. Vernielingen aan school - ervaringen

Uit de voorgaande tussenrapportage van dit onderzoek - en ook via de gegevens uit hoofdstuk 3 - zal duidelijk geworden zijn dat schoolgebouwen veelvuldig door vandalisme getroffen worden.

In deze paragraaf willen we hier aan de hand van de ervaringen van mensen die erg vaak met vandalisme geconfronteerd worden (de schoolhoofden), nader op ingaan.

8.2.1 Wat wordt er vernield?

=====

De geïnterviewde schoolhoofden noemen als vernielingen aan de buitenkant van het gebouw of op het schoolplein o.a.: deuren, deursloten, dak, schoolplein, muren (graffiti) en uiteraard ruiten. Dat aantal ruiten varieert van hooguit één per maand tot ten minste circa tien per week. Op de helft van de scholen sneuvelt ten minste één ruit per week, op de andere helft is dit minder.

* Deze vragenlijst is te vinden in deel 2: Definitieve opzet, bijlage III

Aan vernielingen binnen het schoolgebouw, wordt vooral graffiti (tekeningen en leuzen op muren en deuren) genoemd. Verder worden onder meer genoemd banken, boeken, handenarbeidspullen, spórtmaterialen, gordijnen, bommen in WC-potten.

Het aantal vernielingen binnen het schoolgebouw wordt in Osdorp door vier hoofden als "veel" getypeerd, in de Rivierenbuurt doet slechts één schoolhoofd dat.

De ergste vernielingen worden echter aangericht bij inbraken. Een zestal scholen krijgt ten minste eens in de drie maanden een dergelijk "bezoek" van niet-professionele inbrekers. Het gaat daarbij dan om inbraken waar het niet louter om geld te doen is, maar waarbij de aangerichte ravage meer dan een bijprodukt blijkt van de eventuele diefstal.

Twee scholen zeggen maandelijks door een dergelijke invasie getroffen te worden. Geen van de zes bovengenoemde scholen heeft overigens alarm.

8.2.2. Vernielingen aan openbare resp. bijzondere scholen

Tussen openbare scholen en bijzondere scholen blijkt een duidelijk verschil te bestaan: op 11 van de 12 openbare scholen zijn ten minste eens per week ruiten stuk, terwijl dit bij het bijzondere onderwijs bij slechts 3 van de 15 scholen het geval was. Deze cijfers zijn weergegeven in de volgende tabel:

Tabel 20: Vernielingen aan schoolruiten

	Openbare scholen	Bijzondere scholen
ten minste elke week ruiten stuk	11	3
ruiten minder dan eens per week stuk	1	13
Totaal 28	12	16

De kans dat het verschil in gesneuvelde ruiten tussen scholen van het openbaar onderwijs en het bijzonder onderwijs op toeval berust, is geringer dan 1 op 1000.

De verklaring voor dit verschil moet hoogstwaarschijnlijk niet gezocht worden in het feit dat leerlingen van openbare scholen vaker vernielingen plegen: 55% van de leerlingen van openbare lagere scholen zeiden wel eens wat te vernielen, versus 63% van de leerlingen van bijzondere lagere scholen.

Onze gedachten gaan eerder in de richting van de volgende verklaringen:
- Schade ontstaat gedeeltelijk als gevolg van spel of van "keten" op en rond het schoolplein.

Het speelterrein van openbare scholen die wij onderzochten, bleek in 9 van de 12 gevallen (75%) ook voor "buiten-schools" gebruik bestemd. Bij de bijzondere scholen was dat slechts in 6 van de 16 gevallen zo (37%).

De speelplaatsen van openbare scholen zijn dus in veel gevallen ook letterlijk "Openbaar". Dit betekent dat er ook gespeeld, geravot en gekeet kan worden. En als gevolg daarvan wat meer vernield.

- Er bestaat een duidelijk verschil tussen de manier waarin op de twee type scholen de reparaties tot stand komen.
Op bijzondere scholen neemt een schoolhoofd zelf direct contact op met een glaszetter. Het schoolhoofd kan de meest geeïgende herstelwerkzaamheden (afhankelijk van de situatie) ter plekke met de reparateur doorspreken. In onderling overleg kan besloten worden om een andere glassoort te proberen of anderszins aangepast te repareren.
De financiering geschiedt uit de middelen van het bestuur van die bijzondere school. Tot een bepaalde "kritische grens" overschreden is, waarop de rest door de gemeente wordt aangevuld. Bij openbare scholen worden alle reparaties betaald uit algemene (gemeentelijke) middelen.
Op openbare scholen is de "afstand" tussen vernieling en reparatie veel groter. Schoolhoofden melden de schade op een centraal punt (OGW). Van hieruit wordt een particuliere glaszetter in de arm genomen, die centraal zijn instructies krijgt.
Op de reparaties hebben hoofden van openbare scholen dus geen directe invloed. Velen waren hierover nogal geïrriteerd. Zij dragen namelijk wel de verantwoordelijkheid voor het immateriële schoolse gebeuren. Op de vernielingen en ook op de afwikkeling daarvan kunnen zij hun invloed echter niet aanwenden. De wrevel die uit de verhalen van verschillende hoofden sprak is wel verklaarbaar, omdat de nasleep van vernielingen een onmiddellijke weerslag heeft op het leven in de school. Bijvoorbeeld omdat er een les niet door kan gaan, nadat alle ruiten midden in de winter aan diggelen blijken te liggen.

Een tweede factor die de "afstand" tussen vernieling en reparatie op openbare scholen in de hand werkt, is dat het schadebedrag per school onbekend is. Rekeningen van de glaszetter gaan ook "centraal", zodat op school ook de afwikkeling van de schade anoniem blijft. Wij vermoeden dat van deze anonimiteit een drempelverlagend effect uit kan gaan. Het is toch immers een anonieme instantie als "de gemeente", die voor een onbekend schadebedrag opdraait.

Samengevat kunnen wij concluderen dat het op bijzondere scholen enerzijds minder goed mogelijk is om daar te vernielen (doordat het schoolplein minder toegankelijk is), anderzijds is door de grotere anonimiteit bij het herstel van schade de drempel om te vernielen op openbare scholen lager.

8.2.3. Wanneer wordt er vooral aan school vernield?

=====

Het meest wordt het weekend genoemd, en verder uiteraard de vakantieperiodes. Het zomerweer wordt verschillende malen als kenmerkende periode voor veel vernielingen aangewezen "In de periodes rond de vakanties met mooier weer en langer wordende avonden is het altijd raak. Gedragspatronen gaan veranderen, men zit op het dak en vernielingen zijn niet van de lucht."

Een ander schoolhoofd ziet het in perioden terugkomen, als nieuwe vorm van vrijetijdsbesteding; na de knikker- en de frisbyperiode heb je dan weer een tijdje de vernielperiode, die ook weer overgaat, als er weer een nieuwe hobby opduikt.

In de antwoorden op de vraag wanneer er vernield wordt, zijn er overigens noch tussen Osdorp en de Rivierenbuurt, noch tussen openbare en bijzondere scholen opvallende verschillen.

8.2.4. Waarom zou er aan het eigen schoolgebouw vernield worden?

Als verklaring voor vernielingen specifiek aan het eigen schoolgebouw worden genoemd:

- weinig controle
(6x genoemd, Osdorp 2 - Rivierenbuurt 4)
- wraak van leerlingen of van oud-leerlingen
(6x genoemd, Osdorp 3 - Rivierenbuurt 3)
- speelterrein vlak voor school
(3x genoemd, Osdorp 0 - Rivierenbuurt 3)
- andere verzamelplaats van jongeren in de omgeving,
zoals jongerencentrum of zwembad
(3x genoemd, Osdorp 2 - Rivierenbuurt 1).

Andere oorzaken die genoemd worden, zijn:

- "een mooie oppervlakte glas, dat een lekker geluid geeft", zegt een hoofd, terwijl volgens een ander schoolhoofd er extra veel ruiten aan zijn gebouw aan diggelen gingen toen "I like the sound of breaking glass" een hit werd.
- het ontbreken van goede hekken rond het schoolterrein.
- "terreur" van jongeren in de omgeving (Osdorp)

In het noemen van "wraak" als motief voor vernielen aan de eigen school bestaat een verschil tussen de antwoorden van hoofden van openbare en bijzondere scholen. Door hoofden van bijzondere scholen werd "rancune" of "wraak" vijfmaal genoemd, door een hoofd van een openbare school éénmaal.

8.2.5. Waarom wordt er aan schoolgebouwen in het algemeen veel vernield?

Schoolgebouwen vallen in het algemeen vaak ten prooi aan vernielingen. Wij hebben de schoolhoofden om een verklaring gevraagd waarom juist het schadebedrag wat scholen betreft zo hoog is.

De meest genoemde oorzaak is: wraak (agressie tegen school, rancune). Tien keer werd dit als oorzaak aangegeven. Dit sluit aan bij de bevindingen in de hoofdstukken 4 en 5: leerlingen die vernielen, blijken meestal ook een hekel aan school te hebben. Dat kan een reden zijn dat het schoolgebouw vaak het slachtoffer is. Eén schoolhoofd vermeldt expliciet dat dit juist niét de oorzaak is. Daarnaast wordt de slechte zichtbaarheid van gebouwen genoemd en de geringe betrokkenheid van buurtbewoners (7x).

Ook wordt de leegstand van het gebouw genoemd (5x).
Eén schoolhoofd in Osdorp noemt nog als oorzaak:

"De gemeente denkt er veel te gemakkelijk over. Als je maatregelen voorstelt om de vernielingen te verminderen, krijg je te horen: maak je maar niet druk, het wordt toch wel weer gemaakt. Een andere keer kwamen er voor hetzelfde raam in dezelfde week verschillende glaszetters. Zij hadden allebei een bon en moesten aan de slag; toen zijn op die plaats dubbele ramen ingezet. Overigens zijn die nu nog steeds heel."

Conclusies

Wat betreft de vernielingen aan scholen kunnen op grond van de meningen van schoolhoofden twee categorieën oorzaken worden genoemd.

In de eerste plaats de wraakverklaring: vernieling uit onvrede met de school. Het lijkt erop dat men daar in Osdorp meer mee te kampen heeft dan in de Rivierenbuurt*.

In de tweede plaats worden een aantal oorzaken naar voren gebracht die zijn samen te vatten onder de noemer: fysieke kenmerken van het schoolgebouw en de omgeving. Hierbij wordt er dan niet zozeer een verklaring gegeven waarom kinderen aan de school vernielen, maar meer waarom juist de school het slachtoffer is van vernielingen. Kort samengevat komt het erop neer dat schoolpleinen vaak openbare speel- en pleisterplaatsen zijn en waar gehakt wordt vallen spaanders.

Een dergelijke redenering sluit aan bij hoofdstuk 3 waarin als verklaring voor het grotere aantal vernielingen aan ruiten van openbare scholen in de Rivierenbuurt werd aangedragen dat kinderen in de Rivierenbuurt, bij gebrek aan speelruimte elders, juist naar schoolpleinen zouden trekken.

8.3. Vernielingen aan school - toegepaste maatregelen

"Wat gebeurt er bij u op school of wat doet u zelf om vernielingen op uw school tegen te gaan", is als een open vraag aan de schoolhoofden gesteld. Dit leverde een veelheid aan antwoorden op. Op basis van de ingangen uit Hoofdstuk 1, hebben we de antwoorden als volgt gerangschikt.

Sommige schoolhoofden gaan met name in op de motieven, die bij vernielgedrag een rol spelen.

Dit is ondergebracht in 8.3.1. "Erover praten". Daarnaast wordt er vanuit de school op verschillende manieren naar gestreefd om de vernieldrempel te verhogen.

Eén manier is de betrokkenheid van leerlingen en omwonenden bij de school te vergroten (8.3.2.).

Direct hiermee verband houdt verhoging van toezicht (8.3.3.). Het opsporen van daders en/of straffen komt in 8.3.4. aan de orde. Tot slot trachten een aantal schoolhoofden de mogelijkheid dat er iets vernield wordt te verminderen: met name door beveiliging en versteviging (8.3.5.)

* Ook het feit dat schoolhoofden in Osdorp zeggen meer last te hebben van vernielingen binnen de school duidt erop dat de factor "wraakneming op school" of "een hekel aan school" in Osdorp een grotere rol speelt bij vandalisme.

8.3.1. "Erover praten"

"Regelmatig de klassen rondgaan en met de leerlingen erover spreken als er iets vernield is" zeggen 7 hoofden (4 in Osdorp en 3 in de Rivierenbuurt) als reactie op vernielingen.

Behalve met de eigen schoolkinderen spreekt men ook met mogelijke oudere vernielers, bijvoorbeeld jongeren die voor school rondhangen. "Als je je gezicht laat zien is het tenminste iets persoonlijker" zegt een hoofd. Wegsturen heeft alleen in zoverre zin, dat je gelijk de glasman voor de volgende dag kunt bellen, zo stellen een aantal anderen.

Een andere genoemde poging vernielingen tegen te gaan, betrof een oproep in de schoolkrant om minder te gaan vernielen. Het aantal ruiten dat stuk ging, is daarna alleen maar toegenomen.

Twee schoolhoofden (Osdorp) noemen "praten" ook bij oudere leerlingen als schoolfeesten uit de hand zouden kunnen gaan lopen.

8.3.2. Vergroting van de betrokkenheid bij de school

Veel antwoorden van schoolhoofden zijn onder eenzelfde noemer te brengen als pogingen om op een of andere wijze de betrokkenheid bij de school te vergroten.

De hierachter liggende filosofie kwamen we in Hoofdstuk 1 al tegen: als je meer bij een bepaald object betrokken bent, zal je dat minder snel vernielen en/of eerder optreden tegen vernielingen. Dit laatste punt geldt dan met name voor buurtbewoners en we komen daar in de volgende sub-paragraaf (8.3.3.) op terug.

Door vrij veel schoolhoofden wordt echter (vaak impliciet) het volgende verband gelegd: bij een haveloos schoolgebouw in een vervuilde omgeving voelt niemand zich betrokken en zo'n gebouw wordt daarom nog meer of nog vaker vernield.

In voorgaande tussenrapportages spraken we in dit opzicht van erosie-vandalisme. Veel antwoorden van schoolhoofden richten zich daarom op het schoonhouden en herstellen van het schoolgebouw en de omgeving van van het gebouw. Zo wordt bijvoorbeeld "de schade snel laten herstellen" 5 x als oplossing genoemd.

Eén schoolhoofd repareert bewust altijd zelf:

"Ik probeer juist niet te doen of er niets aan de hand is. Dat helpt. Eén keer hoorde ik een jongetje roepen: verniel dat nu niet, dan moet die ouwe lul het weer maken. Een andere keer kwam een jongen - op last van zijn moeder - terwijl ik aan het repareren was met de inhoud van zijn spaarpot" (Rivierenbuurt).

Daarnaast kan de betrokkenheid bij een school worden vergroot door de school er mooi en bewoond uit te laten zien en rommel rond school op te ruimen. Drie (bijzondere) scholen (Osdorp 2, Rivierenbuurt 1) noemen dit punt.

Het opruimen van de rommel rond de school gebeurt soms door de leerlingen, soms door het hoofd en leraren. Een hoofd zegt als er een sloop-auto voor de deur staat meteen de Wrakkendienst op te bellen.

Twee scholen noemen het kinderen zelf verantwoordelijkheid geven als oplossing.

"Wij proberen kinderen en volwassenen samen de verantwoordelijkheid te geven voor een gebouw. Wij maken samen schoon en prikken bijvoorbeeld de papiertjes weg rond de school" (Osdorp).

8.3.3. Toezicht

Als het over het houden van toezicht gaat, noemen de schoolhoofden hiervoor met name de conciërge, buurtbewoners (waaronder ouders) en politie.

Op twee scholen woont er een conciërge die toezicht houdt (1 Osdorp, 1 Rivierenbuurt) vlakbij de school.

Op een twaalfstal scholen bellen buurtbewoners of soms ouders bij onraad het hoofd, de conciërge of de politie. Meestal blijkt het om een vaste kern van drie of vier bewoners te gaan.

Vaak zijn het ouders van leerlingen of oud-leerlingen, die de telefoon grijpen. De Vondelschool (Rivierenbuurt) stimuleerde de omwonenden door een rondschrijven om bij onraad (eventueel anoniem) een bepaald nummer te bellen*. De eerste tijd had de brief inderdaad succes, in die zin dat het aantal reacties toenam. Na verloop van tijd daalde het aantal reacties weer tot bijna de oorspronkelijke frequentie, hetgeen erop kan duiden dat een "follow-up" in een dergelijk geval nodig is.

Een school riep middels een foto in Het Parool van vernielingen aan zijn school, buurtbewoners op om te helpen bij het houden van toezicht.

Veel buurtbewoners blijken echter volgens de schoolhoofden zeer benauwd voor repressailles. Een schoolhoofd in Osdorp vertelde dat er na een tip van een buurtbewoner bij de politie twee agenten in uniform bij de bewoner thuis nadere informatie kwamen inwinnen. Dit had tot gevolg dat de buurtbewoner uit angst voor represailles door jongeren geen verdere tips meer durfde te geven.

Op een school verschanst zich met luilak een groot aantal ouders uit de buurt, terwijl op die school ook een werkloze als bewaker en reparateur optreedt (controleren, afplakken, regelen met politie).

In de Rivierenbuurt blijkt actieve waakzaamheid van omwonenden vaker voor te komen dan in Osdorp: In Osdorp worden vier scholen door buurtbewoners gealarmeerd, in de Rivierenbuurt betreft dit acht scholen.

Enerzijds kan dit natuurlijk duiden op een verschil wat betreft betrokkenheid voor de twee buurten, anderzijds kunnen we ook stellen dat dit verschil tussen Osdorp en de Rivierenbuurt logisch voortvloeit uit de geringere controle mogelijkheden die buurtbewoners in Osdorp hebben (zie ook onze eindconclusie uit hoofdstuk 2).

Bij openbare en bijzondere scholen bedraagt deze getalsverhouding wat betreft alarmering overigens ook vier op acht.

* Deze brief is opgenomen in bijlage 2, van deel 3.

Een viertal scholen (Osdorp 2, Rivierenbuurt 2; Openbaar 2, Bijzonder 2) noemt de ingeroepen hulp van politie om frequent te patrouilleren.

Een aantal scholen in N.O.-Osdorp betreurt het dat er niet langer een post van wijkagenten in de Heimansschool zit, deze post had volgens hen duidelijk een preventieve werking.

Schoolhoofden in andere delen van Osdorp zijn minder te spreken over de politie:

"Bij de politie is een enorme apathie ten aanzien van vandalisme; ze doen absoluut geen moeite" en

"De wijkagent komt niet, is er niet: Osdorp is ook een veel te groot gebied voor één of twee agenten".

Twee hoofden van openbare scholen in het westen van de Rivierenbuurt zeggen regelmatig contact te hebben met de wijkagent, ("Wij geven de namen van de kinderen door, hij spreekt met ouders").

Op twee (bijzondere) scholen wordt gemopperd dat men nog nooit de wijkagent heeft gezien.

Een tweetal scholen heeft contact met het bureau Jeugdpolitie.

Aangifte van inbraken is verplicht en dit gebeurt dan ook.

Een schoolhoofd in de Rivierenbuurt:

"Inbraak en diefstal moet gemeld worden bij de politie.

Dat is een ramp. Je zit twee uur te wachten om een formuliertje in te mogen vullen dat ik uit mijn hoofd ken".

Ten slotte nog iets positiefs over de politie:

een inbraak op een school (Rivierenbuurt) werd opgelost. Men kreeg tot de eigen verbazing nog een aantal gestolen goederen terug.

8.3.4. Daders opsporen/straffen

=====

Een andere manier is er zelf achteraan gaan en actief trachten de daders zelf op te sporen.

Een zestal schoolhoofden zegt inderdaad zo te handelen.

"Als de boel hier is volgeklad, grijp ik de knapen onmiddellijk in de lurven. Zij kunnen dan op hun vrije zaterdag terugkomen om het schoon te maken en kunnen dan ook het schoonmaakmiddel (wat heel duur is) betalen. Het helpt."

of

"Ik praat met ouders en laat de kinderen dan bijvoorbeeld een maand lang de helft van hun zakgeld betalen".

Een ander schoolhoofd formeerde samen met buurtbewoners een knokploeg om "het hoofd te bieden aan een lastige groep".

"De politie deed niets, stapte niet eens uit de auto's, toen hebben we zelf de knapen met geweld tot andere gedachten gebracht".

Een schoolhoofd stelt er juist niet meer achteraan te gaan om de schade te verhalen:

"Je hebt dan twee volwassen getuigen nodig en die bereidheid heb je niet".

8.3.5. Beveiliging en versteviging

=====

Vijf scholen zijn in het bezit van een alarm. Een alarm dat doorgaans is aangesloten bij een bewakingsdienst. Over dat alarm zijn de desbetreffende scholen goed te spreken.

Een school heeft een luid alarm, waar echter volgens het hoofd de buurtbewoners niet meer op reageren.

Een aanbeveling in het eindrapport van de Commissie Jeugdvandalisme is om op scholen 's nachts licht te laten branden.

Eén school noemt dit als preventieve maatregel die daar wordt toegepast.

Ten aanzien van de versteviging van materialen en de beveiliging van de school worden genoemd: kluis, 6x; glas (persplex, plexiglas) 5x; hekken 4x; prikkeldraad, 1x. Hekken en prikkeldraad wordt alleen genoemd door de bijzondere scholen.

8.4. Vernielingen in de buurt: Achtergronden

Wij hebben de schoolhoofden gevraagd door wie de meeste vernielingen in de buurt werden gepleegd.

In beide buurten werden leeftijden genoemd van 8 tot en met 25 jaar.

In Osdorp werd de leeftijd 15 en 16 jaar door alle betrokkenen genoemd.

Volgens de meeste schoolhoofden in de Rivierenbuurt gebeurt dit vooral door jongens van een jaar of 14.

Twee hoofden uit de Rivierenbuurt: "Vroeger was het altijd een groep van jongens van een jaar of 15 tot 20. Die groep zie je tegenwoordig hier vrijwel nooit meer: misschien zijn de opgepakt. Tegenwoordig is het een groep van 12 tot 15 jaar, die hier echt alles stuk maakt."

"Kinderen die van de lagere school komen voelen zich verloren bij het Voortgezet Onderwijs. Het is daar anoniemer, ze missen daar het begrip van de leraren en het veilige gevoel dat alles uitgelegd wordt. Bij de lagere school en in de buurt waar ze vroeger speelden horen ze er ook niet meer bij. Daardoor voelen ze zich genomen."

In de interviews met schoolhoofden is ook de vraag aan de orde gekomen wat volgens hen de achtergronden en oorzaken zijn van vandalisme.

- Verveling wordt door de schoolhoofden het meest genoemd (17x). Zes schoolhoofden brengen dit in verband met te weinig (passende) voorzieningen.

- Als goede tweede komen maatschappelijke oorzaken uit de bus (16x). Het meeste wordt hierbij gewezen op het geringe toekomstperspectief (7x). Veel schoolhoofden wijzen echter ook op de vervlakking van de mentaliteit van jongeren (6x), waarbij de schoolhoofden in veel gevallen een direct verband leggen met de overvloedige welvaartstaat waarin zowat alles vervangbaar is en waarin bijna alles kan en alles normaal gevonden wordt.

Een schoolhoofd over dat laatste: "Het is te vergelijken met een straat waar achter een bord met verboden te parkeren zes auto's staan: dan gaat de zevende er zo achter staan. Zo wordt het met vandalisme ook: iedereen weet het en gaat het steeds gewoner en gebruikelijker vinden".

- Een derde serie oorzaken die schoolhoofden noemen, kunnen we samenvatten onder het kopje thuisituatie. Hierbij noemt men: een gebrek aan geborgenheid, slechte opvoeding (4x), "Kinderen missen begeleiding thuis, hen wordt onvoldoende geleerd dat er zoiets als verantwoordelijkheid bestaat. Daarom worden kinderen vaak egoïstisch", controle en toezicht vanuit het gezin (3x) en tenslotte problemen thuis (1x) en gebroken gezinnen (1x).

- Acht schoolhoofden (4 uit Osdorp en 4 uit de Rivierenbuurt) noemen een gebrek aan controle in de buurt.
- Naast deze 4 meest genoemde punten worden nog een reeks van andere oorzaken enkele malen genoemd: groepsgedrag, spel (4x), wraak (3x), alcohol (2x), baldadigheid (2x)*.

Specifiek door de Osdorpse schoolhoofden wordt gewezen op het karakter van de buurt: het is deels een overloopbuurt met grote gezinnen (De Punt).

Kenmerkend voor de Rivierenbuurt was het feit dat de schoolhoofden daar vaker positief waren over de controle in de buurt (wat betreft waar-schuwendende omwonenden bij vernielingen aan scholen). Dit sluit wederom aan bij onze conclusies in hoofdstuk 2 (vgl. 8.3.3.).

Als laatste vraag naar achtergronden van vernielingen in de buurt is de schoolhoofden nog gevraagd of zij van mening zijn dat de kinderen van hun school betrokken zijn met de buurt en meer concreet of zij het erg vinden als er bijvoorbeeld een bushokje sneuvelt. In Osdorp was dit volgens tien hoofden niet het geval, volgens één wel.

In de Rivierenbuurt lijkt de betrokkenheid iets groter: volgens vier schoolhoofden vonden de leerlingen dit wel erg, volgens zes niet. Dit lijkt in tegenspraak met de bevinding uit Hoofdstuk 4, waar bleek dat kinderen uit Osdorp juist vaker zeiden niet te vernielen, omdat ze dat zonde vinden.

Mede met het oog op de bevinding dat een hekel aan school samenhangt met het plegen van vandalisme is het trouwens opvallend dat slechts een hoofd wijst op het onderwijssysteem als een van de oorzaken van vandalisme. Hij steekt daarbij overigens niet de hand in eigen boezem, maar in die van het voortgezet onderwijs.

8.5. Vernielingen in de buurt: voorgestelde maatregelen

De mogelijke oplossingen die de geïnterviewde schoolhoofden aandragen voor vandalisme vloeien eigenlijk logisch voort uit de in de vorige paragraaf genoemde oorzaken en achtergronden van vandalisme. De voorgestelde maatregelen zijn in 5 categorieën onder te verdelen.

- Betere opvang (13x genoemd).
Deze opvang wordt door schoolhoofden voornamelijk gezien als middel tegen verveling. Enkele interviewcitaten:
"Buurthuizen moeten meer passend worden"
"Buurthuizen moeten meer gericht worden op de groepen die het echt nodig hebben"
"De gemeente moet een creatief speelterrein maken. Nu is het zo dat als men ergens in wil klimmen men in een hek moet klimmen. Jongeren moeten actief benaderd worden met concrete voorstellen, ze moeten meer in de besluitvorming worden betrokken".
"Meer ruimte en gelegenheid voor jongeren om aan brommers te knutselen".
- Mentaliteitsverandering (8x)
Hierbij wijst men o.a. op de noodzaak van een verandering in mentaliteit door het geven van verantwoordelijkheid aan jongeren, het wijzen op de consequenties (bewustwording) en het bevorderen van de zelfwerkzaamheid.

* Zie voor een wat uitgebreidere serie citaten uit interviews: deel III, pagina 22 t/m 24.

- Meer controle (7x)
Hier zouden dan volgens de schoolhoofden met name de politie (meer politie/wijkagent) en de buurtbewoners zorg voor moeten dragen.
- Straf (6x)
Dit punt ligt direct in het verlengde van het voorgaande. Er moeten meer daders gepakt worden (door politie, buurtbewoners, onderwijzend personeel).
"Je moet ze zelf oppakken. Zorg dat je er meteen bij bent. Eventueel hard optreden. Dat gaat als een lopend vuurtje door de buurt. Men krijgt ontslag en wordt voorzichtiger. Eventueel foto's maken, dan kijkt men wel uit. Nu is de groep waar het om gaat moeilijk grijpbaar".
Indien mogelijk moet vervolgens de schade verhaald worden: "Oppakken schrikt af en zodra je een Nederlander aan zijn portemonnaie komt, kijkt hij wel uit".
- Positieve sancties (2x)
Twee schoolhoofden zien in een positieve sanctie de beste oplossing. Zij stellen voor een deel van het bedrag dat jaarlijks aan vandalisme besteed wordt op de begroting te reserveren. Reparaties worden uit dit potje betaald en alles wat over is wordt aan de scholieren uitgekeerd, bijvoorbeeld in de vorm van een feest.

Naast de voorgaande 5 punten worden nog een serie andere oplossingen één keer genoemd. De geïnteresseerden verwijzen we naar deel III pag. 23 en 24.

8.6. Meningen over voorzieningen in de buurt

In relatie tot vandalisme is in de vorige paragraaf al over voorzieningen gesproken en daarnaast hebben we in hoofdstuk 2 een kort feitelijk overzicht gegeven van de speelgelegenheden en jeugdvoorzieningen in respectievelijk Osdorp en de Rivierenbuurt. Maar wat vinden de schoolhoofden van de speelgelegenheden/voorzieningen in de buurt voor kinderen van hun eigen school?

- OSDORP
Vrijwel alle schoolhoofden beoordelen hier de situatie als voldoende. Een paar uitzonderingen: "Er is niets voor de jongeren van 12-16 jaar"; "Er zijn weinig eigentijdse voorzieningen, zoals crossbanen e.d."; "Voor leerlingen van mijn school is er weinig, het ontbreekt hier aan gezellige café's of drukke winkelstraten".
In de totaliteit bezien wordt echter door de Osdorpse schoolhoofden regelmatig benadrukt dat er genoeg sportvoorzieningen en speelplaatsen zijn.
- RIVIERENBUURT
In de Rivierenbuurt wordt er heel anders over gedacht. Met name de hoofden van de openbare scholen zijn slecht over de voorzieningen te spreken:
"Grote verkeersaders, daardoor zijn de parken hier ook voor kinderen niet goed te bereiken."
De schoolhoofden van het bijzonder onderwijs zijn over het algemeen juist wel over de voorzieningen in de buurt te spreken. Slechts één van hen vindt dat er te weinig is, de overigen beoordelen de situatie als voldoende, terwijl er volgens één hoofd zelfs teveel is.

Tot slot moet in deze paragraaf over voorzieningen nog even kort stilgestaan worden bij de relatie tussen de scholen en buurt- en jongerencentra.

Volgens de schoolhoofden in zowel Osdorp als de Rivierenbuurt is de samenwerking over het algemeen nogal oppervlakkig en beperkt zij zich - een enkele uitzondering daargelaten - tot het uitdelen van folders met activiteiten.

8.7. Samenvatting en conclusies

In dit hoofdstuk werd verslag gedaan van de 28 interviews die gehouden werden met de in totaal 32 schoolhoofden die werkzaam zijn in de twee onderzoeksbuurten.

Uit de ervaringen van de geïnterviewde schoolhoofden (8.2.) bleek inderdaad overduidelijk dat er aan én in scholen veel vernield wordt. Wat betreft het aantal gesneuvelde ruiten viel daarbij echter op dat openbare scholen veel vaker met dit euvel geconfronteerd worden dan bijzondere scholen. De verklaring hiervoor moet ons inziens in twee richtingen gezocht worden. Ten eerste staan speelplaatsen van openbare scholen letterlijk veel meer open voor spelende - en dus soms ook "ketende"-jongeren. Ten tweede blijkt bij openbare scholen de afstand tussen vernieling en reparatie duidelijk groter dan op bijzonder scholen.

In Osdorp wordt door meer hoofden gesignaleerd dat er in school door eigen leerlingen wordt vernield, dit kan erop duiden dat leerlingen in Osdorp meer onvrede met school hebben.

Als redenen waarom aan het schoolgebouw vernield wordt, noemen de schoolhoofden fysieke kenmerken van het schoolgebouw en de omgeving (weinig controlemogelijkheden; speel- en verzamelplaats voor jongeren) en anderszijds wraak. Deze redenen lijken vrij nauw aan te sluiten bij uitkomsten van voorgaande hoofdstukken. Ook de interviews met leerlingen (hoofdstuk 4 en 5) wezen ons immers op het motief wraak en op iets dat we "keten" noemden. Dit laatste zal zich met name voordoen op plekken waar jongeren zich in hun vrije tijd verzamelen en waar weinig controle mogelijk is*.

De maatregelen die schoolhoofden zeggen toe te passen om vernielingen aan hun school tegen te gaan (8.3.) zijn allereerst "er over praten" met eigen leerlingen, andere jongeren, ouders en betrokkenen. Daarnaast probeert men ook de betrokkenheid van leerlingen en omwonenden bij de school te vergroten. Een eveneens vaak toegepaste maatregel die direct verband houdt met de voorgaande is de verhoging van het toezicht. Tot slot noemt men nog het opsporen en/of straffen van daders en het beveiligen en verstevigen van het schoolgebouw.

Met de schoolhoofden is echter niet alleen gesproken over hun eigen school, maar ook over vandalisme in het algemeen (geconcretiseerd tot: vernielingen in de buurt; 8.4.).

* Veronderstellenderwijs zou men nog kunnen opmerken dat jongeren zich (het liefst) verzamelen op slecht controleerbare plekken. Dit soort plekken zijn immers anoniemer (ze zijn op dat moment als het ware van niemand) en jongeren kunnen zich die plekken daardoor makkelijk toeëigenen en er ongehinderd hun eigen gedragspatroon (voor de wat oudere jeugd is hier misschien het woord subcultuur beter op zijn plaats) ontwikkelen.

Als achtergronden en oorzaken van vandalisme noemden de schoolhoofden: verveling, een serie maatschappelijke oorzaken (weinig toekomstperspectief; mentaliteit/welvaart), de thuissituatie (gebrek aan geborgenheid; slechte opvoeding) en tenslotte gebrek aan controle in de buurt.'

Maatregelen die schoolhoofden voorstellen ter vermindering van vandalisme (8.5.) zijn allereerst een betere opvang voor jongeren ter verdrijving van de verveling. Hierbij denkt men dan vooral aan passende activiteiten in buurt- en jongerencentra, speelterreinen, knutselwerkplaatsen e.d. Interessant hierbij is dat bleek (8.6.) dat de Osdorpse schoolhoofden over het algemeen wel tevreden over de buurtsituatie met betrekking tot de speelgelegenheden en jeugdvoorzieningen waren, terwijl men in de Rivierenbuurt in dit opzicht negatiever was over de mogelijkheden. Dit verschil komt overeen met de feitelijke situatie zoals we die in hoofdstuk 2 bespraken, maar verschilt met de mening van leerlingen in het voortgezet onderwijs (zie 5.4.4.).

Naast betere opvang stellen de schoolhoofden in beide buurten verder nog de volgende maatregelen voor ter vermindering van vandalisme (8.5.): een mentaliteitsverandering, meer controle, straf en tot slot positieve sancties.

HOOFDSTUK 9. ALGEMENE CONCLUSIES

9.1. Inleiding

In dit laatste hoofdstuk willen we proberen op basis van de voorgaande hoofdstukken enige algemene lijnen aan te geven.

Dat betekent echter, dat dit hoofdstuk een meer abstract karakter heeft dan de voorgaande hoofdstukken. Voor de feitelijke samenvattingen van de onderzoeksuitkomsten verwijzen we naar de samenvattingen die telkens aan het eind van elk hoofdstuk zijn opgenomen.

In de komende paragrafen zullen we de onderzoeksuitkomsten aan de hand van het in het theoretische hoofdstuk gepresenteerde model nog eens doorlopen.

Na een algemeen beschouwing (9.2.) komen achtereenvolgens aan de orde: de potentiële vernieler (9.3.), motieven (9.4.), het kennelijk ontbreken van motieven (9.5.), drempels (9.6.) en mogelijkheid (9.7.).

Vervolgens wordt in (9.8.) nog kort stilgestaan bij de invloed van de fysieke omgeving. We sluiten dit hoofdstuk af met een paragraaf waar we iets nader ingaan op de vraag waarom vandalisme toeneemt (9.9.).

Hoewel de laatste twee aandachtspunten niet direct voortkomen uit onze probleemstelling, willen we er toch beknopt op ingaan, omdat uit reacties op het deel 3 van het actie-onderzoek veel belangstelling bleek te bestaan.

9.2. Algemeen

In het kader van het actie-onderzoek naar jeugd vandalisme, hebben we gesproken met 28 schoolhoofden en 11 jongerenwerkers.

Het belangrijkste onderdeel van het onderzoek werd echter ingenomen door de in totaal 239 interviews die we met jongeren in twee Amsterdamse buurten hielden. We spraken met 102 leerlingen van lagere scholen, 103 leerlingen uit het voortgezet onderwijs en 34 jongeren in buurthuizen en jongerencentra.

Bij elk van deze categorieën jongeren was de verhouding tussen geïnterviewde jongens en meisjes ongeveer 2:1.

Vandalisme blijkt voor zeer veel jongeren een niet ongewoon tijdverdrijf. Met name jongens van (tenminste) 8 jaar tot ongeveer 16 jaar geven heel openlijk toe wel eens wat te vernielen (63%). Bij meisjes (tussen 8 en 16 jaar) komt vandalisme minder voor (40%).

Bij jongeren ouder dan 16 liggen de percentages aanzienlijk lager: nog slechts 31% van de jongens en 17% van de meisjes zegt vernielingen te plegen.

Overigens moet men zich bij woorden als vernielingen en vandalisme geen al te afschuwelijke dingen voorstellen: een groot deel van de door ons geïnterviewde jongeren vertelde ons wel eens één of enkele vernielingen te plegen (ingooien ruiten, autospiegels ombuigen e.d.).

We merken op dat er geen samenhang bleek te bestaan tussen vernielgedrag van jongeren en de maatschappelijke positie van de ouders. Jongeren uit lower-class gezinnen vernielen dus niet minder of meer dan jongeren uit middle-class gezinnen.

Slechts een klein aantal jongeren zegt vaak te vernielen. Daarbij kan worden aangetekend dat vaak vernielen meestal samen gaat met het plegen van zware vernielingen (telefooncellen in elkaar beuken, buurthuizen in de fik steken).

Men kan het verschijnsel vandalisme echter ook van een heel andere kant benaderen. Ruim 1/3 deel van de door ons geïnterviewde jongeren bleek namelijk helemaal niet te vernielen.

Deze groep blijkt bij nadere beschouwing te splitsen in:

- een groep jongeren, die zegt nog nooit wat vernield te hebben en
- een groep jongeren die zegt niet méér te vernielen.

Deze laatste groep van ex-vernielers bestaat vooral uit de wat oudere jeugd. Uit hun verhalen komt naar voren dat vandalisme iets is dat zo vanaf de leeftijd van 16 jaar geleidelijk wordt afgezworen. Rond deze leeftijd blijken deze jongeren andere dingen te gaan doen. Ze zwerven bijvoorbeeld minder in groepjes over straat. Ze richten zich op andere materiële doelen. Bijvoorbeeld via het leren van een vak of door te werken. Kortom: een deel van hen bouwt een "fatsoenlijk" bestaan op. Een ander deel van hen gaat zich echter vooral met activiteiten bezig houden, die (semi)crimineel zijn (inbraakjes b.v.).

9.3. Potentiële vernieler

We hebben het begrip potentiële vernieler gedefinieerd als "een jongere die zich op straat bevindt".

Dat er in Osdorp meer jongeren wonen dan in de Rivierenbuurt biedt een eerste verklaring voor het feit dat er in Osdorp meer vernield wordt. Maar ook op het individuele niveau kan men het begrip "potentiële vernieler" als een mogelijke verklaring voor vandalisme aanvoeren. Zo blijkt uit de interviews dat het feit of een jongere zijn of haar vrije tijd voornamelijk buitenshuis doorbrengt (los van eventuele motieven of drempels) een belangrijke voorspeller te zijn voor het plegen van vandalisme.

Met name niet-georganiseerde vormen van vrijetijdsbesteding buitenshuis, gaan samen met vandalisme. Uit vrijwel alle verhalen, die betrekking hebben op vandalisme in groepsverband, valt het op dat vandalisme dan ontstaat, als de gangbare vormen van vrijetijdsbesteding (knikkeren, partijtje voetbal, bv.) vervelend beginnen te worden. Jongeren bedenken dan iets om die verveling te verdrijven. Daartoe kunnen velerlei activiteiten ondernomen worden. Wel dient die activiteit spannend te zijn.

Ook blijkt er een samenhang te bestaan tussen bepaalde georganiseerde vormen van vrijetijdsbesteding en vandalisme.

Jongeren die aan teamsporten en aan vechtsporten in clubverband doen, vernielen meer dan jongeren die niet van een sportvereniging lid zijn. Jongeren die een individuele tak van sport (anders dan vechtsporten) beoefenen en jongeren die zijn aangesloten bij een "culturele" vereniging, vernielen over het algemeen minder.

9.4. Motieven

Zoals we in 9.2. zagen, hangen leeftijd en geslacht duidelijk samen met het plegen van vernielingen. Vooral de motieven blijken sterk leeftijdsgebonden. We zullen daarom de meest voorkomende motieven aan de hand van de verschillende leeftijdscategorieën nog eens nalopen.

9.4.1. Kinderen

Bij kinderen, tot circa 12 jaar, komt vandalisme veelal neer op:

- een indirecte uiting van woede, waarvan de reden voor die woede of kwaadheid duidelijk is (bijvoorbeeld een voetballertje die uit kwaadheid een ruit intrapt, omdat hij net de beslissende penalty gemist heeft);

- een uiting van wraak. Iets van iemand vernielen, omdat je een hekel aan hem hebt. Bijvoorbeeld kinderen die de banden van de auto van de melkboer doorsnijden, omdat zij niet voor zijn deur mogen spelen.

De motieven woede en wraak vinden we bij jongens en meisjes ongeveer in dezelfde mate terug. Meestal is de schade niet zo groot.

Twee andere redenen voor kinderen tot ongeveer 12 jaar om te vernielen komen wat minder voor. Zij kunnen als volgt worden omschreven.

- Een manier om de "fysieke omgeving" te leren kennen, meestal als onderdeel van spelletjes. Bijvoorbeeld het stoken van een "fikkie", waarbij - verrassenderwijs - plotseling enkele stenen knappen.

- Vandalisme als een middel om de sociale omgeving te leren kennen. Bij het leren kennen van de sociale omgeving is het uittesten van regels vanzelfsprekend van groot belang.

In 9.3. merkten we op dat uit veel verhalen van jongeren bleek dat vandalisme een spannende activiteit is en daardoor een geschikte manier om verveling te verdrijven. Daartoe zijn echter ook andere activiteiten mogelijk. Vaak, maar niet altijd, zijn dit verboden activiteiten.

We noemden dit "keten". Dat keten kan verschillende vormen aannemen.

Het kan neerkomen op het pesten van buurtbewoners, het sarren van bedrijfsbeveiligingsagenten in warenhuizen of op vandalisme (het ingooien van de ramen van school, bijvoorbeeld).

Vandalisme is dus geen geïsoleerd verschijnsel, maar één van de mogelijke spannende activiteiten.

Deze laatste twee redenen (een manier om de fysieke en sociale omgeving te leren kennen) kwamen we vooral tegen bij jongens in groepsverband.

Daarnaast bleek - tot onze verrassing - een zeer sterke samenhang te bestaan tussen vandalisme onder lagere scholieren en het hebben van een hekel aan school.

Een verklaring hiervoor kan zijn dat kinderen die met tegenzin naar school gaan, de hierdoor ontstane onvrede door vernielingen afreageren. Ook is het mogelijk dat de hekel aan school een gemeenschappelijke ervaring voor kinderen betekent en dat ze op basis van die gemeenschappelijke ervaring groepjes vormen. Na schooltijd zullen ze behoefte hebben om gezamenlijk iets te beleven, wat eindelijk leuk en spannend is. Ze mogen/kunnen dan eindelijk in beweging komen. "Keten" ligt dan ook voor de hand.

9.4.2. Pubers

Bij jongeren vanaf de hoogste klas van de lagere school (vanaf circa 12 jaar) begint het karakter van de vernielingen duidelijk te veranderen. Zo zijn bijvoorbeeld de vernielingen meestal van een aanzienlijk zwaarder kaliber dan bij kinderen tot 12 jaar.

Van 12 tot 16 jaar blijken de twee volgende motieven het meest voor te komen:

- vandalisme als een manier om de bestaande normen en het gezag van volwassenen uit te testen. Door iets te durven vernielen, leert men de eigen sociale mogelijkheden kennen en gaat tevens na of en hoe de normen van volwassenen (zoals: vernielen "hoort" niet) gehandhaafd worden. Hier dus ook "keten" en een middel om de sociale omgeving te leren kennen.

- deze mogelijke confrontatie met het gezag van volwassenen heeft nog een ander aspect: men stelt zich door te vernielen in een onafhankelijke positie ten opzichte van volwassenen op. Zo is vandalisme een manier om aanzien (prestige) te verkrijgen bij leeftijdsgenoten.

Het "stoer" zijn, dat daarbij om de hoek komt kijken, is vooral voor jongens in deze leeftijdsgroep belangrijk. Daarom komt vandalisme onder pubers vooral onder jongens voor. Van meisjes wordt verwacht dat ze andere manieren kiezen om aanzien te verkrijgen, zoals bijvoorbeeld "mooi zijn".

We herinneren er aan dat vandalisme als een manier om aanzien onder leeftijdsgenoten te verwerven door het gezag van volwassenen uit te testen, niet op zichzelf staat. Voor jongeren is het uitwisselbaar met activiteiten als "kleine winkeldiefstalletjes" of het "pesten van de buurvrouw". Aangezien deze activiteiten eveneens door volwassenen verboden zijn, werken zij onder leeftijdsgenoten ook prestigeverhogend.

De motieven "woede", "wraak" en het "leren kennen van de fysieke omgeving", die we bij kinderen veel tegenkwamen, komen veel minder vaak terug in de interviews met jongeren tussen 12 en 16 jaar.

Wel blijkt er bij pubers een sterke samenhang te bestaan tussen "onvrede" en vandalisme. Die onvrede komt bij leerlingen van het voortgezet onderwijs - evenals bij lagere scholieren - ondermeer voort uit een hekel aan school. Door veel leerlingen wordt de gezagsstructuur op school als (onder)drukkend ervaren.

Een gebrek aan toekomstperspectief lijkt ook samen te gaan met vandalisme. Mogelijke werkloosheid speelt daarbij een rol. Daarnaast kwam in verschillende gesprekken de dreiging van kernwapens naar voren.

Dit lijkt erop te duiden dat het bij vandalisme onder pubers niet alleen gaat om het uittesten van normen en gezag, maar dat het ook een uiting van weerstand tegen het bestaande gezag kan zijn. In het geval van een hekel aan school, komt die weerstand soms duidelijk herkenbaar naar voren: bijvoorbeeld bij het doorzeven van een school met steentjes.

9.4.3. Jong-volwassenen

Het merendeel van de jongeren vanaf 17 jaar, die zowel in scholen als in jongerencentra zijn geïnterviewd, beschouwt vandalisme als iets kinderachtigs of als een activiteit voor pubers. Ze kijken erop neer.

Een ander deel van de jong-volwassenen vindt vandalisme kinderachtig, omdat het geen (financieel) nut heeft. Andere "verboden" activiteiten, zoals inbraken e.d. leveren tenminste nog wat tastbaars op.

Wat de jongeren betreft die wel vernielen, lijkt vandalisme bij hen te ontstaan in eenzelfde situatie als bij jongeren van 8 tot 16 jaar. Verveling, een groepje .... de behoefte aan actie en spanning. De gepleegde vernielingen gaan vaak gepaard met (al dan niet uitgelokte) knokpartijen.

De gevoelens van onvrede, die we bij kinderen en pubers tegen kwamen in de vorm van een hekel aan school, zien we ook duidelijk terug bij de categorie niet-schoolgaande jongeren vanaf 17 jaar, die wel vernielen.

Bij hen is schooluitval en werkloosheid vaak aan de orde van de dag. Niet-schoolgaande jongeren die werk hebben, maar daar ontevreden over zijn, vernielen duidelijk meer dan degenen die daar tevreden over zijn. Jongeren die geen invloed hebben op de gang van zaken in het jongeren-centrum vernielen ook significant vaker dan de jongeren die wel invloed hebben op de gang van zaken.

Sommige groepen vernielende jongeren in jongerencentra hebben veel weg van wat in de Engelstalige literatuur wordt omschreven als een "lower-class gang".

In feite hebben deze jongeren een eigen duidelijk van andere te onderscheiden manier van leven ontwikkeld (subcultuur). Zij willen een plek waar ze elkaar kunnen ontmoeten, waar zoveel mogelijk kan en mag maar niets moet. Ze hebben een hekel aan vaste regels en lak aan volwassen leiders en opvoeders. Deze houding komt waarschijnlijk voort uit een algemeen gevoel van onvrede dat ontstaan is door de klappen die ze van de maatschappij hebben gekregen.

De jongerenwerkers schetsen een directe verband tussen onvrede en vandalisme. Ons inziens is er eerder sprake van een indirect verband. Vanuit hun onbevredigende positie kunnen - of willen - sommige van deze jongeren zij niet kiezen voor een meer gerichte en maatschappelijke getolereerde vrijetijdsbesteding, omdat daarbij vaak regels gesteld worden. Daar verzetten deze jongeren zich juist tegen.

Samenvattend kunnen we stellen dat voor geen van de drie onderscheiden categorieën jongeren vandalisme doelloos of zinloos is. Vandalisme heeft voor henzelf wel degelijk een bepaalde betekenis.

9.5. Het kennelijke ontbreken van motieven

In de vorige paragraaf zagen we dat onvrede vaak één van de achterliggende motieven van vernielgedrag is. En dat bij jongeren tot een jaar of 16, vandalisme in veel gevallen het karakter lijkt te hebben van het bieden van weerstand tegen het gezag van volwassenen. Vernielen gaat daarbij meestal hand in hand met andere "verboden" activiteiten, die als "keten" omschreven kunnen worden.

Lang niet alle geïnterviewde jongeren vernielen of dagen anderszins het gezag van volwassenen uit. Dat roept een aantal vragen op.

- Is er bij jongeren die niet vernielen geen weerstand tegen het gezag van volwassenen en zo nee, waarom niet?
- Hoe leren zij de toepassing van normen kennen, indien zij dat niet zelf uittesten?
- Is het voor leerlingen die niet vernielen, onmogelijk om aanzien onder leeftijdsgenoten te verwerven?

Laten we bij de eerste vraag beginnen.

- Bij een aantal jongeren bestaat er weinig weerstand tegen het gezag van volwassenen. Zij lijken door volwassenen te worden geaccepteerd. En wel omdat zij doelen onderschrijven die door volwassenen belangrijk worden geacht, zoals bijvoorbeeld het 'je best doen op school'. Deze jongeren worden door volwassenen als "bijna-volwaardig" beschouwd. Zij krijgen dan ook veelal verantwoordelijkheid toebedeeld.

De veronderstelling dat sommige jongeren niet vernielen, omdat ze zich geaccepteerd voelen en verantwoordelijkheid krijgen, doet een aantal stukjes van de vernieelpuzzel op zijn plaats vallen.

Zo zagen we bijvoorbeeld dat leerlingen die met plezier naar school gaan, minder vernielen dan leerlingen die met tegenzin naar school gaan. Waarschijnlijk hebben deze leerlingen een hekel aan school, omdat ze het nut van school niet inzien en de daar gestelde regels niet accepteren.

Uit de interviews met jongeren in buurthuizen komt een vergelijkbaar beeld naar voren: jongeren die zeiden wel invloed in de gang van zaken in het jongerencentrum (en ook verantwoordelijkheid) te krijgen, waren de jongeren die nauwelijks "sloopten".

In een breder verband kan men stellen dat jongeren die zich door "de maatschappij" geaccepteerd voelen (bijvoorbeeld doordat ze tevreden zijn met hun - te verwachten - positie in deze maatschappij) minder vaak zullen vernielen.

- De tweede vraag luidt: hoe leren jongeren die niet keten of vernielen (en dus kennelijk op deze wijze geen gezag uittesten) die toepassing van normen dan kennen?

Jongeren kunnen normen van volwassenen leren kennen door ze van volwassenen over te nemen en ze vervolgens zelf toe te passen. In dit geval: "door de norm vernielen hoort niet" over te nemen en geen spullen te slopen. We lopen hier bijna vooruit op het "drempelverhaal" (9.6.).

Hoe de norm dat "vernieten niet hoort" door volwassenen wordt toegepast, blijkt vanzelf zodra leeftijdsgenoten wél vernielen. Een leeftijdsgenoot, die bijvoorbeeld een ruit intrapt, kan wellicht gepakt worden en mogelijk gestraft. Op die manier tast hij grenzen af en haalt als het ware de kastanjes voor anderen uit het vuur.

Kortom: het is niet altijd nodig om de toepassing van normen te leren kennen, door de normen zelf te overschrijden.

- Het weerstand bieden tegen het gezag, vooral in de puberteit, is een mogelijk middel om onder leeftijdsgenoten prestige te verwerven. Dat brengt ons op de derde vraag: kunnen jongeren die geen weerstand aan het gezag van volwassenen bieden, dan geen aanzien onder leeftijdsgenoten verwerven?

Dat kunnen zij wel. Er bestaan namelijk ook andere middelen dan "het weerstand durven bieden aan het gezag van volwassenen". Zoals bijvoorbeeld "het in de smaak vallen bij meisjes" of "schoolprestaties". Dat zijn ook middelen om prestige in een bepaalde groep te verkrijgen.

9.6. Drempels: waarom vernielen jongeren niet?

In het theoretische hoofdstuk werd gesproken over twee drempels:

- een interne drempel. Een aantal jongeren vernielt niet, omdat zij de norm "vernieten hoort niet" hebben overgenomen. In hun eigen woorden: vernielen is zonde.
- een externe drempel. De angst om gepakt en gestraft te worden. Met andere woorden: de vrees dat er een sanctie volgt op het overtreeden van de norm "vernieten hoort niet".

In het eerste hoofdstuk veronderstelden we dat de beide drempels niet hoog zouden zijn. In alle leeftijdscategorieën bleken beide drempels echter toch wel degelijk te bestaan. Daarbij tekenen we aan dat de angst om gestraft te worden vooral bij kinderen gering was ("het was toch maar een spelletje", of "daar zit toch een verzekering op"). Bij jong-volwassenen spelen de beide drempels een belangrijke rol. Velen vinden vandalisme inmiddels kinderachtig. Het risico om voor iets weinig lucratiefs als vandalisme met politie en justitie in aanraking te komen, is voor hen dan ook te groot.

Voor pubers neemt de norm "dat vandalisme niet hoort" een aparte plaats in. Het feit dat deze norm in wezen van volwassenen afkomstig is, vormt voor een aantal pubers een reden om deze norm (en de handhaving daarvan) uit te testen. Het overtreden van de norm "vernielen hoort niet" is voor hen dan juist een motief! Zoals we in de vorige paragraaf zagen, accepteren andere pubers deze norm echter wel. Bij hen vormt de norm dus een interne drempel.

De constatering dat kinderen, pubers en jong-volwassenen niet vernielen, omdat ze zich de norm "vernielen hoort niet" eigen hebben gemaakt, zegt nog weinig. Naast wat hierover in de vorige paragraaf is gezegd, lijkt de betrokkenheid bij een object van groot belang. Dit geldt uiteraard het sterkst bij eigen bezit. Men zal eigen bezit dan ook niet gauw vernielen en ook proberen te voorkomen dat anderen dat bezit vernielen.

Het accepteren van de norm "vernielen hoort niet" hangt eveneens samen met de mate waarin ouders controle uitoefenen op het gedrag van hun kinderen. In de hoofdstukken 4 en 5 bleek, dat jongeren die door ouders sterk werden gecontroleerd, weinig vernielen. Daarentegen bleek ook dat jongeren die van huis uit een zekere verantwoordelijkheid kregen eveneens weinig te vernielen.*)

Het is wellicht ook interessant om na te gaan in hoeverre de norm "vernielen hoort niet" vanuit de scholen en het jongerenwerk wordt overgedragen. Temeer daar het begrip "vorming" tot de doelstellingen van het onderwijs en van het sociaal culturele werk behoort.

Uit de interviews met schoolhoofden kwam naar voren dat veel van hen ernstige vernielingen aan het schoolgebouw aangrijpen om er met de leerlingen over te spreken, meestal via een ronde door de klassen. Dit werd door zeven schoolhoofden (voornamelijk op de lagere scholen) genoemd. Een aantal anderen noemt een vergroting van de betrokkenheid met het schoolgebouw als beste bijdrage op dat de school niet vernield zal worden. Dat kan gebeuren door de school er verzorgd uit te laten zien (en bijvoorbeeld met leerlingen in en rond de school schoonmaakacties te houden). In het voortgezet onderwijs lijkt verhoudingsgewijs wat vaker naar de verhoging van de externe drempel te worden gegrepen (straf). De geïnterviewde jongerenwerkers staan over het algemeen een stuk laconieker tegenover vernielingen dan schoolhoofden, zeker voor zover het vernielingen betreft, die niet binnen de muren van het jongerencentrum plaatsvinden. Deze wat laconiekere houding is verklaarbaar, omdat de jongerenwerkers vandalisme veelal opvatten als een directe uiting van onvrede, of zoals één jongerenwerker het uitdrukte:

*) Overigens bleek het vernielgedrag van jongeren niet samen te gaan met het al dan werken van beide ouders of het feit of ouders al of niet gescheiden zijn.

"een gezonde reactie op een ongezond systeem". Dat neemt niet weg dat de jongerenwerkers wel degelijk maatregelen nemen om vernielingen binnen het eigen gebouw tegen te gaan.

Als één van de drempelverhogende factoren noemen zij onder meer een betere herkenbaarheid van zichzelf en van de afzonderlijke jongeren binnen het centrum. Bijvoorbeeld door zelf tijdens activiteiten duidelijk aanwezig te zijn en door te werken met lidmaatschapkaarten. Dit komt overeen met wat we in hoofdstuk 1 stelden, dat de onherkenbaarheid in een groep bij vernielingen drempelverlagend zal werken. Evenals de schoolhoofden noemen de jongerenwerkers het belang van het goed op orde houden van het gebouw, omdat gesloopte spullen nieuwe vernielingen schijnen uit te lokken.

Samengevat kunnen we stellen dat het bijbrengen van de norm "vernielen hoort niet" vooral op lagere scholen lijkt te gebeuren en dat bij de wat oudere jeugd meer indirecte methoden worden gebruikt om vernielingen te voorkomen. Bij deze stelling is echter enige terughoudendheid geboden, omdat in deze fase van het onderzoek wel schoolhoofden, maar nog geen leerkrachten zijn geïnterviewd.

De externe drempel, de angst om gepakt te worden, kwam terug in alle drie de leeftijdscategorieën:

- bij kinderen bleek deze drempel iets hoger in de Rivierenbuurt. Waarschijnlijk heeft dit te maken met de grotere visuele controle mogelijkheden van de bewoners in deze buurt,
- bij een aantal jongeren tussen 12 en 16 jaar bleek de reden dat zij met vandalisme gestopt waren, te liggen in een daadwerkelijke confrontatie met politie en justitie en
- bij een aantal jong-volwassenen leek de maatschappelijke positie waarin zij zich bevonden (een baan of het uitzicht daarop) het plegen van vernielingen uit te sluiten. Door vanwege vandalisme met het justitiele apparaat in aanraking te komen, zou deze positie in gevaar komen.

Deze bevindingen lijken erop te duiden dat het uittesten van normen en regels door middel van vandalisme aan charme inboet, zodra die regels duidelijk blijken te bestaan en/of het overtreden daarvan door de desbetreffende jongeren te gevaarlijk worden geacht.

9.7. Mogelijkheid

Het begrip "mogelijkheid", dat we omschreven als "de aanwezigheid van een vernielbaar object" is (na potentiële vernieler, motief en drempel) één van de voorwaarden voor vandalisme.

Het woord "aanwezigheid" verwijst naar het aantal objecten dat in een bepaald gebied aanwezig is. In hoofdstuk 2 bleek dat in Osdorp iets meer te vernielen objecten aanwezig zijn dan in de Rivierenbuurt, wat naast het grotere aantal jongeren een tweede verklaring biedt voor het wat grotere aantal vernielingen in Osdorp.

Zoals we in hoofdstuk 1 stelden, verwijst het woord "vernielbaar" naar de stevigheid van een bepaald object. Bij de meeste gemeentelijke diensten is dit een voor de hand liggend aangrijpingspunt om vernielingen tegen te gaan. Door het toepassen van steviger materialen is de vernielbaarheid van objecten immers te verminderen.

Tegen objectverstevinging, als vorm van vandalismpreventie, bestaat echter ook nogal wat kritiek. Er zou voorbij worden gegaan aan de achtergronden van vandalisme. Daardoor zou er een verplaatsingseffect kunnen optreden en zou het totaal aantal vernielingen in een buurt gelijk blijven.

Door de bevindingen in het onderzoek, lijkt deze kritiek wel genuanceerd te moeten worden. De eerste nuancering kan men al in hoofdstuk 1 vinden: als spel primair en vernielen secundair is, zal verstevinging niet tot verplaatsingseffecten leiden. De interviewuitkomsten bleken deze verwachting inderdaad te bevestigen.

Naar aanleiding van de interviews kunnen we nu echter nog een tweede nuancering aanbrengen. De onderzoeksuitkomsten wijzen er namelijk ook op dat er bij jongeren die vernielen, verhoudingsgewijs van veel impulsiviteit sprake is. Dat zou tevens een indicatie kunnen zijn dat de verplaatsingshypothese (ook bij andere motieven dan spel) niet altijd op gaat. Immers, als het krombuigen van een verstevigde lantaarnpaal mislukt is, kan de aandacht zich op tal van nieuwe zaken richten. Zoals het meisje dat voorbij fietst of de bus die gehaald moet worden. Het vernielen van de telefooncel die twee straten verderop staat, hoeft dus niet persé in aanmerking te komen.

Concluderend kunnen we stellen dat door de toepassing van steviger materialen het totaal aantal vernielingen vermoedelijk wel enigszins zal verminderen.

9.8. De invloed van de fysieke omgeving op vernielgedrag

We concludeerden in hoofdstuk 3 dat in Osdorp meer straatmeubilair wordt vernield dan in de Rivierenbuurt. Een aantal van de mogelijke verklaringen noemden we reeds (meer jongeren (9.3.) en meer straatmeubilair (9.6.)).

Er is echter nog een verklaring denkbaar. In hoofdstuk 2 kwam naar voren dat de bewoners van de Rivierenbuurt vanwege stedenbouwkundige en architectonische verschillen meer visuele controlemogelijkheden hebben dan de bewoners van Osdorp. Bovendien bleek in hoofdstuk 4 dat de kinderen in de Rivierenbuurt meer bezorgd zijn om voor vandalisme gepakt te worden dan Osdorpse kinderen.

Kortom: het lijkt zeer aannemelijk dat de fysieke inrichting (en de daarmee samenhangende mate van controle door bewoners) invloed heeft op het aantal vernielingen dat in de twee buurten aan straatmeubilair plaatsvindt.

Toch schuilt er een belangrijke adder onder het gras.

Als er in Osdorp meer wordt vernield dan in de Rivierenbuurt, hoe is het dan mogelijk dat uit de interviews met de verschillende categorieën jongeren niet (duidelijk) naar voren komt dat het percentage jongeren dat in Osdorp vernielt, hoger is dan in de Rivierenbuurt?

Er zijn twee mogelijke verklaringen voor dit verschil.

- De eerste verklaring stamt uit hoofdstuk 3. Er werd daar niet alleen signaleerd dat in Osdorp meer wordt vernield aan straatmeubilair, maar tevens dat er in de Rivierenbuurt juist meer schoolruiten sneuvelen. Het is dus mogelijk dat er percentueel gezien in de Rivierenbuurt ongeveer evenveel vernielende jongeren rondketen als in Osdorp. Door het gebrek aan speelruimte op straat is het aantal

vernielingen aan straatmeubilair in de Rivierenbuurt minder en aan schoolgebouwen juist meer, omdat de schoolpleinen door dat ruimtegebrek als speel-en-verzamelpunt gaan dienen. Dit laatste werd overigens door de interviews met schoolhoofden ondersteund*.

- Een tweede verklaring kan zijn dat jongeren die in Osdorp vernielen, gemiddeld wat meer vernielingen voor hun rekening nemen dan jongeren in de Rivierenbuurt. Dit blijkt met name op te gaan voor de Osdorpse leerlingen in het voortgezet onderwijs. Daarnaast plegen zij ook de zwaardere vernielingen. Dit zou kunnen betekenen dat meer controle mogelijkheden, jongeren er niet geheel van weerhoudt te vernielen, maar hen wel van grote vernielingen doet afzien.

De genoemde verklaringen vullen elkaar waarschijnlijk aan.

9.9. Waarom neemt vandalisme toe?

Dat vandalisme de afgelopen tientallen jaren duidelijk is toegenomen, staat buiten kijf. Schadebedragen, maar ook de aantallen vernielingen zijn duidelijk gestegen. (zie o.m. Hauber (1979), Van Dijk en Van Soomeren (1981a)).

Waarom vandalisme toeneemt is een vraag die over het algemeen pas tijdens de borrel boven tafel placht te komen.

De antwoorden op deze vraag worden dan veelal overgoten met een pittig politiek sausje en zijn daarmee goed voor een gezellige avond met hoogoplaaiende discussies.

Aangezien wij na het schrijven van deze nota langzamerhand ook wel aan een stevige borrel toe zijn, zullen wij als extra toegift** nog even diep in het glaasje kijken. We nodigen u als lezer daarbij graag uit en verzoeken u om met ons aan de stamtafel plaats te nemen.

* Aan deze verklaring ligt het zogenaamde "environmentalistische dilemma" ten grondslag.

Dichte bebouwing geeft minder speelruimte en biedt daarom een verklaring voor minder opbouwende activiteiten (zoals vandalisme). Ruime bebouwing biedt weliswaar meer speelruimte, maar de controle-mogelijkheden nemen hierdoor ook af, waardoor vernielingen weer in de hand worden gewerkt.

** Dat het hier om een extra toegift gaat, blijkt duidelijk uit de opzet en de probleemstelling van het onderzoek. De vraag waarom vandalisme toeneemt is in dit actie-onderzoek dan ook hooguit zijdelings aan de orde gekomen. Om hierop een meer onderbouwd antwoord te geven, zou een onderzoek over een veel langere periode noodzakelijk geweest zijn. En het interviewgedeelte van het actie-onderzoek is slechts een momentopname, waarin geen veranderingen van drempels en motieven door de tijd gemeten kunnen worden. Vandaar dat deze paragraaf niet anders dan een speculatief karakter kan hebben.

- 1) Uit het actie-onderzoek blijkt dat onvrede (met name wat betreft het hebben van een hekel aan school) een factor is, die duidelijk met vandalisme samenhangt.

Sinds de zeventiger jaren neemt de werkloosheid onder jongeren sterk toe. Op dit moment zit één derde van de jongeren onder de negentien jaar zonder werk. De school lijkt één van haar functies - het verzorgen van een opleiding, waar later brood mee te verdienen valt - niet meer goed te kunnen vervullen. Het lijkt aannemelijk om te veronderstellen dat steeds meer jongeren schoolbezoek daarom als een zinloze en doelloze bezigheid gaan beschouwen. Mede ten gevolge hiervan komt een hekel aan school veelvuldig voor. We kunnen stellen dat door de verminderde kansen op de arbeidsmarkt het toekomstperspectief van jongeren somber is. En dan hebben wij het nog niet over milieuproblemen en kruisraketten/SS 20's*. Voor jongeren bleken dit bedreigende zaken, die door hen tijdens interviews veelal spontaan ter sprake gebracht werden. Kortom: een toenemende hekel aan school en een afnemend toekomstperspectief lijken voldoende ingrediënten voor een stijgende onvrede onder jongeren.

Toch lijkt het ons eenzijdig om het toegenomen vandalisme louter aan de factor onvrede toe te schrijven. In de dertiger jaren zal het toekomstperspectief ten gevolge van de werkloosheid eveneens somber zijn geweest, terwijl er toen van een "vandalisme-probleem" nog geen sprake was. Er moeten dus nog andere factoren zijn die de toename van vandalisme tot gevolg hebben.

- 2) Sinds de zestiger jaren is er in ons land een proces op gang gekomen dat te omschrijven is als een toenemende democratisering. Zo zijn er binnen gemeenten inspraakprocedures ontwikkeld en zijn bijvoorbeeld in het onderwijs en in bedrijven, leerlingen- ouders en ondernemingsraden gekomen, waarmee vanuit de "basis" het besluitvormingsproces aan de top zou kunnen worden beïnvloed. Paul Kapteyn (1981) schetst in een rede over "onhoudbare jongeren" het volgende beeld:

Zonder al te veel maatschappelijke onrust is men in veel geledingen in onze samenleving erin geslaagd om nieuwe verhoudingen tot stand te brengen en de oude hiërarchische gezagsstructuren te doorbreken. Maar het leven binnen deze verhoudingen stelt ook hogere eisen. Nu de oude regels minder vanzelfsprekend zijn, moet men zelf regels leren stellen. Kapteyn is van mening dat er bij het doorbreken van de traditionele gezagsstructuren te veel gelet is op het wegnemen van druk en dat aan de nieuwe eisen van zelfcontrole te weinig aandacht is besteed. Zo wordt vandalisme oogluikend "toegestaan" en worden er geen duidelijke grenzen getrokken.

In de optiek van Kapteyn is vandalisme een negatief bijproduct van een over het geheel positieve ontwikkeling naar een gelijkwaardiger samenleving.

Aansluitend op ons eigen begrippenkader kunnen we stellen, dat doordat aan de eisen van zelfcontrole weinig aandacht zou zijn besteed, de interne drempel om te vernielen lager zou zijn geworden. Met andere woorden: de norm "vernielen hoort niet" is minder vanzelfsprekend geworden.

* Al naar gelang de politieke voorkeur door-/weghalen wat niet van toepassing is.

Daarbij komt dat voor jongeren het uittesten van de nieuwe (onduidelijke) regels als het ware een noodzakelijk onderdeel vormt voor de socialisatie. Dit zou een extra motief voor vandalisme kunnen vormen.

De beschouwing van Kapteyn heeft echter slechts betrekking op één kant van de veelzijdige vandalisme-dobbelsteen. Ook gaat zijn beschouwing maar ten dele op: het is namelijk zeer de vraag in hoeverre gezagsstructuren daadwerkelijk zijn doorbroken. Ongetwijfeld zijn gezagsstructuren meer "open" geworden. Waarmee we met "open" bedoelen dat er in principe meer mogelijkheden zijn om invloed uit te oefenen op besluitvormingsprocessen (zoals inspraakmogelijkheden in de buurt/school). Dat wil echter nog niet zeggen dat de gezagsstructuren voor iedereen doorbroken zouden zijn. Veel mensen - en dus ook jongeren - lopen als zij deel willen nemen aan, of hun recht willen halen bij, besluitvormende instanties, namelijk al snel dood in een Kafkiaans doolhof van regels, wetten en procedures.* Toch zal een deel van de bevolking (proberen) zijn weg in dit doolhof (te) vinden. Over het algemeen zullen het echter de verbaal en schriftelijk beter begaafden zijn, die het geduld kunnen opbrengen om het lange en slingerende pad van inspraakprocedure naar besluitvormingsproces te volgen.

Deze nuancering bij het proces van democratisering wordt door Kapteyn buiten beschouwing gelaten. Daardoor gaat hij eraan voorbij dat indien gezagsstructuren niet daadwerkelijk doorbroken worden (terwijl dit wel wordt gesuggereerd) er juist onvrede zal ontstaan. En wel vooral bij degenen die nauwelijks invloed op besluitvormingsprocedures zullen kunnen uitoefenen, zoals bijvoorbeeld jongeren.

Hiermee is de dobbelsteen weer naar de eerste -onvrede- kant teruggeroeld.

Het lijkt er op of we weer op ons beginpunt zijn aangeland.

- 3) We schenken ons nog een borrel in en herinneren ons dat bij het succesvol doorbreken van gezagsstructuren, verbale en schriftelijke begaafdheid een belangrijke rol schijnt te spelen.
- Wat is een kenmerk van vandalisme?
- Dat het non-verbaal is. Wellicht is het dan zo, dat waar verbale methoden te kort schieten, non-verbale methoden om de ontstane onvrede af te reageren, voor de hand liggen.
- We zouden hier nog iets aan toe kunnen voegen.
- In hoofdstuk 6 kwam naar voren dat vandalisme voor sommige jongeren een mogelijke methode is om "ruimte" te winnen. Wellicht geeft het "beheersen" van die ruimte een gevoel van macht. Dat gevoel van macht kan ook ontstaan bij andere non-verbale uitingen, bijvoorbeeld het bedreigen van medemensen. Misschien is het zo, dat door deze non-verbale uitingsvormen, de meer algemene gevoelens van onmacht gecompenseerd worden.
- Dat laatste hoeft overigens niet te betekenen dat vandalisme bewust zal worden gebruikt om weerstand of "verzet" te tonen.

* Een interessant en toepasselijk voorbeeld kwamen we in hoofdstuk 6 tegen: sommige werkloze jongeren gaan liever naar het uitzendbureau dan naar het arbeidsbureau.

- 4) Als we door deze diepe gedachten en de alcohol overmand, enigszins beneveld naar de tafel kijken, merken we dat door de non-verbale opschudding onze dobbelsteen weer omgerold is. Hij ligt nu gekanteld tegen een dik boek, dat de lezer zich misschien nog uit hoofdstuk 1 herinnert. Met Gothische letters en in goudopdruk, zien we de naam van de schrijver vermeld: Hans Paul Bahrtdt. Om geen last meer te hebben van die hinderlijke burens zetten we de muziekinstallatie voluit en sluiten de gordijnen. Zo komt langzaam de strekking van Bahrtdts betoog weer boven.

Er is volgens hem sprake van een toenemende privatisering, waarbij men zich - omgeven door materiële goederen - in de eigen woning terugtrekt. In de buurt en met de burens zouden de contacten oppervlakkiger geworden zijn. Het zou de mensen koud laten wat er in de directe leef-omgeving en de buurt gebeurt*.

Dit door Bahrtdt beschreven proces zou van invloed kunnen zijn op de externe drempel om te vernielen. Naarmate men zich meer in de eigen woning terugtrekt zal men op vernielingen in de buurt ook minder acht slaan. Daarmee zal de angst om gepakt en gestraft te worden voor jongeren ook minder zijn geworden.

- 5) De onder 4 beschreven processen hebben nog een andere consequentie. Men zal zich niet alleen lichamelijk in de eigen woning terugtrekken, men zal zich geestelijk ook minder betrokken voelen bij de buurt waarin men woont. Daarmee kantelt de dobbelsteen naar zijn 5e vlak, De verminderde betrokkenheid bij goederen (objecten) van anderen, die tegenwoordig zowel bij volwassenen als jongeren zou bestaan, is van invloed op de interne drempel.
Volwassenen zouden kinderen in de opvoeding niet sterk meer bijbrengen dat vernielen van andermans zaken niet hoort. Mede daardoor zullen jongeren de norm dat vernielen niet hoort, minder belangrijk gaan vinden.
- 6) Zoals u weet heeft een dobbelsteen zes kanten. Eén van de kenmerken van een actie-onderzoek is dat ook de lezer een creatieve en actieve rol krijgt toebedeeld. Onze opdracht is dan ook aan u - voordat u een rapport met een stekende hoofdpijn dichtklapt en het door een ruit naar buiten keilt - het zesde vlak van de dobbelsteen op te vullen. Door zelf een aanvullende verklaring te geven, waarom vandalisme toeneemt.

* Op de vraag waarom die privatisering toeneemt, zijn verschillende antwoorden denkbaar. De eerste verklaring wijst in de richting van technologische vernieuwing. Door de auto, de telefoon, is de verre vriend even ver weg als die "goede buur". Daardoor is men voor contacten minder op de woonbuurt aangewezen. Voor een aanvullende verklaring kunnen we met enige fantasie weer een uitstapje maken naar de door Kapteyn geschetste processen. De verhoudingen in de maatschappij zijn minder vanzelfsprekend geworden: daardoor staat men weinig zelfverzekerd tegenover die complexe buitenwereld en trekt zich in de eigen, beschermde, leef-wereld terug.

LIJST VAN DEFINITIES

In deze lijst worden de belangrijkste begrippen omschreven.

De eerste maal dat deze begrippen in de tekst zijn gebruikt, staat er een (D) achter vermeld. Hier zijn zij op alfabet gerangschikt.

BETROKKENHEID.

Een gevoel van binding dat mensen (n.b.: niet alleen jongeren) kunnen hebben met een bepaald object, of met hetgeen dat door dit object vertegenwoordigd wordt.

Betrokkenheid is van invloed op een interne drempel om iets al dan niet te vernielen. Deze betrokkenheid is het sterkst bij eigen bezit (de eigen brommer of het eigen tuintje), maar kan ook opgaan voor bijvoorbeeld de school of de buurt. Hierbij kan opgemerkt worden dat betrokkenheid ook bij immateriële zaken kan bestaan: bijvoorbeeld betrokkenheid bij de mensen in de buurt. Het hebben van verantwoordelijkheid voor/over een bepaald object doet de betrokkenheid bij dat object toenemen.

Betrokkenheid is echter niet alleen van invloed op een interne drempel (beletten dat men zelf iets vernielt), maar ook op een externe drempel: als men betrokken is bij een bepaald object, zal men ook proberen dat object als het ware te beschermen om daarmee te voorkomen dat anderen het vernielen.

BUURT.

Het woord "buurt" is in deze nota gereserveerd voor Osdorp en de Rivierenbuurt. Deze twee buurten bestaan elk uit meerdere buurtcombinaties (zie hiervoor kaart 1 en 2 in hoofdstuk 2). Het woord "gebied" hebben we voor meer algemeen gebruik gereserveerd: zowel buurten, buurtcombinaties als een stuk grond van een willekeurig aantal m² noemen we een "gebied".

Tenslotte heeft het woord "rayon" betrekking op een gebiedsaanduiding waar veel gemeentelijke diensten mee werken. De rayonindelingen verschillen vaak per gemeentelijke dienst en bovendien zijn de grenzen van rayons soms niet gelijk aan die der buurtcombinaties.

CONTROLE.

Alles wat mensen doen om de norm "vernielen hoort niet" toe te passen.

Bij "controle" kan een onderscheid gemaakt worden tussen ouderlijke controle en sociale controle (van buurtbewoners, schoolhoofden, controleurs, jongerenwerkers, politie, etc.; in zijn algemeenheid gesproken van volwassenen).

CONTROLE-MOGELIJKHEDEN (VISUELE).

De mate waarin men in staat is te zien wat er met bepaalde objecten gebeurt.

CULTUUR.

Een geheel van normen en symbolen dat naar voren komt in het gedragspatroon van een groep.

De normen en symbolen van "de" samenleving kunnen omschreven worden als de heersende cultuur. Een van de normen van die heersende cultuur is bijvoorbeeld dat "vernielen niet hoort".

Daarnaast hebben veel groepen jongeren een eigen subcultuur met specifiek eigen normen en gedragspatroon. Zo'n subcultuur is ook uiterlijk van de heersende cultuur te onderscheiden. Een voorbeeld daarvan zijn "disco jongeren" met als eigen symbolen een bepaald kapsel, aparte kleding en muziek. Het gedragspatroon van de diverse groepen jongeren kan onderling sterk verschillen. Daarbij kan de norm "vernielen hoort niet" een ondergeschikte plaats innemen.

DREMPEL.

Een reden om niet te vernielen.

We onderscheiden daarbij interne en externe drempels.

Externe drempel: De inschatting van het risico dat men gepakt wordt en/of dat er een straf volgt op vandalisme. Hierbij kan nog een onderscheid gemaakt worden tussen drempelverhogende en drempelverlagende factoren. Zo kan bijvoorbeeld de aanwezigheid van de politie of de controle van buurtbewoners drempelverhogend werken. Anderzijds werkt bijvoorbeeld het feit dat een jongere in een groep niet makkelijk als dader herkenbaar is (waardoor de pakkans lager wordt) drempelverlagend.

Ook de eigen maatschappelijke positie van een (potentiële) vernieler kan drempelverhogend of - verlagend werken: indien een jongere bijvoorbeeld in een positie verkeert waarin hij/zij veel te verliezen heeft (een baan, of het uitzicht op een baan) als hij/zij gepakt wordt, zal dit voor de desbetreffende vernieler drempelverhogend werken.

Interne drempel: Het zonde vinden om iets te vernielen.

Hierop zijn twee factoren van invloed. Ten eerste de mate waarin men tijdens de opvoeding de norm "vernielen hoort niet" bijgebracht krijgt c.q. heeft gekregen.

Ten tweede de mate van betrokkenheid bij bepaalde objecten, of bij wat dat object vertegenwoordigt (zie verder "betrokkenheid").

EROSIE VANDALISME.

Als een object gedeeltelijk vernield is, of slecht onderhouden, blijkt de drempel om dat object verder te slopen, laag te zijn.

GEZAG.

Het (kunnen) uitoefenen van macht en op bepaalde normen gebaseerde controle over anderen.

In dit onderzoek zijn vooral de machtsposities die volwassenen ten aanzien van jongeren innemen van belang.

Gesteld kan worden dat volwassenen ten aanzien van jongeren vanuit verschillende posities verschillende normen hanteren. Ouders, leerkrachten, buurtbewoners, jongerenwerkers, sportleiders, buschauffeurs en politieagenten oefenen afhankelijk van tijd en plaats een andere controle uit.

Zo zal bijvoorbeeld bij een vernieling aan een sportkantine een sportleider heel anders kunnen reageren dan een toevallig passerende buurtbewoner of een politieagent.

Het feit dat normen heel verschillend blijken te worden toegepast (en de gezagsstructuur daardoor voor jongeren nogal diffuus wordt) biedt er een verklaring voor dat het gezag van volwassenen door jongeren vaak wordt uitgetest. Vandalisme is daartoe een middel.

GEZAGSSTRUCTUUR.

Het geheel van posities, van waaruit macht en op bepaalde normen gebaseerde controle kan worden uitgeoefend.

IMPULSIVITEIT.

Directe behoeftebevrediging:

Als indicator is hiervoor genomen de manier waarop het zakgeld besteed wordt.

JEUGD-VOORZIENINGEN (Synoniem: jongeren-voorzieningen).

Recreatieve voorzieningen waarvan met name door jongeren in hun vrije tijd gebruik wordt gemaakt. Hieronder vallen:

- gebiedjes waar jongeren kunnen spelen (gras, bossages, speelveldje e.d.).
- de iets grotere sportvelden
- de buurt- en jongerencentra

Naast de voorgaande jeugdvoorzieningen zijn er natuurlijk ook nog voorzieningen waar jongeren vaak mede gebruiker van zijn, zoals bijvoorbeeld café's.

JONGEREN (synoniem: jeugd).

Kinderen, pubers en jong-volwassenen (zie aldaar)

JONG-VOLWASSENEN.

Jongeren die geacht worden zich zelfstandig te kunnen handhaven, maar in menig opzicht daartoe niet geheel in staat zijn of worden gesteld.

In dit onderzoek betreft het in feite de jongeren die in buurt- en jongerencentra zijn geïnterviewd. Dat waren jongeren in de leeftijd van 17 tot 25 jaar.

KETEN.

Het door jongeren in groepsverband doen van spannende activiteiten die door volwassenen verboden zijn.

Vaak ligt verveling aan de basis van keten. Zo'n sfeer van verveling probeert men vervolgens te doorbreken door iets spannends te gaan doen. Een activiteit is spannend als:

- daarmee het gezag van volwassenen wordt uitgetest (kans op straf en kans om gepakt te worden)
- daarmee het aanzien binnen de (vrienden)groep in het geding is.

Keten kan verschillende vormen aannemen. Eén daarvan is vandalisme, andere mogelijkheden zijn bijvoorbeeld het pesten van buurtbewoners, het durven plegen van kleine winkeldiefstallen, of het hard op een opgevoerde brommer scheuren.

KINDEREN.

Jongeren, die geheel of overwegend afhankelijk zijn van ouders of verzorgers.

In dit onderzoek betreft het in feite lagere scholieren in de leeftijd van 8-12 jaar.

MOGELIJKHEID.

De aanwezigheid van een vernielbaar object.

Het woord "aanwezigheid" verwijst hierbij naar het aantal objecten dat in een bepaald gebied aanwezig is (als er meer objecten zijn wordt de kans op vernielingen groter).

Het woord "vernielbaar" verwijst naar de stevigheid van een bepaald object. Bij die stevigheid speelt de inventiviteit van de hoeder van dat object natuurlijk een belangrijke rol (bijvoorbeeld inzetten van lexan glas, zodat ruiten van scholen niet meer ingegooid kunnen worden). Hiertegenover staat echter de inventiviteit van de vernieler ("ik zet er gewoon een snijbrander op"). Het zal duidelijk zijn dat het begrip "mogelijkheid" vooral de aandacht heeft van de technische afdelingen van (gemeentelijke) diensten en bedrijven.

MOTIEF (synoniem: doel, betekenis).

Een reden om te vernielen.

Voorbeelden van motieven zijn: het afreageren van woede, wraak, prestige.

Voorbeelden van minder duidelijk herkenbare motieven zijn: het uittesten van gezag, onvrede.

NORMEN.

Gezamenlijke en min of meer bindende verwachtingen van leden van een groep of samenleving ten aanzien van gedrag in bepaalde situaties.

Ten aanzien van vandalisme is natuurlijk de norm "vandalisme hoort niet" interessant, maar ook de norm "elkaar in een (vrienden)groep naar buiten toe ondersteunen en dekken" (solidariteitsnorm).

OBJECTEN (synoniem: voorwerp).

Alle materiële goederen (privaat zowel als openbaar).

Een nadere concretisering van welke objecten allemaal vernield worden vindt de lezer in de hoofdstukken 3 t/m 8.

ONVREDE.

Een gevoel van onmacht om je eigen leven op een voor jezelf aanvaardbare manier vorm te geven.

Onvrede kan één van de motieven van vandalisme zijn. In dit onderzoek is dit gevoel van onmacht nagegaan in de directe leefomgeving (invloed op de gang van zaken in het jongeren centrum, de houding ten opzichte van school en van de buurt). Ook zijn we ingegaan op een gevoel van onmacht op langere termijn (toekomstperspectief).

Vaak is de bron van onvrede voor de vernieler zelf niet duidelijk.

POSITIE.

De plaats die men in verhouding tot anderen inneemt.

Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen

- de plaats in een groep.

Dit is met name van belang bij prestige-vandalisme. Uit veel interviews blijkt dat met name jongens in een groep vernielen om aanzien (status) in die groep te verwerven en/of te behouden.

- de plaats in de samenleving.

Dit heeft in de eerste plaats betrekking op de drempels om niet te vernielen. De meeste vernielingen komen voor bij pubers en kinderen.

Zij nemen in de samenleving een plaats in waarbij ze weinig te verliezen hebben. Vandalisme wordt bij hen dan ook veelal als een jeugdzonde beschouwd. Dat wordt anders bij de wat oudere jeugd. Zo heeft bijvoorbeeld ook het strafrecht boven de 18 jaar ernstiger implicaties.

Het begrip positie heeft ook betrekking op de relatie tussen jongeren en volwassenen. Jongeren nemen een positie in waarbij ze onderworpen zijn aan het gezag van volwassenen.

Opgemerkt kan worden, dat als we het hebben over de (maatschappelijke) positie van de ouders of het gezin, we in feite doelen op de sociaal-economische positie. Hiervoor zijn de graadmeters genomen: het beroep van de ouders en de vakantiebestemming.

POTENTIELE VERNIELER.

Een jongere die op straat is.

PRESTIGE.

Als motief om te vernielen: om aanzien (we spreken hier ook wel van "status") in een (vrienden)groep te verwerven. In veel gevallen is dit een motief dat voorkomt bij pubers; het viel echter ook wel bij kinderen te constateren.

PRIVATISERING.

Het maatschappelijk proces waarbij mensen zich terugtrekken in de eigen privé sfeer (de eigen woning). Dit proces leidt ertoe dat de betrokkenheid bij de buurt afneemt.

PUBERS.

Jongeren die zich nog niet zelfstandig kunnen handhaven, maar bezig zijn zich los te maken van de ouders en een eigen identiteit zoeken.

In dit onderzoek betreft het in feite de scholieren uit het voortgezet onderwijs in de leeftijd van 13 tot 16 jaar.

SPEL.

Vrijetijdsbesteding van jongeren buitenshuis, waarbij het niét in de bedoeling ligt om het gezag van volwassenen te testen. Tijdens spel kunnen vernielingen plaatsvinden. Jongeren kunnen beseffen dat tengevolge van spel schade optreedt, maar ze houden daar dan geen rekening mee.

VANDALISME (synoniem: vernielen, mollen, slopen, vernielgedrag).

Het opzettelijk plegen van vernielingen, zonder dat dit voor de vernieler aanwijsbaar materieel voordeel oplevert. Onder het "plegen van vernielingen" verstaan we: het in zijn bedoelde functie onbruikbaar maken van een bepaald object.

Voorbeeld: Het ingooien van een ruit van een juwelier met de bedoeling om sieraden te roven, valt volgens deze omschrijving niet onder vandalisme. Het inkegelen van een ruit van een telefooncel wel.

In dit onderzoek richten we ons met name op vandalisme gepleegd door jongeren in de leeftijdscategorie van 8-25.

VERNIELER (synoniem: vandaal).

Iemand die vernielingen pleegt. In het kader van dit onderzoek beperken we ons tot jongeren.

We hebben een jongere in de categorie "vernielers" ondergebracht, indien hij/zij opgegeven had tijdens het afgelopen jaar, buitenshuis, één of meer objecten vernield te hebben. Uit de interviewuitkomsten (hoofdstuk 4 tot en met 6) blijkt dat ongeveer de helft van de jongeren tussen de 8 en 16 jaar vernielt: het is dus een wijd verbreid gebeuren.

Nauw verwant met het begrip "vernieler" zijn de begrippen "ex-vernieler" en "zware vernieler".

Een ex-vernieler (synoniem: niet meer vernielen) is iemand die opgeeft vroeger wel vernielingen gepleegd te hebben, maar die zegt dat tegenwoordig niet meer te doen.

Een zware vernieler is iemand die opgeeft regelmatig te vernielen (waarbij terzijde aangetekend kan worden dat het dan meestal ook vernielingen zijn waarbij veel schade aangericht wordt).

WOEDE

Als een motief van vandalisme: vernielen om kwaadheid af te reageren.

In tegenstelling tot het vernielen uit wraak, bestaat er hierbij geen verband tussen het object dat vernield wordt en de bron van de woede (bijvoorbeeld het verkopen van een rotschop aan een willekeurige fiets, omdat je verkering uit is).

WRAAK

Als een motief van vandalisme: het plegen van een vernieling om iemand persoonlijk te treffen. Bijvoorbeeld het doorsnijden van een fietsband om een bepaald persoon te pesten. Of om een bepaalde instantie te treffen door het vernielen van een object dat iets voor de desbetreffende instantie vertegenwoordigt. Bijvoorbeeld het ingooien van een ruit van een school, waar men vroeger opgezeten heeft, of het in de fik steken van een buurthuis dat ondanks toezeggingen van de gemeente niet gerenoveerd is.

LITERATUUR

- H.P. Bahrddt Die Moderne Grossstadt - München - 1969
- A.K. Cohen Delinquent boys: The culture of the gang - Glencoe 1955
- Commissie Jeugd vandalisme Rapport Jeugd vandalisme - Amsterdam - mei 1979 en Eindrapport - Amsterdam - april 1981
- P. Corrigan Doing Nothing in: Resistance through rituals - Londen 1976
- A.R. Crane The Pre-adolescent gang. In: Journal of Genetic Psychology, nr. 3 - september 1982
- A. Dieleman, M. Geurtsen en R. ter Meulen Meisjes en jongeren culturen in Engeland in : Psychologie en Maatschappij, jaargang 13, november 1980
- H. van Dullemen en A. Hauber Vernielende jongeren. Wat bedoelen zij? - Rotterdam 1982
- B. van Dijk en P. van Soomeren Vandalisme in Amsterdam - Amsterdam 1980
- B. van Dijk en P. van Soomeren Vandalisme - Ideeën, onderzoek, preventie - Amsterdam - mei 1981
- B. van Dijk en P. van Soomeren Vandalisme, wat is er aan de hand. In justitiële verkenningen - nr. 3 - 1981a
- B. van Dijk, P. van Soomeren en M. Walop Rapportage onderzoek Jeugd vandalisme
Deel 1. Inventarisatienota - Amsterdam - mei 1981
Deel 2. Definitieve opzet - Amsterdam - mei 1981
Deel 3. Interviews met jongeren, schoolhoofden en jongerenwerkers, tussentijds verslag - Amsterdam - augustus 1981
- J.J.M. van Dijk en C.H.D. Steinmetz De WODC slachtofferenquêtes 1974-1979 - Den Haag 1979
- F.J. Gladstone Vandalisme among adolescent schoolboys. In: Clarke - Tackling Vandalism - Londen 1978
- S. Hall en T. Jefferson Resistance through rituals. Youth subcultures in post war Britain - Londen 1976
- A. Hauber Vandalisme in Nederland, recente ontwikkeling en achtergronden. In: Openbaar vervoer jaargang 13, nr. 2 - 1980
- Jeugd en Samenleving "Onhoudbare jeugd in Paradiso" Verslag van een Congres - 12e jaargang nr. 4 april 1982

LEDENLIJST BEGELEIDING COMMISSIE VAN HET ACTIE-ONDERZOEK

1. A. van Assema	Assistent Onderzoeker	Tweede Keucheniusstraat 19-III, 1051 VP Amsterdam, tel. 020-82.60.77
2. F. ter Bruggen	Voorzitter	Afdeling Jeugdzaken en Volksontwikke- ling, Rusland 7, 5e etage, tel. 552.3396
3. R. Burgerjon	plv. lid voor W. van Vliet	Openbare Werken, Afdeling Wegbeheer, Spaklerweg 53, tel. 596.4250
4. M. Cavaljé	Lid	Ons Huis, Stadhouderskade 137, 1074 AZ Amsterdam, tel. 733344
5. B. van Dijk	Onderzoeker	Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag, tel. 070-707131; privé 02942-1228
6. J. Dolman	plv. lid voor A. Vink	Openbare Werken OGW, Van Reigersbergenstraat 4-6, tel. 555.5318
7. J. Freeke	plv. lid voor WPO Lind	Gemeentevervoerbedrijf, Stadhouders- kade 1, tel. 16.01.28
8. N. van Gelder	Voorlichtster	Bureau Voorlichting, Stadhuis, kamer 122, tel. 552.2845
9. M.C. Giphart	Lid	Bureau Jeugdpolitie, Overtoom 43, tel. 559.2585
10. T.C. de Groot	Lid	Onderafd. Bouw, Onderhoud en Materiële Zaken (BOM) van de afd. Onderwijs, Saskiahuis, tel. 552.2476
11. M. van IJzendoorn	Assistent Onderzoeker	Spaarndammerstraat 57a-II, 1013 TA Amsterdam, tel. 020-16.41.18
12. K. Jansen	Lid	Gem. Bureau jeugdzaken en Volksont- wikkeling, Baarsjesweg 224-II, tel. 83.12.11
13. E. Kaal	Lid	Vertegenwoordiger Stadsdeelraad Osdorp, Stadhuis, kamer 047, tel. 552.3404
14. P. Kwakkelstein	Lid	Vakgroep Sociale Pedagogiek, Prinsengracht 227, tel. 552.2423
15. W.P.O. Lind	Lid	Gemeentevervoerbedrijf, Stadhouders- kade 1, tel. 16.01.28
16. R. Melger	Lid	Gemeentelijke Dienst Volkshuisvesting, Afd. Onderzoek, Wibautstraat 82, tel. 596.1144

17. I. Nieuwenhuis	plv. lid voor WPO Lind + J. Freeke	Gemeentevervoerbedrijf, Stadhouders- kade 1, tel. 16.01.28, tst. 433
18. C. Prins	Lid	Gemeentelijk Energie Bedrijf, Openbare Verlichting, Haarlemmer- weg 10, tel. 597.41404
19. J.W. Pronker	Lid	Politiebureau Lodewijk van Deyssel- straat, Uniformdienst, Lodewijk van Deysselstraat 16, tel. 559.2606
20. P. Roemer	Secretaris	Bestuursassistent, Alg. Secretarie, Stadhuis, kamer 047, tel. 552.3303
21. C.J. Slemmer	Lid	Gemeentelijk Energie Bedrijf, Storingsdienst, Tesselschade- straat 1, tel. 597.1014
22. P. van Soomeren	Onderzoeker	Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag, tel. 070-706523; privé 020-650026
23. C. Termaat	Lid	Adviseur Voortgezet Onderwijs, Stadhuis kamer 245, tel. 552.2024 of 73.34.96
24. J. Tilmans	Lid	Sport en Recreatie, Rusland 7, 6e etage, tel. 552.2693
25. A. Vink	Lid	Openbare Werken OGW, Van Reigers- bergerstraat 4-6, tel. 552.5318
26. W. van Vliet	Lid	Openbare Werken, Hoofd Onderhoud Wegen, Spaklerweg 54, Gebouw Uitvoering, kamer 4, tel. 596.4288
27. M. Walop	Onderzoeker	Gaaspstraat 21 III, 1079 VB Amsterdam, tel. 42.32.26

Oud-leden

1. P. Riemens	Lid tot 1-1-1982, opge- volgd door M. Cavaljé	Coördinator Jeugd Welzijns Project Osdorp, Fred. Roeskestraat 73, 1076 EC Amsterdam, tel. 423642
2. H. de Ruyter	plv. lid van J. Freeke en W.P.O. Lind tot 1-3-1982, opgevolgd door I. Nieuwenhuis	Gemeentevervoerbedrijf, Stadhouders- kade 1, Amsterdam, tel. 160128, toestel 423
3. W. Wagner	Lid tot maart 1982, opgevolgd door R. Melger	Gemeentelijke Dienst Volkshuis- ting, afd. Onderzoek, Wibautstraat 82, tel. 596.1135

BIJLAGE 2: BEVOLKING PER LEEFTIJDGROEP OP 1-1-1981

Leeftijdsgroep	O s d o r p			R i v i e r e n b u u r t			A m s t e r d a m	
	87	88	totaal	50	51	52	totaal	totaal
0 - 4	340	730	1070	323	484	534	1341	33652
5 - 9	485	889	1374	317	484	675	1476	32731
10 - 14	894	1301	2195	415	678	904	1997	39915
15 - 19	1450	2062	3512	458	802	1127	2387	50836
20 - 24	1308	1623	2931	635	931	1378	2944	70389
25 - 29	854	1073	1927	673	945	1138	2756	72040
30 - 34	818	1210	2028	624	886	1269	2779	66475
35 - 39	654	916	1570	405	596	884	1885	42702
40 - 44	733	1176	1909	339	535	825	1699	36709
45 - 49	1162	1440	2602	276	516	713	1505	35431
50 - 54	1355	1515	2870	317	555	801	1673	41492
55 - 59	1376	1335	2711	371	676	1083	2130	41492
60 - 64	1015	989	2004	388	799	1122	2309	38619
65 - 69	700	703	1403	345	825	1113	2283	35614
70 - 74	612	598	1210	275	799	1041	2115	30593
75 - 79	527	585	1112	238	589	803	1630	23278
80 e.o.	817	905	1722	161	414	786	1361	23655
Totaal	15100	19050	34150	6560	11514	16196	34270	712365

BIJLAGE 3: SCHOLEN OSDORP/RIVIERENBUURT

KLEUTERONDERWIJS 1980/1981

Openbaar

<u>nr.</u>	<u>buurtoomb.</u>	<u>naam</u>	<u>adres</u>	<u>aantal l.l.</u>
1136	51	De Kiekenren	M.L. Kingpark 1-2	37
1209	51	De Kleine Beer	Bernissestraat 2	105
1104	52	Blauwe Zeedistel	Nierstraat 43	58
1145	52	Donge kl.school	Dintelstraat 7	64
1158	52	Mierennest	Winterdijkstraat 10	61
tot. Rivierenbuurt				325

1102	87	Bergeend	Notweg 32	23
1168	87	Duizendpoot	Don Boscostraat 22	43
1106	88	Boerderij	Osdorperweg 386	55
1179	88	De Stern	Klaas Katerstraat 10	66
1180	88	De Strandplevier	Saaftingestraat 38	40
1181	88	De Tjiftjaf	Noorderakerweg 11	31
tot. Osdorp				258

Prot. Christelijk

1324	50	Van Lennep kl.school	Reggestraat 18	24
1325	52	Marantha	Lekstraat 35	83
tot. Rivierenbuurt				107

1308	87	Dikkertje Dap	Wildeman 31	46
1330	87	Pinkeltje	Prof. H. Bavinkstraat 9	28
1312	88	De Gelaarsde Kat	Clauskinderenweg 20	55
1332	88	Pippeloentje	Waterschapstraat 1	48
tot. Osdorp				177

Rooms-Katholiek

1411	51	St. Catharina	Vechtsraat 90	93
tot. Rivierenbuurt				83
1417	88	Harlekijntje	Onkneerweg 237	46
1433	88	Paulineke	Hertingenstraat 61	68
tot. Osdorp				114

GEWOON LAGER ONDERWIJS 1980/1981

Openbaar

<u>nr.</u>	<u>buurtomb.</u>	<u>naam</u>	<u>adres</u>	<u>aantal l.l.</u>
2109	50	Berlage school	Meerhuizenplein 4	190
2210	51	Prof.v.d. Leeuwschool	Martin Luther Kingpark 1	160
2134	52	Dongeschool	Dintelstraat 9-11	294
2183	52	6e Montessori gen. Anne Frank	Nierstraat 41	156
2211	52	Prof. Gunningschool	Winterdijkstraat 10	202
2234	52	Vondelschool	Jekerstraat 84	65
2251	52	Montessorischool	Uiterwaardenstraat 238	178
tot. Rivierenbuurt				1245
2149	87	Heimansschool	Notweg 32	114
2159	87	Jac. P. Thysseschool	V.Suchtelen v.d. Haarestr.48	236
2138	88	Dr. Heinsiusschool	Noorderakerweg 11	106
2190	88	Mr. v. Tienhovenschool	Simonskerkestraat 8	281
2213	88	Prof.Joh. Westerdijk- school	Vrankendijkestraat 6	115
2215	88	Prof. P.H. Kohnstamm- school	Osdorperweg 20	61
tot. Osdorp				913

Prot. Christelijk

2334	50	Van Lennepeschool	Reggestraat 18	94
2339	52	Maranthaschool	Lekstraat 35	152
2371	52	Zuiderschool	Geulstraat 9	117
tot. Rivierenbuurt				363
2324	87	Ichthusschool	Prof. R. Casimirstraat 32	90
2356	87	Prof. H. Kraemerschool	Veldzicht 9	183
2329	88	Johannesschool	Simonskerkestraat 2	198
2365	88	Visser 't Hooftschool	Schuitenhuisstraat 5	163
tot. Osdorp				634

Rooms Katholiek

2409	51	St. Catharinaschool	Vechtstraat 88	194
2435	52	St. Mariaschool	Roerstraat 91	88
tot. Rivierenbuurt				282
2431	88	St. Lucasschool	Onkreerweg 237	182
2442	88	St. Paulusschool	Koos Vorrinkweg 3-5	292
tot. Osdorp				474

BUITENGEWOON ONDERWIJS 1980/1981

<u>school nr.</u>	<u>richting</u>	<u>buurtoomb.</u>	<u>naam</u>	<u>adres</u> <u>l.l.</u>	<u>aantal l.l.</u>
41501	r.k.	52	St. Theresiaschool	Roerstraat 93	40
12023	openbaar	52	P. Hooylandschool	Zuidelijke Wandelweg 30	177
10213	openbaar	52	Ales. Roozendaalschool	Uiterwaardenstraat 235	160
11120	openbaar	52	Herderschee-Koole	Gaasterlandstraat 7	80
tot. Rivierenbuurt					457
40102	r.k.	87	Alphons Lautyschool	Meer en Vaart 9	93
30523	prot.chr.	87	2e Herv. Lomschool	Joh. Braakensiekhof 31	106
11420	openb.	88	Mr. De Jonghschool	Terpstraat 36	67
tot. Osdorp					266

A.V.O. 1980/81 (DAGONDERWIJS).

21604	prot.chr.	52	Bugenhagen mavo	Uiterwaardenstraat 263	157
30804	r.k.	52	R.K. mavo Amstelland	Zuidelijke Wandelweg 45	418
tot. Rivierenbuurt (A.V.O.)					575
12713	openb.	87	Osdorper S.G.	Hoekenes 61	1742
21904	prot.chr.	87	Herv. mavo Osdorp	Nieuwe Laan 34	88
31204	r.k.	87	R.K. mavo Gen. Nw.West	Meer en Vaart 290	270
tot. Osdorp (A.V.O.)					2100

L.B.O. - M.B.O. - H.B.O. (VOLLEDIG DAGONDERWIJS).

22017	p.c.	m.b.o.	50	p.c. opl. kleuter- leidsters	IJsselstraat 48	161
51001	overige l.b.o.	52		A'dams Grafische school	Dintelstraat 15	477
54107	overige h.b.o.	52		H.T.S.-Amsterdam	Europaboulevard 23	759
31211	r.k.	l.m.b.o.	52	1e Kath."Gaasterland"	Gaasterlandstraat 5	427
tot. Rivierenbuurt						1824
30905	r.k.	m.b.o.	87	M.T.S. Gijsbr.v. Aemstel	Meer en Vaart 15	448
61220	overige h.b.o.	87		Akad. Fysioth. "A'dam"	Prof. Casimirstraat 1	567
20910	p.c.	l.b.o.	87	P.C. Rijn-, binnen-, kustvaart	Meer en Vaart 1	156
tot. Osdorp (beroepsond).						1176

M.B. de m.b.o.-school: A'damse grafische school is in 1981 verhuist uit de Rivierenbuurt.

BIJLAGE 4: Vernielingen in Oosbop en de Rivierenbuurt

Tabel 1: Oosbop

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	aantal vernielingen telefooncellen	schade aan telefooncellen	aantal vernielingen aan papierpotten etc.	aantal vernielingen aan banken etc.	schade aan banken, verkeerslichten en speeltuinen	aantal vernielingen o.v. (groot)	schade aan o.v. (groot)	vernieelingen aan o.v. (klein)	vernieelingen aan abri's	vernieelingen aan monumenten	schade aan monumenten	vernieelingen aan lijn 1	vernieelingen aan woningen	vernieelingen van buiten scholen	schade aan buiten scholen
1981															
le kwartaal	47	6.300,-	g.o.	g.o.	g.o.	g.o.	g.o.	499	g.o.			g.o.	g.o.	g.o.	g.o.
april)	)		g.o.	g.o.	g.o.	1	425,-	127	g.o.			54	g.o.	g.o.	g.o.
mei)	39)	5.900,-)	10)	g.o.	g.o.	1	200,-	105	28x			59	g.o.	g.o.	g.o.
juni)	)	)	)			2	465	N.V.	24x			36	11	g.o.	g.o.
juli	N.V.	N.V.	-)	9	1.980	-	-	N.V.	12x			0	3	53	7.082,61
augustus	"	"	6)			2	570,-	N.V.	11x			34	7	99	18.964,57
september	"	"	4)			1	275,-	N.V.	N.V.			g.o.	6	58	7.742,66
oktober	g.o.	g.o.	4)			-	-	N.V.	N.V.			g.o.	3	38	6.326,30
november	"	"	2)	7	2.100	-	-	N.V.	N.V.			g.o.	2	55	9.294,90
december	"	"	7)			1	145,-	N.V.	N.V.			g.o.	g.o.	19	3.354,69
totaal	86	f 12.200,-	33	16	f 4.080,-	8	f 2.165,-	731	75	7	f 15.000	183	32	322	f 52.765,73

N.V. = geen vergelijkbare cijfers voor Rivierenbuurt
 x = cijfers hebben betrekking rayon 4 (groter dan Oosbop)
 g.o. = geen opgave.

Tabel 2: Rivierenbuurt

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	aantal vernielingen telefooncellen	schade aan telefooncellen	aantal vernielingen aan papierpotten etc.	aantal vernielingen barken etc.	schade aan barken, verkeerslichten en speeltuinen	aantal vernielingen o.v. (groot)	schade aan o.v. (groot)	vernie-lingen aan o.v. (klein)	vernie-lingen aan abri's	vernie-lingen aan monu-menten	schade aan monu-menten	vernie-lingen aan lijn 1	vernie-lingen aan woningen	vernie-lingen van nuiten scholen	schade aan nuiten van scholen
1981															
1e kwartaal	31	4.300,-	g.o.	g.o.	g.o.	g.o.	g.o.	257	g.o.			g.o.	g.o.	g.o.	g.o.
april	)	)	g.o.	g.o.	g.o.	-	-	72	g.o.			39	g.o.	g.o.	g.o.
mei	) 27	) 3.600,-	5	g.o.	g.o.	1	87,-	60	29x			19	g.o.	g.o.	g.o.
juni	)	)	)	1	500,-	2	790,-	g.o.	30x			14	-	g.o.	g.o.
juli	g.o.	g.o.	-	1	85,-	-	-	"	2x			14	-	44	8.200,44
augustus	"	"	-	3	675,-	-	-	"	5x			14	-	169	19.479,73
september	"	"	-	-	-	-	-	"	g.o.			g.o.	-	57	3.807,86
oktober	"	"	1	-	-	-	-	"	g.o.			"	-	136	9.009,84
november	"	"	-	-	-	-	-	"	g.o.			"	-	96	9.043,60
december	"	"	-	-	-	-	-	"	g.o.			"	g.o.	27	2.779,35
totaal	58	f 7.900,-	6	5	f 1.260,-	3	f 877,-	389	66x	7	f 12.000,-	100	-	529	f 52.320,82

g.o. = geen opgave

14 en 15 = inclusief Berlage Scholengemeenschap
ligt vlak buiten de Rivierenbuurt

x = Rayon 4 groter gebied dan Rivierenbuurt

Toelichting (waar nodig) op de kolommen van de tabellen 1 en 2.

- 3) Het betreft hier vernielingen aan papierpotten, strooimengselkisten en glasbakken tezamen.
- 4) Het betreft hier vernielingen aan banken, verkeersborden en speeltuinen tezamen.
- 5) Het betreft hier de herstelkosten van de vernielingen onder ad 4.
- 6) Het betreft hier vernielingen aan openbare verlichting, waarvan de reparatie door GEB is uitbesteed aan Nettenbouw BV. Het betreft hier over het algemeen vrij grote vernielingen.
- 7) Het betreft hier de herstelkosten van de vernielingen onder 6.
- 8) Het betreft hier de vernielingen aan openbare verlichting, waarvan de reparatie wordt uitgevoerd door de storingsdienst van het GEB.
- 9) Het betreft hier vernielingen aanabri's in GEB rayons 4 en 9; dit zijn vrij grote delen van de stad waar Osdorp resp. de Rivierenbuurt deel van uitmaken.
- 10) Voor de vernielingen en schade aan monumenten was alleen jaaropgaaf beschikbaar.
- 11) Lijn 1 rijdt van Centraal station naar Osdorp v.v. en lijn 4 en 25 van C.S. naar de Rivierenbuurt v.v. De vernielingen kunnen dus buiten Rivierenbuurt c.q. Osdorp aangericht zijn.
- 13) Het betreft hier gegevens over vernielingen aan 535 woningen in Osdorp en 194 in de Rivierenbuurt.

BIJLAGE 5: VERGELIJKING IN AANTAL VERNIELINGEN TUSSEN OSDORP EN DE REST VAN AMSTERDAM

Tabel 1

Osdorp

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	vern. telefoon- cellen	schade telefoon- cellen	vern. papier- potten etc.	vern. verkeersb. banken speelt.	schade verkeerb. banken speelt.	vern. abri's	vern. monu- menten	schade monu- menten	(grote) vern. o.v.	schade o.v.	meldin- gen ver- nielingen lijn 1
1e kwartaal	47	f 6300,-	g.o.	g.o.	g.o.	g.o.			g.o.	g.o.	g.o.
april	)		g.o.	g.o.	g.o.	g.o.			1	f 425,-	g.o.
mei	)										
mei	) 39	f 5900,-	)	g.o	g.o.	28*			1	f 200,-	27
	)		10)								
juni	)		)	)	(	24*			2	f 465,-	32
				)	(						
juli	)		-	) 9	(f 1980,-	12*			-	-	0
	)			)	(						
augustus	) 32	f 5000,-	6	)	(	11*			2	f 570,-	3
	)			)	(						
september	)		4	)	(	10			1	f 275,-	18
oktober			4	)	(	5			-	-	4
				)	(						
november	g.o.	g.o.	2	) 7	(f 2100,-	10			-	-	21
				)	(						
december			7	)	(	12			1	f 145,-	0
Totaal	118	f 17200,-	33	16	f 4080,-	112	7	f 15.000,-	8	f 2165,-	105

Toelichting: niet opgenomen zijn o.a. het aantal kleine vernielingen aan openbare verlichting in Osdorp, aangezien er voor de rest van Amsterdam geen vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn.
Het is evenwel niet oninteressant te weten dat in de periode januari t/m oktober 1981 1253 kleine vernielingen aan de Osdorpse openbare verlichting plaatsvonden.

* = Het aantal vernielingen aan abri's heeft hier betrekking op rayon 4 (Nieuw West inclusief Osdorp).

Tabel 2

Gehele stad exclusief
Osdorp

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	vern. telefoon- cellen	schade telefoon- cellen	vern. papier- potten etc.	vern. verkeersb. banken speelt.	schade verkeersb. banken speelt.	vern. abri's	vern. monu- menten	schade monu- menten	(grote) vern. o.v.	schade o.v.	meldin- gen ver- nielingen geh. net
1e kwartaal	549	f 71220,-	g.o.	g.o.	g.o.	g.o.			g.o.	g.o.	g.o.
april	)		g.o.	g.o.	g.o.	g.o.			34	f 10479,-	g.o.
mei	) 557	f 83330,-	)	g.o.	g.o.	148*			26	f 6646,-	186
juni	)		636)	11	(	226*			30	f 7447,-	125
juli	)		182	8	(f 105490,-	118*			14	f 5104,-	9
augustus	) 446	f 65293,-	130	37	(	47*			28	f 5833,-	50
september	)		116	25	(	71			27	f 12850,-	32
oktober			110	8	(	59			34	f 10485,-	50
november	g.o.	g.o.	40	17	(f 25400,-	98			13	f 3620,-	135
december			59	9	(	102			14	f 8244,-	14
Totaal	1552	f 219843,-	1273	115	f 130890,-	869	115	f 85.000,-	220	f 70708,-	601

* = aantal vernielingen aan abri's voor stad-rayon 4

BIJLAGE 6: Ruimtelijke spreiding van vernielingen in Osdorp

Om de lezer een betere indruk te geven van de geografische spreiding van meldingen van vandalisme in Osdorp zijn deze gegevens op een kaart (zie hoofdstuk 2) ingetekend. Daarbij zijn tevens vernielingen aan straatmeubilair aangegeven. Het betreft hier vanzelfsprekend slechts die vernielingen waarvan de gemeentelijke diensten de straat had aangegeven waar de vernieling had plaatsgevonden. Hierbij moet worden aangetekend dat het slechts om een fractie van het aantal vernielingen aan het Osdorps straatmeubilair gaat. Het meest interessante van deze kaart is dat we een poging kunnen wagen de politiegegevens te vergelijken met die van de gemeentelijke diensten. Over het algemeen kan worden gesteld dat waar veel melding van vandalisme wordt gemaakt bij de politie ook vrij veel vernielingen te zien zijn aan bezittingen van gemeentelijke diensten (met name subgebied 861 en 862) en waar weinig wordt gemeld, weinig gesneuvelde spullen zijn ingetekend (863, 864, 867 en 868).

Er zijn echter twee duidelijke uitzonderingen: subbuurt 865 met weinig meldingen maar zeer overtuigend het meeste ruitenschade aan scholen en 866 met vrij veel meldingen, maar relatief weinig vernielingen aan openbaar bezit.

Aangezien de ingetekende vernielingen slechts een zeer klein deel vormen van alle vernielingen aan openbaar bezit is het niet mogelijk om op grond van bovenstaande vergelijking verdere uitspraken te doen.

BIJLAGE 7: CODEBOEK LAGERE SCHOLIEREN

Kolom	Naam variabele (in hoofdletters)	Betekenis
1,2,3	IdentificatieCODE	
4	ONDerwijs	1=lager 2=voortgezet
5	schoolBESTUUR	1=openbaar 2=bijzonder
7	BUURT	1=Osdorp 2=Rivierenbuurt
8	KLAS	klas noemen
9	SEXE	1=jongen 2=meisje
10,11	LEEF ^t TIJD	in jaren 99=missing,ontbreekt
13	VERNIELGEDRAG	1=niet 2=niet meer 3=ja, wel eens wat 5=ja, veel 9=onduidelijk, missing
14	BEROEP ouder	1=handarbeider 2=middenstander 3=hoofdarbeider 4=ondernemer(groot) 9=onduidelijk, missing
15	WERKen beide ouders	of: is kind overdag alleen thuis? 1=nee 2= ja 9=missing, onduidelijk
16	VAKANTIE	1=niet 2=Nederland (of eigen land) 3=Europa 4=buiten Europa 9=missing
17	naar BED om	1=voor 8 uur 2= 8 - 8.59 3= 9 - 9.59 4=10 - 10.59 5=11 - 11.59 6=12 - 12.59 7=1.00 uur of later 9=missing
19	controle BUITEN spelen (door ouders)	1=voor de deur 2=in nabije omgeving 3=ver(meer dan 500 meter) met toestemming 4=ver, zonder toestem. 9=missing
20,21	ZAKGELDF	Zakgeld per week in guldens 99=missing
22	ZAKGELDB(esteding)	1=Primair (vooral snoep) 2=singles, zwemmen, disco e.d. 3=secundair (wat duurzamer speelgoed, LP's) 4=Tertiair : sparen voor vakantie, fiets 9=missing
23	ZAKGELDP(plaats)	Zakgeld wordt besteed aan dingen: 1=binnen, 2=binnen en buiten 3=buiten 9=ontbreekt.
25	EIGEN KAMER	1=ja 2=nee 9=missing
26	SCHOOLVREUGD	1=wel of erg leuk 2=gaat wel 3=niet leuk of erg vervelend 9=missing
27	SPIJBELEN	1=niet 2=met hulp ouders 3=ja, wel eens 4=vaak 9=missing
28	SCHOOLPRESTATIES	1=redelijk tot goed (leeftijd-klas=5 of 6) 2=matig (leeftijd-klas=7) 3=slecht (leeftijd-klas=8 of meer) 9=missing Ook eigen aanduiding van leerling is gebruikt.
29	Relatie buurtbewoners OUDERENRELATIE	1=goed 2=geen 3=slecht, wordt op kop gezeten 4=pest buurtbew. 9=missing

Kolom	Naam variabele (in hoofdletters)	Betekenis
30		Dit betreft de volwassenen.
31	Relatie jongeren JONGERENRELATIE	1=zege niet gepest te worden 2=zege vaak gepest op de kop gezeten te worden
32	VRIJETIJDsbesteding	1=meeste activiteiten binnen 2=ten minste één binnen activiteit genoemd 3=alleen activiteiten buiten genoemd 4=keten, zwerven expliciet genoemd 9=missing
33	Lid van SPORTCLUB	1=ja 2=nee
34	ANDERE CLUBlid	1=ja 2=nee
35	eventuele genoemde VERNIELREDEN	1=spel 2=verveling 3=prestige 4=wraak 5=tactisch 6=erosie 7=anders 8=woede 9=n.v.t.
37	BUURTATTITUDE	1=tevreden 2=gaat wel, nog wel 3=ontevreden 9=missing

BIJLAGE 8: TABELLEN BIJ HOOFDSTUK 4 (LAGERE SCHOLIEREN)

(voor toelichting betekenis van waarden van variabelen: zie codeboek, bijlage 7).

Tabel 1 VERNIELGEDRAG naar SEXE

VERNIEL- GEDRAG	SEXE		totaal
	1	2	
1	18	22	40
2	1	-	1
3	31	12	43
5	15	3	18
totaal	65	37	102

Tabel 2 VERNIELGEDRAG naar BUURT

VERNIEL- GEDRAG	BUURT		totaal
	1	2	
1	18	22	40
2	2	1	1
3	23	20	43
5	15	3	18
totaal	51	51	102

Tabel 3 VERNIELGEDRAG naar SCHOOLBESTUUR

VERNIEL- GEDRAG	SCHOOLBESTUUR		totaal
	1	2	
1	22	18	40
2	1	-	1
3	19	24	43
5	9	9	18
totaal	51	51	102

Tabel 4 VERNIELGEDRAG naar KLAS

VERNIEL- GEDRAG	KLAS				totaal
	3	4	5	6	
1	3	10	16	11	40
2	-	-	1	-	1
3	7	13	12	11	43
5	3	5	7	3	18
totaal	13	28	36	25	102

Tabel 5 VERNIELGEDRAG naar SCHOOLVREUGDE

VERNIEL- GEDRAG	SCHOOLVREUGDE			totaal
	1	2	3	
1	22	8	6	36
2	1	-	-	1
3	18	9	11	38
5	3	3	12	18
totaal	44	20	29	93

Tabel 6 VERNIELGEDRAG naar SPIJBELEN

VERNIEL GEDRAG	SPIJBELEN				totaal
	1	2	3	4	
1	33	1	2	-	36
2	1	-	-	-	1
3	35	1	6	-	42
5	12	-	4	1	17
totaal	81	2	12	1	96

Tabel 7 VERNIELGEDRAG naar SCHOOLPRESTATIES

VERNIEL- GEDRAG	SCHOOLPRESTATIE		
	1	2	totaal
1	35	2	37
2	1	-	1
3	33	8	41
5	17	1	18
totaal	86	11	97

Tabel 8 VERNIELGEDRAG naar CONTROLE BUITEN SPELEN (door ouders)

VERNIEL- GEDRAG	CONTROLE BUITEN SPELEN				totaal
	1	2	3	4	
1	2	11	5	10	28
2	1	-	-	-	1
3	-	8	8	10	26
5	-	3	11	2	16
totaal	3	22	24	22	71

Tabel 9 VERNIELGEDRAG naar WERKEN BEIDE OUDERS (SLEUTELKINDEREN)

VERNIEL- GEDRAG	WERKEN BEIDE OUDERS			
	1	2	3	totaal
1	13	16	1	30
2	-	1	-	1
3	10	27	-	37
5	7	6	1	14
totaal	30	50	2	82

Tabel 10 VERNIELGEDRAG naar BEROEP OUDER

VERNIEL GEDRAG	SPIJBELEN				totaal
	1	2	3	4	
1	20	7	7	-	34
2	1	-	-	-	1
3	22	8	7	2	39
5	12	3	2	1	18
totaal	54	19	16	3	92

Tabel 11 VERNIELGEDRAG naar VAKANTIE

VERNIEL- GEDRAG	VAKANTIE				totaal
	1	2	3	4	
1	6	19	13	-	38
2	1	-	-	-	1
3	1	15	23	2	41
5	5	6	5	-	16
totaal	13	40	41	2	96

Tabel 12 VERNIELGEDRAG naar VRIJETIJD BESTEDING

VERNIEL- GEDRAG	VRIJETIJD BESTEDING				totaal
	1	2	3	4	
1	7	15	17	1	40
2		1	-	-	1
3	7	16	18	2	43
5		6	8	4	18
totaal	14	38	43	7	102

Tabel 13 VERNIELGEDRAG NAAR LID/SPORTCLUB

VERNIEL- GEDRAG	LID/SPORTCLUB		
	1	2	totaal
1	18	22	40
2	1	1	1
3	21	21	42
5	12	6	18
totaal	51	50	101

Tabel 13a DE SAMENHANG TUSSEN GEORGANISEERDE SPORT-
BEOEFENING EN VERNIELGEDRAG PER SPORT

	J o n g e n s			M e i s j e s		
	niet/niet meer vern.	wel vern.	veel vern.	niet/niet meer vern.	wel vern.	veel vern.
geen vereniging	10	11	4	13	6	0
teamsporten	5	10	7	2	4	-
voetbal	4	10	5	-	2	-
handbal	-	-	-	1	-	-
korfbal	-	-	1	1	2	-
basketbal	-	-	-	-	-	-
volleybal	1	-	-	-	-	-
individuele sporten	6	8	5	11	4	3
boksen	-	1	-	-	-	-
judo	-	1	2	-	-	-
karate	1	1	-	-	-	-
badminton	-	1	-	-	-	-
motorclub	-	-	1	-	-	-
schaken	2	1	-	1	-	-
tafeltennis	1	1	-	-	-	-
tennis	1	-	-	-	-	-
wielrennen	1	1	-	-	-	-
zwemmen	-	-	-	3	1	1
gym/turnen	-	-	2	4	2	2
paardrijden	-	-	-	3	1	-
zeilen	-	1	-	-	-	-

Tabel 14. VERNIELGEDRAG naar ANDERE CLUB LID

VERNIEL- GEDRAG	ANDERE CLUB LID		
	1	2	totaal
1	8	32	40
2	-	1	1
3	2	41	43
5	1	17	18
<u>totaal</u>	<u>11</u>	<u>91</u>	<u>102</u>

Tabel 15 VERNIELGEDRAG naar BUURTATTITUDE

VERNIEL- GEDRAG	BUURTATTITUDE			totaal
	1	2	3	
1	18	3	16	37
2	-	-	1	1
3	17	4	16	37
5	9	1	7	17
<u>totaal</u>	<u>44</u>	<u>9</u>	<u>40</u>	<u>92</u>

Tabel 16 VERNIELGEDRAG naar ZAKGELD.BESTEDING

VERNIEL- GEDRAG	ZAKGELD.BESTEDING				totaal
	1	2	3	4	
1	2	3	4	10	19
2	-	1	-	-	1
3	7	2	10	6	25
5	3	1	1	2	7
<u>totaal</u>	<u>12</u>	<u>7</u>	<u>15</u>	<u>18</u>	<u>52</u>

BIJLAGE 9 : CODEBOEK SCHOLIEREN VOORTGEZET ONDERWIJS

Kolom	Naam variabele (in hoofdletters) IdentificatieCODE	Betekenis
1,2,3		
4	Onderwijs	1= lager 2= brugjaren 3= MAVO 4= LBO 5 = Atheneum, HAVO.
5	SchoolBESTUUR	1= openbaar 2= bijzonder
7	BUURT	1= Osdorp 2= Rivierenbuurt
8	KLAS	klas noemen /= onduidelijk
9	SEXE	1= jongen 2= meisje
10,11	LEEFTIJD	in jaren 99= missing, ontbreekt
13	VERNIELGEDRAG	1= niet 2= niet meer 3= ja, wel eens wat 5= ja, veel 9= onduidelijk, missing
14	BEROEP	1= handarbeider 2= middenstander 3= hoofdarbeider 4= ondernemer (groot) 9 = onduidelijk, missing
15	WERKen beide ouders	of: is leerling overdag alleen thuis? 1= nee 2= ja 9= missing, onduidelijk
16	VAKANTIE	1= niet 2= Nederland (of eigen land) 3= Europa 4= buiten Europa 9= missing
17	naar BED om	1= voor 8 uur 2= 8 - 8.59 3= 9 - 9.59 4= 10 - 10.59 5= 11 - 11.59 6= 12 - 12.59 7= 1.00 uur of later 9= missing
19	UITGAAN	1= toestemming waar en wanneer thuis 2= zeggen waar 3= zeggen wanneer thuis 4= vraagt geen toestemming 9= missing
20,21	ZAKGELD	Zakgeld per week in guldens 99= missing
22	ZAKGELDB(esteding)	1= Primair (vooral snoep, tabak) 2= Iets meer secundair: uitgaan, platen) 3= Secundair (duurzamer gebruiksvoorw.) 4= Tertair: sparen voor vakantie, brommer. 9= missing
23	ZAKGELDP(plaats)	Zakgeld wordt besteed aan dingen: 1= binnen, 2= binnen en buiten 3= buiten 9= ontbreekt

Kolom	Naam variabele (in hoofdletters) IdentificatieCODE	Betekenis
25	EIGEN KAMER	1= ja 2= nee 9= missing
26	SCHOOLVREUGDE	1= wel of erg leuk 2= gaat wel 3= niet leuk of erg vervelend 9= missing
27	SPIJBELEN	1= niet 2= met hulp ouders 3= ja, wel eens 4= vaak 9= missing
28	SCHOOLPRESTATIES	1= redelijk tot goed (leeftijd-klas= 5 of 6) 2= matig (leeftijd-klas= 7) 3= slecht (leeftijd-klas= 8 of meer) 9= missing Ook eigen aanduiding van leerling is gebruikt
29	Relatie buurtbewoners OUDERENRELATIE	1= goed 2= geen 3= slecht, vaak ruzie 4= pest buurtbewoners 9= missing
30	MOTIEF	1= keten 2= woede, wraak 3= anders 4= niet
32	VRIJETIJDs besteding	1= meeste activiteiten binnen 2= ten minste één binnen activiteit genoemd 3= alleen activiteiten buiten genoemd 4= zwerven expliciet genoemd 9= missing
33	Lid van SPORTCLUB	1= ja 2= nee
34	ANDERECLUB lid Culturele vereniging	1= ja 2= nee
35	eventuele genoemde VERNIELREDEN	1= spel 2= verveling 3= prestige 4= wraak 5= tactisch 6= erosie 7= anders 8= woede 9= n.v.t.
37	BUUURTATTITUDE Houding t.o.v. buurt	1= tevreden 2= gaat wel, nog wel 3= ontevreden 9= missing
38	WERK	1= verdient wel bij 2= verdient niet bij 9= missing
39	LATER WORDEN	1= noemt beroep 2= weet niet 9= missing
40	HUISWERK	1= noemt bij activiteiten huiswerk 2= noemt geen huiswerk bij activiteiten 9= onduidelijk, missing.

BIJLAGE 10 : TABELLEN BIJ HOOFDSTUK 5 (LEERLINGEN VOORTGEZET ONDERWIJS)

(voor toelichting betekenis van waarden van de variabelen: zie codeboek, bijlage 9).

Tabel 1 VERNIELGEDRAG naar SEXE

VERNIEL- GEDRAG	SEXE		totaal
	1	2	
1	26	14	40
2	11	5	16
3	22	9	31
5	14	2	16
totaal	73	30	103

Tabel 2 VERNIELGEDRAG naar BUURT

VERNIEL- GEDRAG	BUURT		totaal
	1	2	
1	22	18	40
2	10	6	16
3	17	14	31
5	12	4	16
totaal	61	42	103

Tabel 3 VERNIELGEDRAG naar TYPE ONDERWIJS

VERNIEL- GEDRAG	TYPE ONDERWIJS				totaal
	2	3	4	5	
1	3	14	10	13	40
2	6	2	4	14	16
3	4	16	6	5	31
5	5	4	6	1	16
totaal	18	36	26	23	103

Tabel 4 VERNIELGEDRAG naar LEEFTIJD

VERNIEL- GEDRAG	LEEFTIJD								totaal
	12	13	14	15	16	17	18	21	
1	4	1	9	7	10	4	4	1	40
2	1	1	5	2	2	3	2	-	16
3	3	6	6	5	7	2	2	-	31
5	1	4	4	2	4	1	-	-	16
totaal	9	12	24	19	23	10	8	1	103

Tabel 5 VERNIELGEDRAG naar RELATIE BUURTBEWONERS

VERNIEL- GEDRAG	RELATIE BUURTBEWONERS				totaal
	1	2	3	4	
1	3	18	7	1	29
2	2	1	5	2	10
3	4	6	6	7	23
5	1	-	5	8	14
totaal	10	25	23	18	76

Tabel 6 VERNIELGEDRAG naar SCHOOLVREUGDE

VERNIEL- GEDRAG	SCHOOLVREUGDE			totaal
	1	2	3	
1	22	11	2	35
2	5	4	3	12
3	11	8	9	28
5	4	4	5	13
totaal	42	27	19	88

Tabel 7 VERNIELGEDRAG naar SPIJBELEN

VERNIEL GEDRAG	SPIJBELEN				totaal
	1	2	3	4	
1	13	3	14	2	32
2	9	-	1	-	10
3	10	-	14	4	14
5	5	1	5	3	14
totaal	37	4	34	9	84

Tabel 8 VERNIELGEDRAG naar SCHOOLPRESTATIES

VERNIEL- GEDRAG	SCHOOLPRESTATIES			totaal
	1	2	3	
1	25	8	4	37
2	9	2	1	12
3	13	11	7	31
5	6	7	3	16
totaal	53	28	15	96

Tabel 9 VERNIELGEDRAG naar HUISWERK

VERNIEL- GEDRAG	HUISWERK		totaal
	1	2	
1	22	14	36
2	10	6	16
3	18	13	31
5	3	11	14
totaal	53	44	97

Tabel 10 VERNIELGEDRAG naar BUURTATTITUDE

VERNIEL GEDRAG	BUURTATTITUDE				totaal
	1	2	3	4	
1	7	8	17	-	32
2	2	3	5	-	10
3	6	6	13	-	25
5	7	2	6	1	16
totaal	22	19	41	1	83

Tabel 11 VERNIELGEDRAG naar CONTROLE UITGAAN

VERNIEL- GEDRAG	CONTROLE UITGAAN				totaal
	1	2	3	4	
1	4	3	6	3	16
2	3	6	1	-	10
3	2	2	9	3	16
5	2	3	2	5	12
totaal	11	14	18	11	54

Tabel 12 VERNIELGEDRAG naar WERKEN BEIDE OUDERS

VERNIEL- GEDRAG	WERKEN BEIDE OUDERS		totaal
	1	2	
1	19	14	33
2	4	8	12
3	11	20	31
5	8	5	13
totaal	42	47	89

Tabel 13 VERNIELGEDRAG naar BEROEP OUDER

VERNIEL- GEDRAG	BEROEP OUDER				totaal
	1	2	3	4	
1	13	5	8	2	28
2	5	2	6	1	14
3	15	8	6	1	30
5	8	3	2	1	14
totaal	41	18	22	5	86

Tabel 14 VERNIELGEDRAG naar VAKANTIE

VERNIEL- GEDRAG	VAKANTIE				totaal
	1	2	3	4	
1	7	9	21	-	37
2	4	5	7	-	16
3	6	7	16	-	29
5	4	-	8	1	13
totaal	21	21	52	1	95

Tabel 15 VERNIELGEDRAG naar VRIJETIJDSEBESTEDING

VERNIEL- GEDRAG	VRIJETIJDSEBESTEDING				totaal
	1	2	3	4	
1	15	15	7	1	38
2	5	5	4	2	16
3	1	16	10	4	31
5	-	3	7	4	14
totaal	21	39	28	11	99

Tabel 16 VERNIELGEDRAG naar EIGEN KAMER

VERNIEL- GEDRAG	EIGEN KAMER		
	1	2	totaal
1	19	2	21
2	10	1	11
3	16	4	20
5	10	-	10
totaal	55	7	62

Tabel 17 VERNIELGEDRAG naar LID SPORTCLUB

VERNIEL- GEDRAG	LID SPORTCLUB		
	1	2	totaal
1	24	15	39
2	6	10	16
3	15	15	30
5	9	6	15
totaal	54	46	100

Tabel 17a DE SAMENHANG TUSSEN GEORGANISEERDE SPORT-
BEOEFENING EN VERNIELGEDRAG LEERLINGEN V.O.

	J o n g e n s			M e i s j e s		
	niet/niet meer vern.	wel vern.	veel vern.	niet/niet meer vern.	wel vern.	veel vern.
geen vereniging	11	9	4	9	6	2
teamsporten	11	11	5	4	1	1
voetbal	8	5	5	-	-	-
handbal	-	1	-	3	-	1
korfbal	1	1	-	1	1	-
basketbal	2	2	-	-	-	-
honkbal	-	1	-	-	-	-
individuele sporten	15	7	8	9	3	1
vechtsporten	2	2	4	2	-	-
karate	2	2	1	1	-	-
boksen	-	-	1	-	-	-
kickboksen	-	-	1	-	-	-
judo	-	1	2	-	-	-
overige individuele sporten	13	7	4	7	3	1
badminton	1	-	-	-	-	-
atletiek	-	-	1	-	1	-
tafeltennis	3	2	-	-	-	-
tennis	4	-	-	2	-	-
zwemmen	-	-	-	3	1	1
go	-	1	-	-	-	-
crossen	-	-	2	-	-	-
turnen/gym.	-	1	-	1	-	-
paardrijden	-	1	-	3	1	-
krachtsport (gewichtsheffen)	2	-	-	-	-	-

Tabel 18 VERNIELGEDRAG naar LID ANDERE CLUB

VERNIEL- GEDRAG	LID ANDERE CLUB		
	1	2	totaal
1	7	32	39
2	3	13	16
3	-	31	31
5	-	15	15
totaal	10	90	101

Tabel 19 VERNIELGEDRAG naar ZAKGELD BESTEDING

VERNIEL GEDRAG	ZAKGELD BESTEDING				
	1	2	3	4	totaal
1	-	4	10	4	19
2	-	2	3	4	9
3	3	3	5	3	14
5	1	4	1	1	7
totaal	4	13	19	12	49

BIJLAGE 11: INTERVIEW MET EEN 16-JARIGE SCHOLIER

Toelichting

Als illustratie bij het hoofdstuk geven we een onderdeel van één van de interviews weer*.

De geïnterviewde jongen valt in de categorie "zware vernielers".

Als directe aanleiding noemt hij zelf voor zijn vernielgedrag "verveling". Ook is het uittesten van normen uit dit interview af te leiden ("Ik dacht dat ik alles kon, tot overmaat van ramp natuurlijk vaak").

Alle bronnen van onvrede komen in dit interview naar voren: een hekel aan school, een paar keer blijven zitten, spijbelen, toekomstperspectief, inhoudsloze gezinssituatie.

Wat hem zelf betreft zou dit allemaal nog niet zo erg zijn als er maar een beetje goede opvang in de buurt was. In het sociaal culturele werk kan hij niet goed terecht: of hij wordt er niet toegelaten, of hij vindt er niks aan. In cafés wordt hij nog niet geaccepteerd ("Hé jongen, heb jij je broekspijpen wel dichtgebonden"). Hij probeert het daarom thuis, de burens mopperen echter als hij met zijn vrienden platen draait. En in "achter de buis hangen" heeft hij weinig trek.

Zo komt hij vanzelf weer op straat terecht en gaat dan met zijn vrienden "slopen".

Hij beseft heel goed dat hij door te vernielen anderen last bezorgt ("Die mensen die het repareren krijgen er een punthoofd van, wat logisch is"). Vanwege vandalisme kwam hij verschillende keren met de politie in aanraking: samen met zijn ouders heeft hij wel naar oplossingen gezocht (eigen kamer bijvoorbeeld). Toch lijken zijn omstandigheden (ook zijn vriendengroep) hem toch weer in de richting van vandalisme te brengen ("Als het zo doorgaat, dan weet ik het niet meer").

* Deze jongen is overigens niet representatief voor de leerlingen van het Voortgezet Onderwijs. Zijn onvrede is veel sterker en de vernielingen die hij pleegt zijn zwaarder.

- = 16-jarige scholier   -- = onderzoeker

vernielen en
vervelen

- Of ik zelf verniel? Wel erg veel, teveel misschien wel. Maar dat wil niet zeggen dat wij dus alles altijd slopen. Maar ja, je verveelt je eigen hier de pleuris. En dan loop je op straat en dan loop je met zijn vijven of met zijn zessen en dan voel je je sterk en groot. Nou, dan staat daar één of andere telefooncel of zo. Wat zullen we doen, ja. Zie je die telefooncel staan en een half uur later staat er geen telefooncel meer. Je verveelt je eigen en daarom gebeurt dat gewoon. Bijvoorbeeld ook die speeltuin Saaftingestraat. Toen ik hier kwam wonen was het lekker. Zag er leuk uit. Ik speelde er wel nooit, maar het zag er leuk uit. Toen gingen we ons vervelen en trokken we 's avonds naar die speeltuin toe en na een half jaar stond er al heel weinig meer. Toen ging die bewaker weg en bleef er helemaal niks meer over.

Als je nu naar die speeltuin kijkt, is het een grasveld of zo. Dat is er nou van over. Als je het in het begin zag, het is een hele mooie speeltuin geweest. Het was heel erg goed. D'r zat een kereltje bij in een hokkie. Nou dat hokkie stond twee maanden en dat hebben ze helemaal afgefikt enzo. Dat gaat vanzelf zo. Maar dat komt volgens mij: als ze een paar goeie dingen neerzetten, waar je 's avonds naar toe kan trekken als je je verveelt en ze zorgen dat het een beetje normaal blijft, dat scheelt volgens mij heel erg veel.

Opvang in
de buurt

Of in die buurthuizen die er al zijn, zorgen voor een goeie opvang. Als je bij (... naam buurthuis) binnenkomt, dan is het één en al hasjroken, Dat is helemaal geen probleem om dat zo weg te halen. En bij de (... naam buurthuis) ook, als ze daar wat langer een smeris laten, wordt er ook niet geknokt en dan gaan er ook veel meer mensen naar toe. Wij gingen er in het begin ook een heleboel heen, maar we gaan er nou gewoon niet meer heen omdat je gelijk een klap voor je kanus krijgt daar.

En wat heb je hier nog meer: (... naam buurthuis), daar is nooit wat te beleven, (... naam buurthuis) daar kan je plakken en vingerverven, daar is helemaal niks aan. Voor de rest kan je een kroeg ingaan. Daar heb je ook zo weinig aan, daar gaat je geld. En gewoon een discotheek is er ook helemaal niet. Voor de rest is er toch helemaal geen moer te doen in Osdorp.

Daarom. Als ze zorgen voor een paar buurthuizen of de buurthuizen opknappen, denk ik dat het met het slopen nog wel mee zal vallen.

-- Denk je dat daar verband tussen bestaat, dan?

Opvang
thuis

- O, zeker. Althans de reden dat wij nog wel eens iets stukmaakten was gewoon vanwege dat we ons vervelen. Als je thuiskomt is het van: "hé, hallo ben jij daar ook weer". Ga je een plaatje draaien "niet te hard", nou dan ga je weer naar buiten. Kom je je vrienden tegen. "Wat zullen we doen", "Oh, weet ik veel, niks open" enzo en dan loop je langs de speeltuin. Nou hè, dan ga je zo weer, gewoon omdat je je eigen doodverveelt.

Macht van
de groep

We zijn meestal in een groepje. In je eentje is het meestal van nou eh, die kerel aan de overkant. Ben je met zijn vijven of zijn zessen, nou dan mag die kerel komen. En dat doet hij dan ook nooit. Je voelt je groter als je met een groep bent en dan doe je veel meer.

-- Sloop je nog steeds dingen of was dat vooral vroeger?

- Op het ogenblik.. met je ouders.. en de smerissen.....

We gingen altijd met een hele troep slopen en dan kwamen de smerissen en dan werd je weer thuisgebracht. Een een heibel dat je altijd weer thuis had.

Opvang bij
vrienden
thuis

Nou doen we het gewoon zo, iedereen zijn ouders, mijn ouders trouwens ook, als je je verveelde: "ga maar naar je vriendjes toe, hoor!" "Nou zitten we bijna elke avond bij iemand binnen en dan maken we daar samen gewoon een beetje gein. Dat scheelt volgens mij ook wel. Maar ja, daardoor krijg je weer ruzie met de burens, omdat de installatie weer te hard staat. Wij doen er zelf ook wel veel aan om het niet te doen. Je probeert gewoon wel om niet de straat op te gaan, maar het gebeurt toch. Want je kunt gewoon niets anders doen. Thuiszitten elke dag valt ook tegen. Voorlopig blijven we wel zoveel mogelijk thuis, maar ja: er blijft toch gesloopt worden.

Op dit ogenblik verniel ik dus wel wat minder dan vroeger, omdat we heel vaak bij elkaar binnen zitten en dan gebeurt dat soort dingen niet. Maar vooral in de eerste en de tweede klas was het wel een beetje overdreven veel slopen. Bijvoorbeeld, dan ging je gewoon de straat op, maar dan verveelde je je helemaal niet maar dan ging je écht slopen. Dan ging je de straat op met het idee: slopen. Dat komt nou dus helemaal niet meer voor. Het was zo van: gisteren heb ik iets moois gezien, mooie ramen bijvoorbeeld. Nou, 's avonds om een uur of tien lagen ze er al weer uit.

Maar nou komt het gelukkig dus niet meer voor. Mijn ouders ook heel blij. Maar toch, als je je verveelt, gaat het toch door. Omdat: je hebt dan de gein en je verveelt je niet meer en je doet het dan toch.

-- Hoe zou het komen dat je vroeger meer sloopte dan nu, ook omdat het slecht ging op school denk je?

- Nou ja, ook dat. Zeker slecht. Je moet ergens de agressie van je leraren, waar je kwaad op bent kwijt en thuis ja, daar heb je ook zo weinig aan. Enkel maar ruzie met je ouders.

Uittesten van
normen

Maar ook, bij mij was het altijd zo toen ik zo oud was, voelde ik mij echt heel erg groot. Zo van: ik ben alles en ik kan alles en ik doe dit wel effe. Maar dat is gelukkig wel gedeeltelijk over. Toen was het wel heel erg, in dacht dat ik alles kon. Tot overmaat van ramp natuurlijk vaak. De gekste dingen gebeurden er. Maar ja, op een gegeven moment ook, steeds maar die heibel met die smerissen. Toen was het wel bekeken voor ons. Op een gegeven moment zeiden we ook: "we kappen ermee we doen het gewoon niet meer".

Sindsdien valt het ook wel mee. Ja een beetje met stiften schrijven natuurlijk wel, maar dat doet iedereen. En spuitbussen enzo, maar dat gebeurt overal wel. Maar niet echt meer: bankies uit de grond rukken, telefooncellen ingooien, banden van auto's leksteken, van die grote kiezelstenen voor de deuren zetten en al die gein meer. Hele domme dingen, maar dat gebeurt dus niet meer....Althans, de laatste paar maanden niet meer. Maar ik weet niet, als het zo doorgaat, dan weet ik het niet meer.

Want thuis krijg je er ook genoeg van - elke avond thuis te zitten met mijn ouders, lekker met een koppie koffie voor de televisie, nou bwheeee - en dan ga je toch weer de straat op. En wat je dan gaat doen ... ja dat weet ik niet.... Misschien wel weer zo erg, misschien wel niet, misschien vinden we wel iets. Allicht in Slotermeer of zo waar je wel elke avond lekker kan zitten. Waar het ook beetje gezellig is, dan misschien niet meer. Want als het zo door gaat, ja zie ik ons toch wel weer verder gaan.

-- Was het meestal 's avonds of overdag dat je vernield hebt? Meestal 's avonds. Nou kijk: we gingen wel eens naar (... naam buurthuis) toe en dan kreeg je weer hasj aangeboden. Daar werd ik helemaal ziek van: ik heb het wel eens geprobeerd en dan kotsmisselijk thuiskomen. En dan gingen we naar (... naam buurthuis). Nou we waren nog geen twee minuten binnen of we hadden alweer knokken en konden alweer naar buiten toe. Toen naar (... naam buurthuis) toe, nou daar was helemaal geen moer te beleven, een groep die daar elke week kwam, nou dat was helemaal niks, dat was echt heel erg, dan kon je nog beter thuis zitten. Nou ja hier wordt weinig beleefd, in de (... naam buurthuis) wordt je er altijd uitgestuurd. Dus dan ga je naar een kroeg toe. Daar vind ik ook weinig aan hier. Er is echt weinig te doen in Osdorp, althans zo denk ik erover. Er moet heel wat gebeuren voordat ze hier eindelijk iets veranderen.

-- Nou ja, kijk, als er hier een speeltuin staat en hij wordt gesloopt, dan kan je niet verwachten dat er meteen een nieuwe speeltuin staat.

- Ze hebben wel heel veel gedaan: nieuwe hekken hebben ze erneer gezet, ze hebben er echt een heleboel geld ingestoken. Ik vind het logisch dat ze ermee stoppen. Het kost gewoon véél meer geld, dat is gewoon rampzalig. Echt die hekken, die liggen er om de week uit, nou om de week is misschien overdreven, maar hup.....zit er weer een gat in, kunnen die mensen weer komen. En dan zijn er weer een paar stenen uitgetrokken en een heleboel dingen in de fik gestoken en die touwen er weer eens afgejat en die kettingen weer doorgezaagd, nou dat gaat zo maar door. Die mensen krijgen er een punthoofd van, wat logisch is.

-- Ja, ik heb ook met die kinderen van de Johan Westerdijkschool gesproken en die baalden er ook vreselijk van dat die speeltuin weg was.

- Oeoe, ha,ha, zal maar uitkijken dan.

Houding
t.o.v.
school/
spijbelen

-- Spijbelen jullie ook wel eens van school?

- Ja, heel erg veel. Dat komt: je hebt er zo een pesthekel aan. En dan zie je die mogelijkheid, dan lekker thuis, lekker op de bank liggen, plaatje, sigaretje, drankje. Nou dan ben ik wel weg. Ik zie die school ook helemaal niet meer zitten, ik heb er zo lang opgezeten en het lukt ook helemaal niet. Ik zie ook niet meer hoe ik ooit in godsnaam dat diploma moet halen, dat zie ik helemaal niet meer zitten. Ik ga nu toch niet meer over, wat heeft het dan voor zin om naar school te gaan. Zo denken er een heleboel met mij mee. Mensen, die gewoon hele weken niet komen enzo. En vanmiddag om half vier, ik weet niet of ik er vanmiddag om half vier nog ben hoor.

-- Word je dan niet gepakt, als je spijbelt?

- Ja, je moet slim zijn, hè. Wat ik altijd doe is handtekeningen namaken van mijn moeder.

Maar ja, ook wel eens gepakt, meestal is het anderhalf uur ouwehoeren met (...naam hoofd) en die vertelt je wel even de voor- en de nadelen in het leven. En als je daar dan doorheen bent, dan mag je gaan. Dan krijg je de vloedgolf thuis nog even, een half uurtje en dan ben je er doorheen. Maar ja, je hebt een leuke middag gehad en dat heb ik er vaak wel voor over.

-- Wat doe je dan meestal als je spijbelt, thuiszitten wat je net zei?

- Ik ga meestal naar huis toe en dan vermaak ik mij daar wel prima. D'r zijn altijd wel wat dingen die je kan doen. Of ik ga naar mijn vrienden toe, twee zitten in hun laatste jaar HAVO, die andere streekschool en ik ben de enige die nog normaal de hele dag school heb.

-- Maar valt het thuis niet een beetje op als je spijbelt en thuis zit?

Controle
thuis

- Ja ze zeggen het wel. Maar ze kunnen er eigenlijk weinig aan doen natuurlijk. Ze kunnen wel zeggen: "je gaat wél naar school". Dan kan ik wel zeggen: "ja, ik ga wel", maar ik ga toch niet en dat weten ze ook. Hun zeggen gewoon tegen mij: "je moet het zo langzamerhand door krijgen dat je zonder diploma nergens meer komt". Dat heb ik ook wel door, maar ja, als ik naga dat ik blijf zitten, drie jaar. Nou eh.....pffffff. Dan denk ik eerder aan een streekschool of te gaan werken.

Later worden

Op de lagere school wilde ik altijd brandweerman worden, toen had ik weer de neiging om politie te worden. Tot een half jaar geleden of zo...tot ik in aanraking met de smerissen kwam. Moeilijk gedoe, dus dat idee heb ik ook maar afgeschaft. Toen wou ik na mijn MAVO gaan beginnen met de MTS, maar nou ik mijn MAVO ook niet haal, kan ik mijn MTS ook wel vaarwel zeggen.

Vriendengroep

De jongens waar ik mee optrek zijn ook van mijn leeftijd. Twee werken er al, een paar zitten op streekscholen, twee zitten in de eh.....RWW heet die rommel geloof ik. En één zit dus nog op school, maar die gaat dus helemaal nooit meer. En gooi ze ze allemaal bij elkaar krijg je een grote puinhoop.

Veranderen
in buurt

-- Als jij het nou in de buurt voor het zeggen had, wat zou je dan veranderen?

- Om te beginnen zou ik (... naam buurthuis) wat meer toeganke-lijk willen maken. Dat ze niet zo gauw opletten of je met veel bent. Ten tweede: (... naam buurthuis) eens goed uitroeien van al die smerige vieze hasjrokers.

En voor de rest misschien nog een buurthuis bouwen of een jeugdcafé. Een jeugdcafé lijkt mij wel heel leuk. De meeste cafés waar wij komen, gaan we lekkerbiljarten. Nou kennen we die mensen gelukkig, maar eerst was het zo van: "hé jongen heb je je broekspijpen wel dichtgebonden" en "heb je geld bij je" als je ging biljarten. Bang dat je het laken sloopt, hè. Maar echt een jeugdcafé zou mij wel leuk lijken.

-- In Amsterdam komen op verschillende plaatsen ook oude directieketen die jongeren dan zelf kunnen inrichten. Zou zoiets jou wat lijken?

- Dat ken je moeilijk met zo een klein groepje doen hè, met een paar jongens. Hoewel, we zijn ook wel met een stuk of twintig en willen toch wel iets hebben, een groot hok of zo. Dat is wel waar. Maar ja, daar denk je wel aan, maar geld hè. En zoals wij zijn, kan je dat niet organiseren, dat lukt niet.

-- Maar de gemeente zou misschien zo een keet neer kunnen zetten.

- Ja, de gemeente, die ken ik wel. (schamper)

--- (meisje 15): Je moet tien of twaalf jaar op iets wachten, voordat het een keertje komt.

- De straat even rechtleggen.... ze zijn anderhalf later gekomen...maar ja.

--- (meisje 15): Wij zouden een nieuwe verandadeur krijgen. Dat is drie jaar geleden beloofd. We hebben het nou nog niet.

- Als je nou echt vraagt, van "wat zou je nou willen" zou ik zo een hele flat wel eens willen slopen, met zo een man of twintig. Eens kijken hoe lang we erover doen. Zo een flat of zo als hier aan de overkant eens goed ruïneren. Kijk maar naar die rooie of die gele balkonnetjes, die zou ik wel van binnen helemaal willen ruïneren hoor. En kijken hoe lang we erover doen, misschien een dag of zo. Maar kijk, die dingen kunnen gewoon niet.

(.....)

Als je trouwens zo een keet zou opzetten, wordt ie toch weer binnen veertien dagen gesloopt. Door de hele kolerezooi, hiero. Is het niet door de ene groep, dan is het wel door de andere groep. Ze hebben het wel eens geprobeerd om hen met zijn allen bij mekaar te doen, hè. Maar dat lukt niet. Grote heibel krijg je dan. Jeugdcafés zouden misschien wel een oplossing zijn. Maar om het heel goed te moeten doen, zouden de verschillende groepen er naar eentje moeten kunnen gaan, dat je geen ruzie krijgt onderling. Maar dat kan volgens mij niet, dat wordt teveel. In elke buurt een jeugdcafé: de Punt bijvoorbeeld Dijkgraafplein, Pieter Callandlaan en bijvoorbeeld in Grasrijk. Eigenlijk zou het wel moeten.

-- Wie zou dat dan moeten runnen zo een jeugdcafé, particulier?

- Ja, een particulier, dat kan heel veel geld opbrengen. Want bij ons ook, je drinkt wat en je eet wat soms, echt het is voor die mensen gewoon een goudmijntje, dat weet ik zeker. Maar je krijgt ook weer: een jeugdcafé, dan kan er weer geen alcohol geschonken worden. En ze zijn natuurlijk ook bang dat het gesloopt wordt. En dat ken ik begrijpen, want ik zou het hier ook nooit beginnen. Voor geen goud. Want ik weet hoe ze zijn hier in de buurt; ik ben er zelf ook zo één.

BIJLAGE 12: TABELLEN BIJ HOOFDSTUK 6 (JONGEREN IN BUURTHUIZEN EN JONGERENCENTRA)

Tabel 1 BUURT

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
Osdorp	7	5	9	21
Rivierenbuurt	1	4	8	13
totaal	8	9	17	34

Tabel 2 LEEFTIJD

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
14 jaar	1	-	-	1
15 jaar	1	-	-	1
16 jaar	1	1	1	3
17 jaar	3	-	5	8
18 jaar	1	1	2	4
19 jaar	-	-	3	3
20 jaar	-	-	1	1
21 jaar	1	4	2	7
22 jaar	-	2	1	3
ouder	-	1	2	3
totaal	8	9	17	34

Tabel 3 SEKSE

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
meisje	3	-	10	13
jongen	5	9	7	21
totaal	8	9	17	34

Tabel 4 MAATSCHAPPELIJKE SITUATIE

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
schoolgaand	4	-	6	10
werkend	1	3	10	14
werkloos	3	3	1	7
totaal	8	6	17	31

Tabel 5 SCHOOLOPLEIDING

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
LHNO	-	1	1	2
LTS	1	3	1	5
LEAO	-	1	1	1
MAVO	2	-	7	9
HAVO	1	-	1	3
VWO	-	-	2	2
Streekschool	-	1	-	1
MTS	-	-	1	1
Groene school	-	-	1	1
afgebroken opleiding	3	4	1	8
gegevens ontbreken	1	-	-	1
totaal	8	9	17	34

Tabel 6 BEROEP VAN JONGEREN (die werken of gewerkt hebben)

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
via uitzendbureau	1	-	1	2
loondienst	-	5	7	12
ambtenaar	-	1	2	3
totaal	1	6	10	17

Tabel 7 VRIJETIJDSEBESTEDING (plaats van)

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
thuis	-	2	10	12
vaste club	2	-	11	13
café	2	5	6	13
op straat	7	-	2	9
naar centrum A'dam	3	4	8	15
de stad uit	2	5	10	15

Tabel 8 GROEPEN

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
deel uitmaken van een groep	7	8	15	30
geen deel uitmaken van een groep	1	1	2	4
totaal	8	9	17	34

Tabel 9 MENING OVER DE BUURT EN DE VOORZIENINGEN IN DE BUURT

	Vernielers		Niet meer vernielers		Niet vernielers		totaal
	Osdorp	R'buurt	Osdorp	R'buurt	Osdorp	R'buurt	
tevreden	-	1	2	1	5	6	15
niet ontevreden	2	-	-	2	1	2	7
ontevreden	5	-	3	1	3	-	12
totaal	7	1	5	4	9	8	34

Tabel 10 INVLOED IN HET BUURTHUIS OF JONGERENCENTRUM

	Vernielers	Niet meer vernielers	Niet vernielers	totaal
geen invloed	3	2	3	8
weinig invloed	3	2	3	8
voldoende invloed	2	5	11	18
totaal	8	9	17	34